



T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KARŞILAŞTIRMALI ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI VE TÜRKİYE İÇİN BİR
MODEL ÖNERİSİ**

**COMPARATIVE CHILD OMBUDSMAN AND A MODEL PROPOSAL FOR
TURKEY**

Betül ATEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Yasemin MAMUR IŞIKÇI

Giresun 2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Karşılaştırmalı Çocuk Ombudsmanlığı ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09/07/2020

Betül ATEŞ

ÖN SÖZ

Çocuklar, tüm toplumların en savunmasız ve korunmaya muhtaç kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle onların her türlü bakım, eğitim, sağlık gibi tüm temel gereksinimlerinin sağlanması, gelişimlerinin her açıdan desteklenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda çocukların karşılaşılabilecekleri tüm tehditlere karşı korunma ve savunulma ihtiyacı da bulunmaktadır. Bu anlamda çalışma ile çocukların korunması ve haklarının iyileştirilmesinde kilit rol oynayan çocuk ombudsmanlığı modelinin ele alınması amaç edinilmiştir. Günümüzde ise mevcut tehlikelerin önlenmesi ve çocuk haklarının yaygınlaştırılması noktasında yetersizliklerin söz konusu olması hasebiyle bu kurumun Türkiye’de de oluşturulma ihtiyacı doğmaktadır. Dolayısı ile çocuk hakları konusunda var olan aksaklıkların giderilmesi ve onların haklarının daha etkin olarak korunmasının sağlanmasına olası katkıları için konu çalışılmaya değer görülmüştür.

Bu süreçte samimiyeti ve ilgisiyle her zorlukta yanımda olan ve motivasyonu ile beni her zaman destekleyen kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Yasemin MAMUR IŞIKÇI’ ya sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım. Değerli görüş ve öneriyle beni aydınlatan sayın jüri üyelerim Dr. Öğr. Üyesi Esmeray ALACAĞLI’ ya ve Dr. Öğr. Üyesi Levent MEMİŞ’ e ayrıca çok teşekkür ederim.

Beni büyüten ve bugünlere gelmeme vesilen olan sevgili anneme, babama ve diğer aile üyelerime teşekkür ederim. Aynı zamanda bu süreci tamamlamamda beni cesaretlendiren değerli kardeşime ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Çocukluk, bir insan yaşamının en özel ve güzel dönemini ifade etmektedir. Bu yüzden bu çalışma, tüm çocuklar çocukluk dönemini daha güzel yaşasın diye bütün çocuklara ithaf edilmiştir.

Betül ATEŞ
Giresun, 2020

ÖZET

Günümüzde 18 yaş altı grup olarak algılanan çocukların da yetişkinler gibi temel hak ve hürriyetleri bulunmaktadır. Fakat bu gerçek çoğu zaman göz ardı edilmekte ve çocuk hakları adeta küçümsenmektedir. Oysaki birikip dağ gibi olan sorunlara yönelik çözümler acilen geliştirilmelidir. Birçok ülkede uygulanan çocuk ombudsmanlığı sorunların çözümü açısından üzerinde düşünülmesi gereken bir yapıdır. Bu çalışmada da çocukların karşılaştığı hak ihlallerini araştırıp inceleyerek gidermeye çalışan ve bağımsız olarak gerekli önleyici tedbirleri alabilen çocuk ombudsmanlığı incelenmiştir. Bu çalışma ile seçilmiş ülkelerin çocuk ombudsmanlığı modellerinin güçlü yanlarının tespit edilmesi ve Türkiye için bir çocuk ombudsmanlığı model önerisinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak literatür araştırması ile kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonra 2018 ve 2019 yılları Save the Children raporları esas alınarak çocuk hakları konusunda iyi durumda olan dört ülke seçilmiştir. Seçilen ülkelerinin (İzlanda, Kanada, Belçika ve Hollanda) çocuk ombudsmanlıkları doküman taraması ile incelenmiş olup elde edilen bulgular içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

Türkiye’de çeşitli raporların verileri doğrultusunda; bebek ölüm oranlarının gelişmiş ülkelere oranlara daha yüksek olduğu, ülkede milyonlarca mülteci çocuğun olumsuz koşullar altında bir hayat sürdüğü, hükümlü çocuk oranlarının giderek artan bir seyir izlediği ve çocuk evlilikleri ile çocuk işçiliğinde bir azalmanın yaşanmadığı tespit edilmiştir. Bu durumlar ise mevcut yasal ve yönetsel sistemin çözüm üretmekte yetersiz kaldığını göstermektedir. Dolayısı ile Türkiye’de çocuk ombudsmanlığına duyulan ihtiyacın önemli ölçüde hissedildiği ve bu kurumun zorunlu olarak oluşturulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, araştırma ile ilgili temel kavramlar ve yapılan çalışmalarla birlikte araştırmanın yöntemi ortaya koyulmuştur. İkinci bölümde konu ile ilgili kavramsal ve kuramsal bir çerçeve çizilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise sözü edilen ülkeler incelenmiş ve elde edilen bulgular doğrultusunda Türkiye için çocuk ombudsmanlığı modeli öngörülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Hakları, Ombudsmanlık, Çocuk Ombudsmanlığı

ABSTRACT

Today, children perceived as a group under the age of 18 have basic rights and freedoms, just like adults. However, this fact is often ignored and children's rights are almost underestimated. However, solutions for problems such as mountains that accumulate should be urgently developed. The Ombudsman for Children, which is applied in many countries, is a structure that should be considered in terms of solving problems. In this study, the child ombudsman, which tries to eliminate the rights violations faced by children and tries to eliminate them, and who can take necessary preventive measures independently, was examined. In this study of selected countries to identify the strengths of the child ombudsman model, and a children's ombudsman to Turkey it is aimed at developing models of the proposal. In line with this purpose, firstly, a conceptual and theoretical framework was created through literature research. Then, based on the Save the Children reports of 2018 and 2019, four countries that were in good condition regarding children's rights were selected. Child ombudsmanship of selected countries (Iceland, Canada, Belgium and Netherlands) were examined by document scanning and the findings were analyzed by content analysis method.

In accordance with data of various reports in Turkey; It has been determined that infant mortality rates are higher than that of developed countries, many refugee children lead a life under adverse conditions, the rate of convicted children progresses gradually and there is no decrease in child marriages and child labor. These situations show that the current legal and administrative system is inadequate in producing solutions. In Turkey because of the need for child ombudsman significantly it felt, and it was concluded that this institution should be established as required.

This thesis study consists of three main sections. In the first part, the aim, importance, limitations, basic concepts of the research and the method of the research are presented together with the studies. In the second part, a conceptual and theoretical framework was drawn on the subject. In the third and last part of child ombudsman for Turkey in line with the findings obtained and examined countries mentioned model are provided.

Key Words: Child, Child Rights, Ombudsman, Child Ombudsman

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ŞEMA LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5. Araştırma ile İlgili Temel Kavramlar.....	6
1.6. Konu Hakkında Daha Önce Yapılmış Çalışmalar	7
1.7. YÖNTEM	9
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	13
2.1. ÇOCUK VE ÇOCUK HAKLARI	13
2.1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramı	13
2.1.2. Çocukluğun Tarihsel Seyri.....	14
2.1.2.1. Batı Toplumunda Çocuk	14
2.1.2.2. Türk Toplumunda Çocuk	16
2.1.3. Çocuk Hakları	18
2.1.3.1. Çocuk Haklarının Uluslararası Mevzuat Kaynakları	20

2.1.4. Dünyada Çocuğun Durumu	23
2.1.5. Türkiye’de Çocuğun Durumu	26
2.2. OMBUDSMANLIK KURUMU	29
2.2.1. Ombudsmanlık Kavramı	30
2.2.2. Ombudsmanlığın Tarihi ve Gelişim Süreci.....	31
2.2.3. Ombudsmanlığın Görev ve Yetkileri.....	33
2.2.4. Ombudsmanlığın Denetim Yetkisi.....	34
2.2.5. Ombudsmanlığın Özellikleri.....	35
2.2.6. Ombudsmanlık Modelleri	37
2.3. ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI	39
3. ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI BULUNAN ÖRNEK ÜLKELER.....	44
3.1. İZLANDA ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI	44
3.1.1. İzlanda’daki Çocukların Mevcut Durumu	46
3.1.2. İzlanda’daki Çocuklar Adına Yapılan Yasal Düzenlemeler	47
3.1.3. İzlanda’nın Çocuklara Yönelik Bürokratik Yapılanması.....	51
3.1.4. İzlanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi.....	55
3.1.4.1. Ombudsmanın Atanması, Görev ve Yetkileri	56
3.1.4.2. Ofise Başvuru ve Kurumun Çalışma Şekli	57
3.2. KANADA ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI.....	60
3.2.1. Kanada’daki Çocukların Genel Durumu.....	62
3.2.2. Kanada’nın Çocuk ile İlgili Yasal Düzenlemeleri ve Örgütlenme Yapısı	63
3.2.4. Alberta Eyaleti Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi.....	66
3.2.3.1. Avukatın Atanması, Görev ve Yetkileri.....	68
3.2.3.2. Ofise Başvuru ve Kurumun Çalışma Şekli	69
3.3. BELÇİKA ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI.....	72
3.3.1. Belçika’daki Çocukların Mevcut Durumu	74
3.3.2. Belçika Federal Hükümetinin Çocuk Mevzuatı	76

3.3.3. Belçika Federal Hükümetinin Çocuklara Yönelik Hizmetleri	77
3.3.3. Flaman Topluluğu Çocuk Hakları Komiserliği Ofisi.....	82
3.3.3.1. Komiserin Atanması, Görev ve Yetkileri.....	85
3.3.3.2. Komiserliğe Başvuru ve Kurumun Çalışma Şekli	87
3.4. HOLLANDA ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI	90
3.4.1. Hollanda'daki Çocukların Genel Durumu	92
3.4.2. Hollanda'nın Çocuklara Yönelik İç Hukuk Mevzuatı	94
3.4.3. Hollanda Kamu Yönetiminde Çocuğun Yeri.....	96
3.4.4. Hollanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi.....	102
3.5. ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI BULUNAN ÜLKELER ARASI KARŞILAŞTIRMA	105
3.5.1. İncelenen Ülkelerde Çocukların Genel Durumu.....	105
3.5.2. İncelenen Ülkelerin Çocuk Ombudsmanlık Yapıları.....	108
3.6. TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI MODELİ İHTİYACI.....	112
3.6.1. Türkiye'de Çocuk Haklarına Genel Bir Bakış	112
3.6.2. Türkiye'de Çocuklara Yönelik Yasal ve Yönetmelik Faaliyetler.....	114
3.6.3. Türkiye'de Kamu Denetçiliği ve Çocuk	119
3.6.4. Türkiye'de Çocuk Ombudsmanlığına Duyulan İhtiyaç	125
3.7. TÜRKİYE İÇİN BİR ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI MODEL ÖNERİSİ.....	129
KAYNAKÇA.....	137
EKLER.....	155
EK 1: 2019 YILI SAVE THE CHILDREN ÇOCUKLUK ENDEKSİ.....	155
EK 2: 2018 YILI SAVE THE CHILDREN ÇOCUKLUK ENDEKSİ.....	156
ÖZGEÇMİŞ.....	157

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BM : Birleşmiş Milletler

ÇDHS : Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

ENOC : European Network of Ombudspersons for Children

GSYH : Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

ILO : International Labour Organization

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

OCYA : Office of the Child and Youth Advocate

OECD : Organisation for Economic Cooperation and Development

YÖRET : Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme

Vakfı

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

UNICEF : United Nations International Children's Emergency Fund

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Çocuk Ombudsmanlığına Sahip Ülkeler.....	42
Tablo 2: Çocuk ve Gençlik Avukatı Hizmetlerinden Yararlananların Yaş Dağılımı.....	72
Tablo 3: Ofise Başvuran Kişiler ve Başvuru Yapan Çocukların Yaş Dağılımı.....	90
Tablo 4: Ofise Başvurulan Konuların Dağılımı.....	91
Tablo 5: Ofise Başvuran Kişilerin ve Başvurulan Konularının Dağılımı.....	106
Tablo 6: Ülkelerin Çocuk Durumuna Dair Göstergeleri.....	108
Tablo 7: Ülkeler Arası Çocuk Ombudsmanlıklarının Karşılaştırılması.....	111
Tablo 8: Türkiye'ye Ait Çocuk Göstergeleri.....	115
Tablo 9: Çocuk Haklarına İlişkin Başvuru Konuları.....	126

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Ombudsmanın Faaliyet Alan Çerçevesi.....	36
Şekil 2: İzlanda Siyasi Haritası.....	45
Şekil 3: Kanada Siyasi Haritası.....	61
Şekil 4: Belçika Siyasi Haritası.....	73
Şekil 5: Hollanda Siyasi Haritası.....	93



ŞEMA LİSTESİ

Şema 1: İzlanda Sosyal İşler Bakanlığı Organizasyon Şeması.....	54
Şema 2: İzlanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi Organizasyon Şeması.....	56
Şema 3: Alberta Eyaleti Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi Organizasyon Şeması.....	68
Şema 4: Belçika Sosyal Güvenlik Sisteminin Organizasyon Şeması.....	81
Şema 5: Flaman Topluluğu Çocuk Hakları Komiseri Ofisinin Organizasyon Yapısı.....	84
Şema 6: Hollanda Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı Teşkilat Yapısı.....	99
Şema 7: Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumu Organizasyon Yapısı.....	123
Şema 8: Çocuk Ombudsmanlığı Modelinin Organizasyon Şeması.....	135

GRAFİK DİZİNİ

Grafik 1: İzlanda Çocuk Ombudsmanlığının Son 5 Yılda Aldığı Bildirim

Sayısı.....60



BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problemin Durumu

Genel olarak 18 yaş altı bireyler olarak tanımlanan çocukların yetişkin bir insandan farklı olarak kendine özgü niteliklerinin algılanması küresel düzeydeki modernleşme ile söz konusu olmuştur. Bu dönem itibarıyla farklı bir bakış açısı kazanan çocuklar için “hak” kavramının gündeme gelmesi ise 20. yüzyıla dayanmaktadır. Yeni yeni keşfedilen çocuk hakları, çocukların fiziksel gelişiminden ruhsal gelişim haklarına, korunma ve bakım haklarından yaşam, eğitim ve sağlık haklarına kadar birçok temel değerleri içermekle birlikte aynı zamanda yetişkinlerin sahip olduğu tüm hakları da kapsamaktadır.

Çocukları toplumun pasif nesnesi olarak değil toplumda aktif rol alabilen, üretici özelliğe sahip bir özne olarak ele almak gerekmektedir. Böyle bir yaklaşım geleceğin teminatı olan çocuklar tarafından daha sağlıklı bir toplumun inşa edilmesini sağlayacaktır.¹ Hür bir anlayış içerisinde yetişen bir çocuk bu çerçevede kök salar, filizlenir ve geleceğe yine bu anlayışı yansıtır. Bu anlamda çocuk haklarının yaygınlaştırılması ve çocuğa gereken özenin gösterilmesi barışçıl ve dayanışmacı bir demokratik toplumu meydana getirmektedir.² Fakat günümüzde hem küresel hem de ulusal düzeydeki çocukların mevcut durumu bu bakış açısının göz ardı edildiğini göstermektedir.

Günümüzde dünya nüfusunun %26’sını çocuklar oluşturmaktadır.³ Dünyada beş çocuktan biri aşırı yoksulluk içinde yaşamakta ve günlük 1,90 ABD (Amerika Birleşik Devletleri) dolarından daha az bir gelir ile hayat sürmektedir. Bu yoksunluk içerisinde beş yaşın altındaki 149 milyon çocuk bodur (normale oranla vücut yapısı daha az gelişmiş) olarak yaşamaktadır. Ayrıca dünyanın birçok bölgesinde okul kayıtlımlarında önemli gelişmelerin yaşanmasına rağmen günümüzde 175

¹ Mine Tan, Çocukluğun Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Yaklaşımı ve Sözlü Tarihte Bir Çocuk, Ed. Bekir Onur, **Çocuk Kültürü**, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s. 35

² Rona Serozan, **Çocuk Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 9

³ Statista, Global Population As of Mid-2019 By Age, 2019
<https://www.statista.com/statistics/829732/global-population-by-age/> [Erişim 20.06.2020]

milyondan fazla çocuk okul öncesi eğitim alamamaktadır. Dolayısıyla dünya genelinde ilköğretim öncesi çağındaki çocukların sadece yarısı bu hakka yani eğitim hakkına sahip olabilmektedir. Çocukların karşılaştığı sorunların bir diğeri de mülteci olarak yaşamlarını devam ettirmeleridir. Silahlı çatışmalardan etkilenen ülke ve bölgelerde yaklaşık olarak 250 milyon çocuğun yaşadığı tespit edilmektedir. Diğer taraftan günümüzde her yıl bir milyar çocuk bir çeşit duygusal, fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmakta ve her beş dakikada bir çocuk şiddetten ölmektedir.⁴ Son küresel tahminlere göre ise, tedarik zincirleri de dâhil olmak üzere iş yerlerinde 152 milyon çocuk işçi olarak çalıştırılmaktadır.⁵

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye’de 2019 yılı itibariyle 22,87 (%27,5) milyon çocuk yaşamaktadır. Bu nüfusun 1,7 milyonunu yaşadıkları olumsuz koşullar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteci çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklarla ilgili olarak sağlık verileri ele alındığında, 2018 yılında Türkiye’de beş yaş altı ölüm hızının (canlı doğan 1000 kişi başına düşen ölüm oranı) %11,3 olarak açıklanmıştır. Ancak bu rakam gelişmiş ülkelere oranla iki kat yüksek seviyededir. Diğer yandan çocukların istihdam alanı içerisinde yer aldığı çocuk işçiliğinin Türkiye’deki durumunu incelemek gerekirse, 2019 yılında Türkiye’de 15-17 yaş arası çocuk istihdam oranı %17,2 olarak saptanmıştır. 2010 yılında bu oran %17,1 iken 2018 yılında %18,2 olarak ifade edilmiştir. Açıklanan bu veriler, geçen bu süre zarfında Türkiye’nin çocuk işçiliği konusunda pek bir ilerleme kaydetmediğini göstermektedir. Çocukların çalışma nedenlerinin en başında “hane gelirine katkıda bulunma” gelmektedir. Böyle bir durumda, çocukların yeterli kaynaklara sahip olamama durumunu ifade eden çocuk yoksulluğu verileri incelendiğinde ise, 2018 yılında Türkiye’de maddi yoksulluk çeken çocukların %36,1 oranında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çocuk yaşı ilerledikçe yoksulluk oranında artışın yaşandığı görülmektedir. Öte yandan 18 yaş altı bireylerin evli olma halini ifade eden çocuk evliliği ile ilgili mevcut duruma değinildiğinde, Türkiye’de 2019 yılında 16-17 yaş grubundaki evli çocukların %0,04’ünün erkek, %0,96’sının ise kız çocuğu olduğu görülmüştür. Bu durum çocuk nüfus artışına bağlı olarak

⁴ United Nations, 2019 <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/children/> [Erişim 03.12.2019].

⁵ International Labour Organization (ILO), Ending Child Labour, Forced Labour and Human Trafficking in Global Supply Chains Report, 2019 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipec/documents/publication/wcms_716930.pdf [Erişim 03.12.2019].

önceki yıllarla paralel olmakla birlikte özellikle kız çocuk evliliklerinde bariz bir azalmanın yaşanmadığını göstermektedir. Tüm bunlara ek olarak 18 yaş altı nüfusun suç olan bir fiili işleme halini ifade eden çocuk suçluluğu hakkındaki veriler incelendiğinde, TÜİK 2018 yılında Türkiye’de suç yaşı çocuk olan hükümlülerin toplam hükümlüler içindeki oranını %5,4 olarak açıklamıştır. Bu veri, önceki yıllarla (2014, %4,4; 2016, %4,9) kıyaslandığında Türkiye’de hükümlü çocuk oranının sürekli artan bir seyir izlediğini açıklar niteliktedir.⁶ Avrupa Birliği (AB) İlerleme Raporu’na göre Türkiye’de hâlihazırda tutuklu anneleriyle birlikte kalan çocuk sayısı 743’tür.⁷ Bu durumdan dolayı çocuklar cezaevi koşullarında bir hayat yaşamakta ve korunma, beslenme, bakım, eğitim ve sağlık imkânlarından yeterince yararlanamamaktadır.

Çocukların toplumun en zayıf kesimlerinden birini oluşturması ve bu durumdan dolayı bu denli sorunlarla karşılaşması onların ayrıca korunması ve haklarının güvence altına alınması ihtiyacını doğurmaktadır. Nitekim bu görevi en etkin biçimde yerine getirebilecek ve çocuk haklarının savunuculuğunu üstlenebilecek bir denetim mekanizması olan ombudsmanlık kurumları önemli bir konumda bulunmaktadır. Ombudsmanlık, Türk diline “Kamu Denetçiliği Kurumu” olarak çevrilen ve genel olarak idarenin haksız eylem ve işlemlerine karşı vatandaşın haklarını savunan, vatandaşın hak ve özgürlüklerini koruyan ve vatandaş ile idare arasında aracı konumda bulunan bir denetim birimidir. Ombudsmanlık kurumları, bağımsız ve tarafsız bir şekilde başvuru üzerine veya kendiliğinden inceleme ve soruşturma başlatabilen ve bu araştırma sonucunda bireylerin hak ve hürriyetlerini güvence altına alarak bu hakları geliştirebilen bir role sahiptir. Tüm bu nitelikleri barındırması itibarıyla ombudsmanlık türlerinden birisi olan çocuk ombudsmanlığı, çocuklarla ilgili mevcut sorun ve ihtiyaçlara cevap verebilir bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda çocuk ombudsmanlığı, çocukların karşı karşıya kaldığı her türlü problemleri inceleme ve araştırma sonucu ortadan kaldıran, gerekli tüm önleyici tedbirleri alan ve çocukların görüşleri doğrultusunda karar mekanizmalarına etki eden bir modeldir. Günümüzde çeşitli ülkelerde bu kurumun

⁶ TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2019 <https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index.zul> [Erişim 10.06.2020].

⁷ AB İlerleme Raporu, 2019 https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-tr.pdf [Erişim 30.05.2020].

örneklerine rastlamak mümkündür. Nitekim bu kurum, araştırmaya konu olan ülkeler (İzlanda, Hollanda, Belçika ve Kanada) tarafından da aktif olarak kullanılmaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın temel problemi, çocuk haklarının korunması ve gözetilmesinde oldukça önem arz eden çocuk ombudsmanlığı kurumlarının⁸ özelliklerini ülkeler arası karşılaştırma yaparak incelemektir. Araştırmanın diğer bir problemi de Türkiye’de böyle bir yapının kurulmasının gerekliliğini değerlendirerek ülkeler arası karşılaştırmadan yola çıkarak Türkiye’ye özgü bir çocuk ombudsmanlığı modelinin hangi özellikler taşıması gerektiğine yönelik öneriler geliştirmektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çocuk haklarının korunması, gözetilmesi ve genişletilmesi ülkenin yönetim yapısı, geleneği, yasal ve yönetsel çalışmaları ile doğru orantılıdır. 2019 yılı AB İlerleme Raporu’na göre Türkiye çocuk hakları konusunda çok az ilerleme kat etmiştir. Nitekim çocuklara yönelik cinsel istismar ve kötü muamele vakalarında artışa işaret eden raporlara rağmen, bu konulara yönelik sistematik denetleme ve araştırmalar yetersiz kalmıştır.⁹ Öte yandan çocuklarla ilgili doğrudan hizmet üreten Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, daha çok sosyal hizmet odaklı “kimsesiz ve engelli çocukların korunması” bağlamında çalışmalar yürütmektedir.¹⁰ Çocuklara en yakın birim olan bakanlığın taşra kanadını oluşturan Çocuk Hakları İl Komiteleri¹¹ ve bu bağlamda önemli bir role sahip olan yerel yönetimler bünyesinde bulunan Çocuk Meclisleri ile çocukların “katılım haklarına” yönelik mekanizmalar hayata geçirilmiştir. Ancak 2019 yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu’na göre yapılan şikâyetlerin çoğunu çocukların “katılım haklarına” ilişkin sorunların oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, çocukların nitelikli öznel olarak “daha görünür” olma yönünde istek ve ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çocuk haklarının savunucusu niteliğini taşıyan çocuk ombudsmanlığı onların hak sahibi etkin bireyler olarak değerlendirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu

⁸ Ayrıca bkz. Akıncı, 2009; Mamur Işıkcı, 2016; Boyalı ve Gündoğdu, 2018.

⁹ A.g.e.

¹⁰ Yasemin Mamur Işıkcı, Kamu Yönetimi ve Çocuk İlişkisi: Çocuk Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme, Ed. Yasemin Mamur Işıkcı, **Kamu Yönetimi ve Çocuk**, Astana Yayınları, Ankara 2019, s. 18

¹¹ Esmeray Alacadağlı, Kamu Yöneticilerinin Çocuk Hakları Algısı, Ed. Yasemin Mamur Işıkcı, **Kamu Yönetimi ve Çocuk**, Astana Yayınları, Ankara 2019, s. 294

potansiyelinden dolayı bu sistem Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS) gereği birçok ülke tarafından benimsenmiş ve dünya çapında yaygınlaşmaya başlamıştır.¹² Nitekim çocuk ombudsmanlığı, başvuru üzerine veya re’ sen harekete geçerek çocuklarla ilgili herhangi bir olumsuz durumu ya da çocukların istek ve ihtiyaçlarını ele almakta ve bu doğrultuda bağımsız ve tarafsız bir şekilde çalışmalar yürütebilmektedir. Ayrıca çocukların en fazla göz ardı edilen “katılım hakları” kurum tarafında etkin bir biçimde gözetilmekte ve çocukların görüşleri temsil edilmektedir. Bu nitelikleri itibariyle çocuk haklarının korunması ve genişletilmesine örnek teşkil eden çocuk ombudsmanlığı modelleri incelenmeye değer yapılardır.

Bu araştırmanın temel amacı da çocuk hakları ile ilgili iyi durumda olan ülkelerin çocuk ombudsmanlık modellerini incelemek ve bu modellerin güçlü yanlarına vurgu yaparak Türkiye için öneriler ortaya koymaktır. Bu anlamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. İzlanda’daki Çocuk Ombudsmanlığı modelinin özellikleri nelerdir?
2. Kanada Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi modelinin özellikleri nelerdir?
3. Belçika Flaman Topluluğu Çocuk Hakları Komiserliği modelinin özellikleri nelerdir?
4. Hollanda Çocuk Ombudsmanlığı modelinin özellikleri nelerdir?
5. Ülke örnekleri hangi özellikler bakımından benzeşmekte, ayrılmakta ve üstünlükler göstermektedir?
6. Türkiye’de özel bir Çocuk Ombudsmanlığına ihtiyaç bulunmakta mıdır?
7. Türkiye’ye özgü bir Çocuk Ombudsmanlığı modelinin özellikleri neler olmalıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocuk ombudsmanlıkları, çocuk haklarının korunması ve iyileştirilmesi için bağımsız ve tarafsız bir şekilde araştırma ve inceleme yapabilmektedirler. Bu çalışmalar sonucunda da tespit edilen herhangi bir olumsuz durum veya koşul

¹² Muhammed Serkan Şahin, **Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) ve Uygulama Örnekleri**, Astana Yayınları, Ankara 2015, s. 38

giderilmekte ve konu ile ilgili gerekli önlemler alınabilmektedir. Bu bağlamda bu araştırma, çocuk ombudsmanlığına duyulan ihtiyacın ve kurumun oluşturulma zorunluluğunun ortaya çıkarılması ve de konunun politika ve yasa yapıcılarını etkilemesi ve onlara ışık tutması açısından önem arz etmektedir. Diğer taraftan konu ile ilgili sınırlı düzeyde çalışmanın var olduğu bilindiğinden çeşitli örnek ülkelerin ele alındığı ve önerilerin sunulduğu bu araştırmanın kamu yönetimi disiplinine katkı sağlayacağı da düşünülmektedir. Araştırmanın bu alanda yapılacak olan diğer çalışmalara örnek teşkil edeceği ve bu anlamda araştırmacılara da fayda sağlayacağı umulmaktadır. Ayrıca araştırma, ulusal çapta lisansüstü düzeyde doğrudan çocuk ombudsmanlığı konusunu ele alan ilk araştırma olma niteliğine sahiptir. Araştırma ulusal çapta çocuk ombudsmanlığı modelini tanıtmaya açısından da ayrı bir önem taşımaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2018 ve 2019 yıllarındaki Save the Children raporları göz önünde bulundurularak yapılmış ve çocukların genel durumu konusunda üst sıralarda yer alan dört ülke ile sınırlandırılmıştır. Örnek alanı olarak farklı ülkeleri kapsayan bu çalışmada verilere ulaşım sadece literatür araştırması ve doküman taraması yöntemiyle sınırlandırılmıştır.

1.5. Araştırma ile İlgili Temel Kavramlar

Çocuk: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin birinci maddesine göre “sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”. Çocuk Koruma Kanunu’nun üçüncü maddesinde çocuk “daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlanmıştır. Ansiklopedik ifadeye göre de çocuk, “doğuşla olgunluk çağı arasındaki insan”¹³ olarak tanımlanmıştır.

Çocuk Hakları: “Çocuk hakları; kanuni veya ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu; yaşam, eğitim, sağlık, fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi hakların hepsini birden tanımlamakta

¹³ Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü, **Türk Ansiklopedisi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1998, s. 82

kullanılan evrensel bir kavramdır”.¹⁴ Akyüz çocuk haklarını, “çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımlardan özgürlük ve haysiyet içinde, sağlıklı ve normal biçimde yetişebilmesi için ona hukuk kurallarıyla tanınan yetkiler ve menfaatler”¹⁵ olarak tanımlamaktadır.

Ombudsmanlık: Ombudsmanlık; yasama organı tarafından atanan, idarenin eylem ve işlemlerini denetleyen ve Türkçe diline “Kamu Denetçisi” olarak çevrilen bir kurum olarak tanımlanmıştır.¹⁶ Ombudsman ise, “vatandaşların idare ile olan ilişkilerinde karşılaşılan kötü idare uygulamalarında onlara yardımcı olan, şikâyetler hakkında idareye önerilerde bulunan ve genellikle yasama organınca seçilen kişiler”¹⁷ olarak ifade edilmektedir.

Çocuk Ombudsmanlığı: Geleceğin teminatı olan ve yaşanan toplumlarda en masum ve savunmasız kesimini ifade eden çocukların haklarının gözetilmesini ve genişletilmesini öngören, çocukların şiddet, istismar ve ihmal gibi maruz kaldıkları her türlü problemleri, araştırma ve inceleme sonucu gideren ve bu olumsuz durumların oluşmasını önleyecek tedbirlerin alınmasını sağlayan özel bir denetim birimidir.

1.6. Konu Hakkında Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

Türkiye literatüründe özel olarak çocuk ombudsmanlığı ile ilgili lisansüstü tez düzeyinde bir araştırma bulunmamakla birlikte bu alanda yapılmış etkinliğe ve ülke örnekleriyle çalışılmış birkaç çalışmaya rastlamak mümkündür.

Mamur Işıkcı ve İnce (2018) tarafından yapılan “Çocuk Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinde Örnek Bir Model: Norveç Çocuk Ombudsmanı” adlı çalışma ile dünyada çocuk ombudsmanlığının ilk kurulduğu ülke olan Norveç’in çocuk refah seviyesi, çocuk örgütlenmesi ile birlikte Çocuk Ombudsmanlığının uygulanması, özellikleri ve başarısı ortaya konularak bu doğrultuda Türkiye

¹⁴ Bahar Gödekmerdan, Hilal Cecanpınar ve Tuba Güngör, “Çocuğun Kimlik ve Katılım Hakkı”, **Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, (Yay Haz. Dolunay Şenol, Sıtkı Yıldız Talat Kıymaz ve Hasan Kala), Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, Ankara 2012, s. 369

¹⁵ Emine Akyüz, Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler, Ed. Bekir Onur, **Cumhuriyet ve Çocuk**, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara 1999, s. 492

¹⁶ B. Zakir Avşar, **Ombudsman (Kamu hakemi) Türkiye İçin Bir Model Önerisi**, HAK-İŞ Eğitim Yayınları, Ankara 1999, s. 30

¹⁷ Selçuk Gişi, “Ombudsmanlık Kurumu, İsveç ve Fransa Ülke Uygulamaları ile Avrupa Ombudsmanı Üzerine Bir İnceleme”, **Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi**, Sayı 2, 2017, s. 7

üzerinden değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışma sonucunda ise Türkiye’de Norveç ile benzer niteliklere sahip bir çocuk ombudsmanlığının kurulmasının çocuk hakları konusunda bir ilerleme kaydedilmesi açısından çok önemli olduğu ifade edilmiştir.

Mamur Işıkcı ve Kırça Kurt (2018) “İsveç’te Çocukların Korunmasına Yönelik Örgütlenme Modeli” isimli çalışma ile İsveç’teki çocuklar hakkındaki genel durumu, çocuklarla ilgili olarak hizmet sunan yönetsel örgütlenmeyi ve İsveç Çocuk Ombudsmanlığını ayrıntılı olarak açıklamışlardır. Sonuç olarak İsveç yönetsel yapılanmasının çocuklara yönelik birçok hedefi sağladığını dolayısı ile İsveç modelinin ülkenin ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenerek Türkiye’ye uyarlanabileceğini belirtmişlerdir.

Kırça Kurt ve Mamur Işıkcı (2018) “Finlandiya’da Çocuklara Yönelik Bürokratik Yapılanma” adlı çalışmada Finlandiya’daki çocuk haklarının genel durumunu, çocukların korunmasına yönelik idari yapısını ve Finlandiya Çocuk Ombudsmanlığını geniş bir şekilde ele almışlardır. Çalışmada Finlandiya’nın çocuk refahı ve hakları ile ilgili faaliyetlerinin ve örgütlenmesinin çok ileri düzeyde olduğu ve Çocuk Ombudsmanlığı modelinin Türkiye’ye örnek oluşturabileceği sonucuna varılmıştır.

Boyalı ve Gündoğdu (2018) ise “Kamu Denetçiliği Tüğü Önerisi Olarak Çocuk Ombudsmanlığı’nın Türkiye’de Uygulanabilirliği” başlıklı çalışmada ombudsmanlık ve çocuk ombudsmanlığının ne olduğu ve yararları üzerinden Türkiye’de artık çocuk ombudsmanlığının gerekliliğini ve zorunluluğunu vurgulamışlardır. Çalışmada çocuklar için kolay ulaşılabilir, mevcut istek ve ihtiyaçlara cevap verebilir özelliklere sahip bir denetim mekanizmasının oluşturulmasının zorunlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Mamur Işıkcı (2016) “Türkiye’de Çocuk Refahı İçin Çocuk Ombudsmanlığı Önerisi” başlıklı çalışmada, Türkiye’de bir çocuk ombudsmanlığının oluşturulma nedenlerini sıralayarak kurumun sahip olması gereken temel nitelikler üzerine öneriler sunmuştur. Sonuç olarak Türkiye’de çocuk hakları konusunda yaşanan sorunların giderilmesi ve örgütlenmenin eksik yanlarının tamamlanması açısından çocuk ombudsmanlığının zorunlu olduğu ifade edilmiştir.

17-18 Kasım 2014 tarihinde YÖRET (Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme) Vakfı tarafından organize edilen ve de çeşitli sivil toplum kuruluşlarının, ulusal ve uluslararası bürokratların (sosyal hizmet uzmanları, çocuklardan sorumlu kamu denetçisi, yabancı ülkelerin çocuk ombudsmanları) ve akademisyenlerin katılım gösterdiği “Çocuk Haklarının Hayata Geçirilmesinde Çocuk Ombudsmanlığı Sempozyumu” gerçekleştirilmiştir. Bu Sempozyumda çocuk haklarının etkin bir şekilde hayata geçirilmesinde Kamu Denetçiliğinin önemi vurgulanmış ve kurumun gelişimi hedeflenmiştir. Ayrıca İsveç yetkilileri tarafından aktarılan bilgiler dikkate alınarak Kamu Denetçiliğinin çocuk haklarına yönelik faaliyetlerinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu Sempozyum sonucunda, Türkiye’de özellikle çocukların katılım haklarının göz ardı edildiği ve çocuk haklarına dair yükümlülüklerin yerine getirilmesinde ombudsmanlığın önemli bir yere sahip olduğu dile getirilmiştir. Bu bağlamda mevcut Kamu Denetçiliğinin çocuk hakları konusunda etkinliğinin artırılması veya çocuklara özgü bir çocuk ombudsmanlığının kurulması ve çocukların kolayca ulaşabilecekleri yerel ombudsmanlık sisteminin oluşturulması gerektiğine dair bulgulara ulaşılmıştır.

Akıncı (2009) “Çocuk Ombudsmanı” adlı çalışmasında çocuk ombudsmanlığının kurulması ve nedenini, ombudsmanın atanması, görev ve yetkilerini İsveç üzerinden açıklamıştır. Çalışmanın sonucunda da yetişkinler tarafından çocukların talep ve ihtiyaçlarının ihmal edilmesi ve bu durumun toplumda yıkımlara neden olması kaygısı ile ülkede çocuk ombudsmanlığının gündeme geldiği belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere konunun kavram ve örneklerle açıklandığı çalışmalar mevcut bulunmakla birlikte bu bağlamda yeteri kadar çalışma yapılmamıştır. Dolayısı ile konunun kuram ve uygulama modellerinin istenilen düzeyde ele alınması ve bu bağlamda konunun ayrıca bir politika olarak gündeme gelmesi gerekmektedir.

1.7. YÖNTEM

Yapılan tüm araştırmalarda genel olarak nicel ya da nitel veya karma araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Bu çalışma ise nitel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. “Nicel araştırma, deneysel araştırma yöntemlerini kullanan mantıksal pozitivizm dizisine dayalıyken, nitel araştırma, birçok

yorumlayıcı araştırma yöntemlerini kullanan fenomenolojik dizine dayalı bir araştırmadır".¹⁸ Nitel araştırmada bir sorunu veya az bilinen bir olguyu ayrıntılı bir biçimde irdelemek ve anlaşılır şekilde ortaya koymak temel amaçtır. Ayrıca nitel araştırmada verilerin toplanmasında doküman taraması ve içerik çözümleme gibi yöntemler daha ön plandadır.¹⁹ Dolayısı ile bu araştırmada çocuk ombudsmanlığının çocuk hakları alanındaki rolünü ve işlevini örnek ülkeler üzerinden açıklamak ve bu doğrultuda Türkiye için hem yapısal hem de işlevsel öneriler oluşturmak amacı ile nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli bir araştırmanın amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması, çözümlenebilmesi için gerekli koşulları düzenlemeye denir. Koşulların düzenlenmesinde tarama ve deneme modelleri kullanılmaktadır. Tarama modelleri, genel tarama modeli ve örnek olay tarama modeli olarak ayrılmaktadır.²⁰ Örnek olay tarama modeli literatürde sıklıkla "durum çalışması" olarak da ifade edilmektedir.

Bu çalışmada "durum çalışması" modeli esas alınmıştır. Durum çalışması, "bireyden geniş kurumlara, hatta dünyayı değiştiren olaylara kadar geniş bir yelpazede analiz birimine sahip, basit veya karmaşık bir olgunun incelenmesine olanak sağlayan; verinin toplanma sürecinde çeşitli eylemlere ihtiyaç duyan ve kuramın uygulamasından yararlanıp kurama katkı sağlayan bir yaklaşım olarak tanımlanabilir".²¹ Merriam (2013) ise durum çalışmasını sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi olarak tanımlamaktadır.²²

Durum çalışması ile bu araştırmaya konu olan çocuk ombudsmanlığı hakkında daha zengin ve birbirini tamamlayacak olan çeşitli bilgilere ulaşılması hedeflenmiştir. Dolayısı ile bu çalışmada; Kanada, İzlanda, Hollanda ve Belçika'da

¹⁸ John W. Best ve James V. Kahn, **Eğitimde Araştırma Yöntemleri**, Çeviri Ed. Onur Köksal, Eğitim Yayınevi (10. Baskı), Konya 2017, s. 258

¹⁹ Ali Şimşek, **Araştırma Modelleri**, Ed. Ali Şimşek, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2018, s. 90

²⁰ Niyazi Karasar, **Bilimsel Araştırma Metodu**, Hacetepe Taş Kitapçılık, Ankara 1984, s. 79,82

²¹ Bruce L. Berg ve Howard Lune, **Durum Çalışmaları**, Çeviri Ed. Asım Arı, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Eğitim Yayınevi (4. Baskı), Konya 2019, s.324

²² Münevver Subaşı ve Kübra Okumuş, "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 21, Sayı 2, s. 420 419-426

bulunan çocuk ombudsmanlığı yapıları ayrıntılı bir şekilde irdelenerek özellikleri ortaya konulmuştur.²³ Çocuk hakları konusunda iyi durumda olup aynı zamanda çocuk ombudsmanlığına sahip ülkeler olan Norveç, İsveç ve Finlandiya'nın bu yapıları daha önce çalışılmıştır. Dolayısı ile bu ülkelerin haricindeki yapıların literatüre kazandırılması amaçlanmıştır.

Sayıtlar

- Araştırmada örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- Veri toplama araçları konuyu ölçmede yeterlidir.
- Geçerlik ve güvenilirliği sağlamak üzere bilgisine başvuru uzmanın bilgisi yeterlidir.

Veri Toplama Teknikleri

Araştırma, literatür araştırması ve doküman incelemesi tekniği kullanılarak yapılandırılmıştır. Bu tez çalışmasında ilk olarak literatür araştırması ile çocuk hakları, ombudsmanlık kurumu ve çocuk ombudsmanlığına dair kavramsal ve kuramsal bir çerçeve çizilmiştir. Sonrasında Save the Children raporları esas alınarak çocuk hakları alanında iyi olduğu izlenimi edinilen ülkelerin çocuk ombudsmanlıkları hakkında ön araştırma yapılmıştır. Ön araştırma sonucunda konu hakkında geniş ve zengin bilgi elde edilebilir ülkeler arasından daha önce çalışılmamış olan İzlanda, Hollanda, Belçika ve Kanada olmak üzere dört ülke seçilmiştir. Ayrıca bu ülkelerin çocuk ombudsmanlıklarının günümüzde de aktif olarak faaliyet gösterip göstermediği de kontrol edilmiştir.

Daha sonra tercih edilen İzlanda, Hollanda, Belçika ve Kanada'nın resmi internet siteleri ve dokümanları taranarak çocuk ombudsmanlık modelleri incelenmiştir. "Nitel araştırmada doküman analizi, örgütsel kliniklerden ya da program kayıtlarından seçme parçaları, alıntılar ya da bütün parçaları; memorandum ve yazışmaları; resmi yayınları ve raporları, kişisel günlükleri; anketlere verilen açık uçlu yazılı cevapları içerir".²⁴ Bu bağlamda araştırmanın verileri; konuyla,

²³ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık (11. Baskı), Ankara 2018, s. 73

²⁴ Best ve Kahn, **a.g.e.**, s. 258

örneklerle ilgili resmi siteler, belge ve raporların incelenmesi sonucu elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

“Araştırma verilerinin anlamlandırılması aşamasına veri analizi denir. Bu aşamada çeşitli yöntemlerle toplanmış veriler gruplandırılarak özetlenir, araştırma modeline ve hipotezlerine uygun olarak istatistiki analizler yardımı ile analiz edilebilir”.²⁵ Bu doğrultuda elde edilen araştırma bulguları içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, Bogdan ve Biklen (2007) tarafından “*veri yorumlama süreci*”²⁶ olarak ifade edilmektedir ve içerik analizinde temel amaç, ulaşılan sonuçların birbiri ile benzeşen veya farklılaşan yanlarını belirli kavram ve kuramlara göre düzenlemek ve yorumlamaktır.²⁷

Bu araştırmada, ifade edilen teknik aracılığı ile elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak betimlenmiş ve ayrıca ulaşılan sonuçlardan yola çıkılarak Türkiye için bir “Çocuk Ombudsmanlığı” model önerisi sunulmuştur. Bu model, incelenen ülke yapılarının güçlü yönlerine vurgu yapılarak ve Türkiye’nin mevcut sorunları ve aksaklıkları göz önünde bulundurularak ortaya koyulmuştur. Öngörülen bu modelin ise hem taşıması gereken temel nitelikler ile işlevselliği ve yapısal boyutu da yorumlanarak açıklanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

“Araştırmada güvenirlik; duyarlılık, tekrarlanabilirlik veya tutarlılık terimleriyle aynı anlama gelmektedir”.²⁸ Nitel bir araştırmada geçerlik ise, ele alınan konunun mümkün olan en saf şekilde aktarılmasıdır.²⁹ Bu anlamda bu araştırmanın geçerliği ve güvenirliği elde edilen verilerin tekrar tekrar kontrol edilerek ve uzman görüşü alınarak sağlanmıştır.

²⁵ Kemal Kurtuluş, **Araştırma Yöntemleri**, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2010, s. 171

²⁶Berg ve Lune, **a.g.e.**, s.345

²⁷ Yıldırım ve Şimşek, **a.g.e.**, s. 242

²⁸ Mehmet Şahin, Temel Kavramlar, Ed. Zeki Kaya ve Mehmet Şahin, **Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri**, Eğitim Yayınevi (2. Baskı), Konya 2013, s. 8

²⁹ Akt. Yıldırım ve Şimşek, **a.g.e.**, s. 269

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÇOCUK VE ÇOCUK HAKLARI

Çocukluk dönemi, insan yaşamının doğal seyrinin mutlak bir parçasıdır ve sosyo-kültürel bir olgudur. Bu nedenledir ki çocukluk, tarihsel süreç içerisinde değişen toplumsal koşullara ve değerlere göre şekil almaktadır. Meydana gelen normlardan etkilenen çocukluk sadece biyolojik olarak algılanan bir kavram olmamakta aynı zamanda psikolojik, sosyolojik ve tarihsel değerleri taşıyan bir kavramı da ifade etmektedir.³⁰

Bu başlık altında çocuk kavramı ve çocukluğun tarihi süreci açıklandıktan sonra çocuk hakları ve mevzuat düzenlemeleri, çocuğun küresel ve ulusal düzeydeki durumu ele alınıp incelenmeye çalışılacaktır.

2.1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramı

Fransız nüfus bilimcisi ve sosyal tarihçisi Ariés'e göre "çocukluk kavramı, daha çok çocukların kendine has özellikleri bulunduğ, bu özelliklerin onu yetişkinden ayırdığı yolundaki bilinç ile ilgilidir".³¹ Bu bağlamda ansiklopedik ifadeye göre çocuk, "doğuşla olgunluk çağı arasındaki insan"³² olarak da tanımlanmaktadır. "Bazen okul öncesi yıllar olarak da adlandırılan ilk çocukluk kavramı genellikle iki-altı yaşlar arasındaki çocukları belirtir".³³ Erdoğan'ın ifadesine göre ise çocukluk "annenin hamileliğinden itibaren başlar ve onun beden ve ruh gelişimini tamamlamasına kadar devam eder".³⁴

Bilim alanlarına göre çocukluğun başlangıcı ve sonu arasında bazı farklılıklar söz konusudur. Örneğin Psikoloji biliminde yaş ile çocuk kavramlarının çizgilerini net bir şekilde belirlemenin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Çünkü her insan birbirine göre kalıtsal, sosyo-kültürel ve ruhsal olarak farklılıklar göstermektedir.

³⁰ Sevinç Güçlü, "Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları", **Sosyoloji Dergisi**, Armağan Sayısı, 2016, s.3

³¹ Emine Akyüz, **Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2000, s. 61

³² MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü, **a.g.e.**, s. 82

³³ Harry W. Gardiner ve Mary J. Gander, **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, (Çev. Ali Dönmez ve Nermin Çelen), İmge Kitabevi, (5. Baskı), Ankara 2001, s. 248

³⁴ Oktay Erdoğan, **Çocuk Hakları**, Acar Basım, İstanbul 2011, s.14

Günlük dilde çocuk, yetişkin olmayan kimse olarak ifade edilmekte ve çocukluk dönemi belli bir yaşa gelinmesi ya da reşit olunması veya okulun bitirilmesi ya da herhangi bir dış etmenin etkisiyle sona ermektedir.³⁵ İslam hukukunda çocuğun buluğ çağına gelmesiyle çocukluk son bulmakta ve çocuk artık yetişkin olarak kabul edilmektedir.

Hukuk alanında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin birinci maddesine göre “...*daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır*”. Türk Medeni Kanunu’nun 11. maddesinde çocuk ile ilgili “*erginlik on sekiz yaşının doldurulmasıyla başlar*” ifadesine yer verilmiştir. Yine aynı Kanunu’n 28. maddesine göre “*çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder*”. Çocuk Koruma Kanunu’nun üçüncü maddesinde ise çocuk “*daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi*” olarak tanımlanmıştır. Bu ifadelerden hukuk biliminde çocukluk döneminin on sekiz yaş ile sınırlandırıldığı görülmektedir.

Yapılan tanımlardan da anlaşıldığı üzere göre çocuk kavramı farklı bakış açılarını barındırmaktadır. Çocukluk dönemi de yüzyıllar boyunca toplumsal koşullara göre değişiklik göstermiştir.

2.1.2. Çocukluğun Tarihsel Seyri

Çocuk ve çocukluk kavramlarının ortaya çıkışı ve gelişimi yaşanan toplumlara göre bazı farklılıklar göstermektedir. Nitekim bu durum tarihsel süreç içerisinde Batı ve Türk toplumları içinde söz konusu olmuştur.

2.1.2.1. Batı Toplumunda Çocuk

Çocuk kavramı ile ilgili eski dönemlere inmek gerekirse Antik çağda çocuklara dair kayda değer pek bilgiye rastlanmadığı görülmektedir. Öyle ki eski Yunanlılarda çocuk ve gençler için geçerli olan kavramlar o kadar iç içe ve birbirine yakındır ki çocukluk, bebeklik ve yaşlılık arasında bir kesimi ifade etmekteydi. Bu durum ise, bu dönemde belli bir yaş aralığı olarak çocukluğun göz ardı edildiğini ve çocuk ile ilgili net bir ifadeye yer verilmediğini göstermektedir.³⁶

³⁵ Akyüz, *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, s. 59,63,66

³⁶ Akyüz, *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, s.59

Çocukluğun toplumsal tarihi ile ilgili ünlü çalışmasında Ariés, Ortaçağ toplumunda çocukluğun özgün ve farklı nitelikleri olduğunun kabul edilmediği ve bu dönemin mümkün olan en kısa süre içerisinde tamamlanması gerektiğini ileri sürmektedir.³⁷ “O dönemde, doğum ve bebek ölüm oranları çok yüksek olduğu için, altı yaşından küçükler, ailenin bir üyesi gibi dahi görülüyordu”.³⁸

Geleneksel yapının hâkim olduğu doğu toplumlarında çocuğa verilen değer konusunda oldukça bir geri kalmışlık söz konusudur.³⁹ Buna karşın batıda çocukların önem ve değer kazanması ancak Ortaçağ sonrası yaşanan; aydınlanma, Fransız Devrimi ve sanayileşme gibi gelişmelerle mümkün hale gelmiştir. Bu dönemde çocuklara aile ve çalışma hayatında iş gören bir nitelik atfedilmesi onların ayrı bir konumda değerlendirilmesini sağlamıştır.⁴⁰ Bu dönemde, Ortaçağın aksine çocukluk ile ilgili ilk gelişme 14. yüzyıldan sonra burjuvanın ve deneysel bilimlerin etkisiyle yaşanmış ve çocuk, çocukluk kavramları tanımlanmıştır.⁴¹ 15. yüzyıldan itibaren ise, modern anlamda çocukluğun özellikle burjuvazi ailelerinde ön plana çıktığı görülmektedir.⁴² Nitekim bu bağlamda çocuklar için oyuncakların üretilmesi, çocukluğun büyük-küçük olarak ayırma tabi tutulması ve yine çocuklar için ilk giysilerin yapılması 17. yüzyıldan sonra olmuştur.⁴³ Yine bu dönemlerde toplumun ve ailelerin çocuk üzerindeki ilgisi artmış ve çocukların sağlığı, eğitimi ve yararı düşünölmeye başlanmıştır.⁴⁴

20. yüzyıla gelindiğinde çocuk, toplum ve aile merkezinin odağı haline gelmiş ve bu dönem, ileri sürölen ve gündem olan çocuk konuları nedeniyle çocuk yüzyılı olarak ilan edilmiştir. Çocuğa gereken değerin verilmesi ve hassasiyetin gösterilmesi yüzyıllar boyunca değışim ve dönüşömden geçerek bugönlere ulaşmış durumdadır. Postmodern dönem olarak adlandırılan 20. yüzyılın sonlarında

³⁷ Mine Tan, Çocukluk: Dün ve Bugün, Ed. Bekir Onur, **Toplumsal Tarihte Çocuk**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994, s.18

³⁸ Güçlü, a.g.m., s. 4

³⁹ Yasemin Mamur Işıkcı, **Çocuk Gözüyle Türkiye’de Çocuk Hakları Sorunu**, Astana Yayınları (2. Baskı), Ankara 2019, s. 21

⁴⁰ Kemal İnal, “Paternalist Politikanın İdeal Türk Çocuğu”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakölte Dergisi**, Cilt 32, Sayı 1, 1999, s. 196

⁴¹ Mine Tan, “Çağlar Boyunca Çocukluk”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakölte Dergisi**, Cilt 22, Sayı 1, 1989, s. 78

⁴² Mamur Işıkcı, **Çocuk Gözüyle Türkiye’de Çocuk Hakları Sorunu**, s. 23

⁴³ Tan, **Çağlar Boyunca Çocukluk**, s. 78

⁴⁴ David Elkind, **Çocuk ve Toplum**, (Çev. Demet Öngen), Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No 3, Ankara 1999, s.40

küreselleşme her alanda olduğu gibi yaşam biçimini ve dolayısı ile çocukluğu da dönüşüm sürecine sokmuştur. Postman, bu süreçten geçen çocukluğun aydınlanma öncesi gibi yetişkinlere olan benzerliğine dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeninin ise değişen toplumsal hayat ile teknolojik gelişmenin olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca bu dönemde, özel bir dönemi ifade ettiği ve kendine has özelliklerinin kabul edildiği çocukluk diğer yandan küresel güçler ve medya tarafından niteliğinden uzaklaştırılmaktadır.⁴⁵

Batıda çocukluğun tarihsel gelişimi bu şekilde işlerken diğer taraftan Türk geleneklerindeki çocukluk kavramını ve çocuğa atfedilen değeri, yine bu konuda sarf edilen tutum ve davranışları da irdelemek gerekir.

2.1.2.2. Türk Toplumunda Çocuk

Akyüz, Türklerin tarihinin ilk ortaya çıkışından bugüne kadar aile hayatının onlar için vazgeçilmez bir bütün olduğu söylemiştir. Öyle ki eski Türklerin göçebe yaşam tarzında bu bütünlük içerisinde çocuk, sevgi ile at üzerinde; yerleşik hayatta ise aile tarafından gözetilen ve korunan bir sınıfı ifade etmekteydi.⁴⁶

Türk tarihinin asırlar boyu hüküm sürmüş en uzun soluklu dönemi şüphesiz Osmanlı İmparatorluğu devri olmuştur. 1846 yılında Türkiye’yi ziyaret eden Ubucini, Osmanlı dönemi halkının çocuğa önemli ölçüde sevgi ve şefkat gösterdiğini gözlemlemiştir. Fakat çocuğun büyüdükçe baba otoritesinin devamlılığı için bu ilgi ve sevecenliğin yerini saygı içerisinde mesafeli bir sevginin aldığını da belirtmiştir.⁴⁷ Çocuğa karşı sergilenen tavır ve tutum kadar çocuğun eğitimi de oldukça önemlidir. Osmanlı toplumunda çocuklar belirli bir süreye kadar dışa kapalı bir ev yaşamında yetiştirilir ve maddi durumu elverişli aileler çocuklarına özel dersler aldırırken, yoksul çocuklar “taş mektep” olarak anılan mahalle okullarında eğitim görürlerdi.⁴⁸ Bu okullarda okuma yazma öğrenen çocukların çoğu erkek olmakla birlikte çok azı eğitim sürecine devam edebilmiştir. Çocuğun omzuna belli bir yaşa gelince ev ve iş sorumlulukları yüklendiği için çocuklar öğrenim hayatını sonlandırmak zorunda bırakılmıştır. Osmanlı saray eğitimine tabi tutulan çocuklar ise Enderun mektebinde

⁴⁵ Mamur Işıkcı, *Çocuk Gözüyle Türkiye’de Çocuk Hakları Sorunu*, s. 27

⁴⁶ Akyüz, *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, s. 47

⁴⁷ Bekir Onur, *Türkiye’de Çocukluğun Tarihi*, İmge Kitabevi, Ankara 2005, s. 80-81

⁴⁸ Özdemir Nutku, *Osmanlı Şenliklerinde Çocuk*, Ed. Bekir Onur, *Toplumsal Tarihte Çocuk*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994, s. 57

öğrenim görmüşlerdir. İster mahalle mektebi olsun ister Enderun mektebi olsun bu dönemin eğitim disiplini anlayışında egemen unsurun korku ve dayak olduğu da bir gerçektir.

Anadolu’da Cumhuriyet’in ilk yıllarında çocuğun kendine söz hakkı verilmeden konuşması pek hoş görülmez ve küçük yaşta anne-babaya yardımı zorunlu tutulurdu. Genellikle kız çocuklarının okuma- yazma öğrenmesi ve okula gönderilmesi ihtiyacı duyulmazdı. Fakat bu anlayış Cumhuriyet’in ilerleyen yıllarında değişmeye başlamış⁴⁹ ve bu değişim ile birlikte okullarda öngörülü ve sistemli bir şekilde kültür atılımının da yaşandığı görülmüştür.⁵⁰ Nitekim ulusal egemenliğin 23 Nisan olarak çocuklara, bağımsızlığın göstergesi olan 19 Mayıs’ın ise gençlere armağan edilmesi bu bakımdan manidar kabul edilmektedir.

İlerleyen yıllarda kentleşme olgusu ile birlikte önceki anlayışa koşut olarak çocuğa karşı olan bakış açısı değişmiş ve artık çocuk “iş gören” vasfı yerine ilgi odağı haline gelmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak günümüzde toplumun çocuklardan beklentisi de değişmiş ve “başarı” değeri oluşmuştur. Bu beklenti kentleşme öncesinde cinsiyete göre değerlendirilmekteydi.⁵¹

Çocuğu, yalnız yetişkinlerin belirlediği toplumsallaştırma pratiklerinin edilgin bir nesnesi olarak değil, fakat kültürün yeniden üretimi sürecinde yaratıcı bir özne olarak almak gerekir. Bu tür bir yaklaşım, çocukların tarih yapıcı rollerinin de, toplumsal değişimin ve sürekliliğin boyutlarının da daha iyi anlaşılmasına yardım edecektir.⁵²

Çocuğa gösterilen saygı ve sevgi, onları anlama çabası sonraları gelişmiştir. Eğitim anlayışında hâkim olan dayak usulü ise uzun süre sistemde kalmış fakat çocuğun eğitim, sağlık, beslenme, eğlenme, oyun oynama ve ruh sağlığının korunması gibi temel haklarında da artış gözlenmiştir.⁵³ Nitekim çocukluk niteliğinin hiç bilinmediği eski tarihlerden çocukluğun toplumsal, eğitsel ve hukuksal boyuta evrilmesi ve özel bir dönem olarak kabul edilmesi tam dört yüzyıl sürmüştür. Yine

⁴⁹ İsmail Kaya, Cumhuriyet Dönemi Çocuk Kitaplarında Çocuk İmajı, Ed. Bekir Onur, **Toplumsal Tarihte Çocuk**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994, s.116

⁵⁰ Onur, **Türkiye’de Çocukluğun Tarihi**, s. 376

⁵¹ Mamur Işıklı, **Çocuk Gözüyle Türkiye’de Çocuk Hakları Sorunu**, s. 33

⁵² Tan, **Çocukluğun Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Yaklaşımı ve Sözlü Tarihte Bir Çocuk**, s.35

⁵³ Talat Halman, **Çocuk Cumhuriyeti**, Ed. Bekir Onur, **Cumhuriyet ve Çocuk**, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara 1999, s. 18

çocukluğun kurumsal olarak görünümü ilköğrenim hayatıyla başlamış olup bu gelişimin son noktası ise “Çocuk Hakları” hareketi kabul edilmektedir.⁵⁴

Türk toplumunda çocukların ayırt etme gücüne sahip oluncaya kadar yani ergin olma koşulunu sağlayıncaya kadar velayeti ve vesayeti anne-babaya aittir. Bu doğrultuda devlet, çocukların korunması adına kişilere tanımış olduğu hakların doğru kullanımını da sağlamak zorundadır. Bu yüzden devlet yasal olarak gerekli gördüğü durumlarda çocuğun anne-babasına karşı olan haklarını yerine getirmekle de mükelleftir. Fakat devletin görevi sadece çocuğun koruma altında tutmak için aileyi desteklemek veya gözetim altında tutmak değildir. Bununla birlikte çocuğun sosyal gelişim sürecine katkıda bulunmak, mali ve sosyal yönden refahını gerçekleştirmekte devletin temel görevleri arasındadır.⁵⁵

2.1.3. Çocuk Hakları

“Çocuk hakları, insan haklarının özel bir alanıdır. İnsan hakları hukukunun bir dalı olarak çocuk hakları, Batı’da 20. yüzyılda doğmuş olup halen gelişme evresindedir”.⁵⁶ “Çocuk hakları insan haklarının ve anayasal temel hakların on sekiz yaşından küçük çocuklara da tanınmasıyla ortaya çıkmıştır”.⁵⁷ Nitekim çocuk hukuku olarak ortaya çıkan bilim dalı ise çocuk haklarını konu alan bir alandır.

“Çocuk hakları; kanuni veya ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu; yaşam, eğitim, sağlık, fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi hakların hepsini birden tanımlamakta kullanılan evrensel bir kavramdır”.⁵⁸ Akyüz ise çocuk haklarını, “çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımlardan özgürlük ve haysiyet içinde, sağlıklı ve normal biçimde yetişebilmesi için ona hukuk kurallarıyla tanınan yetkiler ve menfaatler”⁵⁹ olarak tanımlamaktadır.

Çocuk haklarına dair daha ayrıntılı bir sınıflandırma yapmak gerekirse *yaşamsal haklar*, çocuğun hayatta kalma ve asgari düzeyde temel ihtiyaçlarının karşılanmasını ifade etmektedir. Bunlar; beslenme, barınma, sağlık ve tıbbi bakım

⁵⁴ Bekir Onur, **Toplumsal Tarihte Çocukluk**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994, s. 5

⁵⁵ Akyüz, **Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, s. 2

⁵⁶ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 162

⁵⁷ Serozan, **a.g.e.**, s. 9

⁵⁸ Gödekmerdan, Cecenpınar ve Güngör, **a.g.e.**, s.369

⁵⁹ Akyüz, Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler, s.492

hizmetleri gibi hakları içermektedir. Çocuğun *gelişme hakları*, kendini geliştirme ve gerçekleştirilmesi için duyduğu ihtiyaçları kapsar. Bunlar; eğitim, dinlenme, oyun, bilgi edinme hakkı, din ve vicdan özgürlüğü olarak sıralanabilmektedir. *Korunma hakları* ise, çocuğun karşı karşıya kalabileceği her türlü ihmal, istismar ve sömürünün önlenmesini öngören haklardır. Bu haklar; sömürülen çocuk emeğinin, fiziksel, duygusal ve cinsel olarak istismar edilen çocuğun, mülteci çocukların ve özel bakıma muhtaç çocuğun korunmasına ilişkin hakları içermektedir. Son olarak *katılım hakları*, çocuğun toplum içerisine katılarak rol kazanmasını ifade eder ve dernek kurma hakkı, kendilerini ilgilendiren konularda söz hakkına sahip olmak gibi hakları kapsamaktadır.⁶⁰

Çocuk hakları tarihsel ve felsefi bir yaklaşımla ele alındığında da bu haklar; çocuğun refah hakları, koruyucu hakları, yetişkin hakları ve ana babalara karşı olan hakları olarak dört kategoride sınıflandırılmaktadır.⁶¹ Yaşama, beslenme, tıbbi bakım, eğitim gibi temel ihtiyaçlardan doğan haklar refah hakları olarak ele alınmakla birlikte bu haklar çocuğun yüksek yararı için olumlu karşılanırken; kötü muamele ve sömürüden koruma gibi koruyucu haklar kimi zaman çocuğun özgürlük alanına müdahaleyi içeren paternalizm yaklaşımını doğurmaktadır. Bu yaklaşım aynı zamanda çocuğun bağımsız bir birey olma özelliğini kısıtlayıcı niteliğe sahiptir. Diğer taraftan oy kullanma, çalışma hakkı gibi yetişkin hakları çocukların hak alanını genişletmekte ve özerkliğini arttırmaktadır. Ana babalara karşı olan hakları ise, bireysel özgürlüğün sağlanması açısından önemli kabul edilmektedir.⁶²

Çocuğun korunmasında ve refahının sağlanmasında aile ile birlikte toplumunda rol üstlenmesi de yeni ortaya çıkan bir durumdur. Günümüz modern ailesi olarak nitelendirilen yapının küçülmesi ve aşınması çocuk üzerinde devletin de sorumluluk yüklenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu nedenle sosyal devlet anlayışı gereği devlet bu alanda daha da ön plana çıkmıştır.⁶³ Çocukların hayat standartlarının daha da iyileştirilmesi toplumsal bir amaçtır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi ve istenen hedeflere ulaşılabilmesi ise devletin görevidir. Bu noktada çocuk haklarının

⁶⁰ Dağ vd., “Çocuk Haklarına Güncel Yaklaşım”, **Çukurova Medical Journal**, Cilt 40, Sayı 1, 2015, s. 3

⁶¹ Akyüz, Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler, s.492

⁶² Mihriban Kırdök, **Çocuk Hakları**, Çivi Yazıları Yayını, İstanbul 1998, s. 19

⁶³ Akyüz, Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler, s. 494

en iyi düzeyde sunulması devletin sosyal politika faaliyetleri kapsamı içerisinde bulunmaktadır. Örgütlenme yapısı ve uyguladığı stratejiler ile çocukların her alanda kendini geliştirebilmeleri ve toplumsal hayata üretken bir birey olarak katılımının sağlanması sosyal devlet politikalarının temel yaklaşımı olarak kabul edilmektedir.⁶⁴ Hür bir anlayış içerisinde yetişen bir çocuk bu çerçevede kök salar, filizlenir ve geleceğe yine bu anlayışı yansıtır. Bu anlamda çocuk haklarının yaygınlaştırılması ve çocuğa gereken özenin gösterilmesi barışçıl, dayanışmacı bir demokratik toplumu meydana getirir.⁶⁵

2.1.3.1. Çocuk Haklarının Uluslararası Mevzuat Kaynakları

Sanayileşme sonrası çocuk emeğinin sömürülmesi sonucu çocukların karşı karşıya kaldıkları ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar nedeniyle özellikle 20. yüzyıl, çocuk haklarının gündeme geldiği ve çocuklarla ilgili mevcut problemlerin giderilmeye çalışıldığı bir dönem olmuştur.⁶⁶ Yine bu yüzyılda gerçekleşen iki dünya savaşı, ihmal ve ihlal edilen çocuk haklarının yanı sıra toplumsal buhranların ortaya çıkardığı kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların artmasına neden olmuştur. Çocukların içinde bulunduğu tüm bu olumsuz koşullar, küresel düzeyde çocukların korunması ve güvence altına alınması ihtiyacını gündeme getirmiştir.⁶⁷ Nitekim 20. yüzyıl, toplum ve devlet ile birlikte düşünürlerin, eğitimcilerin ve psikologların çocukluk ve çocuğun korunması üzerine olan ilgi ve çalışmalarının artmasından ötürü “çocuk yüzyılı” olarak ilan edilmiştir.⁶⁸ Çocukların bu denli güçlüklerle karşılaşması ve acılara maruz kalması onların hem uluslararası hem de ulusal düzeyde korunması ihtiyacını gündeme getirmiş ve bu doğrultuda yayınlanan bildiriler, imzalanan sözleşmeler ile gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

- *1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi*: Birinci Dünya Savaşı’nın olumsuz etkileri karşısında özellikle çocuk ticaretini önlemek amacıyla Cenevre’de ilk kez uluslararası bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferansla birlikte Birleşmiş Milletler o günkü adıyla Milletler Cemiyeti 26 Eylül 1924 yılında Cenevre Çocuk Hakları

⁶⁴ İbrahim Cılga, Yaşam Kalitesi Açısından Çocuk Haklarına Bütüncül Yaklaşım, Ed. Hakan Acar ve Arzu İçağasıoğlu Çoban, **Türkiye’de Çocuk Hakları**, Maya Akademi Yayınevi, Ankara 2010, s. 9-10.

⁶⁵ Serozan, **a.g.e.**, s. 9

⁶⁶ Güçlü, **a.g.m.**, s. 9

⁶⁷ Akyüz, Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler, s. 9

⁶⁸ Gander ve Gardiner, **a.g.e.**, s. 33

Bildirisi'ni ilan etmiştir. Beş temel ilkeden oluşan bu bildirge ile çocuğun asgari temel hakları ilk kez özel olarak korunmaya alınmıştır. Yine bu yıllarda faaliyet gösteren Uluslararası Çalışma Örgütü' de çocuk işçiliği üzerine yoğun çalışmalar yapmıştır.⁶⁹ Fakat İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Milletler Cemiyeti dağılmış ve etkisini kaybetmiştir. Dolayısı ile kabul edilen bu metin çocuk haklarının korunmasında yeterince etkili olamamıştır.⁷⁰

- *1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi*: 1945 yılında kurulan BM, İkinci Dünya Savaşı'nın yara izlerini sarmaya başlamıştır. Bu doğrultuda BM şemsiyesi altında çocuk ticaretine, çocuk emeğinin sömürülmesine, evlilik dışı dünyaya gelen çocukların haksızlığa uğramasına, ceza yargılama sürecinde çocuğun şiddete maruz kalmasına, evlat edinmenin kötüye kullanılmasına karşı bir takım beyan ve karar çıkarılmıştır.⁷¹ Nitekim BM, çocukların ilkinden daha fazla zarar görmesi sonucunda BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Beyannamesi'ne koşut olarak 20 Kasım 1959 yılında Çocuk Hakları Bildirgesi'ni ilan etmiştir. Bu belge ayrımcılık yasağı, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi, kimlik ve vatandaşlığa sahip olma, sosyal güvenlikten yararlanma gibi on temel ilkeden oluşmuştur.⁷² Aynı zamanda bu belge, bir bağlayıcılığı ve yaptırımı olmamakla birlikte otuz yıl sonra kabul edilen sözleşmenin temel taşını oluşturmuştur. Erdoğan'a göre Çocuk Hakları Bildirgesi, on maddeden ibaret ve çocuk hakları konusunda dar kapsama sahip bir metindir. Bu nedenle bağlayıcı niteliğe sahip ve çocuk haklarını daha ayrıntılı düzenleyen bir çalışmanın yapılması gerektiğini ifade etmiştir.⁷³

- *1980 Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi*: "Sözleşme'nin amaçları; taraf devletlere gayrikanuni yollardan götürülen veya bu devletlerde yine kanuna aykırı şekilde alıkonulan çocukların derhal

⁶⁹ Serozan, **a.g.e.**, s. 23

⁷⁰ Erdoğan, **a.g.e.**, 172-173

⁷¹ Yusuf Solmaz Balo, **Uluslararası İlkeler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması**, Seçkin Yayıncılık, (2. Baskı), Ankara 2009, s. 169.

⁷² Güçlü, **a.g.m.**, s. 9

⁷³ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 177

iadelerini temin etmek ve taraf bir devletteki koruma ve ziyaret haklarına, diğer taraf devletlerde etkili biçimde riayet edilmesini sağlamaktır”.⁷⁴

- *1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*: BM Çocuk Hakları Sözleşmesi 20 Kasım 1989 yılında kabul edilip, 1990 yılında imzalanmıştır. Günümüzde sözleşmeye, ABD hariç 196 ülke taraf olmuş durumdadır. Türkiye ise 1990 yılında sözleşmeyi 19, 29 ve 30. maddelerine (azınlık çocuklarının dil, eğitim ve kültürel haklarına) çekince koyarak imzalamış ve 1995 yılında yürürlüğe koymuştur. Ayrıca sözleşmenin kabul tarihi itibarıyla 20 Kasım, her yıl “Dünya Çocuk Hakları” günü olarak kutlanmaktadır.⁷⁵ Bu sözleşme, taraf devletlerin uymaları gereken uluslararası bir antlaşma olmakla birlikte aynı zamanda insan haklarını her bakımdan kapsayan ilk bağlayıcı yasal bir belge özelliği de taşımaktadır.⁷⁶ “Gözetilen amaç, çocukların ihmal, kötü muamele ve istismara karşı korunmaları için evrensel standartların yerleştirilmesidir”.⁷⁷ Sözleşmeyi metni bir önsöz, üç kısım ve 54 maddeden meydana gelmiştir. Oluşturulan bu metinde çocuk hakları dört grupta toplanmıştır. Bunlar; yaşamsal haklar, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma haklarıdır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi; çocuğu aileye, işverene ve devlete bağımlı, üzerinde her türlü müdahalenin söz konusu olduğu bir nesne olmaktan çıkarıp onurlu ve saygı duyulan bağımsız bir bireye dönüştürme yolunda önemli bir adımdır.⁷⁸ Sözleşme kapsamında belirtilen haklar anayasal sınıflandırmaya göre; medeni haklar, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar ve katılım hakları olarak da gruplandırılabilir. Sözleşme ile tüm insan hakları çocuklara da tanındığından bu hakları farklı tasnif üzerinden de açıklamak mümkündür.

- *1996 Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi*: 25 Ocak 1996 tarihinde imzalanan ve 1 Temmuz 2000 tarihinde yürürlüğe giren bu sözleşmenin amacı, çocukların yüksek yararı için haklarını geliştirmek, onlara usule

⁷⁴ Şebnem Nebioğlu Öner, “Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi: Amacı, Uygulaması ve Kısa Bir İhtihat Analizi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2014, s. 481

⁷⁵ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 185

⁷⁶ Dağ vd., **a.g.m.**, s. 3

⁷⁷ Akyüz, **Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, s. 5

⁷⁸ Serozan, **a.g.e.**, s. 50

ilişkin haklar tanımak, çocukların kendilerini ilgilendiren davalar hakkında bilgilendirilmelerini ve bu davalara katılmalarına izin verilmesini kolaylaştırmaktır.⁷⁹

- 1999 Çocuk Emeğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılması İçin Acil Eylem Sözleşmesi: 17 Haziran 1999 tarihinde kabul edilen sözleşmeyi onaylayan her üye ülke acil bir sorun olarak en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin yasaklanmasını ve ortadan kaldırılmasını temin edecek ivedi ve etkin önlemleri alır hükmüyle ülkelere bu anlamda sorumluluk yüklemiştir.⁸⁰

1946 yılında kurulan BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), çocuk hakları konusunda en etkin faaliyet gösteren uluslararası örgütlerden birisidir. Yine bu alanda birçok kuruluşun mevcut olduğu bilinmekle birlikte 1919 yılında kurulan ve BM'ye bağlı olarak çalışan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve 1945 yılında kurulan BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), çalışmaları ile çocuk hakları konusunda ön plana çıkan diğer örgütler arasındadır.

Çocuğun korunması ve haklarının yaygınlaştırılmasında uluslararası aktörler tarafında gözetilen amaç ve hedeflere ulaşılması sürecinde taraf devletlerin iç hukukunun uluslararası mevzuat ile uyumlu hale getirmeleri ve ifade edilen metinleri benimseyip uygulamaları oldukça önemlidir.

Çocuk hakları alanında yaşanan sorunların yoğunluğu ülkeleri bu sözleşmenin gereklerini yerine getirmeye giderek daha fazla zorlamaktadır. Bundan sonraki başlıkta ise dünyada ve Türkiye'de çocukların durumu detaylı olarak incelenecektir.

2.1.4. Dünyada Çocuğun Durumu

Her çocuğun beslenme, korunma, eğitim, sağlık ve katılımının sağlanması gibi temel ihtiyaçlarının karşılandığı bir toplumda yaşamaya hakkı vardır. Fakat dünya genelinde milyonlarca çocuk sahip olduğu aileye, yaşadığı topluma, vatandaşı olduğu ülkeye ve diğer pek çok koşula bağlı olarak aynı şartlarda yaşam hakkına sahip olamamaktadır. Günümüzde ise çocuklar beslenme yetersizliği, yoksulluk,

⁷⁹ Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/539a9--Cocuk-Haklarinin-Kullanilmasina-Iliskin-Avrupa-Sozlesmesi.pdf> [Erişim 22.06.2020]

⁸⁰ Çocuk Emeğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılması İçin Acil Eylem Sözleşmesi, https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377311/lang--tr/index.htm [Erişim 22.06.2020]

eğitim eksikliği, mülteci konumunda bulunmak, temel sağlık hizmetlerinden yoksunluk, şiddet ve istismara uğrama, çocuk işçiliği gibi temel sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

2019 yılı verilerine göre dünya nüfusunun yaklaşık olarak %26'sını 15 yaş altı çocuklar oluşturmaktadır.⁸¹ 2019 yılı UNICEF Dünya Çocuklarının Durumu Raporu'na göre, dünyada beş yaşın altındaki üç çocuktan biri yetersiz beslenmekte ya da fazla kilolu durumda. Bu durumun nedenleri olarak küreselleşme, kentleşme, eşitsizlik, insani krizler ve iklim değişiklikleri gösterilmektedir.⁸² Bugün tüm dünyada beş çocuktan biri aşırı yoksulluk içinde yaşamakta ve günlük 1,90 ABD dolarından daha az bir gelir ile hayat sürmektedir. Aileler çocuklarının temel bakım, sağlık ve beslenme ihtiyaçlarını gidermekte zorlanmaktadırlar. Bu yoksunluk içerisinde 2019 yılında beş yaşın altındaki 149 milyon çocuk bodur olarak yaşamaktadır.⁸³ 2015 yılında BM tarafından kabul edilen "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" doğrultusunda 2030 yılına kadar yoksulluğun azaltılması amaçlanmıştır. Bu amaçların gerçekleştirilememesi sonucunda ortaya çıkabilecek sorunlar da açıklanmıştır. Bu sorunlar aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

- 2019-2030 yılları arasında beş yaşına gelmeden yaklaşık 52 milyon çocuğun ölebileceği,
- Sahra altı Afrika'daki çocukların beş yaşından önceki ölüm oranının gelişmiş ülkelerdeki çocuklardan 16 kat daha yüksek olabileceği,
- Aşırı yoksulluk içinde yaşayan 10 çocuktan dokuzunun Sahra altı Afrika'da yaşayacağı,
- 60 milyondan fazla ilkökul çağındaki çocukların okul dışında olacağı (yarısından fazlası Sahra altı Afrika'dan olacak),
- 150 milyondan fazla kız çocuklarının 18 yaşından önce 2030 yılına kadar evleneceği⁸⁴

Yukarıda sıralanan ve gelecekte yaşanma ihtimali bulunan bu olumsuz koşulların çocukların yaşam alanını daraltması ve tehlikeye sokması kuvvetle

⁸¹ Statista, Global Population As of Mid-2019 By Age

⁸² UNICEF, The State of the World's Children, 2019

<https://www.unicef.org/media/61871/file/SOWC-2019.pdf> [Erişim 03.12.2019].

⁸³ United Nation,

⁸⁴ A.g.e.

muhtemeldir. Bu durumda ise, çocuk haklarından ihlaller nedeniyle bahsetmek mümkün olmayabilir.

Dünyanın birçok bölgesinde okul kayıtlılarınlarında önemli gelişmelerin yaşanmasına rağmen günümüzde 175 milyondan fazla çocuk okul öncesi eğitim alamamaktadır. Dolayısıyla dünyada genelinde ilköğretim öncesi çağındaki çocukların sadece yarısı bu hakka yani eğitim hakkına sahip olabilmektedir.⁸⁵ Tüm dünyada ilköğretim düzeyindeki çocukların %60'ı okuma, yazma ve matematik derslerinde temel yeterlilik seviyelerine ulaşmadan okulu terk etmektedir. Yine 2017 yılı verilerine göre dünya genelinde 262 milyon çocuk ve genç okula gitmemektedir. Ayrıca düşük gelirli ülkelerde kamu eğitimine harcanan paranın ortalama %46'sı eğitim seviyesi yüksek öğrencilerin %10'una ayrılmış durumdadır.⁸⁶ Bu durum ise, hala günümüzde temel eğitimden mahrum kalan çocukların var olduğunu ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim hizmetinin adil olmayan bir şekilde sunulduğunu göstermektedir.

Çocukların karşılaştığı temel problemlerin bir diğeri de yaşamlarını mülteci olarak devam ettirmeleridir. Silahlı çatışmalardan etkilenen ülke ve bölgelerde yaklaşık 250 milyon çocuğun yaşadığı tespit edilmiştir. 2018 yılı sonunda bu çocukların neredeyse 30 milyonu ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ve mülteci konumuna düşmüştür.⁸⁷ Bu nedenle çoğu çocuk eğitim, sağlık, beslenme ve korunma gibi temel haklarından mahrum kalmıştır.

Dünya genelinde çocukların sağlık durumu incelendiğinde; 2000-2017 yılları arasında yeni doğan çocuk ölüm oranında %41, doğum sonrası ölüm oranında %51, 1-4 yaş arası çocukların ölüm oranında da %37 azalma yaşandığı görülmektedir. Bu olağanüstü gelişmelere rağmen her gün 15. 000 çocuk önlenebilir sebepten ötürü yetişkinliğe ulaşmadan ölmektedir. Üstelik sadece 2017 yılında 6,3 milyon çocuk bu durumdan dolayı ölmüştür.⁸⁸

Günümüzde her yıl bir milyar çocuk bir çeşit duygusal, fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmakta ve her beş dakikada bir çocuk şiddetten ölmektedir. Çocuğa karşı şiddetin önlenmesi adına 2006 yılında çalışmalar başlatılmış ve konu 2030

⁸⁵ A.g.e.

⁸⁶ UNICEF, Annual Report, 2018 <https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF-annual-report-2018%20revised%201.pdf> [Erişim 03.12.2019].

⁸⁷ United Nation

⁸⁸ UNICEF, Annual Report, 2018

hedefleri arasına dâhil edilmiştir.⁸⁹ Fakat yine de bugün bu tablonun mevcut olması bu alanda faaliyetlerin yetersiz kaldığını ve çocuğun daha fazla korunması gerektiğini göstermektedir. Çocuğun maruz kaldığı her türlü ihmal ve istismar çocuğun yaşamında kalıcı hasarlara yol açmakta ve yetişkinlik çağında bu hasar şiddete meyilli olma, depresyon, obezite, alkol ve madde bağımlılığı gibi olumsuz şekillerde ortaya çıkmaktadır.

Son küresel tahminlere göre dünyada tedarik zincirleri de dâhil olmak üzere iş yerlerinde 152 milyon çocuk işçi olarak çalıştırılmaktadır.⁹⁰ 152 milyon çocuk işçinin ise 64 milyonunu kız ve 88 milyonunu da erkek çocukları oluşturmaktadır. Bu veriler dünyadaki her 10 çocuktan birinin işçi olarak işgücüne dâhil edildiğini göstermektedir. Ayrıca çocuk işçiliği en fazla tarım (%71) sektörü içinde yer almakta ve çocuk işçilerin neredeyse yarısı (73 milyon) sağlığını, güvenliğini ve ahlaki gelişimini doğrudan tehdit eden tehlikeli işlerde çalıştırılmaktadır. Diğer taraftan çocuk işçiliğindeki çocuk sayısı 2000 yılından bu yana 94 milyon azalırken son dört yıllık dönemde azalma üçte iki oranında yavaşlamıştır.⁹¹ Çoğu çocuk işçi, hane halkına gelir sağlamak amacıyla ucuz işgücü ile çalışmakta ve bu nedenden dolayı eğitim hakkından yoksun bir hayat sürmektedir.

2.1.5. Türkiye’de Çocuğun Durumu

Türkiye’de 2019 yılı itibariyle 83 milyon nüfus içerisinde çocuk sayısı yaklaşık olarak 22,87 milyondur. Bu sayısal veri ülkenin toplam nüfusu içerisinde % 27,5 oranına tekabül etmektedir. Bu oran; 2010 yılında % 30,8, 2015 yılında %29 iken nüfus projeksiyonlarına göre 2030 yılında bu değerin %25,6’ya düşeceği ifade edilmektedir.⁹² Ayrıca ülkedeki çocuk nüfusun 1,7 milyonunu mülteci çocuklar oluşturmaktadır.⁹³ Bu veriler Türkiye’nin demografik yapısında, çocuk oranının

⁸⁹ United Nation

⁹⁰ ILO, Ending Child Labour, Forced Labour and Human Trafficking in Global Supply Chains Report, 2019

⁹¹ ILO, Ending Child Labour By 2025: A Review of Policies and Programmes, 2018,

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipcc/documents/publication/wcms_653987.pdf [Erişim 13.06.2020]

⁹² TÜİK, 2019

⁹³ UNICEF, Türkiye İnsani Durum Raporu, 2019

<https://www.unicef.org/turkey/media/7091/file/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20-%20Jan-March%202019.pdf> [Erişim Tarihi: 05.12.2019].

günümüze kadar azalan bir seyir izlediğini ve giderek azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin çocuk ölüm göstergeleri incelendiğinde; 2009 yılındaki bebek ölüm hızı ‰13,9 iken bu oran 2014 yılında ‰11,1, 2018 yılında ise ‰9,3'e düşmüştür. Beş yaş altı ölüm hızı oranı da 2009 yılında ‰17,7 iken 2014 yılında ‰13,3 olarak açıklanmış ve 2018 yılında beş yaş altı ölüm hızı oranında ‰11,3 düzeyinde bir azalma yaşanmıştır.⁹⁴ Ancak yine de bu rakam gelişmiş ülkelere oranla iki kat yüksek seviyededir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) verilere göre Türkiye'de 2018/19 öğretim yılında toplam okul öncesi seviyede net okullaşma oranı (beş yaş) ‰68,30 iken ilköğretim seviyesinde net okullaşma oranının ‰91,9, ortaokul düzeyinde net okullaşma oranının ‰93,2 ve ortaöğretim seviyesinde net okullaşma oranının ise ‰84,2 olduğu görülmüştür.⁹⁵ Okullaşma oranının cinsiyete göre dağılımı değerlendirildiğinde hemen hemen tüm oranların eşit olduğu gözlemlenmiştir. TÜİK tarafından yapılan Yaşam Memnuniyeti Araştırması'na göre eğitim hizmetlerinde karşılaşılan sorunların en başında "eğitim masrafları" gelmektedir. Nitekim devlet okullarında eğitim masraflarını sorun olarak görenlerin oranı 2018 yılında ‰44,2 iken bu oran 2019 yılında ‰45'e yükselmiştir.⁹⁶ Bu durumda Türkiye'nin son yıllarda eğitim alanında okullaşma oranı artarken bu orana paralel olarak eğitim harcamalarının da arttığı söylenebilir.

Türkiye'de 15-17 yaş arası çocuk istihdam oranı 2004 yılında ‰15,9 iken bu oran 2010 yılında ‰17,1 ve 2018 yılında ‰18,2 ve 2019 yılında da 17,2 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılı itibarıyla Türkiye'de bu yaş aralığında 631 bin çalışan çocuğun bulunduğu tespit edilmiştir. 2019 yılı Ekim-Aralık ayları arasındaki tespitlere göre çocukların işgücü içerisinde olma nedenlerinin en başında "hane gelirine katkıda bulunma" gelmiş ve çocukların en çok istihdam edildikleri alan ise ‰45,5 oranı ile hizmet sektörü olmuştur.⁹⁷ Çocuk işçiliğinde cinsiyet dağılımı

⁹⁴ TÜİK, 2019

⁹⁵ MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, 2019

https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf [Erişim 05.12.2019].

⁹⁶ TÜİK, 2019

⁹⁷ A.g.e.

incelendiğinde erkeklerin kızlardan 2 kat daha fazla istihdam alanı içerisinde yer aldığı görülmüştür.

Öte yandan Türkiye’de maddi yoksunluk çeken çocukların oranı 2016 yılında %41,7 iken 2017 yılında bu oran %38,1 ve 2018 yılında %36,1 olarak açıklanmıştır. Yine 2018 yılı verilerine göre 0-5 yaş arası bu oran %29,7, 6-13 yaş arası %32,6 ve 14-17 yaş arası ise %34,6 seviyesine yükselmiştir.⁹⁸ Sayısal verilerden hareketle yıllara göre çocuk yoksulluğu oranı azalmıştır ancak çocuk yaşı ilerledikçe yoksulluk oranının arttığı gözlemlenmiştir.

Türkiye’de korunmaya ve bakıma muhtaç çocuklara dair istatistiksel veriler de mevcuttur. Nitekim 2018 yılsonu verilerine göre çocuk bakımına yönelik Türkiye’de 1366 kurumun hizmet sunmasıyla 14. 214 çocuk koruma altına alınmıştır. Bunun yanında yine aynı yıl 119. 537 çocuğa koruma altına alınmadan ailenin yanında destek verilmiştir.⁹⁹ Bu durum aile bütünlüğünün korunması adına ailenin yanında çocuklara sosyal desteğin de sağlandığını göstermektedir.

Türkiye’de 16-17 yaş grubundaki çocuk evlilikleri ele alındığında 2019 yılında 16-17 yaş grubunda evlenen toplam çocuk oranı %0,48 olarak gerçekleşmiş ve bu oran içerisinde %0,04 erkek, %0,96 kız çocuğun evli olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, çocuk nüfus artışına bağlı olarak önceki yıllarla paralellik göstermiştir ancak çocuk evliliklerinde bariz bir azalma yaşanmamıştır.¹⁰⁰

TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2015 yılında toplam 142. 179 çocuk, 2016 yılında 158. 343 çocuk ve 2017 yılında 155. 024 çocuk mağdur durumundan dolayı güvenlik birimine müracaat etmiş veya getirilmiştir. Sadece 2017 yılında 137. 482 suç mağduru çocuk tespit edilmiştir.¹⁰¹ Türkiye’de çocukların maruz kaldığı cinsel suç davalarında 2008 ile 2013 yılları arasında yaklaşık %400 oranında bir artış

⁹⁸ A.g.e.

⁹⁹ Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yıl Sonu Verileri, 2018 <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/istatistikler/2018-5c62a51c75b1f.pdf> [Erişim 05.12.2019].

¹⁰⁰ TÜİK, 2019

¹⁰¹ A.g.e.

yaşanmıştır. Türkiye’de cinsel istismara uğrayan çocukların yaş ortalaması ise 13,7’dir.¹⁰²

Türkiye’de suça sürüklenen çocukların verileri incelendiğinde, yıl içinde gelen dosyalardaki suça sürüklenen çocuk sayısının toplam sanık sayısı içindeki oranının 2012 yılında %6,2 iken bu oranın 2014 yılında %8,1, 2016 yılında %7,1, 2018 yılında %5,5 ve 2019 yılında da %5,7 olduğu görülmektedir.¹⁰³ Bunun yanı sıra Türkiye’de suç yaşı çocuk olan hükümlülerin toplam hükümlüler içindeki oranı 2010 yılında %1,6 iken bu oran 2012 yılında %2,7, 2014 yılında %4,4, 2016 yılında %4,9 olarak, 2017 yılında %5,5 ve 2018 yılında ise %5,4 olarak gerçekleşmiştir.¹⁰⁴ Bu veriler doğrultusunda Türkiye’de suça sürüklenen çocukların toplam sanık sayısı içerisindeki oranında son iki yılda bir azalma yaşansa da çocuk hükümlülerin oranı sürekli artan bir seyir izlemiştir.

Hem küresel hem de ulusal düzeydeki sayısal verilerle ortaya konulan mevcut durum, çocukların refah düzeyinin özellikle dünya genelinde çok düşük olduğunu göstermektedir. Çoğu çocuğun yetersiz beslendiği, yoksulluk içerisinde, eğitim ve sağlık hakkından yoksun, şiddete ve istismara uğradığı bir dünyada çocuk haklarının güncel olarak gündemde tutulması ve yaygınlaştırılması ihtiyacı daha da gerekli hale gelmektedir. Bu noktada çocuk haklarının savunucusu olarak uluslararası örgütlerin, devletlerin ve gerekli kurum ve kuruluşların konuyla ilgili yeterli koşulları sağlamaları ve gerekli denetim mekanizmalarını oluşturmaları büyük önem taşımaktadır.

2.2. OMBUDSMANLIK KURUMU

Bu başlık altında ombudsmanlık kavramı, ombudsmanlığın tarihi gelişimi, görev ve yetkileri, denetim yetkisi, özellikleri ve ombudsmanlık modelleri ele alınıp incelenecektir.

¹⁰² Zülfıye Zeynep Bakır, Dünyanın Çocuk karnesi, 2018
https://insamer.com/rsm/icerik/dosya/dosya_1490.pdf [Erişim 05.12.2019].

¹⁰³ Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adli İstatistikler, 2019
<http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1062020170359HizmeteOzel-2019-bask%C4%B1-%C4%B0SA.pdf> [Erişim 24.06.2020]

¹⁰⁴ TÜİK, 2019

2.2.1. Ombudsmanlık Kavramı

Ombudsmanlık; yasama organı tarafından atanan, idarenin eylem ve işlemlerini denetleyen ve Türkçe diline “Kamu Denetçisi” olarak çevrilen bir kurum olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁵ Ombudsman kelimesinin kökeni, İsveç dilinde “ombuds” arabulucu ve “man” kişi anlamından oluşmaktadır.¹⁰⁶ Türkçe dilinde olduğu gibi her ülkenin kendi dil yapısına uygun bir ombudsmanlık tercümesi bulunmaktadır. İngiltere’de “Yönetim içi Parlamento Komiseri”, Fransa’da “Hakların Savunucusu”, İtalya’da “Sivil Halk Savunucusu”, Avusturya’da “Halk Avukatı” ve Polonya’da ise “Yurttaş Hakları Savunucusu” olarak adlandırılmaktadır.¹⁰⁷ Ombudsman, “vatandaşların idare ile olan ilişkilerinde karşılaşılan kötü idare uygulamalarında onlara yardımcı olan, şikâyetler hakkında idareye önerilerde bulunan ve genellikle yasama organınca seçilen kişiler”¹⁰⁸ olarak ifade edilmektedir. Uluslararası Baro daha ayrıntılı bir ifade ile ombudsmanı şöyle açıklamaktadır:

Anayasaya göre veya yasama organının veya parlamentonun aldığı bir karar uyarınca oluşturulan, yasama organın karşı sorumlu olan, hükümet birimleri, memurları ve çalışanları hakkındaki şikâyetleri alan, şikâyetler üzerine ya da kendi isteği doğrultusunda harekete geçen ve araştırma yapan, aksaklıkları gidermek için izlenecek yollar hakkında tavsiyede bulunma ve rapor hazırlama yetkisine sahip, bağımsız, üst düzey devlet memuru olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁹

Erhürman’a göre ombudsman, bildirilen şikâyet üzerine veya kendiliğinden harekete geçerek yönetim tarafından uygulamaya geçirilen eylem, işlem ve davranışların hukuki ve yerindelik denetimini yapan ve bu denetim sonucu aykırı bulunduğu işlemlerin geri alınması, kaldırılması ve bu durumlardan dolayı oluşan zararın giderilmesi için öneriler sunan ve bu doğrultuda faaliyetlerde bulunan, kararlarının bağlayıcılığı olmayan bağımsız ve tarafsız bir denetim kurumudur.¹¹⁰ Farklı yönetim sistemlerine sahip birçok ülke tarafından benimsenip uygulanan

¹⁰⁵ Avşar, a.g.e., s.30

¹⁰⁶ Wikipedia <http://www.turkcewiki.org/wiki/Ombudsman> [Erişim 11.12.2019].

¹⁰⁷ Temizel, a.g.e., s.38

¹⁰⁸ Gişi, a.g.m., s. 7

¹⁰⁹ Zekeriya Temizel, **Yurttaşın Yönetime Karşı Korunmasında Bağımsız Bir Denetim Organı-Ombudsman**, IULA-EMME Yayını, İstanbul 1997, s. 59

¹¹⁰ Tufan Erhürman, “Türkiye İçin Nasıl Bir Ombudsman Formülü?”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 40, Sayı 1-4, 2000, s. 160

ombudsmanlık, ülkelerin siyasal, sosyal ve kültürel yapılarına göre farklı anayasal ve yasal düzenlemelere tabi tutulmuştur.¹¹¹

Ombudsmanlık, bulunduğu ülkeye göre farklı görevler taşımakla birlikte genellikle Cumhurbaşkanı veya parlamento tarafından göreve getirilen, saygın ve alanında uzman kişilerden oluşan, yürütme organını parlamentoyu temsilen denetleyen, elde ettiği bulguları halka ve meclise bildiren ve ön değerlendirme özelliği taşımaktadır. Ayrıca insanın temel hak ve hürriyetlerini güvence altına alması, idareyi denetlemesi ve yurttaş ile yönetim arasında aracı konumunda bulunması yönleriyle de önemli bir yere sahiptir.¹¹²

Günümüzde devletin işlevlerinin artması ve yapının daha karmaşık bir hale gelmesi vatandaşların idare karşısında korunmasını daha da gerekli kılmaktadır. Bu nedenlerden dolayı oluşan boşlukları dolduran ve eksiklikleri gideren, kolay ulaşılabilen, basit ve anlaşılır bir kurum olan ombudsmanlığın varlığı daha da anlamlı hale gelmiştir.¹¹³ Nitekim yönetilen halkın kendisini yönetenlere karşı olumsuz eylem ve durumları dile getirebilmeleri ve bunları bağımsız bir denetim organına bildirip konu hakkında gerekli araştırmanın başlatılması ve yurttaş taleplerinin değerlendirilerek yerine getirilmesi tarihin her döneminde ihtiyacı hissedilen bir durum olmuştur.¹¹⁴ Dolayısıyla kurumun sahip olduğu önem hasebiyle bu kısımda ombudsmanlığın ortaya çıkışı ve gelişim süreci, görevleri, yetkileri, özellikleri ve ombudsmanlık türlerinin neler olduğu üzerinde durulacaktır.

2.2.2. Ombudsmanlığın Tarihi ve Gelişim Süreci

Modern olarak ombudsmanlık sistemi ilk kez 1809 yılında İsveç'te ortaya çıkmış¹¹⁵ ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası birçok ülkede farklı şekillerde uygulanmaya başlamıştır.¹¹⁶ 1900'lü yılların ortalarından sonra ombudsmanlık, gelişmiş ülkeler kadar gelişmekte olan ülkeler tarafından da benimsenmiş ve sosyal

¹¹¹ M. S. Şahin, **a.g.e.**, s. 17-18

¹¹² Ahmet Yatkın ve İzzet Taşer, "Kamu Yönetiminde Denetim Aracı Olarak Ombudsmanlık: Türkiye ve Avrupa Birliği Karşılaştırmalı Örnek Olay Araştırması", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 25, Sayı 1, 2015, s. 91

¹¹³ Ender Ethem Atay, "Hukuk Devleti İlkesi Işığında İdarenin Denetimi ve Kamu Denetçiliği Kurumu", **Ombudsman Akademik Dergisi**, Sayı 1, 2014, s. 26

¹¹⁴ Avşar, **a.g.e.**, s.41

¹¹⁵ Kemal Özden, Yerel Demokrasi Bağlamında Türkiye'de Ombudsman Sistemi, Ed. Bilal Eryılmaz, Musa Eken ve M. L.ütfi Şen, **Kamu Yönetimi Yazıları**, Nobel Yayın, Ankara 2007, s. 399.

¹¹⁶ M. S. Şahin, **a.g.e.**, s. 20

adaletin sağlanması ve hukuk ve demokratik devletin pekiştirilmesi adına kurumun yaygınlaştığı görülmüştür.¹¹⁷

Kurumun günümüz şekliyle örgütlenmesi Osmanlı yönetim yapısına dayandırılmaktadır. O dönemde Osmanlı teşkilat yapısında halkın idareye karşı olan şikâyetlerini bildirdiği “Kadı al Kudat” adlı bir kurum bulunmaktaydı.¹¹⁸ Rusya seferi sırasında Osmanlı topraklarında beş yıl yaşamak zorunda kalan İsveç Kralı XII. Şarl, bu kurumdan esinlenerek idarecilerin yasaları ve kuralları gereğince yerine getirmeleri amacıyla kendisinin arkadaki gözü olarak bir ombudsman (Högste Ombudsmannen) atamasıyla kurum oluşturulmuş ve ombudsmanlık anayasal bir kurum haline getirilmiştir.¹¹⁹

Ombudsmanlık modern anlamda 19. yüzyılda ortaya çıkmakla birlikte bu kurumun temellerini eski dönemlere dayandıran kaynaklar da mevcuttur. Nitekim bazı kaynaklar ombudsmanlığı, Çin’deki Han Hanedanlığı (M.Ö. 206- M.S. 220) döneminde mevcut bulunan “Yuan Control Kurumu”, Roma’daki “Halk Tribünleri” ve 17. yüzyılda Amerikan Kolonilerindeki “Censors” yapılarıyla ilişkilendirirken bazı kaynaklar ise Hz. Muhammed sonrası ikinci halife seçilen Hz. Ömer tarafından kurulan “Muhtesip” kurumu ile bağdaştırmaktadır. Muhtesip, tüm vatandaşların isteklerini, idareye karşı şikâyetlerini dile getirebileceği bir yapı olarak oluşturulmuştur. Ombudsmanlık kurumuna benzetilen bir diğer yapılanma da Abbasîlerin kurmuş olduğu “Divan-ı Mezalim”dir. Bu kurum, vatandaşların idari memurları hakkındaki şikâyetlerini alıp, incelemek ve araştırmakla görevli kılınmıştır. Ayrıca kurumun başında tüm bu incelemeleri değerlendirmek üzere yüksek bir mercî olan “kadı” bulunmaktadır.¹²⁰

Yaklaşık yüzyıl boyunca İsveç dışında hiçbir ülkede uygulanmayan ombudsmanlık ikinci olarak 1919 yılında Finlandiya’da kurulmuştur.¹²¹ Üçüncü olarak Norveç’te 1952 yılında askeri kuvvetleri denetleyen, 1962 ‘de sivil denetim yapan ombudsmanlık oluşturulmuştur. Danimarka ise kurumu 1954’te örgütlenme

¹¹⁷ Temizel, **a.g.e.**, s.34

¹¹⁸ Avşar, **a.g.e.**, s. 43

¹¹⁹ Temizel, **a.g.e.**, s. 35

¹²⁰ Avşar, **a.g.e.**, s. 41-42

¹²¹ Burcu Sarier, **Kadın-Erkek Eşitliği Bağlamında Bağımsız Bir Denetim Kurumu: Ombud(sman)**, Afşaroğlu Matbaa, Ankara 2010, s.16

bünyesine katmış ve ombudsmanlığın dünyaya yayılmasını sağlamıştır. Bu kurum; 1962’de Yeni Zelanda’da, 1967’de İngiltere’de ve 1973 yılında da Fransa’da benimsenmiştir. Ayrıca Fransa idari yargı denetimi olan ve aynı zamanda ombudsmanlığı bulunan ilk ülke olma özelliği de taşımaktadır.¹²² Ayrıca 1992 yılında Maastricht’te kabul edilen AB Antlaşması gereği insan haklarını güçlendirmek ve demokratikleşme adına Avrupa Ombudsmanlığı kurulmuştur.¹²³

2.2.3. Ombudsmanlığın Görev ve Yetkileri

Ombudsmanlığın uygulandığı ülkeden ülkeye ve bu ülkelerin yasalarına bağlı olarak görev ve yetkilerinde değişkenlikler vardır. Fakat kurumun orijinal yapısı gereği temel özellikleri, görev ve yetkileri genel olarak aynı kabul edilmektedir.¹²⁴

Ombudsmanlığın görev alanını kamu yönetiminin yurttaşlarla ilgili eylem ve işlemlerinin sonuçları oluşturmaktadır. Bu bağlamda ombudsmanlığın görevi; kamu otoritesi ile yurttaş arasındaki bir sorundan kaynaklanan durumu ele almak, bireylerin yönetim hakkındaki şikâyetlerini kabul edip irdelemek ve bu sorunsalı hem idarenin hem de vatandaşın razı olacağı şekilde hakkaniyete uygun bir sonuca bağlamaktır.¹²⁵ Ayrıca anayasa ve kanunlarla verilen yetkilere dayanarak devlet, mahalli birimler, bağımsız kamu kurum ve kuruluşlarının tamamını veya yasalarla belirlenen kurum ve alanları denetlemekle de görevlidir.¹²⁶

Ombudsmanlığın görev kapsamı içerisinde yer alan başlıca üç temel konu bulunmaktadır. Bunlar; bireysel hak ve hürriyetlerin korunması, idarenin haksız eylem ve işlemlerine karşı vatandaşın korunması ve idare ile yurttaş arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi olarak sıralanmaktadır.¹²⁷ Nitekim ilk olarak ortaya çıktığı İsveç’te ombudsmanlık, temel hak ve özgürlükleri koruma görevi, İngiltere’de vatandaşın kötü yönetim karşısında korunması görevi ve Fransa’da ise halk ile idare

¹²² İbrahim Uğur Esgün, “Ombudsman Kurumunun Türkiye İçin Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 45, Sayı 1, 1996, s. 255

¹²³ M. S. Şahin, **a.g.e.**, s. 24

¹²⁴ **A.g.e.**, s. 27

¹²⁵ Avşar, **a.g.e.**, s. 53

¹²⁶ Sarier, **a.g.e.**, s.19

¹²⁷ Onur Özcan, **Vergi Ombudsmanı**, Legal Yayıncılık, Ankara 2017, s. 70-73

arasının iyileştirilmesi ve idarenin eylem ve işlemlerinde hakkaniyetin sağlanması görevi ile ortaya çıkmıştır.¹²⁸

Ombudsmanlığın görev alanı gereği bireyin haklarının korunduğu ve hak ihlallerinin azaltılmaya çalışıldığı fakat kurumun görevinin bunlarla sınırlı kalmadığı görülmektedir. Nitekim kurum kendisine bildirilen şikâyetlerin çözülmesi ve aynı sorunların tekrar yaşanmaması için ayrıca emek harcar ve araştırmalar yapar. Bu durum bireylere daha iyi koşullarda hizmet sunulmasını sağlar ve yurttaşın yönetime olan güveni daha da arttırmış olur.¹²⁹

2.2.4. Ombudsmanlığın Denetim Yetkisi

Ombudsmanlığın yetkili ve yetkisiz kılındığı alanlar uygulandığı ülkeye göre farklılık göstermekle birlikte genel olarak yasalarla tanınmış geniş bir araştırma ve soruşturma yetkisi bulunmaktadır.¹³⁰ Gelen şikâyet üzerine veya re' sen denetim yapabilen ombudsman konuyla ilgili yapacağı araştırma ve soruşturmalarda ulusal güvenlik ve devlet sırrı taşıyan belgeler hariç her türlü bilgiye ulaşabilir ve farklı birimlerden destek alabilmektedir.¹³¹ Ombudsman elde ettiği sonuçlardan bir karara varmaktadır. Fakat ombudsmanlık bir yargı mercî olmadığından kurumun kararları bağlayıcı bir nitelik taşımamakta ve bir yaptırım da bulunmamaktadır. Diğer taraftan ombudsman, yönetim tarafından alınan bir kararı, yapılan bir işlemi kaldıramaz, değiştiremez ve idare adına işlem ve eylemde bulunamaz. Ancak kurum araştırma ve soruşturma sonucunda elde ettiği bulguları kamuoyuna sunma yetkisine sahiptir.¹³² Ayrıca kurum, idarenin olumsuz tutum ve davranışını düzeltmesini ve suçlu bulunduğu yönetim memuru hakkında soruşturma başlatılmasını isteyebilir.¹³³ Ombudsmanlar çok geniş araştırma ve soruşturma yetkileriyle donatılmış olsa da kamusal eleştiri ve ikna dışında önerilerini zorlama yetkisi yoktur.¹³⁴ Yine ülkeler arası farklılık

¹²⁸ Temizel, **a.g.e.**, s. 40

¹²⁹ M. S. Şahin, **a.g.e.**, s. 31-32

¹³⁰ Erhürman, **a.g.m.**, s. 170

¹³¹ Özcan, **a.g.e.**, s. 78

¹³² Seriya Sezen, "Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm?", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 34, Sayı 4, 2001, s. 75

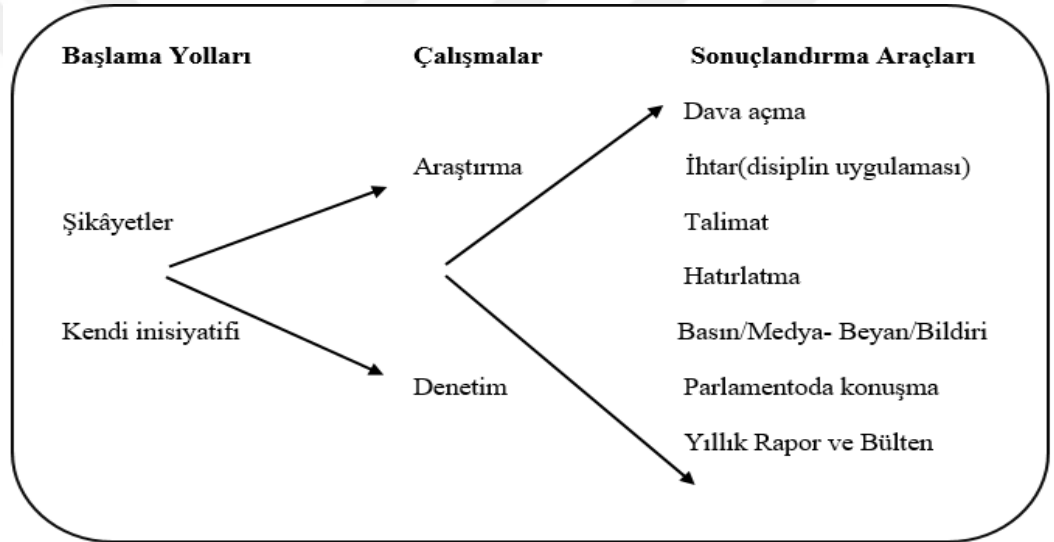
¹³³ M. S. Şahin, **a.g.e.**, s. 33

¹³⁴ Temizel, **a.g.e.**, s. 53

göstermekle birlikte özel hukuktan doğan kişiler arası uyuşmazlıklar da kurumun görev kapsamı dışında bırakılmıştır.¹³⁵

Ombudsmanlık denetimi, yürütmede olduğu gibi yasama, yargı ve askeri mercîlerinde idari eylem ve işlemleri bu denetim içerisinde yer alabilmektedir.¹³⁶ Fakat bahsedildiği üzere ombudsmanın denetim yetkisi ülkeye göre değişiklik göstermektedir. Örneğin İsveç ve Finlandiya’da ombudsman, yönetim ile birlikte mahkemeleri de denetlemektedir. Norveç ve Danimarka’da ombudsmana böyle bir yetki tanınmamıştır. İngiltere’de ise, merkezi yönetim ombudsmanın yetki alanı içerisinde yer alırken yerel yönetimlerin denetiminde kurum yetkisiz kılınmıştır.¹³⁷

Şekil 1: Ombudsmanın Faaliyet Alan Çerçevesi



Kaynak: Babüroğlu ve Hatiboğlu, 1997, s. 16

Ombudsmanın faaliyet alanı Şekil 1’de görüldüğü üzere ombudsman, başvuru veya re’ sen harekete geçerek araştırma ve inceleme yapmaktadır. Bu araştırma ve inceleme sonucunda ise dava açma, öneri sunma, uyarma gibi araçlarla elde ettiği tüm bulguları açıklayarak ve yayınlayarak konuyu neticelendirmektedir.

2.2.5. Ombudsmanlığın Özellikleri

Ombudsmanlığa yasalarla tanınan yetki ve görevlerden yola çıkarak kurumunun genel özelliklerini sıralamak mümkündür. Birinci olarak ombudsman,

¹³⁵ Gişi, a.g.m., s. 9

¹³⁶ Erhürman, a.g.m., s. 171

¹³⁷ Şeref Gözübüyük, **Türkiye’nin Yönetim Yapısı**, Turhan Kitabevi (13. Baskı), Ankara 2015, s. 316

meclis adına idareyi denetlerken bağımsız ve tarafsız bir niteliğe sahiptir. Ombudsmanların başta yasama olmak üzere devletin diğer organlarına karşı bağımsızlığı ve tarafsızlığı söz konusudur. Nitekim bu özellik, siyasal ve yönetsel sonuçların ortaya çıkarılmasından endişe duymadan gerçeğin kamuoyuna ve gerekli yerlere açıklanmasını sağlarken aynı zamanda hiçbir baskı ve tehdide maruz kalmadan çalışabilmesini mümkün kılmaktadır. Böyle bir durumda ombudsmanlar hiçbir beklenti içerisinde olmadan kendilerini sınırlandırmamaktadırlar.¹³⁸

İkinci olarak ombudsmanın araştırma ve soruşturma sonucu aldığı kararların bir bağlayıcılığı yoktur. Bununla birlikte ombudsman geniş yetkilerle donatılmasına rağmen eleştiri ve ikna dışında bir yaptırım yetkisi bulunmamaktadır. Bu doğrultuda ombudsman, açıkladığı görüşleri itibariyle hakkaniyetin sağlanması adına bir araç niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla ombudsmanın kararları tavsiye niteliğindedir ve önerilerin sunulduğu mercî karara uymak zorunda değildir.

Üçüncü özellik olarak ombudsmanlar yasama dokunulmazlığına benzer bir dokunulmazlığa sahiptirler. Öyle ki ombudsman iddia ettiği ve kamuoyuna sunduğu görüşleri veya görevi sırasında uygulamaya koyduğu işlemlerinden dolayı izlenemez, sorgulanamaz, tutuklanamaz ve yargılanamaz.¹³⁹

Diğer bir özellik ise, ombudsman yaygın olarak parlamento tarafından atanmakla birlikte yürütme organı tarafından da göreve getirilebilmektedir.¹⁴⁰ “Ombudsmanlar genellikle 4-7 yıl arası sürelerle seçilmekte ve yeniden seçilip seçilmemelerinde ülkelere göre farklılıklar gözlenmektedir”.¹⁴¹ Bunun yanında ombudsmanların başarısızlık, yetersizlik ve görev ihmalkârlığı gibi hatalarından dolayı kendilerini göreve getiren organ tarafından görevlerine son verilmektedir.¹⁴²

Ombudsmanlığın beşinci özelliği de meclisin uygun gördüğü bütçe çerçevesinde mali özerkliğe sahip olmasıdır. Ombudsman, hiçbir makama

¹³⁸ Doğan Kestane, “Çağdaş Bir Denetim Organizasyonu Olarak Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği)”, **Maliye Dergisi**, Cilt 151, 2006, s. 133

¹³⁹ Temizel, **a.g.e.**, s. 57-58

¹⁴⁰ Sezen, **a.g.m.**, s. 77

¹⁴¹ Avşar, **a.g.e.**, s. 67

¹⁴² Kestane, **a.g.m.**, s. 133

danışmadan özgürce harcama yapabilmektedir.¹⁴³ Ayrıca ombudsmanın görevine ilişkin konularda hiçbir yetkili ve mercî kendisine emir ve talimat veremez.¹⁴⁴

Son olarak, ombudsman kolay ulaşılabilir bir niteliğe sahiptir. Nitekim bireyler ombudsmana müracaat edebilmeleri için karmaşık prosedürleri yerine getirmek zorunda değildirler. Başvuru basit ve ucuz şekilde doğrudan ombudsmanlığa yapılabilir.¹⁴⁵

İfade edilen tüm bu niteliklerin yanı sıra ombudsmanın hukuk konusunda yeterli bilgiye sahip olması ve bulunduğu ülkenin idari ve bürokrasi yapısını çok iyi bilmesi gerekmektedir.¹⁴⁶ Bahsedilen tüm bu özellikler ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Öyle ki İsveç'te 1974 yılı öncesine kadar ombudsmanlar iyi hukuk eğitimi almış kişilerden seçilirdi. Ancak bu tarihten sonra böyle kriterler aranmamıştır. Finlandiya'da ombudsmanların hukuk konusunda uzmanlaşmış olmaları gerekmektedir. Aynı şekilde Norveç ve Danimarka'da da bu durum söz konusu olmakla birlikte ombudsmanlar ayrıca hukuk formasyonu eğitime tabi tutulmaktadır.¹⁴⁷

2.2.6. Ombudsmanlık Modelleri

Ülkelerin ihtiyaç duyduğu konulara göre veya ülkenin siyasal, sosyal ve kültürel yapılarına göre farklı ombudsmanlık modelleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda parlamento ombudsmanı, yerel yönetim ombudsmanı, insan hakları ombudsmanı, çocuk ombudsmanı, basın ombudsmanı, silahlı kuvvetler ombudsmanı, sağlık ombudsmanı, tüketici ombudsmanı, vergi ombudsmanı gibi birçok ombudsman çeşitleri bulunmaktadır. Bu başlık altında ise yaygınlıkla kullanılan ombudsmanlık türleri tanıtılacaktır.

Parlamento Ombudsmanı: Meclis tarafından göreve getirilen ve yasama organına dayalı olarak vatandaşların müracaatlarını doğrudan kabul eden, idarenin uygunsuz eylem, işlem ve davranışlarına karşı bireylerin haklarını güvence altına

¹⁴³ Temizel, **a.g.e.**, s. 58

¹⁴⁴ Sarier, **a.g.e.**, s. 20

¹⁴⁵ Özcan, **a.g.e.**, s. 69

¹⁴⁶ M. S. Şahin, **a.g.e.**, s. 30

¹⁴⁷ Özden, **a.g.e.**, s. 403

alan, güvenilir ve herkesçe bilinen bağımsız ve tarafsız bir kamu görevlisidir.¹⁴⁸ Her ülkenin kendine özgü parlamento ombudsmanı nitelikleri olsa da İngiltere Parlamento Ombudsmanına erişebilmek için bir aracıya ihtiyaç duyulmaktadır ancak İskandinav ülkelerinde doğrudan ombudsmana ulaşabilmek mümkündür.¹⁴⁹

Yerel Yönetim Ombudsmanı: Parlamento ombudsmanının tüm nitelik ve işlevlerini taşımakla birlikte bölgesel veya kentsel alanda kötü işleyen yerel yönetim karşısında yerel halkın hak ve hürriyetlerini koruyarak yerel yönetim tarzının iyileştirilmesini amaç edinen denetim birimidir.¹⁵⁰ Yerel yönetim ombudsmanı bulunmayan ülkelerde bu görevi parlamento ombudsmanı üstlenmektedir.¹⁵¹ Bu nedenle yerel yönetim ombudsmanı, parlamento ombudsmanından bağımsız olarak düşünülemez. Bir nevi yerel yönetim ombudsmanı bölgesel düzeyde parlamento ombudsmanının temsilcisi sayılabilir. Yerel yönetim ombudsmanının bulunduğu ve en etkin faaliyet gösterdiği ülke olarak İngiltere bu modele örnek teşkil etmektedir.

İnsan Hakları Ombudsmanı: “Yurttaş Hakları Ombudsmanı” olarak da adlandırılan bu ombudsmanlık, uluslararası alanda insan haklarını denetleyen ulusal bir mekanizma olarak oluşturulmuştur. İnsan hakları ombudsmanı; birinci kuşak haklar olarak sınıflandırılan medeni ve siyasi hakları, ikinci kuşak olarak nitelendirilen ekonomik, sosyal ve kültürel hakları ve üçüncü kuşak olan kolektif hakları ayrıntılı şekilde içermektedir.¹⁵² Çoğunlukla meclis tarafından atanan insan hakları ombudsmanı, insan hak ve hürriyetlerini gözetip güvence altına alarak bu haklar çerçevesinde bireyleri devlete karşı korumakla görevlidir. Bu kurumu bünyesinde barındıran ülkeler incelendiğinde ise, uzun bir süre sömürge altında kaldıktan sonra bağımsızlığını kazanan ve demokratik düzene geçen Doğu Avrupa ülkelerinin olduğu göze çarpmaktadır.¹⁵³

Basın Ombudsmanı: “Okur Temsilcisi” ve “Okur Savunucusu” isimleriyle de anılan basın ombudsmanlığı, gazete okuyucularının, haber dinleyicilerinin ve televizyon izleyicilerinin doğruluk ve adalet konularında şikâyetlerini kabul eder ve

¹⁴⁸ Temizel, **a.g.e.**, s. 59

¹⁴⁹ Özcan, **a.g.e.**, s.97

¹⁵⁰ Temizel, **a.g.e.**, s. 65

¹⁵¹ Özden, **a.g.e.**, s. 403

¹⁵² Sezen, a.g.m., s. 75

¹⁵³ M. S. Şahin, **a.g.e.**, s. 36-37

inceler. Bu doğrultuda hataları düzeltir ve gerçekleri açıklığa kavuşturur.¹⁵⁴ Basın ombudsmanı en etkin İsveç'te faaliyet göstermektedir.¹⁵⁵

Çocuk Ombudsmanı: Geleceğin teminatı olan ve yaşanan toplumlarda en hassas ve savunmasız kesimi olan çocukların, haklarının gözetilmesi ve genişletilmesini öngören, çocukların şiddet, istismar ve ihmal gibi maruz kaldıkları her türlü problemleri araştırma ve inceleme sonucu gideren ve bu olumsuz durumların oluşmasını önleyecek tedbirlerin alınmasını sağlayan özel bir denetim birimidir. Bu noktada çocuk ombudsmanlığının açık, net olması ve rahatlıkla ulaşılabilir konumda bulunması çocukların doğrudan şikâyetçi oldukları konuları bildirmeleri açısından oldukça önemli görülmektedir.

Genel olarak küresel ölçekte en fazla uygulama imkânı bulunan ombudsmanlık türleri açıklanmış olup bu çalışmada ise çocuk ombudsmanlığı daha ayrıntılı bir şekilde ele alınıp incelenmeye değer görülmüştür.

2.3. ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI

Çocuklara yönelik hak ihlallerinin daha fazla gündeme gelmesi karşısında çocukları temsilen onların her türlü problem ve isteklerine cevap verebilen kurumsal bir örgütlenmenin gerekliliği vurgulanmaktadır.¹⁵⁶ Nitekim Anayasa ve kanunlarda da çocuk haklarına yeterince yer verilmemesi çocukların maruz kaldığı olumsuz durum ve sahip olduğu kısıtlı imkânlarla başa çıkma ihtimalini daha da azaltmaktadır. Bu sebeple, çocuk haklarının savunucusu niteliğini taşıyan çocuk ombudsmanlığının önemi artmakla birlikte BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme gereği sistem birçok ülkeye tarafından benimsenmiş ve dünya çapında yaygınlaşmaya başlamıştır.¹⁵⁷

İhtiyacı önemli ölçüde hissedilen çocuk ombudsmanlığının görevleri ise aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

¹⁵⁴ The Organization of Ombudsmen <https://www.newsombudsmen.org/about-ono/> [Erişim 19.12.2019].

¹⁵⁵ Özcan, **a.g.e.**, s. 107

¹⁵⁶ Müslüm Akıncı, "Çocuk Ombudsmanı", **Güncel Hukuk Dergisi**, 2009, s. 50-51

¹⁵⁷ M. S. Şahin, **a.g.e.**, s. 38

- Çocuk ve gençlerin haklarını savunmak. Bu doğrultuda ombudsman, çocuklar adına yasal düzenleme önerileri sunar ve lobi faaliyetlerinde bulunur,
- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 'de belirtilen görev ve sorumlulukların yerine getirilmesini sağlamak,
- Çocuk haklarına dair kamuoyunu bilgilendirmek ve çocuk ve gençler adına onların problemleri gerekli kurum ve kuruluşlara duyurmak,
- Çocuk ve gençlerin genel durumu hakkında araştırma ve inceleme sonucu bilgi toplamak ve tüm bu bulguları ilgili mercilere sunmak,
- Çocuk hakları konusunda ulus üstü örgütler ile etkileşim ve bilgi paylaşımı içerisinde olmak¹⁵⁸

¹⁵⁸ Akıncı, a.g.m., s. 51

Tablo 1: Çocuk Ombudsmanlığına Sahip Ülkeler

Kuruluş Tarihi	Ülke	Kurum Adı
1981	Norveç	Çocuk Ombudsmanlığı
1987	Costa Rica	Çocuk Ombudsmanlığı
1987	Kanada	Çocuk ve Gençlik Ombudsmanı
1989	Avusturya	Federal Çocuk Ombudsmanlığı
1989	Yeni Zelanda	Çocuk Komiserliği
1993	İsveç	Çocuk Ombudsmanlığı
1994	Danimarka	Ulusal Çocuk Konseyi
1995	İzlanda	Çocuk Ombudsmanlığı
1996	İspanya	Madrid Çocuk Ombudsmanlığı
1997	Belçika	Flaman Toplumunda Çocuk Hakları Komiserliği
1998	Rusya	Çocuk Ombudsmanlığı
1999	Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti	Makedonya Çocuk Ombudsmanlığı
2000	Fransa	Çocuk Hakları Savunucusu
2001	İrlanda	Çocuk Ombudsmanlığı
2001	İtalya	Çocuk ve Genç Ombudsmanlığı
2004	Finlandiya	Çocuk Ombudsmanlığı
2004	İngiltere	Çocuk Komiserliği
2011	Hollanda	Çocuk Ombudsmanlığı

Kaynak: (Aşağıda belirtilen kaynaklardan derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur).

Tablo 1’de görüldüğü üzere çocuk ombudsmanlığı, ilk kez 1981 yılında Norveç’te “Çocuk Ombudsmanlığı” ismiyle kurulmuştur. İkinci olarak 1987’de “Çocuk ve Gençlik Ombudsmanı” adıyla Kanada’da ve Costa Rica’da oluşturulmuştur. 1989 yılında ise Avusturya’da “Federal Çocuk Ombudsmanı” ve Yeni Zelanda’da “Çocuk Komiserliği” isimleriyle çocuklar için ombudsmanlık birimleri oluşturulmuştur. 1993 yılında “Çocuk Ombudsmanlığı” olarak İsveç’te, 1994 yılında “Ulusal Çocuk Konseyi” adıyla Danimarka’da, 1995 yılında “Çocuk

Ombudsmanlığı”, olarak İzlanda’da, 1996 yılında “Madrid Çocuk Ombudsmanlığı” ismiyle İspanya’da ve 1997 yılında Belçika’da “Flaman Toplumunda Çocuk Hakları Komiseri” adıyla kurum yönetim bünyesine eklenmiştir. Ayrıca UNICEF ile iş birliği içerisinde 1998 yılında Rusya’daki 5 şehirde Çocuk Ombudsmanlığı, 1999 yılında da Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti’nde “Makedonya Çocuk Ombudsmanlığı” idari sisteme dâhil edilmiştir. Dalga dalga yayılım gösteren çocuk ombudsmanlığı yıllar itibariyle farklı ülkelere benimsenmeye devam etmiştir. Nitekim 2000 yılında Fransa’da “Çocuk Haklarının Savunucusu”, 2001 yılında İrlanda’da “Çocuk Ombudsmanlığı” ve İtalya’da “Çocuk ve Genç Ombudsmanı” adıyla kurumlar uygulanmaya başlamıştır.¹⁵⁹

Finlandiya’da 2004 yılında çıkarılan yasa ile “Çocuk Ombudsmanlığı”¹⁶⁰ ve yine aynı yıl içerisinde İngiltere’de “Çocuk Komiserliği” çocuk haklarını denetleyen bir mekanizma olarak hayata geçirilmiştir.¹⁶¹ 2011 yılında ise Hollanda’da Çocuk Ombudsmanlığı bağımsız bir birim olarak faaliyete geçmiştir.¹⁶² Tüm bunlara ek olarak 1997 yılında Norveç’te yapılan bir toplantıda çocuk haklarının geliştirilmesini ve korunmasını kolaylaştırmak amacıyla Avrupa Çocuk Ombudsmanları Ağı (ENOC) oluşturulmuştur.¹⁶³ Dolayısı ile çocuk ombudsmanlığı, çok yeni ortaya çıkmış ve yaygınlık kazanmaya başlamış bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’nin çocuk hakları göz önünde bulundurulduğunda ülkenin çocuk haklarını gözetken ayrı bir çocuk ombudsmanlığı bulunmamakla birlikte konu normal ombudsmanlık sistemi içerisinde incelenmektedir. Nitekim Türkiye’de milyonlarca mülteci çocuğun bulunması, bebek ölüm oranlarının yüksek oluşu, çocuk işçiliğinin bir gelişim göstermemesi, mağdur duruma düşen çocuk sayısının fazla oluşu ve çocuğa karşı her türlü istismarın artması mevcut düzenlemelerin yetersiz kaldığını göstermekte ve çocuğun korunması ihtiyacının daha da ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle tüm bu sorunların çözümünün bir parçasını oluşturacak ve çocuk haklarının

¹⁵⁹ UNICEF, Floransa-İtalya: UNICEF BM Çocuk Fonu Innocenti Araştırma Merkezi, Çocuk Haklarını Koruyan Bağımsız Kurumlar, 2001

¹⁶⁰ Promoting the Rights of Children <http://www.lapsiasia.fi/en/ombudsman/> [Erişim 22.12.2019].

¹⁶¹ The Children’s Commissioner for England <https://www.childrenscommissioner.gov.uk/about-us/the-childrens-commissioner-for-england/> [Erişim 22.12.2019].

¹⁶² De Kinderombudsman <https://www.dekinderombudsman.nl/netherlands-ombudsman-for-children> [Erişim 23.12.2019].

¹⁶³ European Network of Ombudspersons for Children https://enoc.eu/?page_id=2316 [Erişim 22.12.2019].

özel olarak savunuculuğunu üstlenecek bir denetim mekanizmasının oluşturulması temel ihtiyaçlar arasında yer almaktadır.

Çocuk ombudsmanlığına sahip ülkeler ifade edilmekle birlikte bir sonraki bölümde bu ülkeler arasından seçilen örnek ülkelerin çocuk ombudsmanlığı kurumları ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır. Daha sonra bu ülke kurumlarının üstün yönlerine vurgu yapılarak Türkiye için bir çocuk ombudsmanlığı modeli önerilecektir. Sözü edilen ülkeler arasında Norveç, Finlandiya ve İsveç Çocuk Ombudsmanlıkları çalışılmış olup bu alanda öne çıkan diğer ülkelerin literatüre kazandırılması amaçlanmaktadır.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

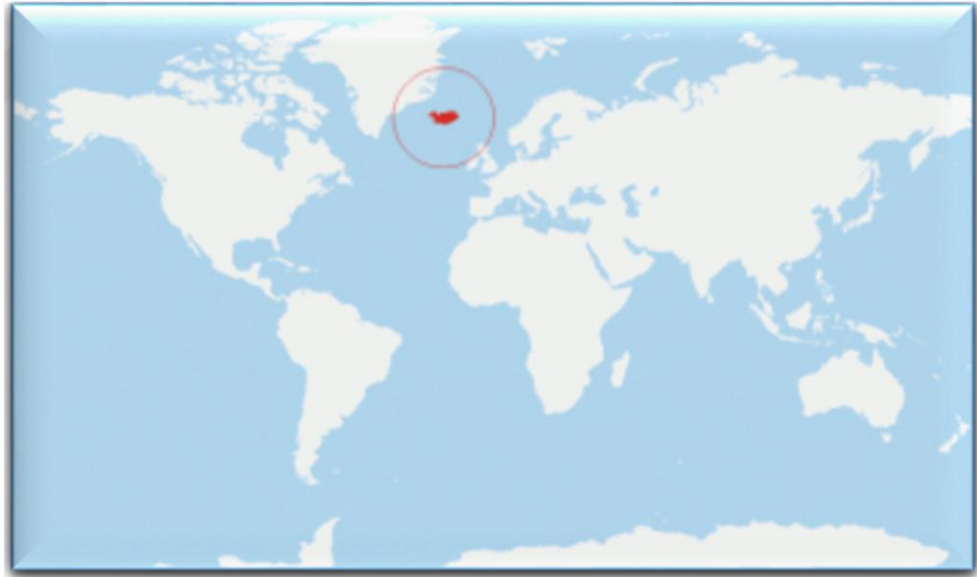
ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI BULUNAN ÖRNEK ÜLKELER

Bu bölümde çocuk ombudsmanlığına ayrıca yer veren ve çocuk hakları konusunda dünya sıralamasında öne çıkan ülkeler ele alınacaktır. Bu ülkeler; İzlanda, Kanada, Belçika ve Hollanda şeklinde sırasıyla incelenecek ve sonrasında ülkelerin karşılaştırmalı analizi yapılacaktır. Daha sonrasında Türkiye için örnek bir çocuk ombudsmanlığı modeli önerisi sunulacaktır.

3.1. İZLANDA ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI

İzlanda, Atlas Okyanusu'nun kuzeyinde, Grönland'ın güneydoğusu ile İskandinavya ve Büyük Britanya'nın kuzeybatısında bulunan bir ada ülkesidir. 2019 yılı nüfusu yaklaşık olarak 364 260 ve başkenti Reykjavik olan ülke¹⁶⁴ aynı zamanda parlamenter sistemle yönetilen bir cumhuriyettir.¹⁶⁵

Şekil 2: İzlanda Siyasi Haritası



Kaynak: <https://binbircesitelif.com/category/avrupa/page/3/> [Erişim 19.02.2020].

¹⁶⁴ Wikipedia <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0zlanda> [Erişim 19.02.2020]

¹⁶⁵ Skrifstofa Alþingis, Stjórnarskrá Lýðveldisins Íslands https://www.stjornarradid.is/media/forsaetisraduneyti-media/media/stjornarskra/1920_stjornarskra.pdf [Erişim 19.02.2020]

İzlanda’da yasama yetkisi, “Alþingis” adlı parlamento tarafından kullanılmaktadır. Parlamento, dört yılda bir temsil oranı ile seçilen 63 milletvekilinden oluşmaktadır. Yürütme organı, Cumhurbaşkanı ve hükümet tarafından yürütülmektedir. Cumhurbaşkanı, dört yıllık süreyle halk tarafından seçimle iş başına gelmesine karşın milletvekilliği görevi yapamamaktadır. Ayrıca Cumhurbaşkanı, meclisi feshedebilmekte ve erken seçime gidebilmektedir. Cumhurbaşkanı aynı zamanda yasaların öngördüğü şekilde kamu görevlilerini atama yetkisine de sahiptir. Hükümet ise, Cumhurbaşkanı’nın yetkilendirdiği Başbakan tarafından bakanlık atamaları yapılarak kurulmaktadır. Bakanlar, Başbakan tarafından göreve getirildiği gibi yine Başbakan tarafından görevden alınırlar. Aynı zamanda Başbakan gerekli gördüğü durumlarda yetkilerini bakanlara devredebilmektedir. Ayrıca meclis üyeleri gibi bakanlarda parlamentoya yasa tasarısı sunabilmektedir. Tüm bunların yanı sıra Cumhurbaşkanı ve Başbakan yürütme erkinin eylemlerinden sorumlu değildirler. Tüm hükümet çalışmalarından bakanlar sorumludur ve bakanların hesap verebilirliği yasayla belirlenmektedir.¹⁶⁶

İzlanda hükümeti, bir başbakan ve dokuz bakanlıktan oluşmaktadır.¹⁶⁷ Her bir bakanlık kendi yetki ve görev alanı içerisindeki tüm idari eylemleri yönlendirir ve bunlardan sorumludur. Ayrıca bakanlar, sorumlu oldukları işlevleri yerine getirmek ve denetlemekle birlikte bu alanlarda hükmet adına politika oluşturmakla da görevlidir.¹⁶⁸

İzlanda yönetimi hakkında genel bilgilere kısaca değinilmiş olup bu kısımda İzlanda’daki çocukların genel durumuna dair veriler ortaya koyulacaktır. Daha sonra İzlanda hükümetinin çocuklara yönelik olarak çıkardığı yasalar ve örgütlenme yapısı açıklanacak ve son olarak ülkedeki Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

¹⁶⁶ A.g.e.

¹⁶⁷ Stjórnarráð Íslands, Skipan ríkisstjórnar <https://www.stjornarradid.is/rikisstjorn/skipan-rikisstjornar/> [Erişim 19.02.2020]

¹⁶⁸ Government of Iceland, About the Government <https://www.government.is/government/about-the-government/> [Erişim 19.02.2020]

3.1.1. İzlanda'daki Çocukların Mevcut Durumu

Ocak 2019 yılı demografik göstergelerine göre İzlanda'nın 0-19 yaş arası çocuk nüfusu 89 762 olarak açıklanmıştır.¹⁶⁹ İzlanda'nın toplam nüfusu ve çocuk sayısı göz önünde bulundurulduğunda ülkedeki toplam nüfusun yaklaşık olarak %25'ini çocukların oluşturduğu görülmektedir.

İzlanda'daki çocukların sağlık göstergeleri ele alındığında, UNICEF 2018 yılı İzlanda'daki yeni doğan çocukların yaşam beklentisini %83 olarak açıklamıştır. Yine aynı yıl beş yaş altı çocukların ortalama ölüm oranının %2, yeni doğan çocukların ölüm oranının ise %1 gibi çok küçük rakamlarda olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan İzlanda'nın eğitim kalitesi incelendiğinde, okul öncesi eğitimden mahrum kalan çocukların oranı %2 olarak ifade edilmekle birlikte ilköğrenim düzeyinde bu oranın erkeklerde %0, kızlarda %1; ortaöğrenim seviyesinde erkeklerde %1, kızlarda %2 ve lise düzeyinde de erkeklerde %18, kızlarda %14 olduğu saptanmıştır. Bu duruma ek olarak ülkede ortaöğrenim eğitimi alan çocukların okuma-anlama yeterlilik seviyesinin %78 ve matematik yeterlilik seviyesinin de %76 oranında gerçekleştiği görülmektedir.¹⁷⁰

Çocukların sosyal refahı ve eşitliği doğrultusunda da 2018 yılında ülkede yeni doğum yapan tüm annelere finansal destek sağlanmıştır. Ayrıca aynı yıl çocukların eğitim için %18,2 oranında devlet bütçesinde pay ayrılmıştır.¹⁷¹ Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) son araştırmalarına göre 2015 yılında İzlanda'da erken çocukluk eğitimi ve bakımı için yapılan kamu harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) içerisindeki oranının %1,80 olarak gerçekleştiği görülmüştür. OECD genel ortalaması %0,7 oranı olarak açıklanmış ve İzlanda bu ortalamının üstünde yer almıştır.¹⁷² Benzer şekilde 2015 yılında İzlanda'da ailelere yapılan sosyal harcamaların oranı GSYH'nin %3,40'ını oluşturmuştur. 2015 yılı OECD ortalaması

¹⁶⁹ Statista, Population of Iceland from 2009 to 2019 By Age Group, 2019
<https://www.statista.com/statistics/594621/total-population-in-iceland-by-age/> [Erişim 19.02.2020]

¹⁷⁰ UNICEF, The State of the World's Children, 2019

¹⁷¹ A.g.e.

¹⁷² OECD, Public Spending on Childcare and Early Education, 2019
http://www.oecd.org/els/soc/PF3_1_Public_spending_on_childcare_and_early_education.pdf [Erişim 22.02.2020]

%2,40 olarak açıklanmış ve İzlanda bu değeri ile ortalamanın üzerinde bir performans sergilemiştir.¹⁷³

Yine OECD'nin son çalışmalarına göre İzlanda'daki çocuk yoksulluğu oranı 2016 yılında %5,8 oranında gerçekleşmiştir. Bu oran ile İzlanda 2016 yılı OECD ülkeler ortalamasının (%12,3) yarı oranıyla aşağısında kalmıştır.¹⁷⁴ Save the Children son raporuna göre 2016 yılı İzlanda'nın 0-19 yaş arası her 100.000 nüfus başına çocuk cinayet oranı 0,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın Avrupa ülkelerindeki ortalaması 1,0 ve dünya ortalaması 3,3 olarak açıklanmış olup İzlanda tüm bu ortalamaların altında bir orana sahip olmuştur.¹⁷⁵

Tüm bu gelişmelerin yanı sıra İzlanda, 2019 yılı Kids Rights Endeksi sıralamasında 181 ülke arasında çocukların yaşamı, eğitimi, sağlığı ve korunması alanlarının ortalama puanı ile birinci sırada yer almıştır.¹⁷⁶ Ayrıca aynı yıl İzlanda, Save the Children Raporu'na göre de çocukluk endeksi sıralamasında 176 ülke arasında 11. sıraya yerleşmiştir.¹⁷⁷ İfade edilen çeşitli uluslararası örgütlerin ve önemli raporların verileri doğrultusunda İzlanda'nın çocuk hakları ve refahı konusunda genel durumunun çok iyi durumda olduğu ve özellikle çocuk sağlığı, eğitimi ve refah göstergeleri değerlendirildiğinde ise ülkenin bu haliyle ortalamaların üzerinde bir performans sergilediği anlaşılmaktadır.

3.1.2. İzlanda'daki Çocuklar Adına Yapılan Yasal Düzenlemeler

İzlanda'nın onayladığı ulus üstü sözleşmelerde mevcut bulunmakla birlikte uluslararası düzeyde çocuk haklarının korunmasına ve savunulmasına öncülük eden ve bu anlamda temel belge niteliği taşıyan ÇHDS'yi kabul etmiş ve sözleşme 2013 yılında İzlanda'da yasalaşmıştır. Sözleşmeyle çeşitli temel haklar öngörülmüş ve 18 yaşın altındaki çocukların özel olarak korunması ve bakımının sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca tüm çocukların yetişkinlerle aynı haklara sahip olduğu

¹⁷³ OECD, Public Spending on Family Benefits, 2019 http://www.oecd.org/els/soc/PF1_1_Public_spending_on_family_benefits.pdf [Erişim 26.02.2020]

¹⁷⁴ OECD, Child Poverty, 2019c http://www.oecd.org/els/soc/CO_2_2_Child_Poverty.pdf [Erişim 22.02.2020]

¹⁷⁵ Save the Children, Global Childhood Report, 2019 https://resourcecentre.savethechildren.net/node/15264/pdf/ch1338551_0.pdf [Erişim 20.02.2020]

¹⁷⁶ Kids Rights, The KidsRights Index, 2019 <http://www.kidsrightsindex.org/> [Erişim 20.02.2020]

¹⁷⁷ Save the Children, 2019

gerçeğinden hareketle topluma tam katılımcı olmalarına ve görüşlerinin dikkate alınmasına da vurgu yapılmıştır.¹⁷⁸

İzlanda uluslararası dokümanları yasal hale getirmekle birlikte aynı zamanda iç hukukunda çocuklara özel olarak yer veren pek çok yasal düzenleme de yapmıştır. İlk olarak İzlanda Cumhuriyeti Anayasası'nın 66. maddesinde çocukların korunması, refahı, eğitim ve öğrenin haklarına vurgu yapılmış ve bu haklar Anayasa ile güvence altına alınmıştır.

Ülkede çocuklara yönelik olarak ilk yasa 1995 yılında İzlanda'nın taraf olduğu 1980 tarihli "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi" (Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction) gereğince çıkarılmıştır. Bu doğrultuda düzenlenen 1995 tarihli "Çocukların Velayeti ve Kaçırılan Çocukların İade Edilmesi ile İlgili Yabancı Kararların Tanınması ve Uygulanması Hakkında Kanun" (Lög um Viðurkenningu og Fullnustu Erlendra Akvarðana um Forsjá Barna, Afhendingu Brottnuminna Barna o.fl.), 16 yaşını doldurmamış çocukları kapsayan ve sözleşmede belirtilen ilkeleri benimseyen bir yasa olarak yürürlüğe konulmuştur. Bu metinde yasa dışı bir şekilde sözleşmeye taraf ülkelere kaçırılan çocukların iadesine ilişkin hükümlere ve sözleşmenin usul ve esaslarının uygulanmasına dair kurallara yer verilmiştir.¹⁷⁹

İkinci bir yasal metin 1999 tarihli "Evlat Edinme Kanunu (Lög um Ættleiðingar)"dur. Bu kanun ile bir kişinin ya da bir ebeveynin sahip olması gereken nitelikler ve evlat edinmenin kabul koşulları düzenlenmiştir.¹⁸⁰ Çocukların yüksek yararını ve menfaatini hedefleyen üçüncü düzenleme olan "Anelik ve Ebeveyn İznine İlişkin Kanun" (Lög um Fæðingar- og Foreldraorlof) 2000 yılında çıkarılmıştır. Bu Kanun çalışan ebeveynlerin doğum sürecindeki haklarını kapsamaktadır. Kanun'un temel amacı, yeni doğan bir çocuğun anne ve babasıyla daha fazla vakit geçirmesini sağlamaktır. Ayrıca Kanun hem kadınların hem de

¹⁷⁸ Government of Iceland, Social Welfare and Families <https://www.government.is/topics/social-welfare-and-families/> [Erişim 06.03.2020]

¹⁷⁹ Íslands Lög um Viðurkenningu og Fullnustu Erlendra Akvarðana um Forsjá Barna, Afhendingu Brottnuminna Barna o.fl. (Lög nr. 160, 1995) <https://www.althingi.is/lagas/150a/1995160.html> [Erişim 06.03.2020]

¹⁸⁰ Íslands Lög um Ættleiðingar (Lög nr. 130, 1999) <https://www.althingi.is/lagas/150a/1999130.html> [Erişim 06.03.2020]

erkeklerin çalışma sürelerini düzenleyerek onların aile ve meslek hayatlarını eş zamanlı olarak koordine etmelerini kolaylaştırma amacı da taşımaktadır.¹⁸¹

Dördüncü olarak çocukların korunması ve refahı adına 2002 yılında “Çocuk Koruma Kanunu” (Barnaverndarlög) yürürlüğe girmiştir. Kanun ile çocukların korunma ve bakım haklarına vurgu yapılmıştır. Kanun’un amacı, kabul edilemez koşullarda yaşayan çocuklara veya sağlık ve gelişimlerini tehlikeye atan çocuklara gerekli yardımın yapılmasını sağlamaktır. Ayrıca Kanun ile ailelerin ebeveynlik rollerini güçlendirmeleri ve Yasa’nın amaçları doğrultusunda çocukların korunması ve bakımı için gerekli tedbirleri almaları amaçlanmıştır.¹⁸²

Beşincisi, çocukların haklarını ve yüksek yararını gözetten “Çocuk Yasası” (Barnalög) 2003 yılında yürürlüğe konulmuştur. Yasa çocukların, ebeveynlerin velayet haklarını, nafaka ve diğer konularla ilgili düzenlemeleri içermektedir. Ayrıca Yasa ile çocukların yaşına ve gelişimine göre hiçbir ayırım gözetmeksizin yaşama, olgunlaşma, korunma, bakım ve diğer tüm haklardan yararlanacağı esasa bağlanmıştır. Bunun yanı sıra Yasa çocukları ilgilendiren konularda karar alınırken çocuğun yüksek yararının her zaman gözetilmesi ve görüşlerinin de dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁸³

Özel olarak çocuklar için yapılan altıncı düzenleme 2006 tarihli “Çocukların Filmlere ve Video Oyunlarına Erişimini İzleme Yasası” (Lög um Eftirlit Með Aðgangi Barna að Kvikmyndum og Tölvuleikjum)’dır. Bu Yasa çocukların refahını tehdit eden ya da şiddet içeren film veya video oyunları üzerinde kısıtlayıcı bir düzenleme olarak hayata geçirilmiştir. Yasa ile reşit olmayan çocukların şiddet içerikli film ve video oyunlarının yanı sıra refahlarını tehdit eden film ve video oyunlarını izlemesi ve oynaması yasaklanmıştır. Ayrıca bu tür malzemelerin yasal yaşlara ulaşmamış çocuklara sergilenmesi, satışı ve dağıtımı da yasaklanmıştır.¹⁸⁴

¹⁸¹ Íslands Lög um Fæðingar- og Foreldraorlof (Lög nr.95, 2000) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2000095.html> [Erişim 06.03.2020]

¹⁸² Íslands Barnaverndarlög (Lög nr. 80, 2002) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2002080.html> [Erişim 06.03.2020]

¹⁸³ Íslands Barnalög (Lög nr.76, 2003) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2003076.html> [Erişim 06.03.2020]

¹⁸⁴ Íslands Lög um Eftirlit Með Aðgangi Barna að Kvikmyndum og Tölvuleikjum (Lög nr. 62, 2006) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2006062.html> [Erişim 06.03.2020]

İzlanda’da yedinci olarak ağır hasta ve engelli çocuklara yönelik olarak 2006 yılında “Kronik Hastalığı Olan veya Ağır Engelli Çocukların Ebeveynlerine Yapılan Ödemeler Hakkında Kanun” (Lög um Greiðslur Til Foreldra Langveikra Eða Alvarlega Fatlaðra Barna) yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme kronik hasta veya ağır engelli çocukların ebeveynlerine, çocuklarına özel bakım için çalışamayacak durumda olmaları nedeniyle sağlanan mali yardım amacını taşımaktadır.¹⁸⁵

Diğer bir yasal metin ise 2007 tarihli “Çocuk Esirgeme Kurumlarının Çocuklara Yönelik Faaliyetlerini İncelemek Üzere Bir Komite Atanmasına İlişkin Kanun” (Lög um Skipan Nefndar Til að Kanna Starfsemi Vist- og Meðferðarheimila Fyrir Börn)’dur. Kanun ile Çocuk Esirgeme Kurumlarının çocuklara yönelik faaliyetlerini araştırmak üzere bir komitenin kurulabileceği esasa bağlanmıştır. Kurulan komite, söz konusu kurumun faaliyetlerini, çocuk koruma veya ebeveynlik rolünün sağlanıp sağlanmadığını, kurum hizmetinden yararlanan çocukların o süre boyunca kötü muameleye veya şiddete maruz kalıp kalmadıklarını tespit etmekle yükümlü tutulmuştur.¹⁸⁶

Ülkede çocuklara dolaylı olarak yer veren 1991 tarihli “Belediye Sosyal Hizmetler Kanunu” (Lög um Félagsþjónustu Sveitarfélaga) ile de yerel düzeyde halkın sosyal güvenliğinin ve konut sakinlerinin refahının sağlanması amaç edinilmiştir. Çocuklar özelinde Yasa gereği çocuk sorunlarıyla ilgili olarak kurulan yerel komiteler, çocukların ve gençlerin yetiştirilmesinde ve eğitim ve sağlık hizmetleri sunan diğer taraflarla iş birliği içinde çocukların refahlarını ve çıkarlarını her bakımdan sağlamakla görevli kılınmıştır.¹⁸⁷

İzlanda’da spesifik olarak çocuklara yönelik yapılan yasal düzenlemeler çeşitlilik göstermekle birlikte bu yasaların politikalarla hayata geçirilmesinden ve uygulanmasından ayrıca sorumlu yönetsel örgütlenmeler de bulunmaktadır.

¹⁸⁵ Íslands Lög um Greiðslur Til Foreldra Langveikra Eða Alvarlega Fatlaðra Barna (Lög nr. 22, 2006) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2006022.html> [Erişim 06.03.2020]

¹⁸⁶ Íslands Lög um Skipan Nefndar Til að Kanna Starfsemi Vist- og Meðferðarheimila Fyrir Börn (Lög nr. 26, 2007) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2007026.html> [Erişim 06.03.2020]

¹⁸⁷ Íslands Lög um Félagsþjónustu Sveitarfélaga (Lög nr. 40, 1991) <https://www.althingi.is/lagas/150a/1991040.html> [Erişim 06.03.2020]

3.1.3. İzlanda'nın Çocuklara Yönelik Bürokratik Yapılanması

İzlanda hükümet yapısı içerisinde çocukların korunmasından, gelişiminden ve refahından doğrudan sorumlu olan bakanlık “Sosyal İşler Bakanlığı” (Félagsmálaráðuneytið)‘dır. Bakanlığın genel organizasyon yapısı iki birim ve dört bölüm olmak üzere toplamda altı kategoriye ayrılmış şekilde hizmet sunmaktadır.

Sosyal İşler Bakanlığı: İzlanda'nın sosyal hizmet ve sosyal güvenlik alanlarında yasaların öngördüğü şekilde politika üretmek ve uygulamakla görevlidir. Bakanlık genel olarak aile ilişkileri, emeklilik sigortası, sosyal güvenlik, konut, işgücü ve mültecilerle ilgili konulardan sorumlu tutulmuştur.¹⁸⁸ Ayrıca ülkedeki çocukların korunmasında en nihai otorite Sosyal İşler Bakanlığı olmakla birlikte bakanlık çatısı altında bulunan ve ayrıca çocuk koruma hizmeti sunan kurumlara da rastlamak mümkündür.¹⁸⁹ Bu anlamda Sosyal İşler Bakanlığı'na bağlı olmakla birlikte aynı zamanda bağımsız olarak çalışan “Çocuk Esirgeme Kurumu” (Barnaverndarstofa), özel bir birim niteliği taşımaktadır. Tüm bunların yanında çocuk sorunlarına dair “Devlet Teşhis ve Danışma Merkezi” (Greiningar- og Ráðgjafarstöðvar Ríkisins), yerel düzeyde de çalışmaların yürütüldüğü pek çok çocuk koruma komiteleri ve bu komitelerin kararlarını inceleyen “Refah Temyiz Komitesi” (Áfrýjunarnefnd Velferðarmála) bulunmaktadır.

Çocuk Esirgeme Kurumu: Sosyal İşler Bakanlığı adına çocuk koruma hizmetlerinden sorumludur ve bu anlamda bakanlığın en etkin faaliyet gösteren parçasını oluşturmaktadır. İzlanda'nın merkezi düzeyde çocukların korunmasındaki temel birimi Çocuk Esirgeme Kurumu olmakla birlikte yerel düzeyde bu sorumluluk çocuk koruma komitelerine aittir. Kurumun en temel görevi çocuk koruma çalışmalarını koordine etmek ve güçlendirmektir.¹⁹⁰ Bunun yanı sıra yasalarca tanımlanan görevleri şu şekilde açıklanmıştır.

- Yerel düzeyde hizmet sunan çocuk koruma komitelerine aile refahı ve çocuk koruma davalarının yönetimi konusunda talimat vermek ve öneri sunmak,

¹⁸⁸ Ministry of Social Affairs <https://www.government.is/ministries/ministry-of-social-affairs/> [Erişim 09.03.2020]

¹⁸⁹ Government of Iceland, a.g.e.

¹⁹⁰ Barnaverndarstofa, Government Agency for Child Protection <http://www.bvs.is/english> [Erişim 10.03.2020]

- Yıllık raporların ve belirlenen diğer araçların incelenmesi yolu ile çocuk koruma komitelerinin çalışmalarını izlemek,
- Çocuk ve gençler için faaliyet gösteren kamu kurumları ve devlet tarafından desteklenen kuruluşları denetlemek,
- Çocuk koruma komitelerine uygun koruyucu ailelerin bulunmasına yardımcı olmak,
- Çocukların korunması konusunda araştırma ve geliştirme çalışmalarını geliştirmek,
- Çocuğun korunmasına dair halkın eğitim ve bilgilendirilmesini sağlamak.¹⁹¹

Çocuk Esirgeme Kurumu, tüm bu görevleri yerine getirmekle birlikte çocuk korumada uzmanlaşmış diğer özel hizmetler de sunabilir. Bu noktada amaç, komitelerin yasal rollerini yerine getirmelerini kolaylaştırmaktır.¹⁹²

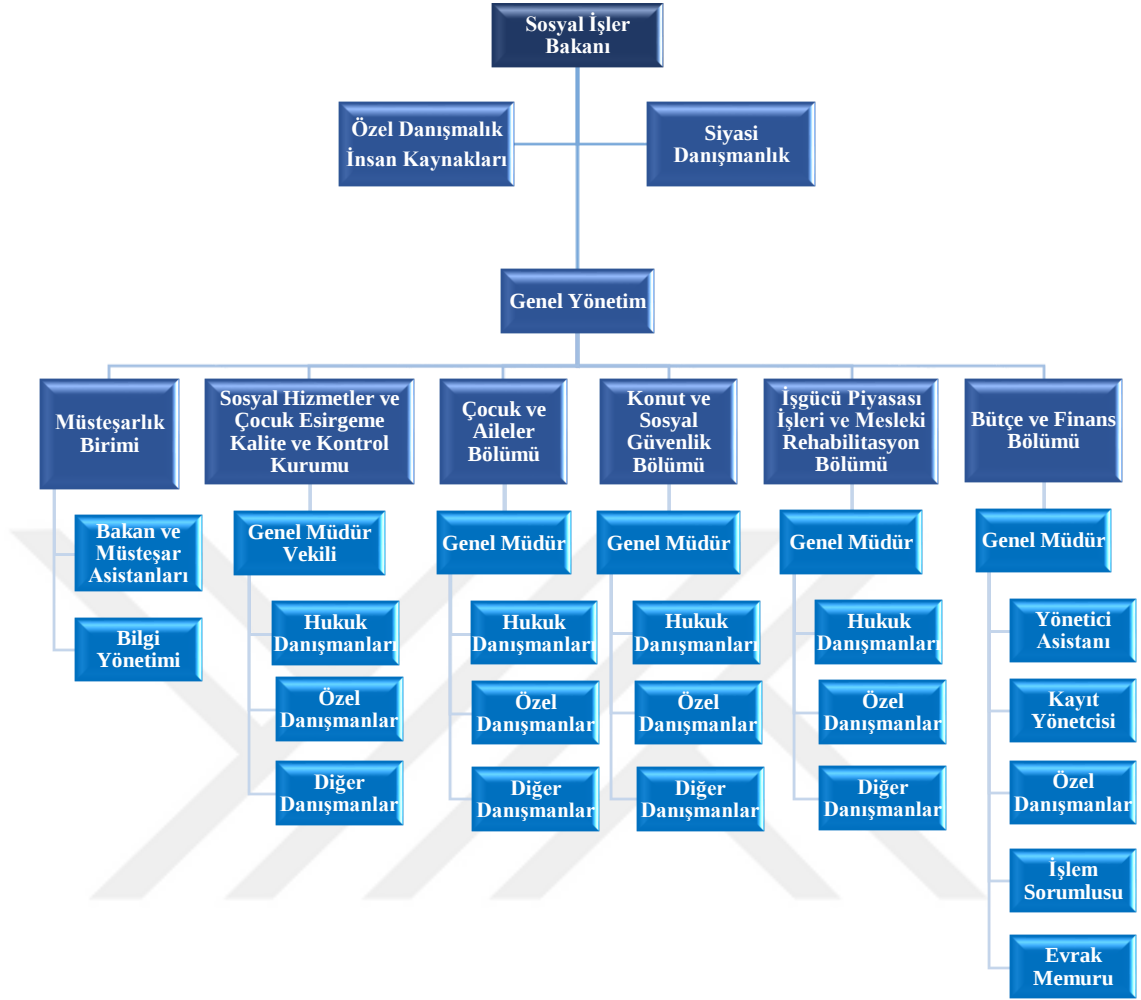
Devlet Teşhis ve Danışma Merkezi: Sosyal İşler Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren merkez, 18 yaşına kadar çocuklara bakım ve danışma hizmeti sunmaktadır. Devlet Teşhis ve Danışma Merkezi, yaşamının ilerleyen dönemlerinde ciddi sorunlarla karşılaşabilecek olan engelli çocukların yaşam kalitelerini artıracak teşhis, danışmanlık ve diğer tüm imkânlardan yararlanmalarını kolaylaştıran hizmetlerden sorumludur. Bunun yanı sıra zihinsel engelli çocuklar için geniş bir analiz ve danışmanlık yapmak, bu anlamda akademik çalışmalar yürütmek merkezin temel görevleri arasında yer almaktadır. Merkezin diğer bir rolü de engelli, zihinsel gerilik ve temel müdahale yolları hakkında bilgi edinmek ve bu doğrultuda insanları eğitmek ve bilinçlendirmektir.¹⁹³

¹⁹¹ A.g.e

¹⁹² Barnaverndarlög, a.g.e.

¹⁹³ Greiningar- og Ráðgjafarstöðvar Ríkisins, Hlutverk Greiningar- og Ráðgjafarstöðvar Ríkisins <https://www.greining.is/is/greiningarstod/um-gr> [Erişim 10.03.2020]

Şema 1: İzlanda Sosyal İşler Bakanlığı Organizasyon Şeması



Kaynak: (İzlanda Hükümeti resmi internet sitesindeki bilgilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur).¹⁹⁴

İfade edilen kurumların dışında Sosyal İşler Bakanlığı Şema 1’deki şekilde bir örgütsel yapıya sahiptir. Çocuklar adına hizmet sunan “Çocuk ve Aileler Bölümü” bulunmakla birlikte bu doğrultuda en etkin çalışmalar yürüten Çocuk Esirgeme Kurumu’nu denetleyen bir mekanizma da bulunmaktadır. Bu doğrultuda bakanlık altında kurumun denetim görevini üstlenen “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kalite ve Kontrol Kurumu” (Gæða- og Eftirlitsstofnun Félagsþjónustu og

¹⁹⁴ Stjórnarráð Íslands, Starfsfólk Ráðuneytanna
<https://www.stjornarradid.is/default.aspx?PageID=8291e10f-dd18-48f2-8d39-72767927b0f8&>
 [Erişim 18.02.2020]

Barnaverndar); belediyeler, kamu kurumları tarafından sözleşmeler dâhilinde sunulan hizmetlerin yönetimi ve kontrolünü sağlamaktadır. Bunun yanında Çocuk Esirgeme Kurumu faaliyetlerini ve kurumun tedavi merkezlerini denetlemektedir. Ayrıca Kurum, hizmet kalite kriterlerinin geliştirilmesi, yayınlanması ve kapsam alanı içerisindeki hizmet sunan işletmelerin denetiminden de sorumludur.¹⁹⁵

Çocuk Koruma Komiteleri: Çocuk koruma hizmetlerinin yerel yönetimler ayağını oluşturan çocuk koruma komiteleri bu hizmetleri belediyeler adına yerine getirmektedir. Her bir yerel makam bir çocuk koruma komitesi oluşturmak zorundadır ancak bazı durumlarda birkaç belediye iş birliği içerisinde bölgesel çocuk koruma komitesi ile faaliyet gösterebilmektedir. Çocuk koruma komiteleri çocukların yaşam koşullarını, davranış şekillerini inceler ve kabul edilemez koşullarda hayat süren, kötü muameleye maruz kalan veya ciddi sosyal zorluklarla karşı karşıya kalan çocukların ihtiyaçlarını mümkün olan en kısa süre içerisinde gidererek esenliklerini sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca komiteler, ebeveynlere velayet yükümlülüklerini yerine getirmelerinde yardımcı olmak ve gerektiğinde yasaların öngördüğü şekilde gerekli tedbirleri almakla görevlidir. Yerel düzeydeki çocuk koruma komiteleri tüm bu görev ve sorumlulukları yerine getirirken bağımsızdır ve yerel konseyler komitelere emir ve talimat verememektedir.¹⁹⁶

Refah Temyiz Komitesi: Çocuk Koruma Kanun'un tanıdığı yetkiler çerçevesinde çocuk koruma komitelerinin idari kararlarına karşı yapılan itirazları inceleyen bir üst mercîdir.¹⁹⁷ Refah Temyiz Komitesi'nin vermiş olduğu kararlar kesindir ve başka bir makama itiraz edilememektedir.¹⁹⁸

İzlanda'nın çocuklara yönelik örgütsel yapılanması yasal düzenlemelerinde olduğu gibi çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu doğrultuda bakanlık çatısı altındaki kurum ve kuruluşların yürüttüğü çalışmalar hem oldukça etkin bir şekilde faaliyet göstermekte hem de bu faaliyetlerin yeterlilik düzeylerini ölçen denetim mekanizmaları da mevcuttur. Bakanlık düzeyinde sürdürülen tüm bu çalışmalara ek

¹⁹⁵ Gæða- og Eftirlitsstofnun Félagsþjónustu og Barnaverndar, Um Gæða- og Eftirlitsstofnun <https://www.stjornarradid.is/gaeda-og-eftirlitsstofnun/um-gaeda-og-eftirlitsstofnun/> [Erişim 11.03.2020]

¹⁹⁶ Barnaverndarlög, a.g.e.

¹⁹⁷ A.g.e.

¹⁹⁸ Íslands Lög um úrskurðarnefnd Velferðarmála (Lög nr. 85, 2015) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2015085.html> [Erişim 10.03.2020]

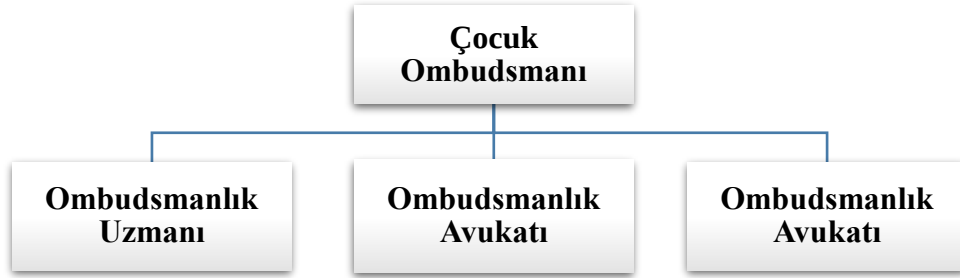
olarak ülkede çocukların refahı adına bağımsız olarak çalışan İzlanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi (Umboðsmaður Barna) de bulunmaktadır.

3.1.4. İzlanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi

İzlanda Çocuk Ombudsmanı, 18 yaşın altındaki çocukların ihtiyaçlarının giderilmesi için çalışan ve çocuk haklarını ve çıkarlarını koruyan bir devlet otoritesidir. Ombudsman, ülkedeki tüm çocukların hakları ve menfaatleri konusunda farkındalık oluşturma amacı taşımaktadır. Bu bağlamda toplumda yasa koyan ve karar verici örgütsel yapıların çocukların çıkarlarını dikkate almalarını sağlamak için çalışmaktadır.¹⁹⁹

İzlanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi, 1994 yılında çıkarılan “Çocuk Ombudsmanlığı Kanunu” (Lög um Umboðsmann Barna) ile 1995 yılında kurulmuştur. Başbakanlığa bağlı olarak ve hükümetten bağımsız bir şekilde faaliyet gösteren Ombudsman, her yıl faaliyetleri hakkında Başbakanlık makamına rapor vermektedir.²⁰⁰ Günümüzde de Ombudsmanlık Ofisi, Şema 2’de ifade edildiği üzere uzman ve avukatlardan oluşan toplamda dört kişilik personel yapısıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Şema 2: İzlanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi Organizasyon Şeması



Kaynak: (İzlanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi resmi internet sitesindeki bilgilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur).²⁰¹

Ombudsmanlık Ofisi, mevcut organizasyon şeması haricinde bünyesinde Gençlik Konseyi olarak da nitelendirilen “Çocuk Ombudsmanı Danışma Grubu” (Ráðgjafarhópur Umboðsmanns Barna) bulunmaktadır. Grup, toplumdaki çocuk ve

¹⁹⁹ Umboðsmaður Barna, Hlutverk Umboðsmanns Barna <https://www.barn.is/um-empaettid/hlutverk-umbodsmanns-barna/> [Erişim 11.03.2020]

²⁰⁰ A.g.e.

²⁰¹ Umboðsmaður Barna, Starfsfólk <https://www.barn.is/um-empaettid/starfsfolk/> [Erişim 11.03.2020]

gençler için ofisin danışma organıdır. Danışma Grubu ayda bir kez çocuk ve gençler ile ilgili çeşitli konuları tartışma amacı ile toplanmaktadır. Grup bünyesinde çocukları temsilen 13-18 yaş arası gençler de bulunmaktadır. Ayrıca Danışma Grubu, gençlerin görüşlerini ifade etmeleri için bir araya geldikleri ve toplumda karşılaştıkları sorunları ileri sürdükleri bir forum olmakla birlikte aynı zamanda gençlerin kendilerini ilgilendiren yasal düzenlemeler hakkında fikir beyan ettikleri bir platformdur.²⁰² Danışma Grubu'nun görevleri ise aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

- Çocuk temsilcilerine çocuk ve gençlerin hak ve menfaatlerine ilişkin tavsiyelerde bulunmak ve görüş bildirmek,
- İzlanda'daki çocukların ve gençlerin temsilciliği üstlenmek,
- Toplumda Çocuk Ombudsmanlığının temsilcisi olarak hareket etmek ve aynı zamanda toplumun gruba katılımını sağlamak,
- Çocuk ve gençlerin hakları ve çıkarları konusunda farkındalığı artırıcı projeler yürütmek,
- Bakanlar ve meclis komiteleri ile toplantılara katılmak.²⁰³

3.1.4.1. Ombudsmanın Atanması, Görev ve Yetkileri

İzlanda Çocuk Ombudsmanı, Başbakan'ın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından beş yıllık süreyle atanmaktadır. Atanan Ombudsmanın bir üniversite mezunu olması gerekmekte ve eğer hukuk eğitimini tamamlamamışsa ofiste avukatın bulunması zorunlu tutulmuştur. Ombudsman çalışmalarını sürdürürken idari özerkliğe sahip olmasına karşın mali anlamda Başbakan'ın denetimine tabidir. Ayrıca Çocuk Ombudsmanı, başvuru üzerine olabileceği gibi gerekli gördüğü durumlarda re' sen olarak da harekete geçebilmektedir.²⁰⁴ Çocuk Ombudsmanının yasa gereği her yıl faaliyetleri hakkında Başbakan'a rapor sunması esasa bağlanmıştır. Benzer şekilde her iki yılda bir çocuklarla ilgili olarak bir toplantı düzenlemekte ve bu toplantı sonuçlarını hükümete rapor olarak göndermektedir.

²⁰² Umboðsmaður Barna, Ráðgjafarhópur Umboðsmanns Barna (Ungmennaráð) <https://www.barn.is/um-embættid/radgjafarhopur/> [Erişim 11.03.2020]

²⁰³ A.g.e.

²⁰⁴ Lög um Umboðsmann Barna (Lög nr. 83, 1994) <https://www.althingi.is/lagas/150a/1994083.html> [Erişim 11.03.2020]

Bunun yanı sıra çocukların korunması ve temsili bağlamında Ombudsmanın yasa ile tanımlanmış görevleri de vardır.²⁰⁵ Bunlar ise aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

- Toplumda çocuk sorunlarına dair bir politika tartışması başlatmak,
- ÇHDS'nin tanıtımını ve geliştirilmesini sağlamak,
- Özel olarak çocuk haklarının iyileştirilmesi için hükümete önerilerde bulunmak,
- Çocuk ve gençler için mevzuat ve diğer yasal kuralların uygulanmasını ve bu alanda araştırmaların yapılmasını teşvik etmek,
- Çocukların sosyal diyalog katılımının sağlanmasını ve devlet ve yerel yönetimlerin çocuklara yönelik politika ve karar alma süreçlerini desteklemek,
- Çeşitli taraflar ile iş birliği içerisinde çocukların durumu hakkında bilgi toplamak ve yaymak,
- İzlanda tarafından onaylanan ÇHDS ve diğer ulus üstü sözleşmelere uygun hareket etmek.²⁰⁶

Çocuk Ombudsmanı, görev ve sorumluluklarını yerine getirirken gerekli gördüğü tüm bilgileri elde etme yetkisine sahiptir. Fakat sadece Başbakan'ın izni dışında devletin ülke içinde veya dışında güvenliği ya da gizli tutulması gereken dış ilişkiler hakkında bilgi talep edememektedir. Ayrıca bireysel hükümet kararları ve taraflar arasındaki bireysel anlaşmazlıklar da Ombudsmanın yetkisi dışında bırakılmıştır. Bunun dışında kanun hükümlerinden doğan bir ihtilaf durumunda Ombudsman mahkeme kararı isteyebilmektedir.²⁰⁷

3.1.4.2. Ofise Başvuru ve Kurumun Çalışma Şekli

Haklarının ve çıkarlarının ihlal edildiğini düşünen bir çocuk başvuru yapabildiği gibi herkes Ombudsmana müracaat edebilmektedir. Fakat çocukların başvurularına öncelik verilmektedir.²⁰⁸ Ombudsmanlığa başvuru için herhangi bir resmi gereklilik bulunmamaktadır. Kuruma birçok yöntemle müracaat edilebilmekte ve bunlar; kuruma giderek bire bir görüşmek, resmi site üzerinden online başvuru

²⁰⁵ A.g.e.

²⁰⁶ A.g.e.

²⁰⁷ A.g.e.

²⁰⁸ A.g.e.

formu doldurma, e posta veya mektup göndermek ve telefon veya facebook üzerinden irtibata geçmek olarak açıklanmıştır.²⁰⁹ Dolayısı ile ücretsiz ve kolay bir şekilde çeşitli yollarla Ombudsmanlık ile iletişim sağlanabilmektedir.

Çocuk Ombudsmanı yönetiminde çocukların hak ve menfaatlerinin ihlal edildiğini düşünürse genellikle konuyu resmi şekilde araştırır. İhlal gerekçesiyle elde edilen sonuçlar çocukların karşılaştıkları kötü muamele ve bu durum hakkında sunulan öneriler gerekli kurumlara resmi mektup veya telefon ile bildirilir. Bu tür sonuçlar toplantılarda gündeme getirilmekte ve açıklanmaktadır. Bunun yanı sıra Ombudsman gelen bazı talepleri öncelikli olarak ele alınmaktadır. Çocuklar adına açılan bir davanın genel temyizi var ise veya çok sayıda çocuğu ilgilendiriyorsa, mevcut bir sorun yeterince gündeme getirilmediğinde ve dava konusu olsa bile ciddi anlamda çocuk haklarının ihlali söz konusu olduğunda başvurular öncelikli olarak incelenmektedir.²¹⁰

İzlanda 2018 yılı Çocuk Ombudsmanlığı Raporu'na göre, 2018 yılında 628'i sözlü ve 791'i yazılı olmak üzere Ombudsmanlığa toplamda 1419 başvuru yapılmıştır. Bu başvuruların 155'i çocuklar tarafından yapılmıştır. Sözlü başvuru, ofiste birebir yapılan görüşmeleri ve telefon çağrılarını; yazılı başvuru ise mektup, e posta ve sosyal medya bağlantıları ile yapılan başvuruları içermektedir. Bunun yanı sıra Çocuk Ombudsmanlığı her yıl çocuk ve ebeveynler, kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve medyadan çeşitli raporlar almaktadır.²¹¹ Ayrıca çocuklara yönelik parlamento çalışmalarında çocuklarla daha fazla istişare etmek amacıyla ombudsmanlığın genç bireylerinden oluşan Danışma Grubu meclis toplantısına davet edilmiştir.²¹²

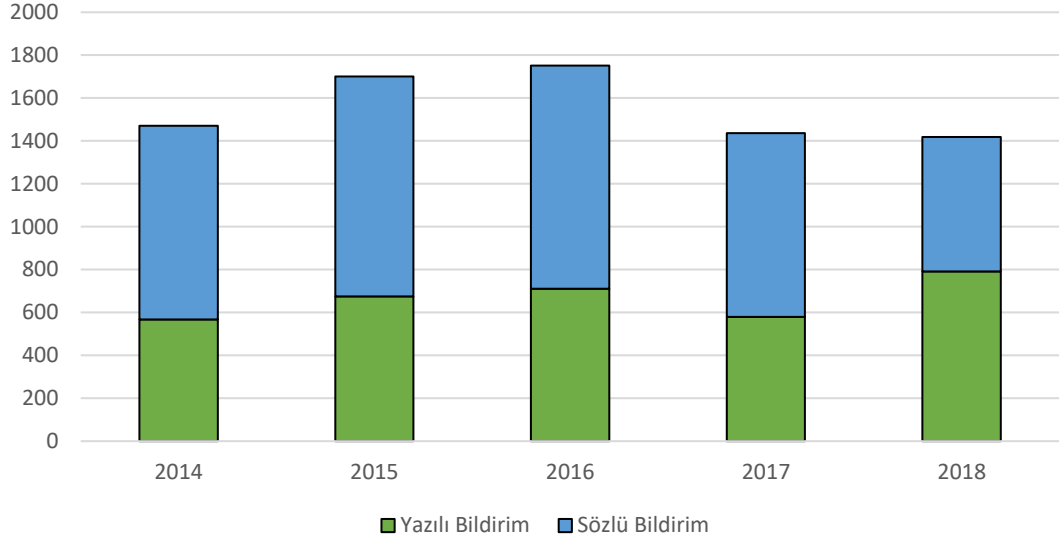
²⁰⁹ Umboðsmaður Barna, Formkröfur <https://www.barn.is/um-embaettid/hafdu-samband/> [Erişim 12.03.2020]

²¹⁰ Umboðsmaður Barna, Helstu Verkefni <https://www.barn.is/um-embaettid/verkefni/> [Erişim 12.03.2020]

²¹¹ Umboðsmaður Barna, Skýrsla Umboðsmanns Barna, 2018 <https://www.barn.is/media/601634/sub-2018-vefur.pdf> [Erişim 12.03.2020]

²¹² A.g.e.

Grafik 1: İzlanda Çocuk Ombudsmanlığının Son 5 Yılda Aldığı Bildirim Sayısı



Kaynak: Umboðsmaður Barna, Skýrsla Umboðsmanns Barna, 2018

<https://www.barn.is/media/601634/sub-2018-vefur.pdf> [Erişim 12.03.2020]

Grafik 1'deki verilerden hareketle İzlanda Çocuk Ombudsmanlığına son beş yıl içerisinde yapılan başvurular değerlendirildiğinde en fazla başvuru alınan şeklin sözlü bildirim ve en fazla bildirim alınan yılın ise 2016 olduğu görülmektedir. Ayrıca teknoloji kullanımının artması nedeniyle de yıllar itibariyle yazılı bildirim sayılarında giderek bir artışın yaşandığı ve en çok yazılı bildirimin 2018 yılında alındığı gözlemlenmiştir.

İzlanda'da ÇHDS diğer gelişmiş ülkelere göre çok geç yasalaşmasına rağmen ülkede çocuklar adına yapılan yasal düzenlemeler 1990'lı yılların ortalarına dayanmaktadır. Bunun yanında ülkedeki çocukların mevcut durumu ile İzlanda ulus üstü çocuk raporlarının en üst sıralarında yer almaktadır. İzlanda'nın çocuklara yönelik olarak çeşitli yasalarının bulunması ve geniş bir örgütlenme yapısı göz önünde bulundurulduğunda bu sonuçların pek de şaşırtıcı olmadığı anlaşılmaktadır.

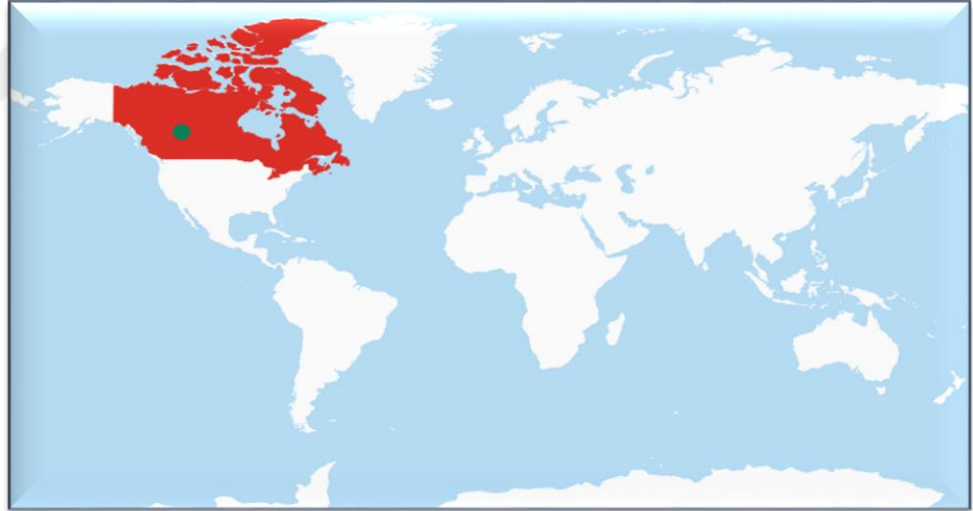
Çocukların korunması ve haklarının her anlamda güvence altına alan kanunlar çocukların refahını çok önemli ölçüde karşılamaktadır. Benzer şekilde çocuklar ile ilgili oluşturulan mevzuatın hayata geçirilmesi ve doğru politikalarla uygulanmasında büyük öneme sahip olan idari yapı, hem merkezi hem de yerel

yönetimler kapsamında yürütülen çalışmalar ile oldukça geniş bir yelpazede hizmet sağlanmaktadır. Tüm bu önemli gelişmelerin yanı sıra bir de ülkede Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi'nin mevcut bulunması da kayda değer bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ülkede çocukların korunması görevi çok büyük ölçüde Sosyal İşler Bakanlığı tarafından yerine getirilmekle birlikte Çocuk Ombudsmanı daha çok çocuk haklarının savunulması ve katılımının artırılması yönünde faaliyet göstermektedir.

3.2. KANADA ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI

Kanada, Kuzey Amerika kıtasının en kuzeyinde yer alan ve yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük ikinci ülkesidir. 2019 yılı nüfusu yaklaşık olarak 37,59 milyon ve başkenti Ottawa olan Kanada, on eyalet ve üç bölgeden oluşan federal bir yapıya sahiptir. Aynı zamanda Kanada parlamenter demokrasi ve anayasal monarşi ile yönetilen bir federasyondur.²¹³

Şekil 3: Kanada Siyasi Haritası



Kaynak: <https://www.freeworldmaps.net/northamerica/canada/location.html> [Erişim 14.02.2020].

Kanada federal devletinin yasama organı Senato (The Senate) ve Avamlar Kamarası (The House of Commons Shall) olmak üzere çift meclisli bir parlamentoya sahiptir. Senato üyeleri ülkenin eyalet ve bölgelerinin parlamenterleri arasından tayin

²¹³ Wikipedia, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanada> [Erişim 04.02.2020].

edilirken, Avamlar Kamarası üyeleri beş yıllık süreyle ülke genelinde yapılan seçimle iş başına gelmektedir.²¹⁴

Kanada devletinin yürütme yetkisi Kraliçe ve Bakanlar Kurulu tarafından ortak kullanılmaktadır. Federal devletin başkanı Kanada Kraliçesi II. Elizabeth ve Kraliçenin Kanada'daki temsilcisi ise Genel Vali'dir. Fakat hem Kraliçe hem de Genel Vali çok az yetkilere sahip sembolik yöneticilerdir ve hemen her zaman hükümet başkanı tavsiyeleri doğrultusunda hareket ederler.²¹⁵ Asıl yürütme erki seçimle göreve gelen Başbakan ve onun seçtiği bakanlardan oluşan "federal kabine" tarafından kullanılmaktadır.²¹⁶ Federal kabine bir Başbakan ve eyaletlerin ve bölgelerin hükümet bakanlıklarından meydana gelen 33 bakanlıktan oluşmaktadır. Ayrıca federal hükümet bünyesinde hizmet sunan farklı ajans ve ofislerde bulunmaktadır.²¹⁷

Federal devlet ulusal konularda örneğin savunma, dışişleri, göçmenlik, bankacılık, ulusal para, uluslararası ticaret, bankacılık, patent, telif hakları ve vergi gibi alanlarda düzenleme yapmakla yetkilidir.²¹⁸ Eyaletler ise, Kanada'nın sosyal programlarının çoğundan (örneğin sağlık sistemi, eğitim ve sosyal refah vs.) sorumludur.²¹⁹ On eyaletin eyalet başbakanı tarafından yönetilen seçilmiş yasama kolu vardır ve eyalet başbakanları federal başbakanla aynı şekilde seçilirler. Ayrıca her eyaletin federal başbakan tarafından atanan ve Kraliçe'yi temsil eden göstermelik birer vali yardımcısı bulunmaktadır.²²⁰

Kanada'nın genel yönetim yapısı hakkında bilgi aktarılmış olup bu başlık altında ülkedeki çocukların genel durumu, konu hakkında ülke genelinde yapılan düzenlemeler ve örgütlenme yapısı açıklanacak ve daha sonra Alberta Eyaleti'nin Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi özel olarak incelenecektir.

²¹⁴ Canadian Constitution Acts, 1867 <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/Const/FullText.html> [Erişim 04.02.2020].

²¹⁵ Wikipedia, a.g.e.

²¹⁶ Kanada'nın Devlet Yapısı ve Hukuk Sistemi <https://kanberkilinc.com.tr/kanadanin-devlet-yapisi-ve-hukuk-sistemi.htm> [Erişim: 04.02.2020]

²¹⁷ Government of Canada, About Government <https://www.canada.ca/en/government/system.html> [Erişim 04.02.2020].

²¹⁸ Kanada'nın Devlet Yapısı ve Hukuk Sistemi, a.g.e.

²¹⁹ Wikipeida, a.g.e.

²²⁰ A.g.e.

3.2.1. Kanada'daki Çocukların Genel Durumu

2019 yılı verilerine göre Kanada toplam nüfusu içerisinde 0-17 yaş arası çocuk nüfusu 7,22 milyon olarak açıklanmıştır.²²¹ Kanada'nın toplam nüfusu ve çocuk nüfusu ele alındığında 2019 yılında ülkedeki çocuk nüfusu toplam nüfus içinde yaklaşık olarak %19 oranında olmuştur.

UNİCEF 2018 yılı çocukların sağlık verilerine göre Kanada'da yıllık beş yaş altı ortalama çocuk ölüm oranı %5, yeni doğan ölüm oranı ise %1 gibi çok düşük rakamlarda gerçekleşmiştir. Yine 2018 yılı ülkede doğumda beklenen yaşam süresinin %82 oranında olduğu tespit edilmiştir.²²²

Kanada, kaliteli eğitim alanında da en yüksek refah seviyesine sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Nitekim UNICEF raporuna göre 2018 yılında ortaöğrenim öncesi değerler bilinmemekle birlikte ortaöğrenim eğitiminden yoksun kalan çocuk oranı %0 ve lise düzeyinde bu oran %8 olarak açıklanmıştır. Böyle bir tabloda ülkedeki çocukların ortaöğrenim eğitimi sonucunda temel asgari seviyede okuma-anlama düzeyinin %89 ve matematik düzeyinin %86'lık oranlara vardığı görülmektedir. Ayrıca aynı yıl Kanada'da devlet bütçesinin %12,2'si eğitim harcamaları için ayrılmıştır.²²³

Diğer taraftan sosyal koruma ve eşitlik açısından ülkenin genel durumu değerlendirildiğinde, 2018 yılında yeni doğum yapan tüm annelere ayırım gözetmeksizin nakit para yardımı yapıldığı görülmüştür. Benzer şekilde ülkede sosyal koruma kapsamında bulunan çocuk sayısının oranı da %39,7 olarak açıklanmıştır.²²⁴

Son OECD verilerine göre Kanada'da 2015 yılında ailelere yapılan sosyal yardımların GSYH içerisindeki oranı %1,68 olarak açıklanmıştır. 2015 yılı sosyal harcamaların GSYH içindeki ortalama oranı da yaklaşık olarak %2,40 olarak gerçekleşmiş ve Kanada'nın bu oranın altında kaldığı gözlemlenmiştir.²²⁵ Tüm

²²¹ Statista, Resident Population of Canada in 2019 By Gender and Age Group, 2019
<https://www.statista.com/statistics/444858/canada-resident-population-by-gender-and-age-group/>
[Erişim 05.02.2020]

²²² UNICEF, The State of the World's Children, 2019

²²³ A.g.e.

²²⁴ A.g.e.

²²⁵ OECD, Public Spending on Family Benefits, 2019

bunlara ek olarak Kanada çocuklu her on aileden dokuzuna “Çocuk Para Yardımı” sağlamaktadır. Bu doğrultuda Temmuz 2018-Haziran 2019 arasında Kanada hükümeti tarafından erken çocukluk eğitimi ve çocuk bakımını desteklemek adına ülke genelinde yaklaşık 3,7 milyon aileye 24 milyar dolara yakın çocuk yardım ödemesi yapılmıştır.²²⁶

OECD son araştırmalarına göre de Kanada’daki çocuk yoksulluğu oranı 2016 yılında %14,2 iken bu değer 2017 yılında 11,6 oranına gerilemiştir 2016 yılı OECD ortalaması %13,1 olarak açıklanmış olup bu haliyle Kanada ortalamaya yakın bir değere sahip olmuştur.²²⁷ 2019 yılı Save the Children Raporu verilerine göre 2016 yılında Kanada’da 0-19 yaş arası 100.000 nüfus başına çocuk cinayet oranı 0,7 olarak açıklanmıştır. Bu oranın ortalama değeri Avrupa ülkelerinde 1,0, dünyada 3,3 olarak açıklanmıştır ve Kanada bu değerlerin altında bir seyir izlemiştir.²²⁸

Save the Children Raporu’na göre, Kanada 2019 yılı çocukluk endeksi sıralamasında 176 ülke arasında önceki yıla göre artan bir puanla 23. sırada yer almıştır.²²⁹ İfade edilen tüm bu veriler ışığında Kanada’nın yüzölçümüne göre nüfusunun az olduğu fakat çocukların korunması ve refahının sağlanmasında çok iyi durumda olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca çocukların eğitim kalitesinin yüksek bir seviyede seyrettiği ve çocuk sağlığının normal şartların çok üzerinde olduğu görülmüştür.

3.2.2. Kanada’nın Çocuk ile İlgili Yasal Düzenlemeleri ve Örgütlenme Yapısı

Kanada uluslararası düzeyde çocuk haklarını koruyan ve teşvik eden birçok belgeyi kabul etmiştir. Bu bağlamda ÇHDS’yi de 1990 yılında imzalamış ve 1991 yılında onaylamıştır. Özellikle bu tarihten itibaren sözleşmeye dayanarak Kanada’da çocukların gelişim ve yaşamlarını etkileyen kararlara katılma haklarını ele alan bazı hukuksal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Nitekim bu doğrultuda Kanada’nın eyalet hükümetleri okullarda ve diğer kurumlarda olmak üzere çocuk haklarını

²²⁶ Government of Canada, More Canadians Receiving the Canada Child Benefit than Ever before <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/news/2020/01/more-canadians-receiving-the-canada-child-benefit-than-ever-before.html> [Erişim 05.02.2020]

²²⁷ OECD, Child Poverty, 2019

²²⁸ Save the Children, 2019

²²⁹ A.g.e.

korumak için bir dizi yasalar ve politikalarla çocukların askeri konuşlandırmadan silahlı çatışmalara kadar her anlamda korunmasını taahhüt etmişlerdir.²³⁰

Kanada federal yapılanmasında çocuklara yönelik olarak 1992 yılında yürürlüğe giren “Çocuklara Özel Ödenekler Yasası” (Children’s Special Allowances Act) ile çocuğun bakımı, eğitimi ve gelişimi için özel ödenek uygulaması hayata geçirilmiştir.²³¹ Yine bu yasal düzenlemeyi destekler nitelikte olarak 2006 yılında “Evrensel Çocuk Bakım Yardımı Yasası” (Universal Child Care Benefit Act) ile çocukların en üst düzeyde bakımının sağlanması için ailelere finansal destek yardımının yapılması amaçlanmıştır.²³²

Kanada federal hükümeti çatısı altında çocuklara dolaylı olarak yer veren “Kanada İstihdam ve Sosyal Kalkınma” (Employment and Social Development Canada) bölümü bulunmaktadır. Bölüm tüm Kanadalılar için yaşam standardını ve kalitesini arttırmak için çalışmakta ve çocuklarla ilgili olarak da engelli çocuklarda dâhil olmak üzere çocuk yetiştirme maliyetlerine yardımcı olmaktadır.²³³ İstihdam ve Sosyal Kalkınma bölümü, dört bakan ve dört bakan yardımcısı tarafından yürütülmektedir. Çocuklarla Kanada’nın Ontorio eyaleti “Aileler, Çocuklar ve Sosyal Gelişim Bakanı” (Canadian Minister of Families, Children and Social Development) ilgilenmektedir. Ayrıca bölüm bünyesinde bulunan Gelir Güvenliği ve Sosyal Kalkınma Şubesi (Income Security and Social Development Branch); çocuklar, aileler, yaşlılar, engelliler ve sosyal zorluk yaşayan herkes için sosyal politika üretmektedir.²³⁴

İfade edilen yapılanmanın yanı sıra bir de ülkede *Kanada Çocuk ve Gençlik Savunucuları Konseyi* (Canadian Council of Child and Youth Advocates) bulunmaktadır. Konsey, Kanada’nın dört bir yanından çocuk ve gençlerin haklarının geliştirilmesi ve katılımının sağlanması amacı ile faaliyet gösteren ve ülkede mevcut

²³⁰ UNICEF, About the Convention on the Rights of the Child <https://www.unicef.ca/en/policy-advocacy-for-children/about-the-convention-on-the-rights-of-the-child> [Erişim 07.02.2020]

²³¹ Canada Government, Children’s Special Allowances Act (1992, c. 48) <https://www.laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-28.5/index.html> [Erişim 07.02.2020].

²³² Canada Government, Universal Child Care Benefit Act (2006, c. 4) <https://www.laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/U-3.2/FullText.html> [Erişim 07.02.2020].

²³³ Canada Government, Employment and Social Development Canada <https://www.canada.ca/en/employment-social-development.html> [Erişim 07.02.2020]

²³⁴ Employment and Social Development Canada, Organizational Structure <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/corporate/organizational-structure.html> [Erişim 07.02.2020]

bulunan çocuk savunucularını kapsayan bir topluluktur. Ayrıca her biri kendi eyaletinde bağımsız ve tarafsız şekilde çalışan çocuk ombudsmanları, Konsey aracılığı ile ulusal düzeyde çocuklarla ilgili meselelerin ele alınmasını sağlamaktadırlar.²³⁵

Konsey, tüm çocuk ve gençlerin haklarının, çıkarlarının ve refahının Kanada topluluklarında ve hükümet mevzuatı, politikası, programları ve uygulamalarında değer görmesi amacı ile hareket etmektedir.²³⁶ Bu doğrultuda Konseyin görevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin mümkün olan en iyi şekilde uygulanmasını teşvik etmek,
- Çocuk hakları için ortak savunuculuğu geliştirmek,
- Her bir konsey üyesinin kendi yasaları uyarınca, eyaletler arasında yer değiştiren çocuk ve ailelere tutarlı, kaliteli savunuculuk hizmetleri için bir çerçeve oluşturmak,
- Bilgi, yöntem ve stratejiler paylaşmak,
- Çocuk ve gençlik hizmetleri sunan diğer hükümetler ile iş birliği içerisinde çalışmak,
- Çocuklar için bağımsız çalışan ofislerin etkin bir şekilde geliştirilmesini sağlamak,
- Dünya çapında çocuk haklarının geliştirilmesine katkıda bulunmak için ulusal ve uluslararası diğer çocuk ve gençlik hizmeti sağlayan kuruluşlarla iş birliği yapmak.²³⁷

Kanada'nın federal düzeydeki hukuki düzenlemeleri ve yönetsel yapısı incelendiğinde ülkedeki çocuk haklarına yönelik olarak sunulan hizmetlerin ve oluşturulan politikaların daha çok aileye destek ve çocuk bakımı için finansal yardım ağırlıklı olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim bahsedildiği üzere sosyal hizmetlerden daha çok eyalet hükümetleri sorumlu tutulmuş ve çocuklara yönelik örgütlenme bu düzeyde gerçekleşmiştir. Bu nedenledir ki ülkede kurulmuş olup günümüzde aktif

²³⁵ Canadian Council of Child and Youth Advocates, About Us <http://www.cccya.ca/content/index.asp> [Erişim 14.03.2020]

²³⁶ A.g.e.

²³⁷ A.g.e.

şekilde faaliyet gösteren ve aralarında en köklü geçmişe sahip olan Alberta Eyaletinin Çocuk Ombudsmanlığı Ofisinin örgütsel yapısı ve çalışma şekli aşağıda özel olarak incelenecektir.

3.2.4. Alberta Eyaleti Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi

Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi (Office of the Child and Youth Advocate), çocukların korunması ve refahı hizmeti sunan, çocuğun hakları, çıkarları ve görüşleri doğrultusunda hareket edilmesini sağlayan ve çocuk ve gençler adına savunuculuk yapan bağımsız bir denetim organıdır.²³⁸

Alberta Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi (OCYA), ilk 1989 yılında “Çocuk Avukatı Ofisi” (The Office of the Children’s Advocate) adıyla eski Çocuk Refahı Yasası (Child Welfare Act) uyarınca çocuk müdahale hizmeti alan çocuk ve gençler adına savunuculuk görevini yerine getirmek amacıyla kurulmuştur. 2004 yılında ise bugünkü adını almıştır.²³⁹

2011 yılında da çocuk ve gençlere daha iyi hizmet sunulması amacıyla “Çocuk ve Gençlik Avukatı Yasası” (Child and Youth Advocate Act) yürürlüğe konulmuştur.²⁴⁰ Çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir yere sahip olan Alberta OCYA’nın toplamda 78 personel ile hizmet sunduğu üç departmanlı organizasyon şeması aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

²³⁸ Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Overview

<https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/overview/> [Erişim 12.02.2020]

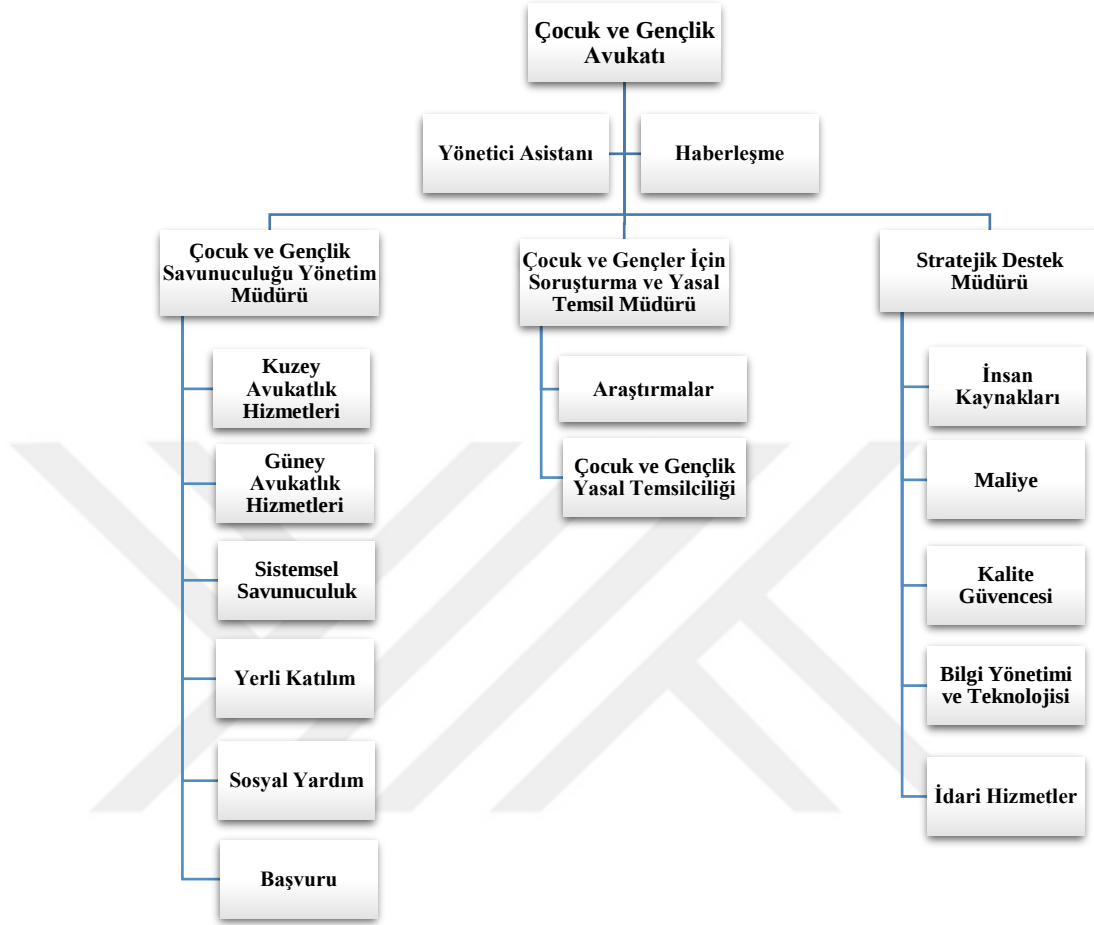
²³⁹ Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Background

<https://www.ocya.alberta.ca/adult/about-ocya/background/> [Erişim 11.02.2020]

²⁴⁰ Alberta Child and Youth Advocate Act, 2011

http://www.qp.alberta.ca/1266.cfm?page=c11p5.cfm&leg_type=Acts&isbncln=9780779802302&display=html [Erişim 11.02.2020]

Şema 3: Alberta Eyaleti Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi Organizasyon Şeması



Kaynak: (Alberta Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi, Organizasyon Şeması, https://www.ocya.alberta.ca/wpcontent/uploads/2014/08/Org_Chart_May_2019.pdf) [Erişim Tarihi: 11.02.2020].

Çocuk ve Gençlik Savunuculuğu Yönetim Müdürü, Alberta'daki çocuk ve gençlerin haklarının, menfaatlerinin ve görüşlerinin dikkate alınmasını ve bu doğrultuda hareket edilmesini sağlamaktadır.²⁴¹ *Çocuk ve Gençler İçin Soruşturma ve Yasal Temsil Müdürü*, çocuk müdahalesi hizmetlerinin sunumunda çocuk ve gençler için araştırma yapmak üzere avukatlar tayin eder, avukatların hizmet standartlarını belirler ve onlara ödeme yapar. 2019 yılı itibariyle Yasal Temsilcilik

²⁴¹ Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Advocacy <https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/advocacy/> [Erişim 12.02.2020]

kadrosunda toplamda 62 avukat çalışmaktadır.²⁴² *Stratejik Destek Müdürü* ise, bölümler arası entegrasyonu ve iş birliğini teşvik eder ve kurumun stratejik yönünü belirler. Ayrıca savunmasız çocuk ve gençlere daha kaliteli hizmet sunulmasını sağlar.²⁴³

3.2.3.1. Avukatın Atanması, Görev ve Yetkileri

Çocuk ve Gençlik Avukatı, kanunda belirtilen görev ve sorumlulukları yerine getirmek amacıyla meclis tavsiyesi üzerine Kraliçe'nin Alberta'daki temsilcisi olan Vali tarafından atanmaktadır. Beş yıllık süreyle göreve getirilmekte ve bu süre sonunda tekrar atanabilmektedir. Yine meclis tavsiyesi üzerine Vali tarafından görevine son verilmektedir. Avukat, yasama meclisinin bir memuru olarak görev yapar ve meclis üyeliği söz konusu değildir. Ayrıca Avukat mevzuat gereği altı ayda bir faaliyetleri hakkında meclis Başkanı'na rapor sunmakla yükümlüdür.²⁴⁴

Çocuk ve Gençlik Avukatı ve ofis çalışanları diğer kamu kurum ve kuruluşlardan emir ve talimat almadan bağımsız olarak çalışmaktadır. Bunun yanı sıra Avukat görev süresi içerisinde görev ve sorumluluklarını yerine getirirken gerekli herhangi bir yetkili kişinin desteğini isteyebilmektedir. Ayrıca Çocuk ve Gençlik Avukatı, bir çocuğun veya herhangi birinin başvurusu üzerine olduğu gibi kendi inisiyatifi ile de harekete geçebilmektedir.²⁴⁵

Çocuk ve Gençlik Avukatı, çocuk haklarının korunması, çocukların menfaatlerinin gözetilmesi ve görüşlerinin temsil edilmesinden sorumlu tutulmuştur.²⁴⁶ Bu sorumluluklar kapsamında yerine getirmekle yükümlü olduğu görevler ise şu şekilde tanımlanmıştır.

- Belirlenen bir hizmetle ilgili bir karara itiraz veya inceleme konusunda çocuk ve gençlere yardımcı olmak,
- Toplumda eğitim yoluyla çocuk haklarını ve refahını, çocuğun çıkarlarını teşvik etmek,

²⁴² Alberta Office of the Child and Youth Advocate, About LRCY <https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/legal-representation-lrcy/about-lrcy/> [Erişim 13.02.2020]

²⁴³ Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Strategic Leadership Team <https://www.ocya.alberta.ca/adult/about-ocya/strategic-leadership-team/> [Erişim 13.02.2020]

²⁴⁴ Alberta Child and Youth Advocate Act, a.g.e.

²⁴⁵ A.g.e.

²⁴⁶ A.g.e.

- Çocuklara sağlanan hizmetleri geliştirmek ve bu doğrultuda araştırmalar ve gerekli kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak,
- Çocuklar hakkında alınan kararlara katılmak,
- Çocuk haklarına, yararına ve refahına yönelik hükümete bilgi ve tavsiye sunmak,²⁴⁷
- Özel hizmet alan bireysel çocuklar ve gençler adına savunuculuk yapmak,
- Yasalar kapsamında hizmet alan çocuklara ve gençlere yasal temsilin sağlanması.²⁴⁸

Tüm bunlara ek olarak bir çocuğun ciddi yaralanması ve ölümü halinde Avukat, ilgili kolluk kuvvetleri iş birliği içerisinde konu ile ilgili zorunlu inceleme ve sistemik soruşturma yürütmekle de görevlidir.²⁴⁹

3.2.3.2. Ofise Başvuru ve Kurumun Çalışma Şekli

Çocuğun korunması, haklarının geliştirilmesi ve refahının sağlanmasına yönelik olarak herkes gibi haklarının ihlal edildiğini düşünen bir çocuk da Çocuk ve Gençlik Avukatı'na başvuru yapabilmektedir. Bu durumda ihtiyacı olduğunda bir çocuk ofis ile doğrudan irtibata geçebilmektedir. Ofis ile iletişim kurulabilecek yöntemler; doğrudan yetkili ile görüşmek, telefon veya posta, ücretsiz telefon hattı ve faks olarak belirlenmiştir. Özellikle çocuklar için kriz durumlarında 24 saat hizmet veren tehlike ve çocuk istismar hattı bulunmaktadır.²⁵⁰

Çocuk ve Gençlik Avukatı ile iletişime geçildiğinde önce ifade edilen konunun kurum kapsamı içerisinde olup olmadığı tespit edildikten sonra çocuk ve genç için bir savunucu (avukat) tayin edilir. Eğer başvurusu alınan çocuk kendini yeterince ifade edemiyorsa (örn. bebek veya engelli vs.) onun adına ayrıca bir bireysel savunucu sevk edilir. Daha sonra savunucu yedi gün içerisinde konu ile ilgili araştırma yapmaya ve bilgi toplamaya başlar ve inceleme sonuçlarını karar vericilere rapor olarak sunar. Rapor sonucunda müdahale söz konusu olduğunda konu, müzakere yöntemiyle düzeltilebilecek durumda ise arabuluculuk yoluyla nihai bir

²⁴⁷ A.g.e.

²⁴⁸ OCYA,a.g.e., Advocacy

²⁴⁹ Alberta Child and Youth Advocate Act, a.g.e.

²⁵⁰ Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Contact Us <https://www.ocya.alberta.ca/contact/> [Erişim 12.02.2020]

çözümüne kavuşturulur.²⁵¹ Fakat elde edilen bulgular sonucunda zorunlu inceleme gereken bir durum varsa (çocuğun ciddi yaralanması ve ölümü halinde) cezai ve kamu soruşturmaları dışında sistematik soruşturma başlatılır.²⁵² Yargıya taşınan konularda ise çocukların yasal çıkarlarını korumak ve mahkemede değerlendirilmesini sağlamak amacıyla avukatlar (Çocuk ve Gençlik İçin Yasal Temsilci) bulunmaktadır. Temsilci Çocuk, Gençlik ve Ailenin Geliştirilmesi Yasası veya Cinsel İstismar Edilen Çocukları Koruma Yasası kapsamında yer alan çocuk ve gencin yasal temsilciliği görevini üstlenmektedir.²⁵³ Bu kapsamda bir çocuk veya gencin temsil edilmesi için doğrudan Yasal Temsilciye başvuru yapılabilir ve bir avukat tayin edilmesi istenebilir. En sonunda da tüm sonuçlar bir rapor haline getirilir ve kamuoyuna açıklanır.

Çocuk ve Gençlik Avukatı, Nisan 2018- Haziran 2019 arası Yıllık Faaliyet Raporu'na göre, Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi'ne yılda toplam 4621 müracaat yapılmıştır. Ofise yapılan başvuruların sevk oranı geçen yıla göre %7,2'lik bir artış göstermiştir. Başvuruların 2291'i Çocuk ve Gençlik Yasal Temsilcisine, 2330'u ise Bireysel Savunucuya yapılmıştır. Yasal temsil başvurularında geçen yıla oranla %18,6'lık bir artış yaşanmıştır. Bunun yanında ofise yapılan tüm başvuruların neredeyse yarısı yasal temsilciye yönlendirilmiştir.²⁵⁴

Avukatlık hizmetlerinden yararlanan çocuk sayısı da toplamda 2813 olarak gerçekleşmiştir. Bu hizmet için başvuru yapanların %31'ini çocukların kendisi oluşturmuştur. Yasal temsil hizmetlerinden yararlanan çocuk sayısı ise 2336 olarak gerçekleşmiştir.²⁵⁵

²⁵¹ Advocacy, a.g.e.

²⁵² Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Investigations <https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/investigations/> [Erişim 13.02.2020]

²⁵³ OCYA, a.g.e., About LRCY.

²⁵⁴ Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Annual Report 2018-2019 https://www.ocya.alberta.ca/wp-content/uploads/2018/11/AnnRpt_2018-19v3.pdf [Erişim 13.02.2020]

²⁵⁵ A.g.e.

Tablo 2: Çocuk ve Gençlik Avukatı Hizmetlerinden Yararlananların Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	Bireysel Avukatlık Hizmetleri	Yasal Temsil Hizmetleri
0-5	606	793
6-11	703	638
12-17	1207	905
17-22	242	–
22+	55	–
Toplam	2813	2336

Kaynak: (Alberta Çocuk ve Gençlik Avukatı Ofisi Yıllık Raporu (2018-2019) bilgilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur).

Tablo 2’de ifade edildiği üzere OCYA hizmetlerinden yararlananların yaş dağılımı incelendiğinde en fazla 12-17 yaş arası çocuklara hizmet sağlandığı görülmektedir. Bu rakamlar Bireysel Avukatlık Hizmetlerinde 1207 ve Yasal Temsil Hizmetlerinde ise 905 olarak açıklanmıştır. OCYA, 2018-2019 arası dava konusu olan ve zorunlu incelemeye alınan 516 bildirim almıştır. Ayrıca yapılan 69 inceleme ve araştırmanın 21’i zorunlu olarak 48’i sistemsel olarak yapılmıştır. 21 zorunlu soruşturmanın dokuzu tamamlanmış, 10’u halen devam etmekte ve ikisi de yapılmayı beklemektedir. Sistematik soruşturmaların 20’si inceleme sonucunda kapanmış, 26’sı halen devam etmekte ve ikisi ise beklemektedir.²⁵⁶

Ülkenin çocuklar özelindeki yapılanması göz önünde bulundurulduğunda Kanada federal devletinin özellikle ÇHDS’yi imzaladıktan sonra özel olarak çocuklar adına birkaç yasal düzenleme yaptığı görülmektedir. Bu yasal düzenlemeler çocuk refahının sağlanmasında önemli ölçüde fayda sağlamaktadır. Bunun yanı sıra yasal metinlerin hayata geçirilmesinde büyük ölçüde işleve sahip olan yönetsel örgütlenmede kısmen mevcut bulunmaktadır. Bu bağlamda temel sorumluluğun eyaletlere devredilmesi ile yasal ve yönetsel yapılanmanın bu düzeyde oluşturulmuş olması ayrıca eyaletlerde çocuk haklarının savunulmasında bağımsız olarak çalışan ombudsmanlık biriminin bulunması çocuk refahı adına önemli bir gelişme olarak

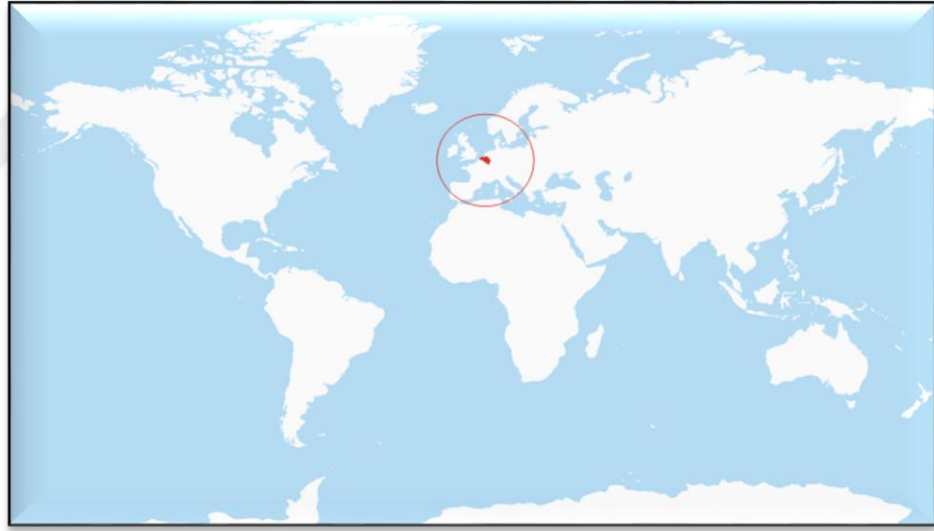
²⁵⁶ A.g.e.

değerlendirilmektedir. Çocukların korunması ve haklarının geliştirilmesi adına ayrıntılı çalışmalar yapan ombudsmanlık ofisi verdiği hizmetlerden de anlaşılaçağı üzere önemli faaliyetler yürütmektedir. Sonuç olarak Kanada'daki çocukların genel durumu incelendiğinde, ülkede federal düzeyde çocuklar için çıkarılan tüm yasalar ve bu doğrultuda oluşturulan yönetsel yapılanma çocukların hem maddi hem de manevi olarak refah düzeyinin iyi durumda olduğunu göstermektedir.

3.3. BELÇİKA ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI

Belçika, resmi adıyla Belçika Krallığı Batı Avrupa kıtasında yer alan ve başkenti Brüksel olan bir devlettir. Kuzeybatısı Atlas Okyanusu'nun kıyısında bulunan Belçika'nın; kuzeyinde Hollanda, doğusunda Almanya ve Lüksemburg, güneyinde Fransa vardır ve batısında da Kuzey Denizi yer almaktadır.²⁵⁷ Ülkenin 2019 yılı toplam nüfusu yaklaşık olarak 11,43 milyon olarak gerçekleşmiştir.²⁵⁸

Şekil 4: Belçika Siyasi Haritası



Kaynak: <https://www.freeworldmaps.net/europe/belgium/location.html>

[Erişim 21.03.2020]

Anayasal monarşi ve parlamenter demokrasi ile yönetilen Belçika federal yönetim yapısı, üç topluluk ve üç bölgeden meydana gelmektedir. Biri merkezi başkent bölgesi kabul edilmekle birlikte diğer iki bölgenin mensubu olan eyaletler de

²⁵⁷ Wikipedia <https://tr.wikipedia.org/wiki/Bel%C3%A7ika> [Erişim 21.03.2020]

²⁵⁸ Statista, Total population of Belgium from 2009 to 2019, 2019c <https://www.statista.com/statistics/516667/total-population-of-belgium/> [Erişim 21.03.2020]

bulunmaktadır. Ülkenin federal yasama yetkisi, Kral ve Temsilciler Meclisi (De Kamer van Volksvertegenwoordigers) ile Senato (De Senaat) olmak üzere çift meclisli parlamento tarafından kullanılmaktadır. Temsilciler Meclisi, 150 üyeden oluşmakla birlikte meclis üyeleri orantılı temsil yoluyla doğrudan halk tarafından beş yıllık süreyle seçilmektedir. Senatonun ise 60 üyesi vardır ve senatörler, yine orantılı temsile göre topluluk ve bölge parlamentolarının üyelerinden seçilmektedirler.²⁵⁹

Anayasa tarafından verilen federal yürütme yetkisi Kral'a aittir. Yürütme görevi, Kral ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Bakanlar Kurulu, Kral tarafından göreve getirilir ve görevden alınır. Her bir bakanın dokunulmazlığı olmakla birlikte yürütme erkinin yerine getirilmesinde tüm sorumluluk bakanlara aittir. Ayrıca Bakanlar Kurulu, Temsilciler Meclisi'ne karşı da sorumludur. Yalnız Kral'ın tek başına yaptığı eylem ve işlemlerden sorumlu değildir.²⁶⁰ Kral siyasi ve yönetsel işlevlere sahip olmakla birlikte aynı zamanda ülkedeki silahlı kuvvetlerin komutanı sıfatını da taşımaktadır. Bu haliyle Kral'ın ülkedeki konumunu günümüz saf parlamenter sistemin Cumhurbaşkanıya benzetilebilir. Fakat bu noktada Kral'ın sözü edilen Cumhurbaşkanı yetkilerinin yanında daha sembolik yetkilere sahip olduğu söylenebilir. Diğer bir yürütme gücü olan Belçika federal hükümeti, bir başbakan ve 12 bakandan oluşmaktadır. Beş yıllığına göreve gelen Başbakan, hükümeti temsil eder ve Bakanlar Kurulu başkanlık eder. Ülkedeki bütün topluluk ve bölgelerin kendilerine ait bir yasama ve yürütme organı bulunmaktadır. Her topluluk ve bölgenin parlamento üyeleri beş yıllık süreyle seçimle iş başına gelmektedir. Bir topluluk ve bölgesel parlamento üyesi aynı anda Temsilciler Meclisi'ne üye olamamaktadır. Her bir topluluğun ve bölgenin hükümeti, parlamentolarının 3/2'si çoğunluğunun güvenoyu ile göreve gelmektedir.²⁶¹ Aynı zamanda Belçika topluluk ve bölgeleri, federal hükümetten bağımsız bir şekilde kendi alanlarında özerk olarak güçlerini kullanabilmektedir.

Federal hükümet; dış ilişkiler, savunma, adalet, finans, sosyal güvenlik ve sağlık alanlarının çoğunluğu üzerinde önemli görevlere sahiptir. Bunun yanı sıra

²⁵⁹ De Belgische Grondwet https://www.senate.be/doc/const_nl.html [Erişim 21.03.2020]

²⁶⁰ A.g.e.

²⁶¹ A.g.e.

topluluk ve bölgeler de dış ilişkilerden sorumlu tutulmuştur.²⁶² Bölgeler ekonomi, istihdam, tarım, su politikası, konut, bayındırlık işleri, enerji ve ulaşım alanlarında hizmet sunmak; yerel yönetimlerin çevre, mekânsal ve kentsel planlama ve doğanın korunması alanlarında da denetimini sağlamakla görevlidir.²⁶³ Topluluklar ise; kültür (tiyatro, kütüphaneler, görsel-işitsel medya vb.), eğitim, dillerin kullanımı, sağlık politikası (iyileştirici ve önleyici tıp) ve bireylere sağlanan sosyal yardım (gençlerin korunması, sosyal refah, aile yardımı, göçmenlerin kabulü vb.) konularından sorumludur.²⁶⁴

Yukarıdaki bölümde Belçika'nın federal yönetsel yapılanması hakkında genel bilgiler açıklanmış olup aşağıdaki başlıklarda ülkedeki çocukların mevcut durumu, ülkedeki çocuk mevzuatı ve örgütlenme modeli ele alınacak ve sonrasında ülkenin Çocuk Ombudsmanlığı incelenecektir.

3.3.1. Belçika'daki Çocukların Mevcut Durumu

2019 yılı verilerine göre Belçika'nın 0-17 yaş arası çocuk nüfusu 2,30 milyon olarak açıklanmıştır.²⁶⁵ Tüm bu veriler doğrultusunda Belçika'nın toplam nüfusu ve çocuk nüfusu ele alındığında ülkenin çocuk nüfusu toplam nüfus içerisinde yaklaşık olarak %20 oranına tekabül etmektedir. Belçika'daki çocukların sağlık verileri ele alındığında UNICEF'in 2018 yılı raporuna göre ülkenin yıllık beş yaş altı ortalama çocuk ölüm oranı %4 ve yeni doğan ölüm oranı %2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Yine aynı yıl Belçika'da doğumda beklenen yaşam süresi ise %81 oranında olduğu saptanmıştır.²⁶⁶

Belçika'daki çocuklara sağlanan eğitim kalitesi ele alındığında, ülkede okul öncesi eğitim göremeyen erkek ve kız çocuk oranı %0 olduğu ilköğrenim seviyesinde bu oranın %1, ortaöğrenim seviyesinde %3 ve lise düzeyinde ise bu oranın %3 olarak gerçekleşerek erkek ve kızların aynı oranlara sahip olduğu dikkat

²⁶² Belgische Federale Regering, Inzicht in de Federale Staat https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_staat [Erişim 22.03.2020]

²⁶³ Belgische Federale Regering, De Bevoegdheden Van de Gewesten https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/gewesten/bevoegdheden [Erişim 22.03.2020]

²⁶⁴ Belgische Federale Regering, De Bevoegdheden Van de Gemeenschappen https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/gemeenschappen/bevoegdheden [Erişim 22.03.2020]

²⁶⁵ Statista, Population of Belgium from 2009 to 2019 By Age, 2019 <https://www.statista.com/statistics/515570/population-of-belgium-by-age/> [Erişim 22.03.2020]

²⁶⁶ UNICEF, The State of the World's Children, 2019

çekmektedir. Tüm bu verilerin yanı sıra Belçika'daki çocukların ortaöğrenim eğitimi sonunda asgari düzeyde okuma-anlama ve matematik donanımı %80 oranında gerçekleşmiştir. Tüm bu verilere ek olarak 2018 yılında Belçika devlet bütçesinin %12,2'si çocukların eğitim harcamaları için ayrılmıştır.²⁶⁷ Ülkedeki çocuklara yönelik sunulan sosyal hizmet verileri ele alındığında ise UNICEF'in sayısal değerlerine göre 2018 yılında Belçika'da yeni doğum yapan annelere %100 oranında nakit para yardımı yapıldığı gözlemlenmiştir. Benzer şekilde aynı yıl ülkede sosyal koruma kapsamı içerisinde hizmet sağlanan çocuk oranı yine %100 olarak gerçekleşmiştir.²⁶⁸ Bu durumda Belçika'nın çocuklar için sağladığı sosyal koruma ve yardım verilerinin tam puanlarla ölçüldüğü göze çarpmaktadır.

OECD'nin son verilerine göre 2015 yılında Belçika'da erken çocukluk eğitimi ve bakımı için GSYH'den %0,82 oranında pay ayrılmıştır. OECD ülkelerindeki bu oranın ortalaması %0,7 olarak gerçekleşmiş ve Belçika'nın bu ortalamanın üstünde bir değere sahip olduğu gözlemlenmiştir.²⁶⁹ Diğer taraftan OECD, 2015 yılında Belçika'daki ailelere yapılan sosyal harcamaların GSYH içerisindeki oranını %3,25 olarak açıklamıştır. 2015 yılı ailelere yapılan sosyal harcamaların OECD ortalaması (%2,40) değerlendirildiğinde Belçika'nın bu oranın üzerinde bir seviyede olduğu görülmektedir.²⁷⁰ Ülkedeki çocukların yoksulluk göstergeleri incelendiğinde son OECD araştırmalarına göre 2016 yılında Belçika'daki çocuk yoksulluğu oranı %12,3 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılı OECD ortalaması %13,1 olarak ifade edilmiş olup Belçika'nın çocuk yoksulluğu oranı bu ortalamaya yakın bir değere sahiptir.²⁷¹ Save the Children son araştırmalarına göre Belçika'da 2016 yılında 0-19 yaş arası 100.000 nüfus başına düşen çocuk cinayet oranı 0,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu değer Avrupa ülkelerindeki ortalaması 1,0, dünyadaki ortalaması 3,3 oranındadır ve Belçika bu oranla ortalamaların altında yer almaktadır.²⁷²

Çocukların mevcut durumuna dair ifade edilen tüm bu verilere ek olarak Belçika aynı zamanda 2019 yılı Kids Right Endeksi sıralamasında 181 ülke arasında

²⁶⁷ A.g.e.

²⁶⁸ A.g.e.

²⁶⁹ OECD, Public Spending on Childcare and Early Education, 2019

²⁷⁰ OECD, Public Spending on Family Benefits, 2019

²⁷¹ OECD, Child Poverty, 2019

²⁷² Save the Children, 2019

çocukların yaşamı, eğitim kalitesi, sağlığı ve korunması konularındaki ortalama puanıyla yedinci sırada yer almıştır.²⁷³ Ayrıca Belçika 2019 yılı Save the Children Raporu çocukluk endeksi sıralamasında da 176 ülke içerisinde ilk 10 ülke arasında yer almış ve 10. sıraya yerleşmiştir.²⁷⁴ Çeşitli ulus üstü belgelerin çocuklara dair farklı alanları değerlendirildiğinde Belçika'nın çocuk hakları konusunda ortalamanın üzerinde değerlere sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda uluslararası niteliği bulunan dokümanlardaki sıralamasının ön safhalarda yer alması mevcut durumunun çok iyi durumda olduğunu destekler niteliktedir.

3.3.2. Belçika Federal Hükümetinin Çocuk Mevzuatı

Belçika çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik farklı sözleşmeleri imzalamakla birlikte bu bağlamda öncü doküman kabul edilen ÇHDS'yi 1991 yılında onaylayan ilk ülkelerden birisi olmuştur. Sözleşme ile çocukların genel ve korunma hakları ifade edilmiş ve çocukların yetişkinlerle aynı haklara sahip olduğu açıkça dile getirilmiştir. Ayrıca sözleşme ile çocukların her bakımdan gelişimlerinin sağlanması ve desteklenmesi taahhüt edilmiştir. Diğer taraftan Belçika ÇHDS'nin isteğe bağlı tüm protokollerini de kabul etmiştir.

Belçika federal devleti yasal mevzuatında çocuklara yönelik düzenlemelere de rastlamak mümkündür. Nitekim ilk olarak Belçika Anayasası'nın 22. maddesinde çocuk haklarına ayrıca yer verilmiştir. Bunlar; i.) her çocuğun ahlaki, fiziksel, zihinsel ve cinsel bütünlüğüne saygı hakkı, ii.) her çocuğun kendisini ilgilendiren konularda görüşünü ifade etme (katılım) hakkı, iii.) her çocuğun gelişimini destekleyen hizmet ve önlem alma hakkı, iv.) her durumda çocuğunu yüksek yararını gözetilmesi hakkı²⁷⁵ olarak ayrıntılı bir şekilde sıralanmış ve bu haklar Ulusal Anayasa ile koruma altına alınmıştır.

İkinci olarak çocuklar özelinde tasarlanmasa bile günümüzde çocukları pek çok konuda ilgilendiren ve geniş bir şekilde ele alan 1807 yılında çıkarılan “Medeni Kanun” (Burgerlijk Wetboek) halen ülkenin iç hukukunda yürürlükte bulunmaktadır. Kanun, Belçika'nın kabul ettiği uluslararası sözleşmeler gereği çocukların korunmasına dair hükümleri içermekle birlikte ulusal ve uluslararası düzeyde

²⁷³ Kids Rights

²⁷⁴ Save the Children, 2019,

²⁷⁵ Belgische Grondwet, a.g.e.

çocukların evlat edinilmesine ilişkin ayrıntılı ifadelere de yer vermiştir. Kanun ile evlat edinecek kişilerin bu durum için uygunluk koşulları ve sürecinin usul ve esasları düzenlenmiştir.²⁷⁶

Çocuklar ile ilgili yapılan bir diğer düzenleme ise 2002 tarihli “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin Uygulanmasına İlişkin Yıllık Rapor Oluşturulması Hakkında Kanun” (Wet Tot Instelling Van Een Jaarlijkse Rapportage Over de Toepassing Van Het Verdrag inzake de Rechten Van Het Kind)’dur. Bu Kanun ile Belçika Anayasası’nın 78. maddesine ithafen hükümetin çocuklarla ilgili olarak ÇHDS’nin hükümlerinin uygulanmasına dair politikalar hakkında rapor sunacağı esasa bağlanmıştır.²⁷⁷

Engelli çocuklara yönelik 2011 yılında “Engelli Çocuğun Ebeveynlik İzniyle İlgili Kısıtlamaları Kaldıran Yasa” (Wet Tot Afschaffing Van de Beperkingen op de Leeftijd Van Het Gehandicapte Kind inzake Ouderschapsverlof) yürürlüğe konulmuştur. Bu yasa ile ebeveynlik izni sadece bir çocuğun en az %66 oranında fiziksel veya zihinsel olarak engelli olduğu durumlarda 21 yaşına kadar geçerli kılınmıştır. Bu kapsam haricindeki engelli bir çocuk ebeveyn iznine bağlı değildir.²⁷⁸ Belçika federal hükümeti tarafından çocuklarla ilgili olarak oluşturulan bu yasal düzenlemelerle birlikte hükümet bünyesi içerisinde çocukların korunması ve haklarının genişletilmesi adına politika üretip bu anlamda faaliyet gösteren yönetsel kamu hizmetleri de bulunmaktadır.

3.3.3. Belçika Federal Hükümetinin Çocuklara Yönelik Hizmetleri

Belçika federal hükümeti çatısı altında çocuklarla ilgili olarak çalışmalar yürüten ve çocuk hizmetlerinden sorumlu olan üst düzey yönetim Sosyal İşler, Sağlık ve İltica ve Göç Bakanlığı (Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, en van Asiel en Migratie) idi. Fakat Belçika federal kamu yönetiminin son reform

²⁷⁶ Belgisch Burgerlijk Wetboek (Wet no: 1804032150, 1807) http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1804032130&table_na_me=wet [Erişim 24.03.2020]

²⁷⁷ Belgisch Wet Tot Instelling Van Een Jaarlijkse Rapportage Over de Toepassing Van Het Verdrag inzake de Rechten Van Het Kind (Wet no: 2002015138, 2002) <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm> [Erişim 24.03.2020]

²⁷⁸ Belgisch Wet Tot Afschaffing Van de Beperkingen op de Leeftijd Van Het Gehandicapte Kind inzake Ouderschapsverlof (Wet no: 2011202019, 2011) <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm> [Erişim 24.03.2020]

çalışmalarıyla birlikte bakanlıklar Federal Kamu Hizmetleri (Federale Overheidsdiensten)'ne dönüştürülmüştür. Federal bir kamu hizmetinin görevleri, eski bakanlık teşkilatının görevleri ile aynı olmakla birlikte federal kamu hizmetinin vatandaşlara hizmet sunmaya yönelik vurgusu çok daha güçlüdür.²⁷⁹

Yeniden yapılanmaya giden Belçika federal hükümeti, bünyesinde çocuklarla ilgili olarak doğrudan hizmet sunan Sosyal Güvenlik Federal Kamu Hizmetleri (Federale Overheidsdiensten Sociale Zekerheid) dolaylı olarak ise hizmet sağlayan Sosyal Entegrasyon, Yoksulluğun Azaltılması ve Sosyal Ekonomi Federal Kamu Planlama Hizmetleri (Federale Overheidsplanning Sociale Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie) ve İstihdam, Emek ve Sosyal Diyalog Federal Kamu Hizmetleri (Federale Overheidsplanning Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg) oluşturulmuştur. Bu yeni yapılanma ilgili konulardan sorumlu bakanların yetkisi altında faaliyet göstermeye başlamıştır.²⁸⁰

İstihdam, İşgücü ve Sosyal Diyalog Federal Kamu Hizmetleri, toplumsal zorluklara ve eşitliksizliklere karşı insanlara kaliteli çalışma koşulları ve uygun çalışma ücretleri sağlamaktan sorumludur. Bu sorumluluğu doğrultusunda sosyo-ekonomik kalkınmayı ve yoksullukla mücadeleyi güçlendirmek adına işçi ve işveren çıkarlarını uzlaştırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda çocuklarla ilgili olarak ise anne ve babalara sağlanan doğum izni, koruyucu aileye bakım izni ve ödeneği hizmetleri sunulmaktadır.²⁸¹

Sosyal Entegrasyon, Yoksulluğun Azaltılması ve Sosyal Ekonomi Federal Kamu Planlama Hizmetleri, yoksulluk içerisinde yaşayan herkese varlık sağlamak amacıyla kurulmuş ve temel sosyal hakları herkese sürdürülebilir bir şekilde sunmakla görevli kılınmıştır. Ayrıca Sosyal Güvenlik Sisteminin yetersiz kaldığı alanları doldurmak ve insanlara onurlu bir hayat sunmak adına sosyal entegrasyonun sağlanması için çalışmalar yürütmektedir. Çocuklara yönelik olarak da çocukların

²⁷⁹ Belgische Federale Regering, De Federale en Programmatorische Overheidsdiensten https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_overheid/federale_en_programmatorische_overheidsdiensten [Erişim 25.03.2020]

²⁸⁰ A.g.e.

²⁸¹ Belgische Federale Overheidsplanning Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, Missie, <https://werk.belgie.be/nl/over-de-fod/voorstelling/missie> [Erişim 27.03.2020]

bakımı ve çocuklar için sağlanan sosyal yardım hizmetleri ile birlikte çocuk yoksulluğunun giderilmesi için faaliyet göstermektedir.²⁸²

Sosyal Güvenlik Federal Kamu Hizmetleri, ülkedeki sosyal politikanın koordinasyonunu ve desteğini sağlamak, kullanıcılara kaliteli sosyal hizmet sunmak ve sosyal sorunlarla mücadele etmekle görevlidir. Ayrıca sosyal politikanın şekillendirilmesinden ve sosyal hakların tanınmasından sorumludur.²⁸³ Bunun yanı sıra görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde teşkilatın temel yapı taşı olan oluşturan “Sosyal Güvenlik Sistemi” (Sociale Zekerheidssysteem) bulunmaktadır. Çocuklarla ilgili olarak da bu sistem içerisinde hizmet sunulmaktadır. Nitekim bu sistem Şema 4’de ifade edildiği üzere “Ulusal Sosyal Güvenlik Ofisi” (Rijksdienst Voor Sociale Zekerheid) çatısı altında genel olarak altı alt departmana ayrılmıştır.

Sosyal Güvenlik Sistemi, geçici veya kalıcı olarak gelir sorunu yaşayan veya bakıma muhtaç bireyler ve aileler için gelir ve bakım garantisi sağlayan bir kamu sistemidir. Sistem vatandaşlara ücret kaybı durumunda ikame gelir (işsizlik, emeklilik, iş göremezlik), çocuk bakımı ve sağlık masrafları gibi belirli sosyal masraflara ek ödeme ve geliri olmayanlara sosyal yardım ödenek hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetlere ek olarak aile yardımları ve annelik yardımı hizmetleri de sağlanmaktadır.²⁸⁴

Sosyal Güvenlik Sistemi’nin çocuklar özelinde sunduğu hizmetler ele alındığında, bunların vatandaş-aile teması altında çeşitli şekillerde sağlandığı görülmektedir. Nitekim bu bağlamda bir çocuğun doğumundan sonra her aileye bir ‘doğum primi’ ve ‘çocuk parası’ ödenmektedir. Ayrıca özel veya kamu sektöründe çalışan tüm anne, babalara ayırım gözetilmeksizin ‘ebeveynlik izni’ verilmekte ve çocukların anne ve babasıyla daha fazla vakit geçirebilmeleri için çalışan ebeveynlerin çalışma saatlerinde esneklik sağlanarak ‘annelik izni’ ve ‘babalık izni’

²⁸² Belgische Federale Overheidsplanning Sociale Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie, Over POD Maatschappelijke Integratie <https://www.mi-is.be/nl/over-pod-mi> [Erişim 27.03.2020]

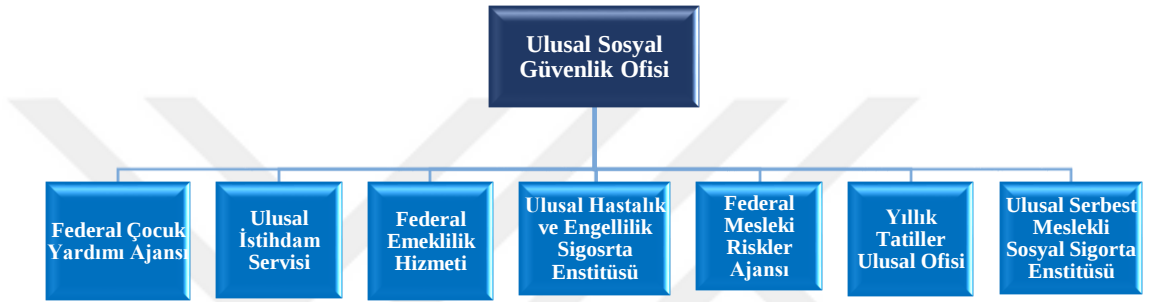
²⁸³ Federale Overheidsdiensten Sociale Zekerheid, Over Deze Website <https://socialsecurity.belgium.be/nl/over-deze-website> [Erişim 03.04.2020]

²⁸⁴ Sociale Zekerheid, Over de Sociale Zekerheid <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/over-de-sociale-zekerheid/inleiding> [Erişim 03.04.2020]

imkânları da sunulmaktadır. Bunun yanı sıra mali olarak gelir sorunu yaşayan her aileye ‘garantili aile yardımı’ yapılmaktadır.²⁸⁵

Engelli çocuklara yönelik hizmetlerde, engelli çocuklara ayrıca ‘çocuk parası’ alma hakkı tanınmıştır. Diğer taraftan bir çocuk evlat edinildiğinde belirli koşullar altında aileye ‘evlat edinme primi’ ödenmektedir. Bu duruma ek olarak çalışan biyolojik anne-babalara sağlanan ‘ebeveynlik izni’ gibi evlat edinen çalışan ebeveynlere de ‘çocuk bakım izni’ verilmektedir.²⁸⁶

Şema 4: Belçika Sosyal Güvenlik Sisteminin Organizasyon Şeması



Kaynak: (Belçika Sosyal Güvenlik Sisteminin resmi internet sitesindeki bilgilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur).²⁸⁷

İfade edilen tüm bu hizmetlerin yanında organizasyon şemasında belirtildiği üzere çocuklara yönelik birim olan Federal Çocuk Yardımı Ajansı (Bundesamt für Kinderhilfe), ulusal düzeyde çocuklara sağlanan sosyal yardım hizmetlerinin bölgelere ayrılmış şekilde sunulmasını sağlamaktadır. Diğer bir birim ise Ulusal Serbest Meslekli Sosyal Sigorta Enstitüsü (Rijksinstituut Voor de Sociale Verzekeringen Der Zelfstandigen)'dür. Enstitü, özel sektör çalışanları için doğum sonrası sosyal yardım, evlat edinme durumunda, çocuğun ciddi bir hastalığı veya bakımını için çeşitli yardım hizmetleri sunmaktadır.

Tüm bu hizmetlerin ve birimlerin yanı sıra BM Çocuk Hakları Komitesi tarafından Belçika'ya “koordinasyon ve değerlendirmeden sorumlu ve kalıcı bir mekanizmanın oluşturulması” önerisi yapılmıştır. Bu öneriye karşılık olarak ülkede

²⁸⁵ Sociale Zekerheid, Burger <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/familie> [Erişim 04.04.2020]

²⁸⁶ A.g.e.

²⁸⁷ Belgisch Sociale Zekerheidsstelsel, Organisatie <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/over-de-sociale-zekerheid/de-sociale-zekerheid-belgie/organisatie> [Erişim 27.03.2020]

bölge ve toplulukların iş birliği anlaşmasıyla Ulusal Çocuk Hakları Komisyonu (Nationale Commissie Voor de Rechten van Het Kind) kurulmuştur.

Ulusal Çocuk Hakları Komisyonu: Hükümet ve sivil toplum temsilcilerini bir araya getiren Komisyon, çok yönlü bileşimiyle çocuk haklarına ilişkin bir danışma platformudur.²⁸⁸ Bu niteliği itibarıyla Komisyon'a ÇHDS'nin uygulanmasına yönelik aşağıdaki şekilde birkaç temel görev atfedilmiştir.

- Sözleşme gereği beş yılda bir hazırlanması gereken rapora katkıda bulunmak,
- Devlet adına hazırlanan bu raporu BM Çocuk Hakları Komitesi'ne sunmak,
- Ulusal düzeyde oluşturulan diğer dokümanların hazırlanmasına da katkı sağlamak,
- Ülkedeki tüm çocukların duruma dair değerlendirme yapmak amacıyla verilerin toplanması, analiz edilmesi ve işlenmesi için gerekli önlemleri almak,
- Bölge ve toplulukların izlediği politikaların maksimum koordinasyonunu sağlamak adına çocuk haklarıyla ilgili makam ve organlar arasındaki istişare ve iş birliğini teşvik etmek,
- Çocuk haklarıyla ilgili yetkili kurum ve kişilere bağlayıcılığı bulunmayan teklif ve öneriler sunmak,
- Çocuk haklarını ilgilendiren uluslararası sözleşme ve protokollere tavsiye verebilmektedir.²⁸⁹

Belçika federal yapısı içerisinde çocuklarla ilgili olarak yapılan yasal düzenlemelerden ziyade örgütsel hizmetlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda çocuklara yönelik sürdürülen çalışmaların daha çok hükümet kanadı tarafından yönetsel ağırlıklı olarak yürütüldüğü göze çarpmaktadır. Nitekim sadece çocuklar özelinde bir üst yapılanma bulunmamakla birlikte sosyal konulardan sorumlu olan ve ilgili hizmetleri yerine getiren yapıların her biri kendi alanı

²⁸⁸ Nationale Commissie Voor de Rechten van Het Kind, Samenstelling <https://ncrk-cnede.be/nl/alles-over-de-nationale-commissie-voor-de-rechten-van-het-kind-ncrk/samenstelling/> [Erişim 04.04.2020]

²⁸⁹ Nationale Commissie Voor de Rechten van het Kind, Opdrachten <https://ncrk-cnede.be/nl/alles-over-de-nationale-commissie-voor-de-rechten-van-het-kind-ncrk/opdrachten/> [Erişim 04.04.2020]

içerisinde doğrudan veya dolaylı olarak çocuklara ayrı ayrı yer vermiştir. Belçika federal yönetimi bünyesinde çocuklara yönelik gerçekleşen bu şekil örgütlenmenin yanında bir de ülkede bölge ve topluluk düzeyinde bağımsız olarak faaliyet gösteren çocuk ombudsmanlıkları bulunmaktadır. Bu doğrultuda Belçika’da ilk olarak Flaman Topluluğu’nda kurulan ombudsmanlık olan “Çocuk Hakları Komiserliği” (Kinderrechtencommissaris)’nin yönetim yapısı ve içeriği ayrıca ele alınıp incelenecektir.

3.3.3. Flaman Topluluğu Çocuk Hakları Komiserliği Ofisi

Çocuk Hakları Komiseri, çocukların ihtiyaç ve isteklerini gözeten, çocuk haklarını ve menfaatlerini savunan ve bu doğrultuda parlamento adına denetim yapan bağımsız bir otoriter güçtür.²⁹⁰ Flaman Toplumunda Çocuk Hakları Komiseri, çocuklar, gençler ve diğer tüm kişi ve kurumlardan gelen talepleri ele alır ve bu doğrultuda şikâyetleri inceler. Bu inceleme sonucunda aracılık ve de konu ile ilgili politika yapıcılara tavsiyelerde bulunur.²⁹¹

Flaman Toplumunda Çocuk Hakları Komiserliği Ofisi, 1997 yılında ÇHDS uygulanmasına ilişkin “Çocuk Hakları Komiseri Ofisinin Kurulması ve Bir Denetim Komitesinin Oluşturulması ile İlgili Kararname” (Decreet Houdende Oprichting Van Een Kinderrechtencommissariaat en Instelling Van Het Ambt Van Kinderrechtencommissaris en Houdende Oprichting Van Een Commissie Van Toezichtmet Betrekking Tot) ile kurulmuştur. 2017 yılında yeniden düzenlenen kararname ile de kurum çatısı altında bir Denetim Komitesi (Commissie Van Toezicht)’nin kurulacağı esasa bağlanmıştır.

Çocuk Hakları Komiseri Ofisinin teşkilat yapısı incelendiğinde bu yapının Şema 5’te belirtildiği üzere bir “Komiser”, bir “Genel Sekreter” ve beş kategoriye ayrılmış şekilde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Kurum bu haliyle beş “Politika Danışmanı”, iki “Şikâyet Hattı Danışmanı”, iki “İletişim Danışmanı”, bir

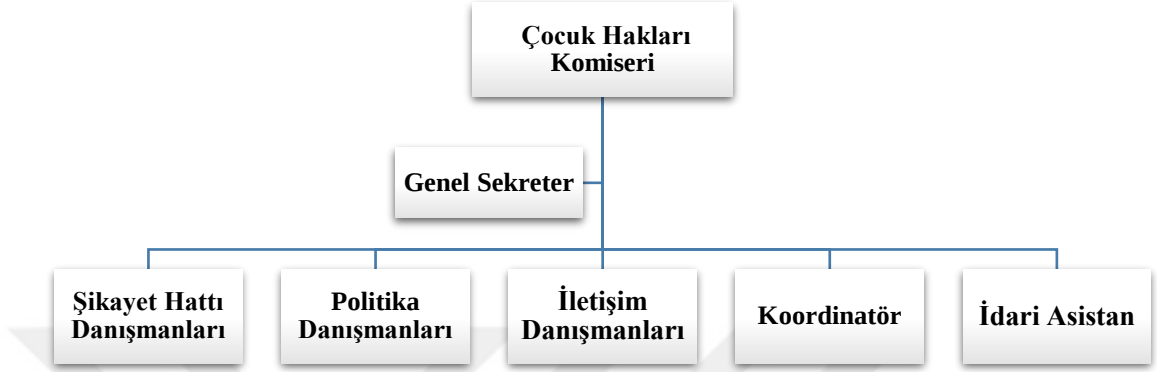
²⁹⁰ Decreet Houdende Oprichting Van Een Kinderrechtencommissariaat en Instelling Van Het Ambt Van Kinderrechtencommissaris en Houdende Oprichting Van Een Commissie Van Toezichtmet Betrekking Tot, 1997

https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/decreet_kinderrechtencommissariaat_vlaamse_codex_27_08_2019.pdf [Erişim 08.04.2020]

²⁹¹ Kinderrechtencommissaris, Wat Doen We <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/wat-doen-we> [Erişim 08.04.2020]

“Koordinatör” ve bir “İdari Asistan” olmak üzere toplamda 14 kişilik çalışma ekibiyle çocuk haklarını savunuculuğu görevini sürdürmektedir.

Şema 5: Flaman Topluluğu Çocuk Hakları Komiseri Ofisinin Organizasyon Yapısı



Kaynak: (Flaman Topluluğu Çocuk Hakları Komiseri Ofisi’nin resmi internet sitesindeki bilgilerden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur).²⁹²

Şikâyet Hattı Danışmanları, Ofisin Şikâyet Hattı (Klachtenlijn) çocukların, gençlerin, ebeveyn ve uygulayıcıların veya profesyonel kişilerin şikâyetlerini kabul eder. Daha sonra danışmanlar bu şikâyetleri kapsamlı bir şekilde inceler, araştırır ve ilgili tarafların karşılıklı anlaşmaya varamadığı ya da hizmetler, kuruluşlar veya yetkili makamların mevcut sorunu çözemediği durumlarda aracılık yaparlar.²⁹³ Şikâyet Hattı genellikle kural ve prosedürler ile çelişen konular veya yetkili ve hizmet sağlayıcılar hakkında yapılan şikâyetlerle ilgilenmektedir.²⁹⁴ *Politika Danışmanları* ise, ele alınan şikâyetin Şikâyet Hattı Danışmanlarından daha fazlasını içerdiği durumlarda politika alanının da harekete geçerek düzenleme yapması gerektiğine dair öneri ve tavsiye sunarlar. Beş politika danışmanından her birinin çocuklara dair ilgilendiği farklı konular bulunmaktadır. Bu konular aşağıda çeşitli şekilde sınıflandırılmıştır.

1. İltica ve göç, farklılıklar, kültürlerarasılık, din ve fırsat eşitliği,
2. Aile Hukuku, gençlik yardımı, çocuk suçluluğu ve adalet,

²⁹² A.g.e.

²⁹³ Klachtenlijn, Wat is en doet de Klachtenlijn? <https://www.kinderrechten.be/professionals/wat-doet-de-klachtenlijn> [Erişim 11.04.2020]

²⁹⁴ Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat (2018-2019) <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/8332> [Erişim 12.04.2020]

3. Eğitim, evlat edinme, spor ve uluslararası çocuk hakları,
4. Yoksulluk ve sosyal politika, medya, sağlık ve çevre,
5. Engelliler çocuklar için bakım, barınma, çocuk bakımı, aile desteği, gençlik ve çocuk hakları politikası.²⁹⁵

Çocuk Hakları Komiseri'nin organizasyon yapısı Şema 5'te ifade edilmekle birlikte bu yapılanmanın haricinde ayrıca kurum bünyesinde faaliyet gösteren Denetim Komitesi ve İstişare ve Danışma Organı (Overleg en Adviesorgaan) olmak üzere iki özel birim bulunmaktadır.

Denetim Komitesi: Çocuk ve gençlerin hakları ve özgürlüğüne dair bir ihlal söz konusu olduğunda veya herhangi bir şekilde oluşacak ihlali önlemek amacıyla denetim yapan bir organdır. Komite'nin denetim kapsamını Flaman Toplumundaki çocuklara ve gençlere yönelik hizmet veren tüm kurumlar ve departmanlar oluşturmaktadır. Komite, bu görevi ve kapsamı itibarıyla çocuk ve gençler, eğitimciler ve yönetim ekipleriyle bir araya gelerek onların istek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurulmasını sağlamaktadır. Komite, her ay düzenli olarak bu denetimi gerçekleştiren ve Komite 'ye bu denetim sonucu her ay rapor sunan 13 üyeden meydana gelmektedir. Doğrulan rapor ise nihai olarak ilgili tesise teslim edilmektedir. Bunun yanı sıra Denetim Komitesi, Çocuk Hakları Komiseri'nin yıllık raporları haricinde her yıl denetimleri ve sonuçları hakkında Flaman Parlamentosuna rapor vermekle yükümlü tutulmuştur. Ayrıca Komite 'ye Çocuk Hakları Komiseri başkanlık etmektedir.²⁹⁶

İstişare ve Danışma Organı: 2010 yılında kurulan ve Çocuk Hakları Komiseri'nin Kararname'de belirtilen ödevleri şekillendirmesi ve politika mutabakatındaki stratejik hedefleri gerçekleştirmesini sağlayan bir kuruldur. Ayrıca Organ, Çocuk Hakları Komiseri 'ne daha geniş sosyal ve politik destek

²⁹⁵ Kinderrechtencommissaris, Wie is Wie <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/wie-wie> [Erişim 05.04.2020]

²⁹⁶ Kinderrechtencommissaris, Commissie van Toezicht <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/commissie-van-toezicht> [Erişim 09.04.2020]

sağlamaktadır. İstişare ve Danışma Organı, Flaman Parlamentosu'nun siyasi temsilcileri ile sosyal alan ve bilim dünyasından bir gruptan oluşmaktadır.²⁹⁷

İfade edilen tüm bu teşkilat yapısı itibariyle Çocuk Hakları Komiserliği tarafından çocukların refahı adına belirlenen konularda stratejik hedefler de bulunmaktadır. Bu hedefler aşağıdaki şekilde konumlandırılmıştır.

- *Şikâyet Hattı*: Çocuk haklarına ilişkin ihlallerin en üst düzeyde açığa çıkarılması için şikâyet hattının en açık ve net şekilde ulaşılabilir olmasını sağlamak,
- *Etkili Tavsiye*: Çocuk ve gençleri doğrudan etkileyen alanlarda onların çıkarları doğrultusunda hükümete etkili ve verimli tavsiyelerde bulunmak,
- *Katılım*: Çocukların topluma katılımlarını sağlamak amacıyla politik alanlarda çocuk ve gençlerin sesini güçlendirmek,
- *Özgürlükleri Kısıtlı Olan Çocuklar*: Bu durumda olan çocuk ve gençlere yapılan muameleyi gözlemlemek,
- *Çocuk Yoksulluğu*: Sözleşme ilkelerine dayanarak çocuk yoksulluğu ile mücadele politikasını güçlendirmek,
- *Eşit Eğitim Fırsatları*: Flaman Toplumunda yaşayan tüm çocuk ve gençlere eşit eğitim hakkı sunmak,
- *Fiziksel ve Psikolojik Bütünlük*: Çocuk ve gençlerin fiziksel ve psikolojik bütünlüklerini korumak,
- *Çocukların Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı*²⁹⁸

3.3.3.1. Komiserin Atanması, Görev ve Yetkileri

Çocuk Hakları Komiseri, Flaman Parlamentosu tarafından beş yıl belirli mesleklerde deneyime sahip olan kişiler arasından atanmaktadır. Komiser, altı yıllık süreyle göreve getirilmekte ve en fazla iki dönem görevde kalabilmektedir. Ayrıca

²⁹⁷ Kinderrechtencommissaris, Overleg en Adviesorgaan
<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/overleg-en-adviesorgaan-kinderrechtencommissariaat>
 [Erişim 09.04.2020]

²⁹⁸ Kinderrechtencommissaris, Beleidsplan Kinderrechtencommissariaat
<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/beleidsplan-kinderrechtencommissariaat> [Erişim 10.04.2020]

her yıl faaliyetleri hakkında Flaman Parlamentosa rapor vermekte ve aynı zamanda bu raporları federal hükümete de sunmaktadır.²⁹⁹

Çocuk Hakları Komiseri, yetki ve görev sınırları dâhilinde faaliyetlerini yürütürken talimat almadan bağımsız olarak çalışır. Bunun yanı sıra Komiser, gerekli gördüğü durumlarda veya Flaman Parlamentosu'nun talebi doğrultusunda soruşturma başlatabilmektedir. Bu bağlamda Çocuk Hakları Komiseri ve Flaman Parlamentosu birlikte çalışmalar yürütebilmektedir. Ayrıca Komiser görev ve sorumluluklarını yerine getirirken hükümetten tavsiye isteyebilmektedir. Hükümet aynı zamanda Çocuk Hakları Komiserinin talebi üzerine tıbbi gizlilik ile korunan kişiler hariç gerekli tüm bilgi ve belgeleri vermekle yükümlüdür.³⁰⁰ Tüm bu bilgiler ışığında Çocuk Hakları Komiserinin çocukların haklarını ve menfaatlerini savunmak amacıyla temel görevleri de aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- Çocukların yaşam koşullarını izleyerek analiz yapmak ve elde edilen tüm bulguları yayınlamak,
- Çocukların haklarını, menfaatlerini ve ihtiyaçlarını onları temsilen savunmak,
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin uygulanmasını denetlemek.³⁰¹
- Çocuk hakları ihlallerine ilişkin şikâyetleri bağımsız bir otorite olarak ele almak,
- Çocuk hakları ihlalleri ile ilgili yapısal sorunlar hakkında hükümete bilgi ve tavsiye sunmak,
- Denetim Komitesi aracılığı ile çocuklarla ilgili kurum ve kuruluşları denetlemek.³⁰²

Genel olarak görevleri ifade edilmekle birlikte Çocuk Hakları Komiseri, çocuk ve gençlere yönelik sosyal adaletsizliğe dikkat çeker ve araçların, kuralların ve tesislerin geliştirilmesini ve bu bağlamda kalitenin artırılmasını sağlar. Ayrıca

²⁹⁹ Decreet Houdende Oprichting Van Een Kinderrechtencommissariaat en Instelling Van Het Ambt Van Kinderrechtencommissaris en Houdende Oprichting Van Een Commissie Van Toezichtmet Betrekking Tot

³⁰⁰ A.g.e.

³⁰¹ A.g.e.

³⁰² Kinderrechtencommissaris, Beleidsplan Kinderrechtencommissariaat

Komiser gerektiğinde çocukları ilgilendiren yasal girişimler veya çocuk haklarına aykırı olan kural ve uygulamalar hakkında önerilerde bulunur.³⁰³

3.3.3.2. Komiserliğe Başvuru ve Kurumun Çalışma Şekli

Hem uygulamada hem de yasal metinlerde çocuk haklarının ihlal edildiği veya çocuklara haksız bir muamelenin söz konusu olduğu durumlarda çocuk ve gençler gibi onlar adına ebeveynler veya yakınları ya da alanında yetkin uzmanlar Çocuk Hakları Komiseri Ofisi'ne başvuru yapabilmektedir. Ofis ile irtibat ücretsiz olarak çeşitli şekillerde kolayca sağlanabilmektedir. Doğrudan Ofis danışmanları ile görüşerek, telefon ile veya şikâyet hattını arayarak, e posta göndererek veya internet üzerinden online iletişim formu doldurarak Ofise ilgili şikâyet üzerine müracaat yapılabilmektedir.³⁰⁴

İfade edilen yöntemlerle ilk olarak kurumun şikâyet hattı ile temasa geçilmektedir. Bu noktada şikâyet hattı danışmanları tarafından ilgili müracaat ayrıntılı bir şekilde incelemeye alınır. Daha sonra yapılan inceleme sonucu konu arabuluculuk yolu ile tavsiyeler çerçevesinde çözüme kavuşturulmaya çalışılır.³⁰⁵ Ofise yapılan çoğu başvuru şikâyet hattı tarafından verilen kapsamlı bilgi ve tavsiye sonrası kapatılır. Arabuluculuk yöntemi süzgeç görevi görür ve her şikâyet bir soruşturma gerektirmez dolayısı ile danışmanlar tarafından sunulan öneriler çoğu zaman yeterli olabilmektedir.³⁰⁶ Bu yöntem ile nihai bir sonuç elde edilemediğinde gerekli araştırma ve soruşturma işlemleri başlatılır. Bu durumda elde edilen bulgular neticesinde mevcut sorun yetkili politik kişiler ve araçlarının girişimleri ile giderilir. Tüm bu faaliyetlerin yanında Denetim Komitesi 'de ayrıca çocuk ve gençlerin haklarına yönelik yaptığı denetimler ile istek ve ihtiyaçlara cevap verir nitelikte çalışmalar yürütmektedir.³⁰⁷

2018-2019 arası Flaman Topluğu Çocuk Hakları Komiserliği Yıllık Faaliyet Raporu'na göre; 2015-2016 yılında Ofise soru, şikâyet ve bildirim olmak üzere toplamda 1141 başvuru; 2016-2017 arasında 1239 başvuru; 2017-2018 arasında 1224 başvuru ve son olarak 2018-2019 yılında da 1218 başvuru yapılmıştır. En son

³⁰³ Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat (2018-2019)

³⁰⁴ Klachtenlijn.

³⁰⁵ Kinderrechtencommissaris, Wat Doen We

³⁰⁶ Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat (2018-2019)

³⁰⁷ Kinderrechtencommissaris, Wat Doen We

açıklanan rakam içerisinde 1169 başvuru bireysel alanlarda, 49 başvuru ise çocuk hakları ihlalleri ile ilgili olarak yapılmıştır.

Son yıla ait Ofise başvuru şekilleri incelendiğinde bu yöntemlerin 616'sı telefon görüşmesi, 140'ı web site üzerinden iletişime geçerek, 38'i e posta ve 34'ü mektup göndererek, dokuzu Ofisi ziyaret ederek, 17'si Ofis servisi aracılığı ile ve 21'i ise diğer şekillerde kurum ile irtibat sağlanmıştır. Bu metotlarla alınan başvuruların 827'si bilgi, tavsiye ve sevk sonucu bir karara bağlanmış, 147'si soruşturma ve arabuluculuk ve beşi de politika önerisi ile nihai bir sonuca kavuşturulmuştur. Yapılan başvuruların 147'si çözümlenmeyi beklemekte ve 92'si ise Komiser 'in yetki ve görev alanı dışındaki konuları içerdiğinden incelemeye alınmamıştır.³⁰⁸

Tablo 3: Ofise Başvuran Kişiler ve Başvuru Yapan Çocukların Yaş Dağılımı

Başvuran Kişiler	Başvuru Sayısı	Başvuru Yapan Çocukların Yaşı	Başvuru Sayısı
Özel Kişiler	903 (%74)	10 Yaş	2
Öğretmenler	637 (%52)	11 Yaş	2
Çocuklar	87 (%7)	12 Yaş	5
Büyükanne ve Büyükbaba	57 (%4)	13 Yaş	4
Diğer Aile Üyeleri	21 (%2)	14 Yaş	6
Yakın Çevre	48 (%4)	15 Yaş	11
Diğer Özel Kişiler	58 (%5)	16 Yaş	12
Uzmanlar	300 (%25)	17 Yaş	10
Hükümetler	15 (%1)	18 Yaş	3
		Bilinmeyen	32
Toplam Sayı	1. 218	Toplam Sayı	87

Kaynak: (Flaman Topluluğu Çocuk Hakları Komiserliği Yıllık Faaliyet Raporu'ndaki tabloların derlenmesi ile oluşturulmuştur).³⁰⁹

³⁰⁸ Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat (2018-2019)

³⁰⁹ A.g.e.

2018-2019 yılında Tablo 3'te açıklandığı üzere çocuklar adına Çocuk Hakları Komiseri 'ne en fazla müracaat eden aktörlerin özel kişiler daha sonrasında uzmanlar ve son olarak hükümetler olduğu görülmektedir. Özel kişiler içerisinde de en yoğun başvuru öğretmenler tarafından ardından çocuklar tarafından yapıldığı göze çarpmaktadır. Böyle bir tablo “Özel kişiler arasından en fazla başvuru neden ebeveynlerden değil de öğretmenler tarafından yapılmıştır?” sorusunu akla getirmektedir. Diğer en yoğun müracaat ise alanında uzman kişilerce yapılmıştır. Bu kişiler; sosyal hizmet uzmanları, eğitimciler, gençlik çalışanları, doktorlar, polis memurları, çocuk bakım işçileri gibi profesyonel niteliğe sahip aktörlerden oluşmaktadır. Kuruma başvuruda bulunan çocukların yaş dağılımı değerlendirildiğinde, en çok 14-18 yaş aralığındaki çocukların şikâyetçi oldukları konular hakkında başvuruda bulundukları görülmektedir.

Tablo 4: Ofise Başvurulan Konuların Dağılımı

Başvurulan Konu	Başvuru Sayısı
Eğitim	376 (%30)
Aile	291 (%23)
Çocuk Yardımı	288 (%23)
Mültecilik	74 (%6)
Adalet ve Polis	62 (%5)
Boş Zaman	36 (%3)
Medya	22 (%2)
Konut	19 (%2)
İşçilik	7 (%1)
Tüketici ve Finansal Sorunlar	4
Trafik ve Hareketlilik	4
Cinsel Konular	4
Çevre ve Teknoloji	3
Diğer Konular	28 (%2)
Toplam	1.218

Kaynak: (Flaman Topluluğu Çocuk Hakları Komiserliği Yıllık Faaliyet Raporu'ndaki bir veri tablosundan uyarlanmıştır).³¹⁰

³¹⁰ A.g.e.

Tablo 4’te Tablo 3’te bahsedilen kişilerin kuruma müracaatta bulundukları konuların dağılımı açıklanmıştır. Bu veriler içerisinde en yoğun başvuru alınan konuların, eğitim sonrasında aile ve ardından çocuk yardımı olduğu görülmektedir. Şikâyetçi olunan ve bu doğrultuda kuruma en fazla başvuruda bulunulan konunun eğitim olması en yoğun başvuruda bulunan kişilerin öğretmenler olmasını açıklar nitelikte olmuştur. Eğitim konusunun ön planda olmasının altında şiddet, cezalar, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere sunulan yetersiz eğitim ve eksik öğrenci rehberliği gibi mevcut sorunlar yatmaktadır. Aile konusunda ise boşanma, ebeveyn sorunları, evlat edinme gibi sebepler bulunmaktadır. Çocuk yardımını da gençlik yardımı, sağlık hizmetleri, refah ve engelliler için bakım yardımı gibi alanlarda yaşanan sorunlar oluşturmaktadır.

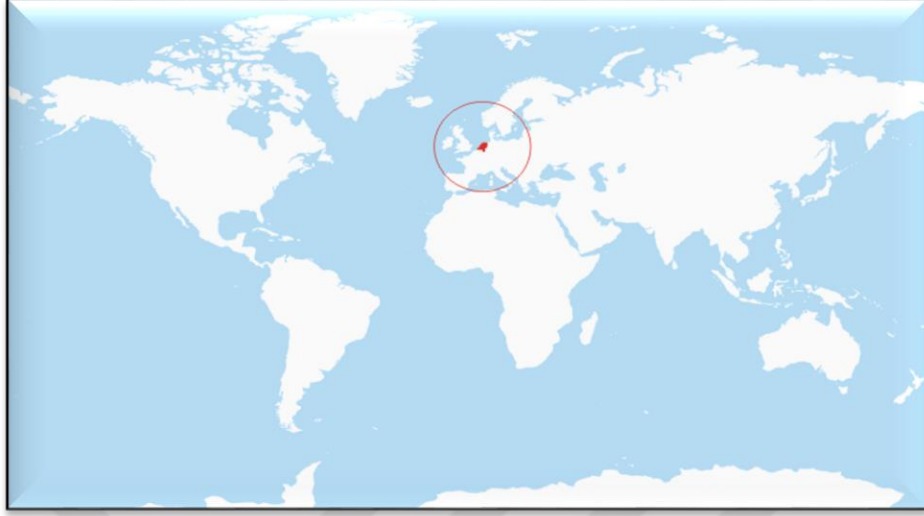
Ülke hakkında genel bir değerlendirmede bulunmak gerekirse Belçika federal hükümetinin çocuklara yönelik yasal mevzuatı bulunmakla birlikte bu bağlamdaki faaliyetlerinin daha çok örgütsel yapı içerisinde yürütüldüğü görülmektedir. Nitekim sosyal konulardan sorumlu her bir teşkilat kendi alanı içerisinde çocuklara ayrı bir şekilde yer vermiştir. Dolayısı ile federal hükümetin sosyal güvenlik politikaları, çocukların refahı ve bu bağlamdaki çalışmaları yasalardan daha ağırlıklı bir şekilde gerçekleşmiştir. Tüm bu örgütlenme ve hizmetlerin yanı sıra ülkede bölge ve toplulukların kendi yönetsel alanı içerisinde çocuk ombudsmanlığının bulunması ayrıca önemli görülmektedir. Özellikle incelemeye değer görülen Flaman Topluluğu Çocuk Hakları Komiserliği, geniş örgütsel yapısı ve ayrıntılı çalışma performansı ile çocuk haklarına yönelik oldukça önemli faaliyetler yürüttüğü görülmüştür.

3.4. HOLLANDA ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI

Hollanda, topraklarının çok büyük bir kısmı Batı Avrupa kıtasında bulunmakla birlikte Karayipler’de de üç adası yer alan bir devlettir. Başkenti Amsterdam olan ülkenin kuzeyinde ve batısında Kuzey Denizi, güneyinde Belçika ve doğusunda ise Almanya bulunmaktadır. Aynı zamanda resmi adıyla Hollanda Krallığı, anayasal monarşi ve parlamenter sistemle yönetilen üniter bir devlettir. Diğer taraftan ülkenin 2019 yılı toplam nüfusu yaklaşık olarak 17,28 milyon olarak gerçekleşmiştir.³¹¹

³¹¹ Wikipedia <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hollanda> [Erişim 15.04.2020]

Şekil 5: Hollanda Siyasi Haritası



Kaynak: <https://www.freeworldmaps.net/europe/holland/location.html>

[Erişim 15.04.2020]

Hollanda yasama organı, Temsilciler Meclisi (De Tweede Kamer) ve Senato (De Eerste Kamer) olmak üzere çift meclisli bir parlamentoya sahiptir. Temsilciler Meclisi, 150 üyeden oluşmakta ve dört yılda bir doğrudan vatandaşlar tarafından orantılı temsil yoluyla seçimle göreve gelmektedir. Senato üyeleri ise, 75 üyeden oluşmakta ve yine orantılı temsil ile ülkedeki tüm illerin yerel meclis üyelerinden seçilirler. Bir milletvekilinin aynı anda iki meclis üyeliği söz konusu değildir.³¹²

Hollanda yürütme yetkisi, Kral ve Bakanlar Kurulu tarafından kullanılmaktadır. Başbakan ve tüm bakanlar Başbakan tarafından da imzalanan Kraliyet Kararnamesi ile atanmakta ve görevden alınmaktadır. Bakanlar Kurulu, genel hükümet politikasını görüşüp karara bağlar ve bu politikanın bütünlüğünün sağlanmasından sorumludur. Ayrıca bakanların gerekli gördüğü hallerde bakan adına talimatlarını yerine getiren “Devlet Sekreterleri” (Staatssecretarissen) bulunmaktadır. Devlet sekreterleri, yine Başbakan’ın imzasını taşımakla birlikte Kraliyet Kararnamesi ile atanmakta ve görevden alınmaktadır. Tüm bunların yanı sıra tüm yasalar ve Kraliyet Kararnameleri, Kral tarafından imzalanmakla birlikte bir veya birden fazla bakan ya da devlet sekreteri tarafından da imzalanır. Hükümet görevlerinin yerine getirilmesinde Kral dokunulmazdır ve tüm sorumluluk bakanlara

³¹² De Niderlanse Grondwet <https://www.denederlandsegrondwet.nl/> [Erişim 16.04.2020]

aittir.³¹³ Yürütme gücünün kullanımında Kral'ın sorumluluğu olmamasına karşın yetkileri de oldukça kısıtlı tutulmuştur.

Hollanda hükümeti; bir Başbakan ve 11 bakanlıktan oluşmakla birlikte bu yapının içerisinde 16 bakan ve sekiz devlet sekreteri görev yapmaktadır.³¹⁴ Her bir bakan kendi görev alanı içerisinde faaliyet yürütmekte ve bütün bakanlar her hafta Başbakan başkanlığında toplanmaktadır. Aynı zamanda mevzuat gereği bakanlar ve devlet sekreterleri hükümet görevlerinin yerine getirilmesinde parlamentoya karşı sorumludur.

Hollanda ulusal hükümetinin idari yapısına dair genel bilgiler aktarılmakla birlikte bu başlık altında Hollanda'daki çocukların genel durumu hakkında sayısal verilere yer verilecektir. Sonrasında çocuklarla ilgili olarak ülkenin ulusal mevzuatı taranacak olup Hollanda hükümetinin çocuklara yönelik mevcut yönetsel yapılanması açıklanacaktır. Son olarak ülke yönetim bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi ayrıntılı şekilde tanıtılacaktır.

3.4.1. Hollanda'daki Çocukların Genel Durumu

2019 yılı demografik verilerine göre Hollanda'nın 0-20 yaş arası çocuk nüfusu 3,79 milyon olarak gerçekleşmiştir.³¹⁵ Ülkenin toplam nüfusu ve çocuk nüfusu ele alındığında Hollanda'nın toplam nüfusu içerisindeki çocuk nüfusunun %22 oranına tekabül ettiği görülmektedir.

Hollanda'daki çocukların sağlık durumuna dair verileri ele almak gerekirse 2018 yılı UNICEF raporuna göre ülkedeki yıllık yeni doğan çocuk ölüm oranının %2 ve beş yaş altı çocuk ölüm oranının %4 olduğu görülmüştür. Yine aynı veriler doğrultusunda Hollanda'da yeni doğan çocuklardan beklenen yaşam süresi de %82 olarak açıklanmıştır.³¹⁶

Hollanda'da sunulan eğitim kalitesi ve çıktıları incelendiğinde 2018 yılında okul öncesi eğitim almayan çocukların oranı erkeklerde %2, kızlarda %1;

³¹³ A.g.e.

³¹⁴ Rijksoverheid, Bewindspersonen <https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen> [Erişim 16.04.2020]

³¹⁵ Statista, Population of the Netherlands in 2019 By Age, 2019 <https://www.statista.com/statistics/519754/population-of-the-netherlands-by-age/> [Erişim 17.04.2020]

³¹⁶ UNICEF, The State of the World's Children, 2019

ortaöğrenim düzeyinde bu oranın erkeklerde %1, kızlarda %0; lise düzeyinde de bu değerin kız ve erkeklerde %1 oranında olduğu tespit edilmiştir. Böyle bir tablonun sonucu olarak ikinci ve üçüncü sınıf eğitim seviyesine ulaşan çocukların asgari yeterlilik derecesinde okuma-anlama oranının %100, matematik alanında bu değerin %99 gibi çok yüksek seviyelere ulaştığı görülmektedir. Yine benzer şekilde ortaöğrenim eğitimi sonucu temel okuma-anlama oranı %82, matematik bilgi oranı da %83 gibi yüksek değerler ile ölçülmüştür. Tüm bu verilerin yanı sıra ülkedeki hükümet bütçesinin %12,3'nün çocukların eğitim harcamaları için kullanıldığı görülmüştür. Diğer taraftan sosyal eşitlik bağlamında 2018 yılında yeni doğum yapan annelere %100 oranında nakit para yardımı yapılmıştır. Yine aynı yılın verilerine göre Hollanda'da sosyal koruma altında alınan çocukların oranı da %100 olarak açıklanmıştır.³¹⁷

OECD tarafından yapılan son araştırmaya göre 2015 yılında Hollanda'da GSYH'nin %0,6'sı erken çocukluk eğitimi ve bakımı için ayrılmıştır. OECD ülkelerinin ortalaması %0,7 oranında gerçekleşmiş ve Hollanda bu değerin altında kalmıştır.³¹⁸ Yine OECD son verilerine göre ülkede 2015 yılında ailelere yapılan sosyal harcamaların GSYH içerisindeki payının %1,99 oranında olduğu görülmüştür. Bu verinin OECD ülkeleri arasındaki ortalaması %2,40 olarak tespit edilmiş ve Hollanda bu seviyenin altında bir orana sahip olmuştur.³¹⁹

Ülkedeki çocukların olumsuz koşullar altındaki durumuna dair değerleri açıklamak gerekir ise son OECD raporuna göre 2016 yılında Hollanda'nın çocuk yoksulluğu oranı %10,9 olarak belirtilmiştir. Fakat Hollanda'nın bu oran ile OECD ortalamasının (%13,1) altında bir seyir izlediği görülmüştür.³²⁰ Save the Children raporuna göre de 2016 yılında Hollanda'da 0-19 yaş arası 100.000 nüfus başına düşen çocuk cinayet oranı 0,3 gibi düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir. Avrupa ülkelerinde bu oranın ortalaması 1,0 ve dünyada 3,3 oranında olduğu gözlemlenmiştir.³²¹

³¹⁷ A.g.e.

³¹⁸ OECD, Public Spending on Childcare and Early Education, 2019

³¹⁹ OECD, Public Spending on Family Benefits, 2019

³²⁰ OECD, Child Poverty, 2019

³²¹ Save the Children, 2019,

Ülkedeki çocukların genel durumu hakkında ifade edilen tüm bu değerlere ek olarak Hollanda aynı zamanda 2019 yılı Kids Right Endeksi sıralamasında 181 ülke arasında çocukların yaşam koşulları, sağlık derecesi, eğitim düzeyi ve koruma kapsamı alanlarındaki ortalama değeri ile altıncı sırada yer almıştır.³²² Yine aynı şekilde 2019 yılı Save the Children raporunda ülke sıralamaya dâhil edilmemekle birlikte Hollanda 2018 yılı raporu çocukluk endeksi sıralamasında 176 ülke arasından altıncı sıraya yerleşmiştir.³²³

Hollanda'nın birçok uluslararası dokümanlarda açıklanan veriler ve sıralama bağlamında genel durumunun oldukça iyi olduğu özellikle çocukların eğitim ve sağlık alanlarında en üst seviyede değerlere sahip olduğu görülmüştür.

3.4.2. Hollanda'nın Çocuklara Yönelik İç Hukuk Mevzuatı

Çocuk haklarına yönelik olarak Hollanda'nın kabul ettiği birçok uluslararası doküman bulunmaktadır. Nitekim bu bağlamda Hollanda, çocuk refahı adına küresel düzeydeki en etkin belge niteliği taşıyan ÇHDS'ye 1995 yılında taraf olmuştur. Sözleşme ile belirtilen tüm ilke ve yükümlülüklerin sağlanacağı garanti edilmiş ve bu doğrultuda düzenlemeler öngörülmüştür. Hollanda bahsi geçen uluslararası sözleşme kapsamında taahhüt ettiği sorumlulukları yerine getirmek amacıyla çocuklarla ilgili olarak bazı düzenlemelere gitmiştir. Ancak sözleşmeyi kabul etmeden önce iç hukuk mevzuatında 1960'lı yıllara dayanan çocuklara yönelik yasal mevzuata da rastlamak mümkündür.

Tüm bu düzenlemeler sırasıyla ele alıp incelendiğinde, ilk olarak 1962 yılında çıkarılan “Genel Çocuk Yardımı Yasası” (Algemene Kinderbijslagwet) karşımıza çıkmaktadır. Yasa çocuklu ailelere hangi durumlarda ne kadar finansal destek sağlanacağı ile ilgili hükümleri içermektedir. Ayrıca Yasa ile yapılacak yardımın çocuğun hastalığı ve kusurları veya üstün yetenekli olması gibi durumlarda miktarın arttırılabileceği esasa bağlanmıştır.³²⁴ İkinci yasal metin ise 1988 tarihli “Yabancı Çocukları Evlat Edinme Kanunu” (Wet Opneming Buitenlandse Kinderen

³²² Kids Right

³²³ Save the Children, Global Childhood Report 2018

<https://www.savethechildren.org/content/dam/global/reports/2018-end-of-childhood-report.pdf>

[Erişim 17.04.2020]

³²⁴ De Nederlandse Algemene Kinderbijslagwet, 26 April 1962

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0002368/2020-01-01> [Erişim 18.04.2020]

Ter Adoptie)’dur. Kanun ile Yabancılar Yasası (Vreemdelingenwet)’na aykırılık teşkil etmeyecek şekilde yabancı bir çocuğun evlat edinilmesi için belli süreliğine Hollanda’ya kabul edilmesine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Kanun aynı zamanda evlat edinilecek ve evlat edinecek kişilerin taşıması gereken temel nitelikleri de ayrıntılı şekilde belirtmiştir.³²⁵

Üçüncü olarak çocukların kaçırılmasına yönelik Hollanda’nın taraf olduğu uluslararası sözleşme gereği “Uluslararası Çocuk Kaçırma Metninin Uygulanmasına İlişkin Kanun” (Uitvoeringswet Internationale Kinderontvoering) 1990 yılında yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun sözleşmede belirtilen hükümler doğrultusunda 16 yaş altı bir çocuğun Hollanda sınırları dışında haksız yere alıkonulması halinde talep ile iadesinin yapılması hakkındaki kuralları içermektedir.³²⁶ Dördüncü olarak Hollanda’da ÇHDS kabul edildikten sonra öngörülen yasal değişiklikler kapsamında çocukların suçluluk halindeki yargılanma sürecini içeren 2000 tarihli “Çocuk Islah Kurumları (İlkeleri) Kanunu” (Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen) çıkarılmıştır. Kanun ile çocukların suçlu olarak gözaltına alınması, tutuklanması, hapis cezasına çarptırılması veya bu doğrultuda alınacak tedbirler hakkında yargısal kurallar ve bu hükümlerin uygulanması düzenlenmiştir.³²⁷

Beşinci olarak çocuklu ailelere finansal destek sağlamaya yönelik “Çocuk Bakım Yasası” (Wet Kinderopvang) 2004 yılında çıkarılmıştır. Yasa çocuk bakım maliyetleri için ödeneklerin düzenlenmesi ve çocuk bakım kalitesinin artırılması amacı taşımakta ve bu amaca ilişkin kuralları içermektedir.³²⁸ Yine ifade edilen sözleşmenin hükümlerini uygulamak adına altıncı olarak 2006 yılında “Çocuk Koruma Metninin Uygulanmasına İlişkin Kanun” (Uitvoeringswet Internationale Kinderbescherming) yürürlüğe girmiştir. Kanun’un temel amacı içerdiği ilke ve esaslar çerçevesinde ebeveyn sorumlğunun tanınması ile çocukların korunmasına

³²⁵ De Nederlandse Wet Opnemng Buitenlandse Kinderen Ter Adoptie, 8 December 1988 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004447/2018-08-01> [Erişim 18.04.2020]

³²⁶ De Nederlandse Uitvoeringswet Internationale Kinderontvoering, 2 Mei 1990 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004746/2017-09-01> [Erişim 18.04.2020]

³²⁷ De Nederlandse Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen, 2 November 2000 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0011756/2020-01-01> [Erişim 24.04.2020]

³²⁸ De Nederlandse Wet Kinderopvang, 9Juli 2004 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0017017/2020-01-01> [Erişim 20.04.2020]

yönelik tedbirler konusunda yürürlükteki yasalar, yargı yetkisi ve uygulama alanlarının iş birliği içerisinde uyumunun sağlanmasıdır.³²⁹

Hollanda’da çocuklarla ilgili olarak yapılan yedinci yasal düzenleme de 2007 yılında çıkarılan “Çocuk Bütçe Kanunu” (Wet Op Het Kindgebonden Budget)’dur. Kanun ile çocukların giderlerine mali destek sağlamak amacıyla hükümet tarafından ebeveynlere yapılan ödeme ile ilgili hükümlere yer verilmiştir.³³⁰ Özel olarak çocuklara yerilen diğer yasal metin 2009 tarihli “Çocuk Parası Ödeneklerinin Endekslenmemesi Yasası” (Wet Niet-indexering Kinderbijslagbedragen Per)’dır. Bu yasa ile de çocuk parası uygulamalarının kontrolü ile ilgili bağlantılı olarak çocuk parası miktarının endeksleme dışı yöntemlerle ödenmesi amaçlanmıştır.³³¹

Son olarak çocukların yerel düzeyde korunmasını öngören ve belediyelere bu bağlamda sorumluluk yükleyen düzenleme 2014 yılında “Gençlik Yasası” (Jeugdwet) olarak mevzuata eklenmiştir. Yasa gereği belediyeler gençlik yardımlarının sağlanması ve çocuk koruma tedbirlerinin alınmasından sorumlu olmakla birlikte aynı zamanda gençlik denetimli serbestlik politika kararlarına yön veren bir plan hazırlamakla da görevli kılınmışlardır. Ayrıca Yasa, çocuk ve gençlerin haklarına ayrıntılı şekilde yer veren bir niteliğe de sahiptir.³³² Bahsi geçen ve özel olarak çocuklara yer veren tüm bu yasal mevzuatın yanında ülkenin Medeni Kanun’unda çocukların korunması ilgili düzenlemelere de rastlamak mümkündür.

Çocuk haklarının korunması ve refahı adına farklı yasal metinler ve dokümanlar kabul edilmekle birlikte ayrıca bu bağlamda Hollanda kamu yönetimi bünyesinde çocuklar için hizmet sunan çeşitli örgütlenmelerde faaliyet göstermektedir.

3.4.3. Hollanda Kamu Yönetiminde Çocuğun Yeri

Hollanda hükümetinin yönetim bünyesinde sosyal politika bağlamında çocukların korunması ve refahının sağlanması adına öncü konumunda faaliyet

³²⁹ De Nederlandse Uitvoeringwet Internationale Kinderbescherming, 16 Februari 2006 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0019574/2017-09-01> [Erişim 20.04.2020]

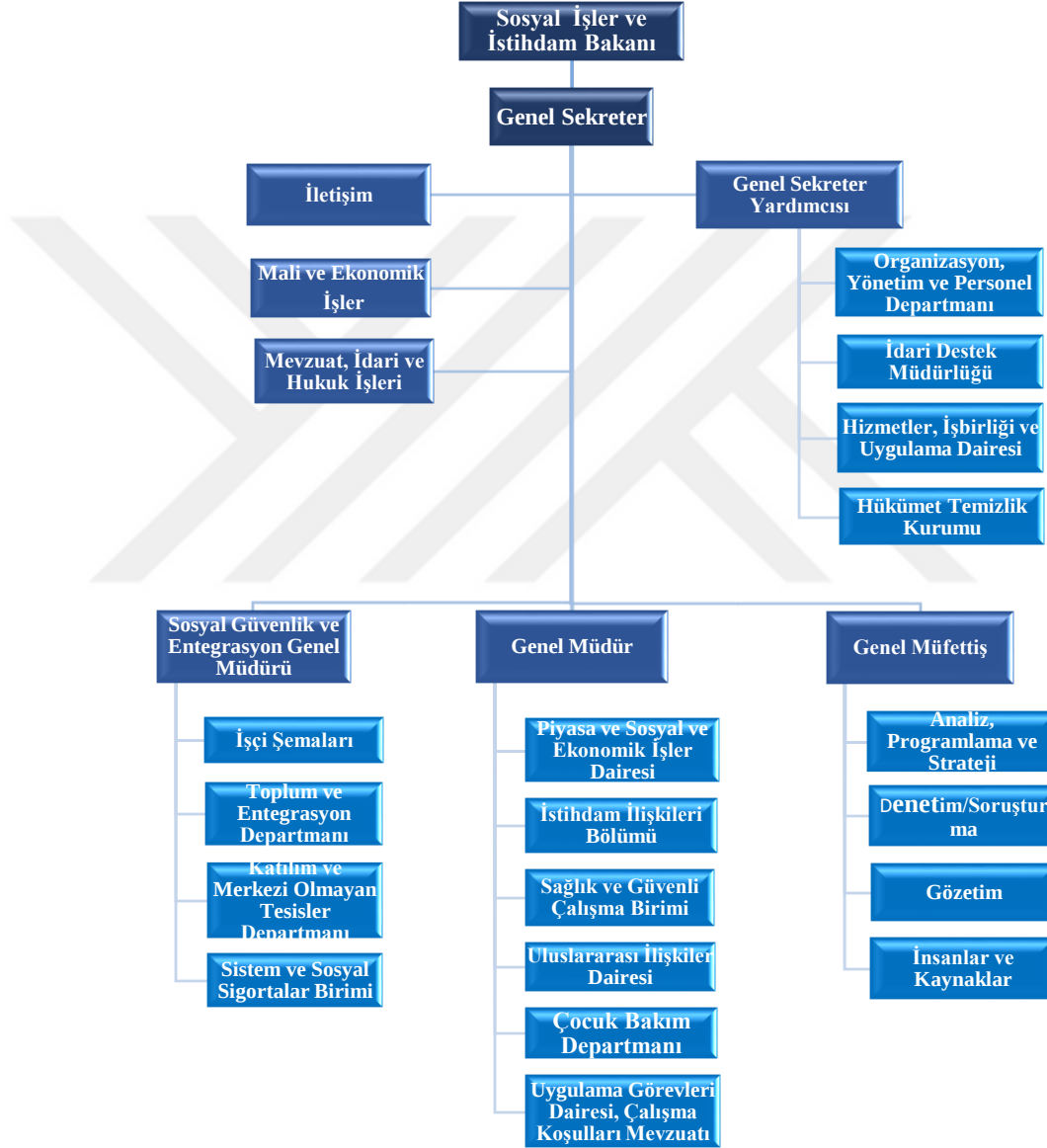
³³⁰ De Nederlandse Wet Op Het Kindgebonden Budget, 1 November 2007 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0022751/2020-01-01> [Erişim 20.04.2020]

³³¹ De Nederlandse Wet Niet-indexering Kinderbijslagbedragen Per, 1 Juli 2009 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0026273/2009-08-26> [Erişim 20.04.2020]

³³² De Nederlandse Jeugdwet, 1 Maart 2014 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2014-105.html> [Erişim 24.04.2020]

gösteren üç temel birim bulunmaktadır. Bunların ilki “Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı” (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid), ikincisi “Adalet ve Güvenlik Bakanlığı” (Ministerie van Justitie en Veiligheid) ve üçüncüsü de “Sağlık, Refah ve Spor Bakanlığı” (Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport)’dır.

Şema 6: Hollanda Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı Teşkilat Yapısı



Kaynak: (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Organogram, <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/organisatie/organogram>) [Erişim 23.04.2020].

Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı, genel olarak ülkede adil, sağlıklı ve güvenli bir yaşam ve istihdam olanakları sunmakla görevlidir. Bakanlık aynı zamanda toplumda olup bitenleri gözlemler ve bu doğrultuda ulusal ve uluslararası aktörler ile iş birliği yaparak politika üretir. Çocuklara yönelik olarak da yeni doğmuş bir çocuğun ebeveynlerine tanınan “doğum izni”, bir çocuğu evlat edinmiş veya koruyucu aile olarak üstlenmiş çalışan ebeveynlere verilen “evlat edinme izni” ve “koruyucu bakım izni”, çocuklu ailelere yetiştirme masrafları için ödenen “çocuk parası” ile birlikte ayrıca “çocuk bakım ödeneği”, çocuğun aile içerisinde gelişimi için “çocuk bakımı”, her bakımdan “çocuk yoksulluğu” ile mücadele ve bu kapsamda ayrıca “çocuk ile ilgili bütçe” oluşturmak ve “çocuk işçiliğinin” önüne geçmek olarak sıralanan tüm bu konulardan sorumlu tutulmuştur.³³³

Şema 6'daki görselde bahsedildiği üzere Bakanlık çatısı altında çocuklara hizmet sunan “*Çocuk Bakım Bölümü*” bulunmaktadır. Bölüm, yukarıda bahsedilen konular dâhilinde çalışan ebeveynlerin iş hayatını ve çocuk bakımını aynı anda koordineli bir şekilde sürdürebilmelerini sağlar ve çocukların yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olur. Ayrıca bölüm, görevi gereği Çocuk Bakım Yasası'ndan da sorumludur.³³⁴

Adalet ve Güvenlik Bakanlığı, genel anlamda ülkedeki tüm insanların birlikte yaşayabileceği daha güvenli ve daha adil bir toplum düzeni tesis etmekle görevlidir. Çocuklarla ilgili olarak “evlat edinme”, “uluslararası çocuk kaçırma”, “ulusal ve uluslararası düzeyde çocuk ve gençlerin korunması”, “çocuk istismarı”, “gençlik yardımı” ve “aile içi şiddet” alanlarında hizmet sunmaktadır.³³⁵ Bakanlık bahsi geçen konular çerçevesinde çocukların korunması ve haklarının savunulması adına Ceza ve Koruma Müdürlüğü altında “*Uluslararası Çocuk İşleri Merkezi Otoritesi*” (Centrale Autoriteit Internationale Kinderaangelegenheden) ile çalışmalarını yürütmektedir. Bu birim, Bakanlık teşkilatının bir parçası olmakla birlikte aynı zamanda uluslararası

³³³ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Onderwerpen <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/onderwerpen> [Erişim 25.04.2020]

³³⁴ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Organogram, <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/organisatie/organogram/directeur-generaal-werk> [Erişim 25.04.2020]

³³⁵ Ministerie van Justitie en Veiligheid, Onderwerpen <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-justitie-en-veiligheid/onderwerpen> [Erişim 26.04.2020]

arenada imzalanan “çocuk kaçırma”, “çocuk koruma” ve “evlat edinme” ile ilgili ulus üstü sözleşmeleri uygulamakla mükellef tutulmuştur.³³⁶

İfade edilen yapılanmanın yanı sıra Bakanlığın sorumluluğu altında olup organizasyon şeması dışında çocukların kapsamlı bir şekilde koruyuculuğunu üstlenen “Çocuk Koruma Konseyi” (Raad voor de Kinderbescherming) bulunmaktadır. Konsey, ebeveynlerin ihmali veya başka nedenlerden ötürü çocuk gelişiminin ciddi tehdit altında olması dolayısı ile çocuk haklarını korumak için gerekli önlemleri almakla görevlidir. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan bir çocuk hakkında Konsey, araştırma ve soruşturma başlatır ve tüm bu faaliyetleri sonucunda bağımsız olarak tavsiye sunar. Ayrıca Konsey, ilgili konuda gerekli kurumlar ile iş birliği içerisinde çalışmalar yürütebilir ve mahkemeden çocuk koruma tedbiri uygulaması isteyebilir. Bunların yanı sıra Kurum, Bakanlığın çocuk haklarının korunması konusundaki temel yürütme görevini yerine getiren bir niteliğe de sahiptir.³³⁷

Üst düzey olarak çocuklar adına hizmet sunan diğer bir yapılanma olan *Sağlık, Refah ve Spor Bakanlığı*, genel olarak halkın daha sağlıklı bir hayat sürmelerini sağlamak, insanların refahı doğrultusunda ekonomi, eğitim, barınma ve çevre ile ilgili alanlarda altyapıyı güçlendirmek ve sportif aktiviteleri teşvik etmek amacıyla görevini icra etmektedir. Çocuklara yönelik olarak Adalet ve Güvenlik Bakanlığı gibi aile içi şiddetin ve çocuk istismarının önlenmesi, gençlerin korunması, yeteneklerinin keşfedilmesi ve gençlik yardımının sağlanması ile ilgili alanlarda çocukların refahını arttırmaya yönelik sorumluluklar üstlenmiştir.³³⁸

Bakanlığın teşkilat yapısı ise, Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı ile benzer şekilde bir yapılanmaya sahip olmakla birlikte Genel Müdürlük altında “*Gençlik Departmanı*” çocuk ve gençlere yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bölüm, Hollanda’daki tüm çocukların sağlıklı ve güvenli bir şekilde yetişmesini,

³³⁶ Ministerie van Justitie en Veiligheid, Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-justitie-en-veiligheid/organisatie/organogram/directoraat-generaal-straffen-en-beschermen/centrale-autoriteit-internationale-kinderaangelegenheden> [Erişim: 26.04.2020]

³³⁷ Ministerie van Justitie en Veiligheid, Raad voor de Kinderbescherming <https://www.kinderbescherming.nl/> [Erişim 26.04.2020]

³³⁸ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Onderwerpen <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/onderwerpen> [Erişim 25.04.2020]

yeteneklerinin geliştirilmesini ve topluma katılımın sağlanmasını gerçekleştirmek amacıyla çalışmaktadır. Ayrıca Gençlik Yasası'nın hükümleri doğrultusunda çocuk koruma önlemlerinin alınmasından ve gençlik yardımının yerine getirilmesinde sorumludur.³³⁹

Hollanda kamu yönetimi merkez teşkilat içerisinde çocuklara yönelik olarak sunulan hizmetler ve yönetim yapıları açıklanmış olup yine bu bağlamda bürokratik yapılanmanın ve faaliyetlerin yerel yönetim kanadı da mevcut bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin en aktif hizmet sunucusu olan belediyeler bahsedildiği üzere temelde Gençlik Yasası hükümlerini yerine getirmekle yükümlü tutulmuştur. Gençlik Yasası kapsamında belediyeler; halka en yakın devlet kademesi olarak 18 yaşına kadar olan gençlere her türlü gençlik yardımının sağlanması, aile sorunlarının çözüme kavuşturulması, engelli çocuk ve gençlerin bakımı ve desteklenmesi, çocuk ve gençlerin şikâyeti ve talebi doğrultusunda onlara tavsiyede bulunulması ve sunulan tüm hizmetlere erişimin kolay bir şekilde sağlanmasından sorumludur. Bu bağlamda Gençlik Yasası'nda ifade edilen belediyenin görevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- Kaliteli gençlik bakımı hizmeti sunmak,
- Çocuk ve gençlere yönelik tedbir, destek, yardım ve bakım için bir politika planı hazırlamak,
- Gençlik yardımı alanında hükümler koymak,
- Çocuk ve gençlik koruma önlemleri ve gençlik denetimli serbestlik teklif etmek,
- Çocuk istismarı ile mücadele etmek için gerekli önlemleri almak,
- Sağlık, eğitim ve adalet alanlarındaki gerekli kişi ve kurumlar ile iş birliği yapmak,
- Gençlik ve gençlik bakımı ile ilgilenen ebeveynler için gizli danışman atamaları yapmak.³⁴⁰

İfade edilen tüm işlevlerin yerine getirilmesi için 2015 yılında yürürlüğe giren “Sosyal Destek Yasası” (Wet Maatschappelijke Ondersteuning)’nda yapılan

³³⁹ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport Organogram, <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/organisatie/organogram/dg-langdurige-zorg> [Erişim 25.04.2020]

³⁴⁰ Rijksoverheid, Jeugdhulp Bij Gemeenten, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/jeugdhulp-bij-gemeenten> [Erişim 27.04.2020]

değişiklik ile her belediye bünyesinde bir “*Aile İçi Şiddet ve Çocuk İstismarı Danışma ve Raporlama Merkezi*” (Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling) bulundurmakla yükümlü tutulmuştur. Merkez, aile içi şiddet veya çocuk istismarı ile ilgili gelen talepleri ele alır ve konu hakkında tavsiyede bulunur ve gerektiğinde destek sağlar. Bu bağlamda Yasa ile kurumun görevleri açıkça belirtilmiştir.³⁴¹

- Aile içi şiddet veya çocuk istismarı vakalarının bildirilmesi adına bir telefon hattı* ile hizmet sunmak,
- Aile içi şiddet ve çocuk istismarına yönelik şüpheli bir şikâyet alındığında bu sorunun mevcut olup olmadığını araştırmak,
- Yapılan araştırma sonucunda aile şiddet veya çocuk istismarını tespit etmek,
- Tespit edilen aile içi şiddet ve çocuk istismarı vakasında ilgili kişinin menfaati ve konunun ciddi durumda olması halinde ilgili profesyonel uzman bilgisine ve desteğine başvurmak,
- Gerekli koruma önlemleri almak amacıyla polise veya Çocuk Koruma Konseyi’ne konuyu bildirmek,
- Konseye soruşturma talebinde bulunduğu Konseye ve ilgili kişilere yürütülen çalışmalar hakkında bilgi sunmak.³⁴²

İlgili kaynakların taranması ile ortaya konulan Hollanda kamu yönetimi yapısı içerisinde çocuklarla ilgili olarak özellikle çocukların korunması ve refah kalitesinin yükseltilmesinde üst düzey yönetimde çeşitlilik söz konusu olmuştur. Nitekim bu bağlamda ayrıntılı bir yasal mevzuatın da bulunması ve bu düzenlemelerin hayata geçirilmesinde üç bakanlığın ayrıca çocuklar adına örgütlenmesi oldukça önemli kabul edilmektedir. Dolayısı ile çocuklara yönelik yapılan çalışmaların hem hukuki hem de yürütme açısından çok geniş bir çemberde ele alındığı görülmektedir. Üst kademe tarafından idame ettirilen bütün bu faaliyetlere ek olarak ülkede çocukların savunulması ve haklarının geliştirilmesi

³⁴¹ Wet Maatschappelijke Ondersteuning, 1 Julie 2015

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2018-08-01> [Erişim 27.04.2020]

* Veilig Thuis (Evde Güvenli) telefon hattı, 7/24 ücretsiz olarak hizmet vermekte ve ilgili konu hakkında gerekli yardım ve tavsiyelerde bulunmaktadır.

³⁴² A.g.e.

görevini sürdüren Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi (De Kinderombudsman) de bulunmaktadır.

3.4.4. Hollanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi

Hollanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi, çocuk ve gençlerin haklarını yaygınlaştırma misyonu ile idari makamların ve özel kuruluşların bu haklara uygun ve saygılı davranması görevini yerine getiren bir devlet otoritesidir.³⁴³ Ofis ayrıca bu bağlamdaki yasaların ve kuralların Hollanda hükümeti ve diğer kuruluşlar tarafından yerine getirilip getirilmediği de denetlemektedir. Hollanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi, Ulusal Ombudsmanın bir parçası olmakla birlikte 2010 yılında çıkarılan Çocuk Ombudsmanlığı Kanunu (Wet Kinderombudsman) ile 2011 yılında özerk bir otorite olarak kurulmuştur. Ofis, Ulusal Ombudsmanlık ile oldukça aktif bir iş birliği içerisinde çalışmalarını yürütmektedir. Ofis, her yıl faaliyetleri hakkında hem parlamentoya hem de hükümete rapor sunmakla birlikte bu raporu arzu ettiği ölçüde diğer idari kurum ve özel kuruluşlara da göndermektedir. Bugünkü haliyle Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi 18 kişilik personel yapısıyla faaliyet göstermektedir.

Hollanda Çocuk Ombudsmanı, Ulusal Ombudsmanın önerisi ile meclis tarafından altı yıllık süreyle atanmaktadır. Ombudsman, bilgi ve tavsiye sunarak ve soruşturma yaparak Hollanda'daki çocuk haklarının gözetilmesinde ve çocuk ile gençlerin refah durumunun daha da iyileştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda Çocuk Ombudsmanının yasa ile tanımlanmış görevleri aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

- Gençleri hakları konusunda bilgilendirmek ve eğitmek,
- Gençleri etkileyen mevzuat ve politikalar konusunda parlamentoya ve hükümete tavsiyelerde bulunmak,
- Hollanda'daki çocuk haklarına karşı olası ihlalleri araştırmak,
- Çocuklardan veya yasal temsilcilerinden gelen şikâyetleri sadece hükümet hakkında değil aynı zamanda diğer organizasyonlar hakkında olan konuları da ele almak ve incelemek.³⁴⁴

³⁴³ Wet National Ombudsman, 4 Februari 1981 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003372/2020-01-01> [Erişim 29.04.2020]

³⁴⁴ A.g.e.

Tüm bunların yanı sıra Ombudsman, yapısal çocuk hakları ihlali gerekçesiyle soruşturma yürütebilmekte ve çocuk haklarına yönelik bireysel davalara da bakabilmektedir. Aynı zamanda Ombudsman başvuru üzerine olduğu gibi kendi inisiyatifiyle de inceleme ve soruşturma yapabilmektedir. Çocuk Ombudsmanı ayrıca bu görevleri yerine getirirken, CHDS gereği, gençlerin çıkarları ve görüşlerini mümkün olduğunca dikkate alarak hareket etmektedir.

Hollanda'daki herhangi bir çocuk veya gencin hak ihlali söz konusu olduğunda çocuk veya genç tarafından olduğu gibi yasal vasi tarafından da kuruma müracaat yapılabilmektedir. Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi ile ücretsiz olarak çeşitli şekillerde iletişime geçilebilmektedir. Bu anlamda kurumu ziyaret ederek doğrudan yetkili temsilciler ile görüşerek, telefon veya ücretsiz telefon hattını arayarak, e posta veya mektup göndererek ya da resmi internet sitesindeki iletişim formunu doldurarak Ofise ilgili konu hakkında başvuru sağlanabilmektedir.³⁴⁵

Herhangi bir çocuk veya yasal temsilcisi ya da uzmanlar tarafından devlet kuruluşları, eğitim kurumları, çocuk ve gençlik bakımı veya sağlık hizmetlerine ilişkin bir sorun ile karşılaşılması durumunda ifade edilen müracaat yöntemleriyle Ofis ile irtibata geçilebilmektedir. Ofis ile irtibat sağlandığında ilk olarak konunun kurumun yetki ve kapsam alanına girip girmediği değerlendirilir ve sorun kapsam dışındaysa gerekli ve ilgili birimlere yönlendirilir. Başvuru kurum kapsamı içerisinde ise gelen yardım talebi doğrultusunda konu hakkında tavsiye sunulmaktadır. Fakat gelen başvuru bir şikâyet ve bu şikâyet müdahale gerekiyorsa Ofis şikâyetçi olunan kurumla iletişime geçerek mevcut sorunu arabuluculuk yolu ile çözüme kavuşturur. Ya da mevcut sorun hakkında gerekli olduğunu düşünüüyorsa soruşturma başlatılır ve rapor tutulur. Bu noktada gelen yardım talebi ile şikâyet arasında bir farklılık söz konusu olmakta ve şikâyetler daha çok çocuk hakları ihlalleri üzerine yapılmaktadır. Son olarak da süreci tamamlanan tüm soruşturma raporları Çocuk Ombudsmanı tarafından erişime açık bir şekilde kamuoyuna sunulur.³⁴⁶ Tüm bu çalışmalara ek olarak Ombudsmanlık görevlileri ülke genelinde “Çocuk Hakları Turu”

³⁴⁵ De Kinderombudsman, Contact <https://www.dekinderombudsman.nl/contact> [Erişim 29.04.2020]

³⁴⁶ De Kinderombudsman, Over De Kinderombudsman <https://www.dekinderombudsman.nl/over-de-kinderombudsman> [Erişim 30.04.2020]

yapmaktadırlar.³⁴⁷ Her iki yılda bir gerçekleştirilen bu tur sırasında çocukların durumuna dair bilgi edinilmekte ve ayrıca bu vasıta aracılığı ile çocuklara görüşlerini ifade etmek imkânı sunulmaktadır. Bu çalışmayla çocukların talep ve şikâyetleri gün yüzüne çıkarılmakta ve karar süreçlerine dâhil edilmektedir. Dolayısıyla ÇHDS ile taahhüt edilen çocukların katılım hakkı önemli ölçüde sağlanmış olmaktadır.

Hollanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi'nin en son yayınladığı 2018 yılı Faaliyet Raporu'na göre bilgi ve şikâyet için Ofise 2015 yılında 2751, 2016 yılında 3286, 2017 yılında 2452 ve 2018 yılında ise toplamda 1998 müracaat yapılmıştır. Son veri olarak 2018 yılında yapılan başvuruların 1103'ü e posta, 873'ü telefon ve geri kalan başvurular da mektup ve ziyaret ile yapılmıştır.³⁴⁸

Tablo 5: Ofise Başvuran Kişilerin ve Başvurulan Konularının Dağılımı

Başvuru Konusu	Başvuru Sayısı	Başvuran Kişi	Başvuru Sayısı
Gençlik Yardımı	576 (%28)	Ebeveynler	1120 (%56)
Eğitim	447 (%22)	Profesyonel Kişiler	8 (159)
Boşanma Sonrası	285 (%14)	Çocuklar	140 (%7)
Göç	158 (%8)	Diğer Kişiler	579 (% 29)
Yoksulluk	85 (%4)		
Diğer Konular	447 (%22)		
Toplam Sayı	1998 (%100)	Toplam Sayı	1998 (%100)

Kaynak: (Hollanda Çocuk Ombudsmanlığı Ofisinin 2018 yılı Faaliyet Raporu'ndaki bilgilerden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur).³⁴⁹

Tablo 5'te veriler açıklandığı üzere Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi'ne son yılda en çok başvuru yapılan konuların başında gençlik yardımı ile ilgili olarak gençlerin aileleri ile yaşadığı sorunlar, eğitim ve boşanma sonrası ortaya çıkan şikâyetler

³⁴⁷ De Kinderombudsman, Jaarverslag 2018 <https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/jaarverslag-2018-hulp-aan-kwetsbare-kinderen-schiet-tekort> [Erişim 30.04.2020]

³⁴⁸ A.g.e

³⁴⁹ A.g.e.

gelmektedir. Bu konuların haricinde sağlık, adalet, şiddet, ayrımcılık ve çocuk bakımı ile ilgili başvurular alınmıştır. Diğer taraftan Ofise müracaat edenlerin yarısından fazlasını ebeveynler oluşturmakta ve bu sırayı profesyonel kişiler ve çocuklar takip etmektedir.

Hollanda'nın çocuklarla ilgili olarak genel durumu ele alındığında ülkenin çocuk sıralamasının uluslararası raporlarda en üst seviyelerde seyrettiği görülmektedir. Nitekim ülkenin çocuk konusundaki hukukî mevzuatı ve kamu yönetimi yapısı ve işleyişi bu seviyeyi karşılar niteliktedir. Öyle ki ülkenin hem iç hukukunda çocuklara yönelik yasal metinlerin oluşturulması hem de bu metinleri uygulamak adına gerekli yönetsel yapıların kurulması ile çocuklar Hollanda bürokratik yapılanması içerisinde oldukça geniş bir daire içerisinde ele alınmıştır. Bunun yanı sıra ülkede neredeyse son 10 yıldır faaliyet gösteren Çocuk Ombudsmanlığı Ofisi'nin mevcut bulunması ayrıca konuya daha farklı bakış açılarından yaklaşılması ve hizmet sağlanması bağlamında ülkedeki çocukları daha değerli kılmaktadır. Hollanda'nın bakanlık ve yerel örgütlenmesi daha çok çocukların bakımı ve korunması için faaliyet gösterirken Ombudsmanlık Ofisi ise çocuk haklarını daha geniş bir çerçevede ele alınmasını ve bu hakların yaygınlaştırılmasını sağlamaktadır.

3.5. ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI BULUNAN ÜLKELER ARASI KARŞILAŞTIRMA

Bu kısımda; ayrıntılı şekilde ele alınan ülkelerin çocuklara dair genel durumu hakkında veriler sınıflandırılacak, sonrasında bu ülkelerin çocuk ombudsmanlıkları kıyaslanarak güçlü yönleri ön plana çıkarılacaktır. Böyle bir tasnifin Türkiye için önerilecek olan çocuk ombudsmanlığı modeline katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.5.1. İncelenen Ülkelerde Çocukların Genel Durumu

Belirtildiği üzere Statista, UNICEF, OECD, Save the Children ve Kids Right örgütlerinin verilerinden hareketle çocukların genel durumuna dair genel bir tablonun çizilmesi yararlı olacaktır.

Tablo 6: Ülkelerin Çocuk Durumuna Dair Göstergeleri

	İzlanda	Hollanda	Belçika	Kanada
Nüfus (2019)	%25	%22	%20	%19
Sağlık Verileri (2018)				
Yeni doğan yaşam beklentisi	%83	%82	%81	%82
Yeni doğan ölümü	%01	%02	%02	%01
5 yaş altı ölüm	%02	%04	%04	%05
Eğitim Verileri (2018)				
Okul öncesi eğitim yoksulluğu	%2	%1 (kız) %2 (erkek)	%0	-
İlköğrenim yoksulluğu	%1 (kız) %0 (erkek)	-	%1	-
Ortaöğrenim yoksulluğu	%2 (kız) %1 (erkek)	%0 (kız) %1 (erkek)	%3	%0
Lise öğrenim yoksulluğu	%14 (kız) %18 (erkek)	%1	%3	%8
Devlet bütçesinden ayrılan pay	%18,2	%13,3	%12,2	%12,2
Ortaöğrenim sonucu okuma-anlama düzeyi	%78	%82	%80	%89
Ortaöğrenim sonucu matematik düzeyi	%76	%83	%80	%86
Sosyal Harcama (2015)				
Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımı Harcamaları	%1,80 (GSYH)	%0,6 (GSYH)	%0,82 (GSYH)	-
Aileye Yapılan Sosyal Harcamalar	%3,40 (GSYH)	%1,99 (GSYH)	%3,25 (GSYH)	%1,68 (GSYH)
Çocuk Yoksulluğu (2016)	%5,8	%10,9	%12,3	%14,2
Save the Children Sıralaması (2019)	11	6 (2018)	10	23
Kids Right Sıralaması (2019)	1	6	7	46

Kaynak: (Bahsi geçen konuların kaynaklarından yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur).

Tablo 6’da ülkelerin çocuklara dair sayısal göstergeleri ifade edilmekle birlikte bu ülkelerin 2019 yılı demografik verileri ele alındığında en fazla çocuk

nüfusuna sahip ülkenin %25 oranı ile İzlanda'nın olduğu görülmektedir. Sonrasında ülkedeki toplam nüfus içerisinde en fazla çocuk nüfus oranına sahip %22 ile Hollanda, %20 ile Belçika ve en düşük pay olan %19 ile Kanada gelmektedir.

Son araştırmalara göre ülkelerin 2018 yılı sağlık verileri incelendiğinde, yeni doğan çocuklardan beklenen yaşam beklentisi %83 oranı ile en yüksek İzlanda'da gerçekleşmiştir. Bu sırayı da %82 ile Hollanda ve Kanada takip ederken Belçika %81 ile ele alınan ülkeler arasında son sıraya yerleşmiştir. Yeni doğan ve beş yaş ölüm verileri incelendiğinde en düşük yeni doğan ölümü İzlanda ve Kanada %0 oranında, sonrasında Hollanda ve Belçika %2 oranında bir değere sahip olmuştur. Benzer şekilde beş yaş altı çocuk ölüm değerlerinde %2 oran ile en düşük seviyede İzlanda gelmiş, bu değeri %4 oranı ile Hollanda ve Belçika takip etmiştir.

Ülkelerin 2018 yılı eğitim göstergeleri değerlendirildiğinde ilk olarak okul öncesi eğitimden yoksun olan çocuk oranı Kanada'da bilinmemekle birlikte Belçika'da %0 ile en düşük seviyede gerçekleşmiş ardından Hollanda'da bu değer kızlarda %1, erkeklerde %2; İzlanda'da %2 olarak açıklanmıştır. İlköğrenim eğitiminden mahrum olan çocuk oranı Hollanda ve Belçika'da bilinmemekle birlikte İzlanda'da kızlarda %1, erkeklerde %0 değerinde olmuştur. Ortaöğrenim eğitimi almayan çocukların en düşük düzeyi %0 oranı ile Kanada'da gerçekleşmiş, ardından kızlarda %0, erkeklerde %1 ile Hollanda, kızlarda %2, erkeklerde %1 ile İzlanda, %3 ile de Belçika'da gerçekleşmiştir. Son olarak lise öğrenimi yoksulluğu %1 oranında en düşük düzeyde Hollanda'da gerçekleşmiştir. Sonrasında %3 oranında Belçika'da, %8 ile Kanada'da ve kızlarda %14, erkeklerde %18 oranı ile en yüksek seviye İzlanda'da gerçekleşmiştir. Tüm bu veriler neticesinde çocukların ortaöğrenim sonucu sahip oldukları okuma-anlama ve matematik yeterlilik düzeyleri de açıklanmıştır. Bu değerler incelendiğinde, okuma-anlama seviyesi en yüksek %89 ile Kanada, ardından %82 ile Hollanda, %80 ile Belçika, %78 ile İzlanda olarak sıralanmıştır. Aynı şekilde asgari matematik yeterlilik düzeyi; en yüksek %86 ile Kanada, %83 ile Hollanda, %80 ile Belçika, %76 ile Belçika olarak açıklanmıştır. Eğitim göstergeleri içerisinde değerlendirilen eğitim harcamaları ele alındığında; eğitim için en fazla İzlanda'da %18,2 oranında devlet bütçesinden pay ayrılmıştır. Bu sırayı %13,3 oranı ile Hollanda ve %12,2 oranı ile Belçika ve Hollanda takip etmiştir.

Ülkelerin sosyal harcamalarına dair son veriler incelendiğinde; Kanada hakkındaki değer bilinmemekle birlikte 2015 yılında erken çocukluk eğitimi ve bakımı için yapılan harcamaların GSYH içerisindeki oranı en yüksek %1,80 ile İzlanda'da gerçekleşmiştir. Ardından bu oranlar Belçika'da %0,82, Hollanda'da %0,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu değerlerin OCED ülkelerindeki ortalaması %0,7 olarak açıklanmış ve İzlanda ve Belçika bu seviyenin üstünde seyrederken Hollanda bu düzeyin altında bir seyir izlemiştir. Benzer şekilde ülkelerin GSYH içerisinde ailelere yapılan sosyal harcamalar; %3,40 oranı ile yine en yüksek İzlanda'da yapılmıştır. Sonrasında bu harcamalar %3,25 ile Belçika'da, %1,99 ile Hollanda'da, %1,68 ile Kanada'da yapılmıştır. Bu verilerin OECD ülkelerindeki ortalaması ise %2,40 olarak gerçekleşmiş ve yine İzlanda ve Belçika bu değerin üstünde yer alırken Hollanda ve Kanada altında kalmıştır.

Tablo 6'da ülkelere dair yer verilen son gösterge 2016 yılına ait çocuk yoksulluğu verileridir. Bu değerler içerisinde çocuk yoksulluğu oranı en düşük %5,8 ile İzlanda'da olmuştur. Sonrasında %10,9 ile Hollanda, %12,3 ile Belçika, %14,2 ile Kanada gelmiştir. OECD ülkelerinin çocuk yoksulluğu ortalama değeri %13,1 olarak açıklanmış olup İzlanda ve Hollanda bu düzeyin altında bir orana sahipken Belçika ve Kanada bu değerin üstünde bir orana sahip olmuştur.

Tüm bu değerlerin yanı sıra bir de ulus üstü örgütlerin yayınladığı dokümanlar değerlendirildiğinde, 2019 yılı Save the Children Raporu çocukluk endeksi sıralamasında 176 ülke arasında Hollanda yer almamakla birlikte 2018 yılında en üst seviyede (altıncı sırada) yer almıştır. 2019 yılı sıralamasını 10. sıra ile Belçika, 11. sıra ile İzlanda ve 23. sıra ile de Kanada takip etmiştir. Diğer bir doküman olan Kids Rihgt Endeksi 2019 yılı sıralamasında 181 ülke arasından çocukluk yaşamı, eğitimi, sağlığı ve korunması konularının ortalama puanı ile birinci sırada İzlanda gelmiştir. Sonrasında altıncı sıraya Hollanda, yedinci sıraya Belçika ve 46. sıraya da Kanada yerleşmiştir.

3.5.2. İncelenen Ülkelerin Çocuk Ombudsmanlık Yapıları

Bu bölümde inceleme konusu olan ülkelerin Çocuk Ombudsmanlığı kurumlarının bilgileri ışığında bir analizi, değerlendirmesi yapılmıştır.

Tablo 7: Ülkeler Arası Çocuk Ombudsmanlıklarının Karşılaştırılması

	İzlanda	Kanada	Belçika	Hollanda
Kurum Adı	Çocuk Ombudsmanlığı	Çocuk ve Gençlik Avukatı	Çocuk Hakları Komiserliği	Çocuk Ombudsmanlığı
Kuruluş Yılı	1995	1989	1997	2011
Personel Sayısı	4	78	14	18
Ombudsmanı Atama Makamı	Cumhurbaşkanı	Kraliçe'yi temsilen Vali	Parlamento	Parlamento
Görev Süresi	5 Yıl	5 Yıl	6 Yıl	6 Yıl
Başvuru Şekilleri	Kurum ziyareti Telefon veya facebook E posta veya mektup Online başvuru	Kurum ziyareti Telefon ve ücretsiz telefon hattı Faks Mektup	Kurum ziyareti Telefon veya şikâyet hattı E posta Online başvuru	Kurum ziyareti Telefon veya ücretsiz telefon hattı E posta veya mektup Online başvuru
Başvurabilen Kişiler	Çocuklar Herkes	Çocuklar Herkes	Çocuklar Yetkili ve profesyonel tüm kişiler	Çocuklar Yetkili ve profesyonel tüm kişiler
Çalışma Şekli	Başvuru Re 'sen	Başvuru Re 'sen	Başvuru Re 'sen	Başvuru Re 'sen
Örgütlenme Modeli	Bağımsız	Bağımsız	Bağımsız	Bağımsız
Kurumun Bünyesinde Ekstra Bir Yapı	Çocuk Ombudsmanı Danışma Grubu	Yok	Denetim Komitesi İstişare ve Danışma Organı	Yok
Denetim Mekanizması	Başbakanlık	Meclis	Meclis Federal Hükümet	Meclis Hükümet

Kaynak: (İlgili konuların kaynaklarından yararlanarak yazar tarafından tablolastırılmıştır).

Tablo 7’de ülkelerin günümüzde faaliyet gösteren çocuk ombudsmanlıklarının ortak ve farklı yönleri ele alınmıştır. Bu doğrultuda ifade edilen ülkeler arasında çocuk ombudsmanlığı ilk 1989 yılında “Çocuk ve Gençlik Avukatı” ismiyle Kanada’da kurulmuştur. Bu sırayı takiben 1995 yılında “Çocuk Ombudsmanlığı” adıyla İzlanda’da, 1997 yılında “Çocuk Hakları Komiserliği” adıyla Belçika’da ve 2011 yılında “Çocuk Ombudsmanlığı” adıyla Hollanda da oluşturulmuştur.

Çocuk ombudsmanlıkları büyüklükleri açısından değerlendirildiğinde 78 kişilik personel sayısı ile en büyük yapıya Kanada sahiptir. Sonrasında 18 çalışan sayısı ile Hollanda, 14 çalışan ile Belçika ve dört kişilik çalışan sayısı ile İzlanda gelmektedir. Ülkelerin ombudsman atama makamlarında çeşitlilik söz konusu olmakla birlikte Belçika ve Hollanda’da bu yetki parlamentoya aitken İzlanda’da Cumhurbaşkanı’na, Kanada’da ise Kraliçe’yi temsilen Vali’ye aittir. Ataması yapılan ombudsmanların görev süreleri İzlanda ve Kanada’da beş yıl, Belçika ve Hollanda’da altı yıl olarak belirlenmiştir.

Ombudsmanlık kurumlarına başvuru şekilleri değerlendirildiğinde genel olarak “kurum ziyareti” ve “telefon” ile müracaat tüm ülkelerde ortak şekil olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan “online başvuru” ve “e posta” ile İzlanda, Belçika ve Hollanda’da başvuru yapılabilmektedir. “Ücretsiz telefon hattı” ile Kanada, Belçika ve Hollanda’da müracaat yapılmaktadır. “Mektup” ile de İzlanda, Kanada ve Hollanda’da başvuru yapılabilmektedir. Tüm bunların yanı sıra İzlanda’da “sosyal medya” (facebook) üzerinden ve Kanada’da ise “faks” vasıtası ile başvuruda bulunulabilmektedir. Bazı yöntemler ülkeler arasında farklılık göstermekle birlikte kuruma en etkin ve kolay ulaşılabilir başvurunun Hollanda’da sağlandığı görülmektedir. Nitekim kurumun ulaşılabilirlik düzeyinin en kolay ve basit şekilde sağlanması çocukların şikâyetçi oldukları konuları doğrudan bildirmeleri açısından oldukça önemli görülmektedir.

Bu şekiller aracılığı ile kuruma başvuru yapabilen kişiler değerlendirildiğinde, İzlanda ve Kanada’da çocuklarla birlikte herkes, Belçika ve Hollanda’da ise çocuklar ve de yetkili ve profesyonel tüm kişiler kuruma bildirimde bulunabilmektedir. İfade edilen ülkelerin çalışma şekli incelendiğinde tüm ülke

kurumları başvuru üzerine olduğu gibi re ‘sen harekete geçebilmektedir. Ayrıca yine tüm ülkeler çalışmalarını bağımsız ve tarafsız bir şekilde yürütmektedirler. Ortaya çıkan herhangi bir olumsuz durum karşısında her çocuk kuruma başvuruda bulunacak kapasiteye veya yeterliliğe sahip olamamaktadır. Bu nedenle çocuklar adına farklı bir kişinin veya yetkilinin bildirimde bulunabilmesi ya da kurumun durum hakkında kendiliğinden harekete geçebilmesi savunmasız konumda bulunan çocukların haklarının korunması, refah düzeylerinin artırılması açısından ciddi önem taşımaktadır.

İzlanda ve Belçika’da bulunmakla birlikte kurumun teşkilat yapısı haricinde ayrıca birimler oluşturulmuştur. Bu birimler İzlanda’da “Çocuk Ombudsmanı Danışma Grubu”, Belçika’da ise “Denetim Komitesi” ve İstişare ve Danışma Organı” olarak faaliyet göstermektedir. Ülkelerin çocuk ombudsmanlıklarının denetim mekanizmaları göz önüne alındığında İzlanda her yıl faaliyetleri hakkında Başbakanlık makamına rapor sunmakla mükellef kılınmıştır. Aynı şekilde Kanada bu raporu meclise sunmakta, Belçika hem meclise hem de federal hükümete, Hollanda hem meclise hem de hükümete karşı bu sorumluluğu yerine getirmektedir.

Tabloda belirtilen ifadeler dışında adı geçen tüm ülke çocuk ombudsmanlarının sahip olduğu görev ve yetkilerinin birçok *ortak özelliği* bulunmaktadır. Bu özellikler ise aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır.

- ÇHDS’nin uygulanmasını denetlemek, sözleşmenin tanıtımını ve geliştirilmesini sağlamak,
- Çocuk hakları ihlallerine ilişkin şikâyetleri bağımsız idari otorite olarak ele almak ve çocuk hakları, menfaatleri ve ihtiyaçları doğrultusunda onları temsil etmek,
- Çocukları ilgilendiren ve etkileyen mevzuat ve politika yapım sürecinde parlamentoya ve hükümete tavsiyeler sunmak,
- Çocuklara sağlanan hizmetleri geliştirmek ve bu doğrultuda araştırmalar ve gerekli kurum ve kuruluşlar ile iş birliği yapmak,
- Çocuk sorunları, çıkarları ve hakları konusunda toplumda farkındalığı artırıcı proje ve faaliyetler yürütmek,

- Görev ve sorumluluklarını yerine getirirken istisnalar haricinde gerekli tüm bilgi ve dokümanları istemek.

Yukarıda ifade edildiği üzere ülkelerin çocuk ombudsmanlıklarının ortak özellikleri olduğu gibi her ülkenin kendine has *farklı özellikleri* de bulunmaktadır. Bunlar da aşağıda belirtilmiştir.

- Hollanda’da çocukların bireysel davalarına bakmak kurumun yetki alanı içerisinde bulunmaktadır. Benzer şekilde Kanada’da ayrıca özel hizmet alan çocuklar adına da savunuculuk görevini yerine getirilmektedir. Bu durumdaki bireysel anlaşmazlıklar İzlanda ve Belçika’da yetki alanı dışında bırakılmaktadır.
- Kanada’da yasal hizmetlerden yararlanan tüm çocukların ayrıca hukuken kurum tarafından yasal temsili sağlanmaktadır. Ülkenin diğer farklı özelliği ise çocuğun ciddi yaralanması ve ölümü halinde kurum tarafından zorunlu inceleme başlatılmasıdır.
- Belçika’da kurum bünyesinde çalışmalar yürüten Denetim Komitesi aracılığı ile çocuklarla ilgili hizmet sunan tüm kurum ve kuruluşlar denetlenmektedir.

3.6. TÜRKİYE’DE ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI MODELİ İHTİYACI

Bu başlık altında da Türkiye’de çocukların korunması, refahı ve hakları bağlamında genel durumu ile yasal ve yönetsel faaliyetleri açıklanacaktır. Sonrasında Türkiye’deki Kamu Denetçiliği Kurumu’na yer verilecek ve kurumun bu doğrultudaki faaliyetleri ifade edilecektir. Daha sonra ise bir önceki başlıklarda tanıtılan ülke ombudsmanlıklarının üstün yönleri esas alınarak Türkiye için örnek bir “Çocuk Ombudsmanlığı” modeli önerilecektir.

3.6.1. Türkiye’de Çocuk Haklarına Genel Bir Bakış

Türkiye’de çocuk haklarını ve çocukların refah düzeyini anlayabilmek için öncelikle ülkenin çocuklara dair sayısal verilerini incelemek gerekmektedir.

Tablo 8: Türkiye’ye Ait Çocuk Göstergeleri

Göstergeler		Veriler
Nüfus (2019)		%27,5
Sağlık (2018)		
	Yeni doğan yaşam beklentisi	%77
	Yeni doğan ölümü	%05
	5 yaş altı ölüm	%011
Eğitim (2018)		
	Okul öncesi eğitim yoksulluğu	%36 (kız) %33 (erkek)
	İlköğrenim yoksulluğu	%6 (kız) %5 (erkek)
	Ortaöğrenim yoksulluğu	%10 (kız) %9 (erkek)
	Lise öğrenim yoksulluğu	%16 (kız) %15 (erkek)
	Devlet bütçesinden ayrılan pay	%12,8
	Ortaöğrenim sonucu okuma-anlama düzeyi	%60
	Ortaöğrenim sonucu matematik düzeyi	%70
Sosyal Harcama (2015)		
	Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımı Harcamaları	%0,15 (GSYH)
	Aileye Yapılan Sosyal Harcamalar	%0,58 (GSYH)
Çocuk Yoksulluğu (2016)		%25,3
Save the Children Sıralaması (2019)		66
Kids Right Sıralaması (2019)		28

Kaynak: (Statista, UNICEF, OECD, Save the Children, Kids Right örgütlerinin 2019 yılı verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur).

Tablo 8’de belirtildiği üzere Statista 2019 yılı demografik verilerine göre Türkiye’nin çocuk nüfusu toplam nüfus içerisinde %27,5 oranına tekabül etmektedir. UNICEF tarafından yayımlanan rapora göre Türkiye’de 2018 yılı yeni doğan çocuklardan beklenen yaşam beklentisi %77 olarak açıklanmıştır. Raporda aynı yıl yeni doğan ölüm oranı %05 ve beş yaş altı çocuk ölüm oranı ise %011 olarak ifade edilmiştir.

Aynı rapora göre Türkiye’nin eğitim göstergeleri değerlendirildiğinde; 2018 yılında okul öncesi eğitimi görmeyen çocuk oranı kızlarda %36, erkeklerde %33;

ilköğrenim seviyesinden mahrum kalan çocukların oranı kızlarda %6, erkeklerde %5; ortaöğrenimden yoksun olan çocukların oranı kızlarda %10, erkeklerde %9 ve lise eğitimi yoksulluğu oranı da kızlarda %16, erkeklerde %15 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü üzere Türkiye’deki çocuklar en fazla okul öncesi eğitimden daha sonra lise eğitiminden ve en az ise ilköğrenimden yoksun kalmaktadırlar. Ortaöğrenim eğitim sürecini tamamlayan öğrencilerin asgari düzeyde okuma-anlama yeterlilikleri sadece %60, matematik temel yeterlilikleri ise %70 oranına ulaşabilmiştir. Yine aynı yıl Türkiye’de çocukların eğitim harcamaları için devlet bütçesinden %12,8 oranında bir pay ayrılmıştır.

OECD tarafından yapılan son çalışmalara göre Türkiye’de 2015 yılında erken çocukluk eğitimi ve bakımı için GSYH’nin %0,15 gibi çok düşük bir oranda harcama yapılmıştır. Yine benzer şekilde aynı yıl ailelere yapılan sosyal harcamaların GSYH içerisindeki oranı %0,58 olarak gerçekleşmiştir. Aynı araştırmaya göre 2016 yılında Türkiye’deki çocuk yoksulluğu oranı %25,3 olarak açıklanmıştır.

İfade edilen tüm bu verilerin yanı sıra uluslararası düzeyde yayınlanan dokümanların ülkeler arası sıralamaları dikkate alındığında Türkiye, 2019 yılı Save the Children Raporu çocukluk endeksine göre 176 ülke arasında 66. sırada yer almıştır. Yine aynı şekilde Türkiye, 2019 yılı Kids Right Endeksi konumlandırmasına göre 181 ülke arasından çocukluk yaşamı, eğitimi, sağlığı ve korunması konularının ortalama puanı ile 28. sıraya yerleşmiştir.

Sonuç olarak Türkiye ve ifade edilen ülkelerin verileri karşılaştırıldığında Türkiye’nin toplam nüfus içerisindeki çocuk nüfusu oranının bu ülkelerden daha yüksek olmasına rağmen eğitim, sağlık, sosyal harcama ve yoksulluk göstergeleri bu ülkelerin ve ortalamaların çok altında değerlere sahiptir. Aynı zamanda çocuklarla ilgili olarak yapılan çalışmaların uluslararası endeks sıralamalarında da Türkiye’nin gerilerde kaldığı görülmektedir.

3.6.2. Türkiye’de Çocuklara Yönelik Yasal ve Yönetmelik Faaliyetler

Türkiye diğer Avrupa ülkeleri gibi çocuk haklarına yönelik pek çok ulus üstü sözleşmeyi onaylamakla birlikte bu bağlamda öncü nitelik taşıyan ÇHDS’yi 14 Eylül 1990 yılında 17, 29 ve 30. maddelerine çekince koyarak imzalamış ve sözleşme 1994

yılında yasal mevzuatta kabul görmüştür.³⁵⁰ Diğer taraftan Türkiye'nin benimsediği uluslararası dokümanların; "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden başlayarak, Çocuk Haklarının Kullanılmasına, Çocukların Cinsel Sömürü ve Suiistimalden Korunmasına, Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Bütüncül Ulusal Stratejilere Dair Politika Belgeleri gibi Avrupa Konseyi Belgeleri ile BM Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar"³⁵¹ şeklinde olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısı ile Türkiye onayladığı sözleşme metinlerinde yer alan tüm hükümleri yerine getirmekle sorumludur ve bu belgelerle çocuk haklarını en iyi şekilde koruyup gözeticeğini taahhüt etmiştir.

Türkiye'de çocuklarla ilgili olarak uluslararası mevzuat kaynaklarının yanında iç hukuk düzenlemelerine de rastlamak mümkündür. Nitekim bu bağlamda ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 19. maddesindeki "...bir küçüğün gözetim altında ıslahı ve yetkili mercî önüne çıkarılması için bir kararın yerine getirilmesi" ibaresinde çocukların korunma ve güvenliğinin sağlanması haklarına atıf yapılmıştır. Yine Anayasa'nın 41. maddesinde "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlığı altında devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle anne ve çocukların korunmasına ilişkin gerekli koruyucu tedbirleri alacağı esasa bağlanmıştır. Ayrıca aynı maddenin ek fıkralarında "Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir" ve devletin her türlü istismara ve şiddete karşı çocuklar için koruyucu tedbirleri alacağı şeklinde ifadelere yer verilmiştir. Son olarak ise Anayasa'nın 61. maddesinde devletin korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü önlemi alacağı açıkça belirtilmiştir.³⁵²

Türkiye'de çocuklara dolaylı olarak 1983 tarihli 2828 sayılı "Sosyal Hizmetler Kanunu" ile yer verilmiştir. Kanun; korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı veya diğer kişilere sunulan hizmetleri ve bu hizmetleri yerine getiren kurumların teşkilat, görev ve yetkilerini kapsamaktadır.³⁵³ Diğer taraftan mevcut mevzuatta çocuklara doğrudan yer veren yasal metin ise 2005

³⁵⁰ Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Kanun No. 4058, Kabul Tarihi: 09.12.1994

³⁵¹ Alacadağlı, Kamu Yöneticilerinin Çocuk Hakları Algısı, s. 292

³⁵² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982

³⁵³ Sosyal Hizmetler Kanunu, Kanun No. 2828, Kabul Tarihi: 24.05.1983

yılında 5395 sayılı “Çocuk Koruma Kanunu” olarak çıkarılmıştır. “Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir”. Kanun, korunmaya ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklar için alınacak güvenlik önlemlerinin usul ve esasları yanında ayrıca çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri de içermektedir.³⁵⁴ Bir başka yasal düzenleme de yine kabul edilen ulus üstü bir sözleşmenin uygulanması yönelik çıkarılan 2007 tarihli 5717 sayılı “Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun” dur. Kanun’da yasa dışı yollarla yurt dışına kaçırılan bir çocuğun iadesine ilişkin hükümler yer almaktadır.³⁵⁵

Bahsi geçen tüm bu yasal düzenlemelerin yanında ilgili bakanlık ve diğer kamu kurumlarının işlerliği ile ilk defa hazırlanan 2013-2017 arasını kapsayan “Ulusal Çocuk Hakları Stratejisi ve Eylem Planı” hayata geçirilmiştir. Bu belge ile bütün çocuklarının refahının sağlanması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım gibi temel haklara en üst düzeyde sahip olabilmeleri için gerekli koşulların politikalarla sağlanması hedeflenmiştir.³⁵⁶

Türk yasal mevzuatı içerisinde çocukların korunması bağlamında alınan tedbir ve karar hükümlerini uygulamak adına teşkilatlı bir şekilde faaliyet gösteren üst düzey yönetimlerde bulunmaktadır. Nitekim bu doğrultuda Türkiye kamu yönetimi içerisinde sosyal olarak doğrudan çocuklar adına görev ve sorumluluk üstlenen “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı”, “Adalet Bakanlığı”, “Milli Eğitim Bakanlığı” ve Gençlik ve Spor Bakanlığı” bulunmaktadır. Bu yapıların dışında Cumhurbaşkanlığı teşkilat yapısı içinde de kadın ve çocuğa karşı şiddet, aile içi şiddet ve çocuk istismarı ile mücadele eden ve çalışmalar yürüten “Hukuk Politikaları Kurulu” şeklinde bir yapı da yer almaktadır.³⁵⁷

³⁵⁴ Çocuk Koruma Kanunu, Kanun No. 5395, Kabul Tarihi: 03.07.2005

³⁵⁵ Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun, Kanun No. 5717, Kabul Tarihi: 22.11.2007

³⁵⁶ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi Ve Eylem Planı (2013-2017) <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/7937/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1-strateji-belgesi-ve-eylem-plan%C4%B1-2013-2017.pdf> [Erişim 13.05.2020]

³⁵⁷ Mamur Işıkcı, Kamu Yönetimi ve Çocuk İlişkisi: Çocuk Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme, s.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, toplumsal değerler çerçevesinde bireyi ve aileyi güçlendiren sosyal hizmetler sunmak ve sosyo-ekonomik kalkınmaya katkı sağlamakla görevlidir. Bu doğrultuda istihdamı artıran, çalışma hayatını düzenleyen, denetleyen ve tedbirler alan sosyal güvenlik sisteminin etkinliğini sürdürme misyonuyla hareket etmektedir.³⁵⁸ Bakanlık çocuklarla ilgili olarak “Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü” altında hizmet sunmaktadır. Bu doğrultuda sunulan hizmetler ise aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

- Çocukları maruz kalabilecekleri tüm ihmal ve istismardan korumak amacıyla politika üretmek, stratejiler geliştirmek ve bu doğrultuda yürütülen çalışmaların koordinasyonunu sağlamak,
- Çocuklar adına sunulan hizmet ve faaliyetleri yerine getirirken gerekli kurum ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmak,
- Çocuğun aile içerisinde bakım ve her türlü gelişimini desteklemek amacıyla aileye finansal yardım sağlamak ve aileyi bu konularda bilinçlendirmek için gerekli planlamalar yapmak,
- Korunmaya ve bakıma muhtaç çocuk, kadın, yaşlı ve engelliler için gerekli yatılı veya yatılı olmayan hizmet alanları oluşturmak ve işletimini sağlamak,
- Ailenin temel yapısını korumak, dağılmış ailelerden geriye kalan çocuk ve korunmaya muhtaç herkese her türlü bakım ve destek hizmetleri sağlamak.³⁵⁹

Adalet Bakanlığı, kanunlarda kurulması öngörülen mahkemeleri açmak ve teşkilatlandırmak, ceza infaz ve ıslah kurumları, icra ve iflas daireleri gibi her derece ve türdeki adalet kurumlarını planlamak, kurmak ve idari görevleri yönünden gözetim ve denetimini yapmak ve geliştirmekle görevlidir.³⁶⁰ Çocuklar yönelik olarak “Ceza İşleri Genel Müdürlüğü” ve “Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü” altında hizmet sunulmaktadır. Bu birimlerin çocuklarla ilgili olarak yerine getirmekle mükellef olduğu görevler ise aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

³⁵⁸ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/bakanlik/hakkinda/misyon-ve-vizyonumuz/> [Erişim 13.05.2020]

³⁵⁹ Mamur Işıkcı, Kamu Yönetimi ve Çocuk İlişkisi: Çocuk Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme, s.15

³⁶⁰ Adalet Bakanlığı <http://www.adalet.gov.tr/Bakanlik/BakanliginGorevleri/> [Erişim 13.05.2020]

- Suça sürüklenmiş veya herhangi bir konuda mağdur duruma düşmüş çocuklara, tanık ya da farklı bir nedenden dolayı adli sisteme kayıt edilmiş çocuklara yönelik hak ve hizmetlerin arttırılması ve hayata geçirilmesine ilişkin çalışmalar yapmak,
- Çocuk suçluluğu ile ilgili konularda Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün sunduğu sayısal verileri incelemek, çocuk suçluluğu üzerine araştırmalar yaparak gerekli tedbirleri almak ve bu doğrultuda yerli, yabancı ve uluslararası kurum ve kuruluşlar ile iş birliği yapmak,
- Görev alanı içerisinde gerekli durumlarda mevcut velayet ve vesayeti anne-babadan almak ve çocuklar için başka vasi tayinine dair işlemleri takip etmek,
- Eğitilmesi güç çocukların bakımının sağlandığı kurumlarla çocukların gelişimini tehdit eden yayınlardan korunması, tüm filmlerin çocuklar için yayın kontrolü, işçi çocukların çalışma koşulları, çocukların tedavi görecekt oldukları kurumlar ve sosyal hizmetlerin belirlenmesi konularında ilgili bakanlık ve diğer kamu kurumları ile birlikte hareket etmek.³⁶¹

Hükümetin çocuk hakları konusunda hizmet sunduğu merkez teşkilatı ifade edilmekle birlikte bu anlamda yerel yönetimlerin de incelenmesinde yarar vardır. Nitekim çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi bağlamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yerel kanadını oluşturan *Çocuk Hakları İl Komiteleri* bulunmaktadır. Bu Komiteler, ebeveyni ile yaşayan veya çocuk eğitim evlerinde kalan ya da engelli çocuklar ile koruma altına alınan çocuklar olmak üzere her kesimden çocuğu temsil etmektedir. Ayrıca Komiteler çocuk hakları konusunda bilinçlendirme çalışmaları olarak tanıtımlar, forumlar, kongreler gibi faaliyetler yürütmektedir. Bu birim çocuk katılımının sağlanması açısından önemli görülmektedir ancak birimin geliştirilmesi gereken eksik yanları da bulunmaktadır.³⁶² Çocuklarla ilgili sunulan hizmetlerin merkezi yönetim ağırlıklı olmasına karşın bu konuda büyükşehir belediyelerine de sorumluluk yüklenmektedir. Bu bağlamda 5216

³⁶¹ Mamur Işıkcı, Kamu Yönetimi ve Çocuk İlişkisi: Çocuk Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme, s.15

³⁶² Alacadağlı, Kamu Yöneticilerinin Çocuk Hakları Algısı, s. 293

sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda çocuklara da yer verilmekle birlikte bu Kanun gereği belirli büyükşehir belediyelerinin çocuklara yönelik yönetsel yapıları da bulunmaktadır.³⁶³ Özellikle bu anlamda kreş ve bakım evleri aracılığı ile çocuklara hizmet sunulmaktadır.

Yerel düzeyde çocuk haklarının özellikle katılım hakkının sağlanmasında etkili olan *Kent Konseyleri* de çalışmalar yürütmektedir. 2006 tarihli Kent Konseyi Yönetmeliğine göre; Konseyler, çocukların ve gençlerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamakla görevli kılınmıştır. Diğer taraftan Türkiye’de belediyeler üzerinden 2014 yılında hayata geçirilen “Çocuk Dostu Şehirler Girişimi”, belediyelerin yerel düzeyde çocuk haklarının etkin bir biçimde yerine getirilmesini sağlayan bir yaklaşımdır.³⁶⁴

Türkiye çocuklarla ilgili olarak çeşitli uluslararası metinleri kabul etmiştir ancak konuyla ilgili ulusal mevzuat sınırlı düzeyde kalmıştır. Diğer taraftan çocuklar adına faaliyet gösteren yönetsel yapılar da bulunmaktadır ve bu yapılar hem merkezi hem de yerel yönetim çatısı altında örgütlenmiş olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Merkezi teşkilat yapısı içerisinde daha çok çocukların korunma ve bakım hakları alanlarında hizmet sunulmakta iken yerel idare tarafından bu hizmetler daha çok çocukların katılım haklarıyla ilgili olarak sunulmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda yerel düzeyde faaliyetlerin daha dar bir çerçevede gerçekleştirildiği söylenebilir.

3.6.3. Türkiye’de Kamu Denetçiliği ve Çocuk

Türkiye’de ilk ombudsmanlık birimi 2012 yılında Anayasa’nın 74. maddesine ithafen “Kamu Denetçiliği Kurumu” adıyla 6328 sayılı “Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu” ile kurulmuş ve 2013 yılından itibaren Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’ne bağlı olarak ulusal düzeyde faaliyet göstermeye başlamıştır. Türkiye’de ombudsmanlığın kurulmasına ilişkin tartışmalar 1990’lı yıllarda başlamış olup çalışmalar gerek konferans, kongre gerekse yasal düzenlemeler olmak üzere çeşitli şekillerde kuruluş tarihine kadar devam etmiştir. Bu süre zarfı içerisinde kurumun

³⁶³ Levent Memiş, “Yerel Yönetimlerin Çocuğa Yönelik Örgütlenmesi ve Politikaları: Seçilmiş Ülkeler Üzerinden Bir Değerlendirme”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 22, 2020, s. 48

³⁶⁴ UNICEF, Çocuk Dostu Şehirler <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-dostu-%C5%9Fehirler> [Erişim 18.07.2020]

kurulmasına ilişkin bir kanun taslağı hazırlanmış ve 2006 yılında TBMM tarafından kabul edilmiştir. Fakat kanun Anayasa Mahkemesince Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. 2010 yılına gelindiğinde ise yapılan Anayasa değişikliği ile ombudsmanlığın kurulmasına ilişkin gerekli alt yapı oluşturulmuş ve kanun 2012 yılında mevzuata eklenmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun teşkilatı, işleyişi, görev ve yetkileri kanunla düzenlenmiş olup bu Kanuna göre “*Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunma*” görevini yerine getirmekle sorumlu tutulmuştur. Yalnızca yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleri Kurumun görev alanı dışında tutulmuştur.³⁶⁵

Kurum başvuru üzerine harekete geçmekte ve inceleme yapmaktadır. Ancak kamu denetçileri idarenin faaliyetleri ile ilgili gerekli gördüğü ve toplumun geneline ilgilendiren konularda başvuru olmasa bile “özel rapor” hazırlatabilmektedir.³⁶⁶ Ayrıca inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak başdenetçi veya denetçiler bilirkişi görevlendirebilmektedir.³⁶⁷ Kurumun inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgelerin belli süre içerisinde verilmesi zorunludur. Sadece devlet sırrı veya ticari sır niteliğindeki bilgi ve belgeler yetkili mercîlerin en üst makam veya kurulunca gerekçesi belirtilmek suretiyle verilmeyebilir. Ancak, devlet sırrı niteliğindeki bilgi ve belgeler başdenetçi veya görevlendireceği denetçi tarafından yerinde incelenebilir.³⁶⁸

Kamu Denetçiliği bu görev ve sorumluluklarını yerine getirirken yapısı içerisinde bulunan bir başdenetçi ve beş kamu denetçisi ile birlikte Şema 7’de ifade edilen düzeniyle bağımsız bir şekilde çalışmalarını yürütmektedir.

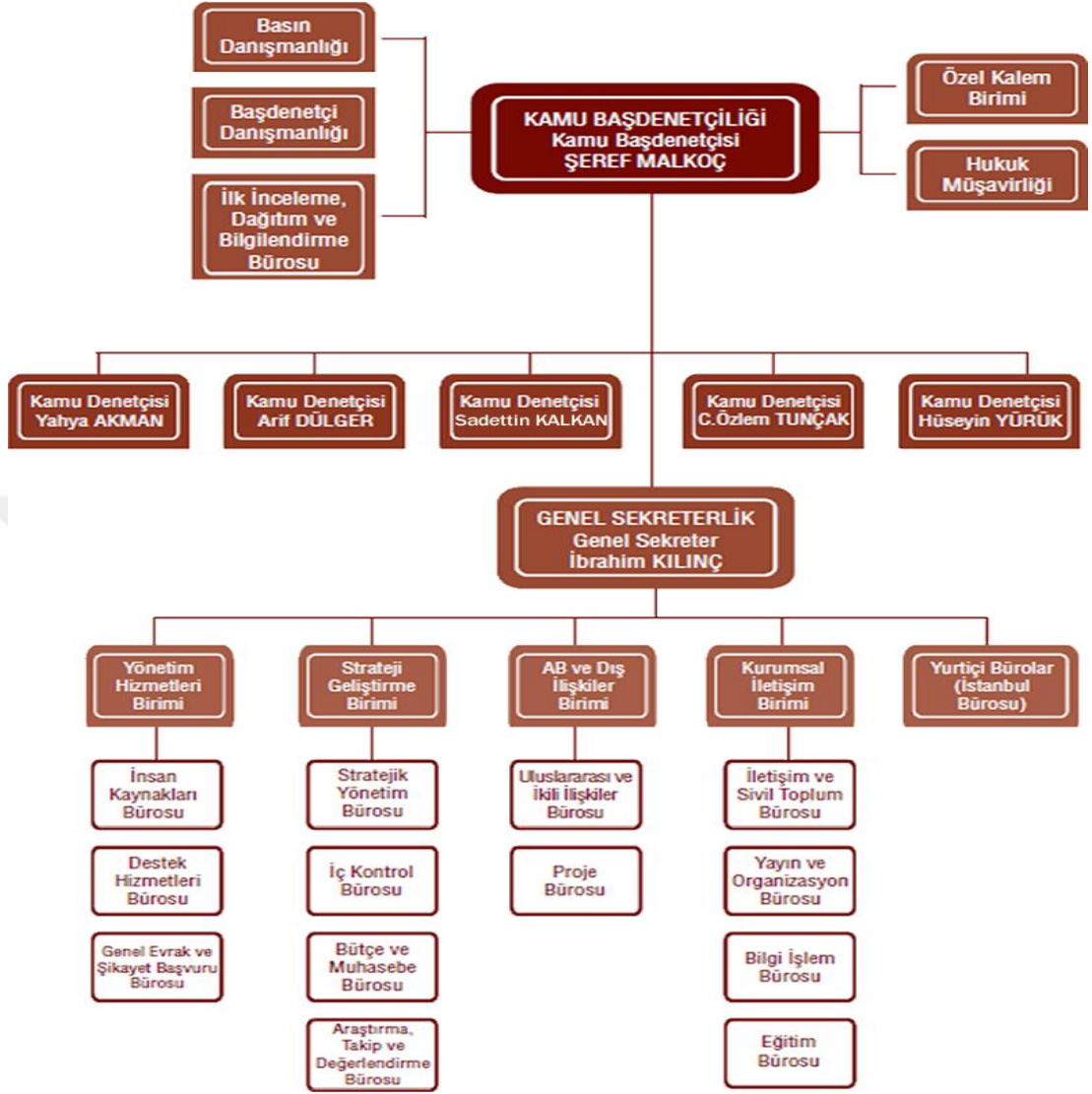
³⁶⁵ Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, Kanun No. 6328, Kabul Tarihi: 14.06.2012

³⁶⁶ Kamu Denetçiliği Kurumu <https://www.ombudsman.gov.tr/rehber-sikca-sorulan-sorular/index.html> [Erişim 16.05.2020]

³⁶⁷ Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu

³⁶⁸ A.g.e.

Şema 7: Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumu Organizasyon Yapısı



Kaynak: Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumu

<https://www.ombudsman.gov.tr/kamu-denetciligi-kurumu-organizasyon-semasi/index.html> [Erişim 14.05.2020]

Başdenetçi ve kamu denetçileri dört yıllık görev süresi ile meclis tarafından seçilmekle birlikte bir kamu denetçisinin özellikle kadın ve çocuk hakları alanında görevlendirileceği kanunda açıkça belirtilmiştir. Bir dönem başdenetçi veya denetçi olarak görev yapan bir kimse sadece bir dönem daha başdenetçi veya denetçi seçilebilmektedir. Başdenetçi, kurumu yönetmek ve temsil etmekle birlikte aynı zamanda denetçiler arasında iş birliğini sağlar ve bunların uyumlu çalışmasını gözetir. Ayrıca başdenetçi, kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler ve

faaliyetleri hakkında yıllık raporu hazırlar ve bu raporu Meclis Komisyonu'na sunar. Yıllık raporu beklemeksizin gerekli gördüğü konularda özel rapor oluşturur ve tüm bu raporları kamuoyuna duyurur. Denetçiler ise, başdenetçi tarafından görevlendirildikleri konu veya alanlarda tek başlarına çalışır ve önerilerini başdenetçiye sunarlar. Hiçbir organ, makam, mercî veya kişi, başdenetçiye ve denetçilere görevleriyle ilgili olarak emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. Başdenetçi ve denetçiler, görevlerini yerine getirirken tarafsızlık ilkesine uygun davranmak zorundadır.³⁶⁹

Menfaatinin ihlal edildiğini düşünen gerçek (turist ve sığınmacılarda dâhil) ve tüzel kişiler (dernek, vakıf, sivil toplum kuruluşları, şirket vs.) gibi 18 yaşın altındaki küçükler de idare ile ilgili karşılaştıkları sorun hakkında Kamu Denetçiliğine başvuru yapabilmektedir. Bazı konular gibi çocuk hakları ile ilgili konularda da menfaat ihlali şartı aranmamaktadır. Başka bir deyişle çocuk haklarına ilişkin bir konuda sadece sorun yaşayan çocuklar değil aynı zamanda sorunu bilen, bu konuda yeterli bilgiyi verebilecek herkesin başvurusu kabul edilmektedir. Ayrıca başvuran kişi başvurusundan vazgeçse ya da ilgili idare sorunu çözse bile başvuru konusu çocuk haklarına ilişkin ise inceleme ve araştırmaya devam edilmektedir.³⁷⁰ Ancak Kuruma başvuruda bulunabilmek için öngörülen idari başvuru yolları ve özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gerekmektedir. Bu şekilde uygun yapılmayan tüm bildirimler ilgili kuruma gönderilmektedir. Fakat telafisi güç veya imkânsız zararların doğması olasılığı olan durumlarda başvuru yolları tüketilmese dahi başvurular incelemeye alınabilmektedir. Ayrıca şikâyet konusunun temel haklarla birlikte kadın ve çocuk haklarına ilişkin olması halinde yerinde inceleme ve araştırma yapılabilmektedir.³⁷¹

Daha önce de bahsedildiği üzere kadın ve çocuklar adına faaliyet gösteren hususi bir kamu denetçisinin kurum bünyesinde bulundurulması esasa bağlanmıştır. Bu duruma ek olarak çocukların rahatlıkla bilgi edinebileceği ve başvuruda bulunabileceği yaş aralığına göre hazırlanan bir çocuk web sitesi (kdkcocuk.gov.tr) oluşturulmuştur. Diğer taraftan Kurum ile irtibat ücretsiz olarak ve çeşitli yollarla

³⁶⁹ A.g.e.

³⁷⁰ Kamu Denetçiliği Kurumu <https://kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/hakkimizda/index-1.html> [Erişim 16.05.2020]

³⁷¹ Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu

sağlanabilmektedir. Elektronik ortamda yani e-devlet üzerinden bildirimde bulunulabileceği gibi aynı zamanda e posta, posta ve faks göndererek, şahsen Kuruma müracaat ederek veya en çok kullanılan yöntem olan resmi internet sitesi üzerinden e başvuru ile form doldurarak Kurum ile iletişime geçilebilmektedir. Ayrıca, illerde valilikler ve ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla da şikâyet başvurusu yapılabilmektedir.³⁷²

İfade edilen yöntemler ile şikâyetçi olunan konu hakkında yapılan başvuru ilk olarak ön incelemeye tabi tutulur. Bu inceleme sonucunda usul ve şekil açısından eksikleri tamamlanan ve kurumun görev alanına girdiği tespit edilmiş başvuruların esas incelemesine geçilir. Alınan başvuru, konusuna göre ilgili kamu denetçisine gönderilir, uzman personel tarafından detaylı inceleme başlatılır ve rapor hazırlanır. Bu araştırma ve inceleme sonucunda kurum tarafından dört karardan birisi verilmektedir.³⁷³

- **Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar:** Herhangi bir başvuranın şikâyet başvurusundan vazgeçmesi, gerçek kişinin ölümü ya da tüzel kişinin tüzel kişiliğinin sona ermesi ve araştırma ve inceleme sırasında şikâyetçinin aynı konuda dava açması hallerinden birinin gerçekleşmesi durumunda verilmektedir.
- **Dostane Çözüm Kararı:** Araştırma ve inceleme devam ederken tarafların dostane çözüme davet edilmesi ile başvuruda bulunan talebin; ilgili idare tarafında yerine getirilmesi, sorunun çözülmesi ile şikâyetten vazgeçilmesi ve tarafların sorunun çözüldüğünü Kuruma bildirmeleri üzerine verilmektedir.
- **Red Kararı:** Araştırma ve inceleme sonucunda başvuru sahibinin haklı olmaması ve idarenin eylem ve işlemlerinde hukuka ve hakkaniyete aykırı bir durumun bulunmaması halinde verilmektedir.
- **Tavsiye Kararı:** Yapılan inceleme sonucunda başvuru sahibinin haklı bulunduğu ve idarenin eylem ve işlemlerinin hukuka ve hakkaniyete aykırılık teşkil ettiği dolayısı ile ortada bir mağduriyetin söz konusu

³⁷² Kamu Denetçiliği Kurumu <https://www.ombudsman.gov.tr/rehber-sikca-sorulan-sorular/index.html> [Erişim 16.05.2020]

³⁷³ A.g.e.

olması durumunda verilmektedir. Bu karar ise, idareye yönelik hatalı davranışının kabulü, zararının tazmini ve giderilmesine ilişkin önerilerden oluşmaktadır.³⁷⁴ Yapılan araştırmalarla verilen tüm bu kararlar sonucunda belirli koşulların mevcut olması durumunda yeniden bir inceleme başlatılabilir.

Kamu Denetçiliği Kurumu'na çocuk haklarına ilişkin olarak 2015 yılında 103, 2016 yılında 137, 2017 yılında 245, 2018 yılında 786 ve 2019 yılında ise 459 başvuru yapılmıştır. 2019 yılında toplamda kuruma 20. 968 başvuru yapılmış olup bu rakamın %2,19'ünü (459) 0-18 yaş arası çocuklar oluşturmuştur.³⁷⁵

Tablo 9: Çocuk Haklarına İlişkin Başvuru Konuları

Çocuk Hakları	Sayı	Yüzde
Çocuk haklarına ilişkin diğer konular	423	%51
Çocuk ihmali ve istismarcılığı	18	%22
Korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuklar	13	%19
Çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri	3	%5
Çocuklara karşı nefret söylemleri	2	%3
Toplam	459	%100

Kaynak: Kamu Denetçiliği Kurumu 2019 Yılı Raporu https://www.ombudsman.gov.tr/kdkpdf/2019_yili_yillik_rapor/2019_yili_yillik_rapor.pdf [Erişim 17.05.2020]

Tablo 9'da ifade edilen konular doğrultusunda 2019 yılında Kuruma çocuk haklarına ilişkin toplamda 459 başvurunun yapıldığı görülmektedir. Bu başvurular içerisinde en fazla “Çocuk haklarına ilişkin konular” (%51) hakkında bildirimde bulunulmuştur. Bu sırayı “Çocuk ihmali ve istismarcılığı” (%22) takip etmekle birlikte en az başvuru “Çocuklara karşı nefret söylemleri” (%3) konusunda yapılmıştır. Kamu Denetçiliği çocuk hakları konusunda temel gereklilikleri yerine

³⁷⁴ A.g.e.

³⁷⁵ Kamu Denetçiliği Kurumu, Yıllık Rapor, 2019 https://www.ombudsman.gov.tr/kdk-pdf/2019_yili_yillik_rapor/2019_yili_yillik_rapor.pdf [Erişim 17.05.2020]

getirmekle birlikte faaliyet alanı içerisinde çocuklar, %2,19 gibi küçük bir değer ile yer almıştır.

2019 yılı içerisinde çocuk web sitesi üzerinden yapılan başvuruların öne çıkan konularını; çocuk koruma sistemi, eğitim sistemi içinde akran, öğretmen ve idarecilerin olumsuz tutum ve davranışları, eğitim hakkına erişim, okul çevresi güvenliği ve ulaşım koşulları, özel gereksinimi olan çocuklara yönelik eğitim, sağlık ve bakım hizmetleri, yerleşim yeri, çevre sağlığı ve güvenliği, sağlık hizmetlerine erişim, kapalı kurumlarda tutulan çocukların aile ile görüş hakkı, çocukların ebeveynleri ile kişisel ilişki tesisi, koruma ve bakım altındaki çocukların ve refakatiz çocukların gündelik ihtiyaçları ile ilgili talepler oluşturmuştur. Değerlendirmeye alınan başvuruların sonucu ve şikâyetle bulunulan konuların çoğunluğu ise çocukların en fazla katılım haklarına ilişkin sorunlar yaşadığını göstermektedir.³⁷⁶

Kurumun 2019 yılı raporunda yer alan örnekler içerisinde çocuklarla ilgili yapılan başvuruların çok az bir kısmı gerekli idari başvuru yolları tüketilmeden yapıldığı için incelemeye alınmadan ilgili kuruma yönlendirilmiştir. Ayrıca alınan başvuruların genellikle Dostane Çözüm yöntemi ile çözümlendiği ve büyük çoğunluğunun da Tavsiye Kararı ile bir sonuca ulaştırıldığı gözlemlenmiştir.

3.6.4. Türkiye’de Çocuk Ombudsmanlığına Duyulan İhtiyaç

Çocuk ombudsmanlığı dünyada ilk olarak 1981 yılında Norveç’te kurulmakla birlikte bu tarihten itibaren küresel düzeyde yaygınlaşmaya ve ülkelere benimsenmeye başlamıştır. Nitekim bu kurumun Türkiye’de de oluşturulması çocukların karşılaştığı temel problemler nedeniyle kaçınılmaz bir hal almıştır.³⁷⁷ Ayrıca Türkiye’nin kabul ettiği BM ÇHDS hükümlerince çocukların korunması ve refahının etkin bir şekilde sağlanması amacıyla idari örgütlenmelerin oluşturulması zorunluluğu da kurumun kurulmasını gerekli kılmaktadır.

Daha önceki verilerle de açıklandığı üzere mevcut durum Türkiye’de çocuk ombudsmanlığına duyulan ihtiyacı daha da arttırmaktadır. Nitekim 2019 yılı itibariyle Türkiye’de milyonlarca sığınmacı ve mülteci konumunda çocuk bulunmakta ve çoğunluğu oldukça olumsuz koşullar altında temel hak ve

³⁷⁶ A.g.e

³⁷⁷ Yasemin Mamur Işıkcı, “Türkiye’de Çocuk Refahı İçin Çocuk Ombudsmanlığı”, *Journal Of Emerging Economies And Policy*, Vol 1, December 2016, s. 129.

hürriyetlerinden yoksun bir hayat sürmektedir. Türkiye’de çocuk haklarının genel durumu hakkında bir değerlendirmede bulunmak gerekirse Türkiye’deki çocuk nüfusu diğer gelişmiş ülkelere oranla daha fazla olmasına karşın ülkedeki yeni doğan ve beş yaş altı çocuk ölüm oranları bu ülkelere oranla daha yüksek ve yeni doğan çocuklardan beklenen yaşam süresi ise düşük seviyelerde seyretmektedir.

Benzer şekilde Türkiye’deki eğitim hizmetlerinde yararlanan çocuk oranlarında her ne kadar artış yaşansa da günümüz Türkiye’sinde hala eğitim hakkından mahrum çocuklar vardır. Bunun temel nedeni ise çocukların içinde bulundukları yetersiz yaşam koşullarıdır. Bu koşullar arasında en çok ailelerin gelir yetersizliği ve yoksulluğu ön plana çıkmaktadır. Nitekim Türkiye’de gelişmiş ülkelere nazaran ailelere yapılan sosyal harcamalar ortalamaların altında kalmakta ve çocuk yoksulluğu oranı da yine ortalamaların üstünde seyretmektedir. Bu durum bir taraftan ülkedeki çocuk işçiliğinin artmasına diğer taraftan da çocukların sokağa itilmesine ve suça sürüklenmesine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra yine yıllar itibariyle çocuklara yönelik her türlü istismarda ve çocukların mağdur olduğu cinsel suç davalarında bir artış yaşanmaktadır. Dolayısı ile çocukların korunmasında ve adaletin sağlanmasında önemli derecede bir yetersizlik de söz konusudur.

İfade edilen tüm bu sorunların yanında 2019 yılı Avrupa Birliği İlerleme Raporu’na göre Türkiye, çocuk hakları konusunda çok az ilerleme kaydetmiştir. Çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik konularına ilişkin problemler, kaliteli eğitime erişim ile şiddetten ve istismardan korunma konusundaki eksiklikler hala devam etmektedir. Ayrıca 2013-2017 Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı yenilenmemiştir ve uygulanması yakından izlenmemektedir. Bu duruma ek olarak çocuklara yönelik cinsel istismar ve kötü muamele vakalarında artışa işaret eden raporlara rağmen, bu konulara yönelik sistematik denetleme ve araştırmalar yetersizdir. Aynı zamanda Çocuk Koruma Kanunun açık hükmüne karşın hâlâ tüm illerde çocuk mahkemeleri bulunmamaktadır. Diğer taraftan Türkiye’de hâlihazırda tutuklu anneleriyle birlikte kalan çocuk sayısı 743’tür.³⁷⁸ Bu durumdan dolayı çocuklar cezaevi koşullarında bir hayat yaşamakta ve dolayısı ile

³⁷⁸ Avrupa Birliği İlerleme Raporu, 2019

https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-tr.pdf [Erişim 30.05.2020].

korunma, beslenme, bakım, eğitim ve sağlık imkânlarından yeterince yararlanamamaktadır.

Bir çocuğun yaşadığı toplumda zihinsel, bedensel, psikolojik ve sosyal gelişiminin en iyi şekilde sağlanması ve hür bir birey olarak topluma kazandırılması için gereksinim duyulan tüm tedbirlerin alınması ve faaliyetlerin sürdürülmesi gerekmektedir. Nitekim bir ülkede çocuklara yönelik bütüncül bir yaklaşımla ve de bağımsız ve tarafsız bir şekilde yürütülen çalışmalar ile sarf edilen çabalar o ülkenin çocuklara karşı bakış açısını ve hassasiyetini yansıtmaktadır.³⁷⁹ Dolayısı ile bu noktada çocuk ombudsmanlığı oldukça önemli bir yere ve role sahiptir.

Söz konusu olumsuz durumlardan muzdarip olan çocukların korunması, mevcut sorunların giderilmesi ve refahının sağlanması noktasında Türkiye’deki mevcut idari fonksiyonlar yetersiz kalmaktadır. Nitekim Türkiye’de sosyal politika bağlamında doğrudan çocuklardan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak hizmet sunan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü sorumlu tutulmuştur. Çocuklarla ilgili olarak sunulan hizmetlerin ombudsmanlıktan beklenen yerindelik denetimi bakanlık tarafından yerine getirilmektedir fakat bakanlar hükümete karşı sorumludur. Dolayısı ile böyle bir konuda herhangi bir sorunun doğması durumunda konunun bağımsız ve tarafsız bir şekilde çözüme kavuşturulması pek mümkün gözükmemektedir. Diğer yandan Bakanlığın sağladığı hizmetler daha çok sosyal hizmet bağlamında çocukların korunmasına yönelik olarak sağlanmaktadır. Hâlbuki bir çocuk ombudsmanlığı çocukların korunmasından, çocuk haklarının yaygınlaştırılması ve refahına kadar çocuklarla ilgili olarak her konuyu gözetmekte ve ilgili konularda araştırma ve inceleme yapabilmektedir.³⁸⁰

Yerel düzeyde ise çocukların korunmasından sorumlu olarak Çocuk Hakları İl Komiteleri ve çocukların katılım haklarını vurgulayan Kent Konseyleri ve Çocuk Meclisleri faaliyet göstermekte fakat bu birimler amaç ve hedeflerini tam manasıyla gerçekleştirememektedir. Nitekim 2019 yılı Kamu Denetçiliği Raporu’na göre çocukların şikâyetçi oldukları konuların çoğunu “katılım haklarına” ilişkin sorunlar

³⁷⁹ Handan Boyalı ve Serkan Gündoğdu, Kamu Denetçiliği Türevi Önerisi Olarak Çocuk Ombudsmanlığı’nın Türkiye’de Uygulanabilirliği, Ed. Ömer Kürşad Tüfekçi, **Güncel Akademik Araştırmalar: Sosyal Bilimlere Yönelik Stratejik Bakış Açısı**, Hiper Yayın, İstanbul, 2018, s.112

³⁸⁰ Mamur Işıkçı, Türkiye’de Çocuk Refahı İçin Çocuk Ombudsmanlığı, s. 131.

oluşturmaktadır. Dolayısı ile çocuklar görüş, istek ve ihtiyaçlarını yeterince ifade edememekte ve çoğunlukla çocuk politikaları tepeden inme bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bu noktada çocuk ombudsmanlığı çocukların şikâyetçi oldukları konuları, talep ve ihtiyaçlarını doğrudan iletebilmeleri ve tüm bunların ayrıntılı şekilde incelenmesi açısından gerekli görülmektedir. Bu anlamda çocuk ombudsmanlıkları çocuklar adına savunuculuk yapmak ve onları temsil etmekle birlikte bu konular hakkında parlamentoya ve hükümete bilgi ve tavsiye sunmaktadır.

Ayrıca bu kurumlar çocukların katılım haklarını güçlendirmekle birlikte çocukları etkileyen politika ve yasa yapıcıların kararlarına katkı sunmakta ve çocukların haklarını, menfaatlerini ve refahını arttırmak amacıyla aracılık görevi görmektedir. “Diğer yandan bu yönleri ile hem çocuk haklarının topluma tanıtılmasında hem de bu hakların “değer” olarak içselleştirilmesinde ve yaşam pratiklerine aktarılmasında büyük rol oynamaktadırlar”.³⁸¹ Aynı zamanda bu kurumlar, ÇHDS’nin işlerliğini bu bağlamda çocukların refahını arttırmak amacıyla bağımsız ve tarafsız bir otorite olarak ilgili kurum ve kuruluşlarla daha etkili bir iş birliği yapabilmektedir.

Türkiye’de idareye karşı vatandaşın haklarını savunmakla birlikte çocuklara da kısmen yer veren ulusal Kamu Denetçiliği Kurumu da istisnai durumlarda özel rapor hazırlamak dışında şikâyet üzerine araştırma ve inceleme başlatabilmektedir. Fakat toplumda çocuklar gibi hassas ve dezavantajlı kesimler de bulunmaktadır üstelik çoğu bu kurumun varlığından habersizdir. Nitekim 2019 yılında çocuklarla ilgili olarak Kamu Denetçiliğine yapılan başvurular toplam başvuru içerisinde sadece %2,19’luk gibi çok küçük bir dilimi oluşturmuştur. Diğer taraftan kurum içinde faaliyet gösteren beş kamu denetçisinden birisi çocuk haklarıyla ilgilenmek birlikte aynı zamanda kadın hakları ve sosyal güvenlik konularından da sorumlu tutulmuştur. Dolayısı ile Türkiye’de sadece çocuklar adına faaliyet gösteren, görev ve sorumluluk üstlenen ve aynı zamanda re’ sen harekete geçebilen bir çocuk ombudsmanlığına duyulan ihtiyaç önemli ölçüde hissedilmektedir.

³⁸¹ Yasemin Mamur Işıkçı ve Doğukan İnce, “Çocuk Haklarının Koruması ve Geliştirilmesinde Örnek Bir Model: Norveç Çocuk Ombudsmanı”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt 76, Sayı 4, 2018, s. 70.

3.7. TÜRKİYE İÇİN BİR ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI MODEL ÖNERİSİ

Türkiye’de oluşturulacak bir “Çocuk Ombudsmanlığı” modeli yalnızca çocuklara özgü olmakla birlikte öncelikle çocuklarla ilgili mevcut sorunların çözümüne yönelik esaslar dikkate alınarak ve temel ihtiyaç ve taleplere cevap verecek nitelikler göz önünde bulundurularak oluşturulmalıdır.

Türkiye’deki Çocuk Ombudsmanlığı; İzlanda, Hollanda, Belçika ve Kanada ülkelerinde olduğu gibi hükümetten bağımsız olarak özerk ve tarafsız bir güç olarak faaliyet gösterebilmelidir. Bu durumda kurum, üzerinde bir baskı hissetmeden çalışmalarını daha hızlı, etkin ve verimli şekilde yürütebilecek ve dolayısı ile çocuklar hakları daha geniş bir çerçevede ele alınabilecektir. Diğer taraftan Çocuk Ombudsmanlığı modeli bu nitelikleri taşımakla birlikte ülkede hâlihazırda çalışmalar yürüten Kamu Denetçiliği Kurumu ile ilişkili olarak da kurulabilir ya da Kurum ile yoğun iş birliği içerisinde faaliyetlerini sürdürebilmelidir. İki yönetsel yapının genel olarak aynı nitelikleri taşıması itibariyle böyle bir ilişki veya iş birliği Çocuk Ombudsmanlığının etkinliğini ve verimliliğini arttıracaktır.

Çocuk Ombudsmanlığı modelinde bir başka ölçüt ise kurumun çalışma şeklidir. Çocuk Ombudsmanlığı İzlanda, Kanada, Hollanda ve Belçika ülkeleriyle eşdeğerde başvuru üzerine olduğu gibi kendi inisiyatifiyle harekete geçebilmelidir. Çünkü çocuklar bir toplumun en savunmasız ve korunmaya muhtaç kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Dolayısı ile bu ölçüte uygun bir çalışma şekli onlar adına daha fazla savunuculuk işlevinin yerine getirilmesini ve onların toplumda daha fazla temsil edilmesini sağlayacaktır.

Diğer bir önemli husus “kuruma kabul edilecek olan başvurunun hangi şekillerde yapılacağı” konusudur. Bu bağlamda oluşturulacak olan Çocuk Ombudsmanlığı öncelikle tüm çocuklar göz önünde bulundurularak kolay ulaşılabilir, basit usul ve esaslara sahip olmalıdır. Dolayısı ile İzlanda, Hollanda, Belçika ve Kanada ülkelerinin başvuru şekillerinden hareketle kuruma; doğrudan ziyaret, telefon veya ücretsiz telefon hattı, e posta veya mektup, web site üzerinden online başvuru, sosyal medya veya yerel temsilciler aracılığı ile başvuru gibi çeşitli yöntemlerle sözlü veya yazılı olarak kolayca müracaat yapılabilmelidir.

Ayrıca Kanada örneğinde olduğu gibi özellikle çocukların kriz durumlarında ücretsiz olarak 7/24 saat ulaşabilecekleri tehlike ve cinsel istismar telefon hattı oluşturulmalıdır. Tüm bu yöntemlerin mevcut bulunması yeterli imkânlara sahip olamayan tüm çocukların ulaşabilecekleri en kolay şekilde şikâyetçi oldukları veya talep ettikleri konuları bildirebilmelerini sağlayacaktır. Nitekim günümüz Türkiye'sinde yaşanan tüm gelişmelere rağmen halen elektrik ve internet gibi yetersiz koşullar altında yaşam süren çocuklar vardır. Bu noktada ise ücretsiz telefon hattı ve çağrı merkezinin varlığı ayrı önem arz etmektedir.

Kuruma başvuruda bulunabilecek kişiler bakımından ise özellikle İzlanda ve Kanada başta olmakla birlikte Belçika ve Hollanda ülkelerinden yola çıkılarak; çocuklar, vasileri veya yakınları, yetkili veya profesyonel tüm gerçek ve tüzel kişiler gibi herkes Çocuk Ombudsmanlığına bildirimde bulunabilmelidir. Böyle bir model çocukların yaşadıkları temel problemlerin, istek ve ihtiyaçlarının daha görünür bir biçimde ortaya çıkmasına olanak sağlayacaktır. Çünkü her çocuk karşılaştığı güçlükleri veya gereksinim duyduğu talep ve ihtiyaçlarını ifade edebilecek ve bu durumu kuruma bildirebilecek kapasiteye sahip değildir. Dolayısı ile gerektiğinde onlar adına kurum ile irtibata geçebilecek tüm kişi ve uzmanların bu yetki ile donatılması gerekmektedir.

Öte yandan Çocuk Ombudsmanlığı modelinde İzlanda ve Belçika'daki gibi kurum bünyesinde çocukların katılımlarının sağlanması amacıyla görüş ve taleplerini ifade edebileceği bir danışma platformu oluşturulmalıdır. Bu duruma alternatif olarak Hollanda örneğinde olduğu gibi kurum görevlileri iki yılda bir kez çocukların istek ve ihtiyaçlarını tespit etmek amacıyla ülke genelinde “Çocuk Hakları Turu” yapabilmelidir. Her iki durum çocukların katılım haklarını arttırmak ve çocukların ifadeleri doğrultusunda karar mekanizmalarına etki etmek maksadıyla gerçekleştirilmektedir. Dolayısı ile bu yöntemlerden en az birisinin dikkate alınması veya karma bir model oluşturulması çocukların katılım haklarını daha da güçlendirilecektir.

Bu modele dair bir başka öneri de kurumun görev ve yetkilerinin geniş bir alana yayılmasıdır. Nitekim Türkiye'deki bu modelde Belçika ve Hollanda örneklerinde olduğu gibi kamu kuruluşları ile birlikte çocuklarla ilgili hizmet sunan

özel kuruluşlarda kurumun denetim görevi dâhilinde olmalıdır. Aynı zamanda kurum bu görevi Belçika'daki gibi “yerindelik denetimi” olarak da yerine getirebilmelidir. Bu şekilde bir denetim çocuk haklarına yönelik olası ihlallerin önlenmesi ve mevcudiyeti durumunda sorunun giderilmesini sağlayacaktır. Ayrıca bu modelde Kanada'da olduğu gibi kurumun görev kapsamı dâhilinde bir çocuk kendini yeterince ifade edemiyorsa (bebek, engelli vs.) onun için özel bir savunucu tahsis edilmeli ve herhangi bir çocuğun gerekli durumlarda yasal mevzuat kapsamı içerisinde hukuken temsili sağlanmalıdır.

Diğer taraftan Hollanda ve Kanada örnekleriyle benzer şekilde çocukların karşılaştığı bireysel anlaşmazlıklarda kurumun yetki kapsamı içerisinde bulunmalıdır. Çünkü çocuklar dışarıdan gelebilecek her türlü tehditlere karşı koyamayacak konumdadırlar ve çocuklara yönelik herhangi bir zararın doğması halinde gelişimleri büyük ölçüde tehlikeye düşmektedir. Bu nedenle çocukların tüm hak ve menfaatlerinin korunması açısından bireysel anlaşmazlıkların kurumun görev alanı içerisinde yer alması yararlı olacaktır. Bu duruma ek olarak Kanada örneğinde olduğu gibi kurum, kararlarının etkin bir şekilde uygulanması amacıyla cezai soruşturma açabilmelidir. Bunun yanı sıra kurum, Kanada ile paralel olarak çocukların ölümü veya ciddi yaralanması gibi kritik durumlar sonucunda kolluk kuvvetleri ve gerekli kurumlarla iş birliği içinde zorunlu olarak soruşturma başlatabilmelidir. Böyle bir model çocukların her bakımdan ve tüm kişi ve kuruma karşı korunmasını ve haklarının gözetilerek güvence altına alınmasını sağlayacaktır.

Türkiye için oluşturulacak olan Çocuk Ombudsmanlığı modelinin Belçika ile benzer şekilde, kurum içinde çocuk haklarına ilişkin bir sınıflandırma yapılmalıdır. Yani kuruma gelen başvuru, konusuna göre alanında uzman denetçi tarafından ele alınıp değerlendirilmelidir. Bu konular ise, Türkiye’de çocukların karşılaştığı temel problemler ve 2019 yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu göz önünde bulundurularak genel olarak aşağıdaki şekilde beş kısma ayrılabilir.

- Engelli, korunmaya ve yardıma muhtaç çocuklar vb.
- Çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik vb.
- Çocuğa karşı şiddet ve nefret söylemleri vb.
- Suça sürüklenmiş çocuk, çocuk suçluluğu, hükümlü çocuk vb.

- Çocuk ihmali ve istismarı vb.

Çocuk Ombudsmanlığı modelinde son öneri ise kurumun tanıtımı ve yaygınlığı konusudur. Çocuk Ombudsmanlığının aktif ve etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmesi için çocuklar ve toplumun mümkün olan her kesimi tarafından tanınması, benimsenmesi ve kamuoyu desteğinin var olması gerekmektedir. “Yansıttığı olaylarla herkes için eş zamanlı referans kaynağı olan medya, aynı zamanda Çocuk Ombudsmanlığı açısından da önemli bir dikkat ve referans kaynağıdır”.³⁸² Bu nedenle medya ile birlikte sivil toplum kuruluşları tarafından da toplumun eğitim ve bilinç düzeyinin arttırılmasına yönelik girişimler yapılmalıdır.³⁸³

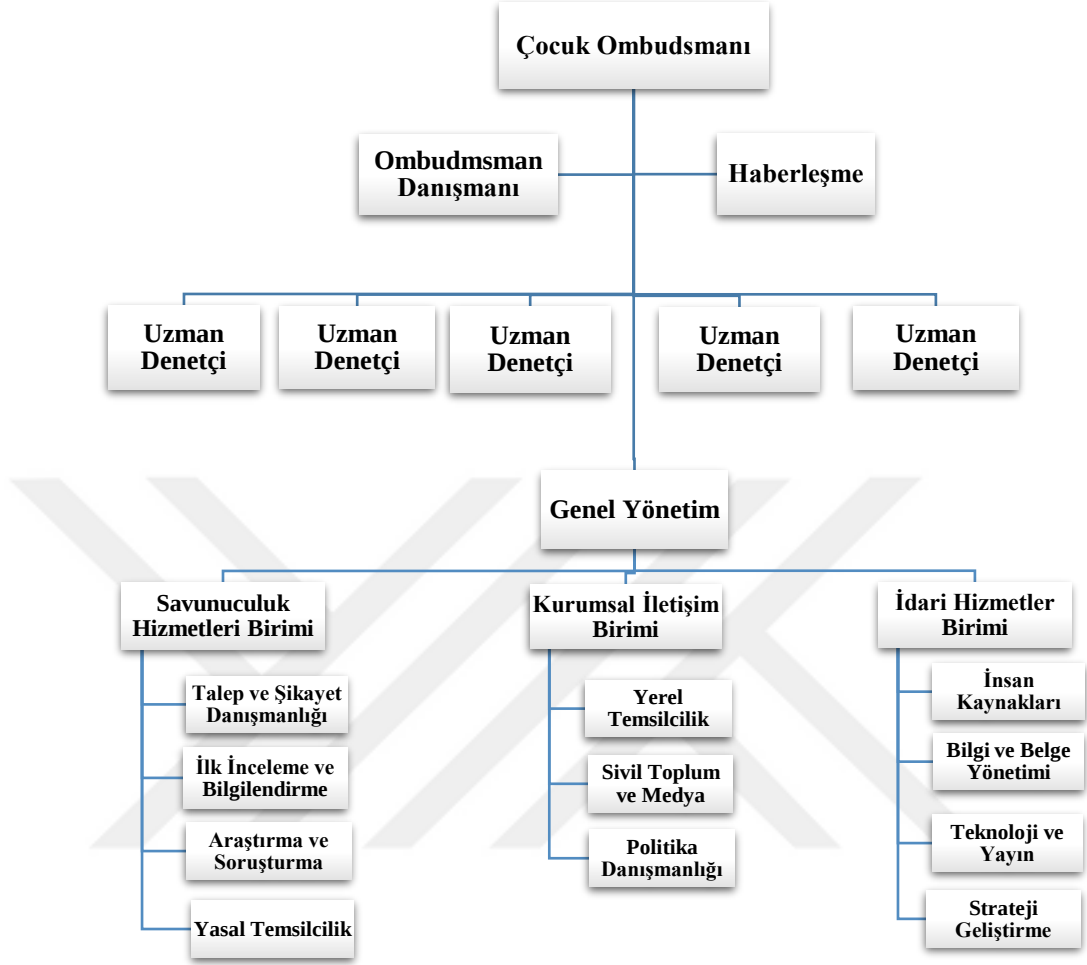
Ayrıca kuruma doğrudan ulaşılacak kanalların açılması için yaygınlığının arttırılması gerekmektedir. Bu bağlamda ombudsmanlık mekanizması merkezi örgütlenme ile sınırlı kalmayıp taşra kanadında da oluşturulmalı ve yerel yönetimler, yerel sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde olmalıdır. Benzer şekilde çocukların en fazla etkileşim kurduğu eğitim kurumları da bu anlamda önemli rol üstlenmektedir. Nitekim çocukların okul çatısı altında kurumun varlığından haber olması, bu kuruma ulaşabilecekleri araçların oluşturulması gerekmektedir. Bunun için çocuklar, öğretmenler ve aileler için gerekli bilgilendirme amaçlı toplantılar yapılmalı veya ders kitaplarında kuruma ayrıca yer verilmelidir.

Yukarıda açıklandığı üzere Türkiye için öngörülen Çocuk Ombudsmanlığı modelinin taşınması gereken işlevsel özellikler ifade edilmiştir. Ancak çocuk ombudsmanlıklarının yapısal şemaları da bulunmaktadır. Bu nedenle Şema 8’de görüldüğü üzere, incelenen ülkelerin organizasyon şemaları ve Türkiye’deki Kamu Denetçiliği Kurumu organizasyon şeması göz önünde bulundurularak bir örgütsel şema modeli oluşturulmuştur. Önerilen bu organizasyon şeması gelecekte ortaya çıkacak veya ihtiyacı hissedilecek bir durumun doğması halinde de geliştirilebilir.

³⁸² Yüce Yöney, “Medyanın Rolü”, **Çocuk Haklarının Hayata Geçirilmesinde Çocuk Ombudsmanlığı Sempozyumu**, 17-18 Kasım 2014, s. 47

³⁸³ Mamur Işıkçı, Türkiye’de Çocuk Refahı İçin Çocuk Ombudsmanlığı, s. 133.

Şema 8: Önerilen Çocuk Ombudsmanlığı Modelinin Organizasyon Şeması



Kaynak: (Yazar tarafından geliştirilmiştir).

Şema 8'deki yapı, bir ombudsman ve alanında uzman beş denetçiden oluşmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere çocuk haklarının en az beş konuya ayrılarak değerlendirilmesi için beş ayrı uzmanın bulunması önemli ölçüde yararlı olacaktır. Ayrıca yine bahsedildiği üzere çocukları hukuken temsil edebilecek bir “Yasal Temsilcilik” bölümün ve kurumun yaygınlığı ve kolay ulaşılabilirliği konusunda “Yerel Temsilcilik” ve “Sivil Toplum ve Medya” bölümün var olması da kurumun daha geniş bir alanda işlerlik kazanmasına katkı sağlayacaktır.

SONUÇ

Geçmişte ve günümüzde tüm toplumlarda en fazla korunmaya ihtiyacı olan kesimlerden birini oluşturan ve kendine has özellikleri bulunan çocuklar da yetişkinler gibi temel ve hak hürriyetlere sahiptir. Bu haklar çocukların doğuştan sahip olduğu ve hukuken onlara tanınan yetki ve menfaatlerdir. Bunlar genel olarak; bedensel, zihinsel, psikolojik, ahlaki ve ekonomik gelişimi olmakla birlikte aynı zamanda yaşam, eğitim, sağlık, cinsel sömürüye karşı korunma gibi temel haklar olarak ifade edilebilir. Çocuk hakları aslında 20. yüzyılda Batı’da ortaya çıkmış olup günümüze kadar gelişimi devam eden bir kavramdır. Bugün çocukların refah düzeyinin arttırılması adına çocuk haklarının korunması ve yaygınlaştırılması için faaliyet gösteren uluslararası örgütler ve bu konuya kaynaklık eden dokümanlar bulunmakla birlikte halen küresel ve ulusal düzeyde çocuk hakları ciddi anlamda ihlal edilmekte ve koruyucu tedbirler yetersiz kalmaktadır. Nitekim BM’ye göre dünyada her yıl bir milyar çocuk bir çeşit duygusal, fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmakta ve her beş dakikada bir çocuk şiddetten ölmektedir. Türkiye’de ise çeşitli raporlar doğrultusunda; bebek ölüm oranlarının gelişmiş ülkelere oranlara daha yüksek olduğu, ülkede çokça mülteci çocuğun olumsuz koşullar altında bir hayat sürdüğü, çocuk işçiliği konusunda bir ilerlemenin kaydedilmediği, hükümlü çocuk oranlarının giderek artan bir seyir izlediği ve çocuk evliliklerinde bir azalmanın yaşanmadığı tespit edilmiştir.

Toplumların içinde yaşam süren çocukların özellikle hak ve çıkarlarını gözetken ve güvence altına alan mekanizmalara ihtiyaç vardır. Bu noktada böyle bir ihtiyacı karşılayacak ve mevcut sorunlara çözüm üretecek olan ombudsmanlık kurumları karşımıza çıkmaktadır. Ombudsmanlık, temel olarak bireysel hak ve hürriyetlerin korunması, idarenin haksız eylem ve işlemlerine karşı vatandaş haklarının savunulması ve vatandaş ile idare ilişkilerinin iyileştirilmesi için bağımsız olarak faaliyet gösteren bir örgüttür. Ayrıca ombudsmanlık, gelen şikâyet üzerine veya kendiliğinden harekete geçerek soruşturma başlatabilmektedir. Çocuk ombudsmanlığı ise çocukların karşılaştığı her türlü problemleri araştırma ve inceleme yaparak tespit eden, bu tespit sonucunda onları gideren, çocukların hak ve menfaatlerini savunan ve bu doğrultuda onları temsilen karar mekanizmalarına etki

eden özel bir denetim birimidir. Çocukların sahip olduğu temel hakların korunması için yaptığı araştırma ve inceleme sonucunda gerekli koruma önlemlerini alan ve aynı zamanda çocukları, onlar adına temsil eden bu kurum çocuk refahının arttırılması ve geliştirilmesinde oldukça önemli bir role sahiptir. Bu nedenle ombudsmanlık türlerinden birisi olan çocuk ombudsmanlığı dünyada 1980’li yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. Çocuk ombudsmanlığı küresel düzeyde, bu araştırmada da ayrıntılı olarak tanıtılan, İzlanda, Kanada, Belçika ve Hollanda gibi gelişmiş ülkeler tarafından benimsenmiş ve günümüzde halen aktif olarak kullanılmaktadır. Bu çalışma da bu ülkelerin çocuk ombudsmanlıklarının üstün yönlerinin ortaya çıkarılması ve Türkiye için bir model önerilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Türkiye’de çocuk ombudsmanlığına duyulan ihtiyaç ve bu doğrultuda dört ülke kurumlarının öne çıkan üstünlüklerine vurgu yapılmıştır.

İzlanda Çocuk Ombudsmanlığına çocuklarla birlikte herkes tarafından yapılan başvurunun kabul edilmesi, kurum bünyesinde çocukların katılım haklarına vurgu yapan bir danışma biriminin bulunması kurumun güçlü yanları olarak değerlendirilmektedir. Kanada Çocuk ve Gençlik Avukatının güçlü yönü ise, örgütün oldukça geniş bir büyüklüğe ve sayıca fazla personel yapısına sahip olmasıdır. Ayrıca çocukların yasal olarak temsil edilmesi, bireysel anlaşmazlıklarında yetki kapsamı içerisinde ele alınması ve kurumun cezai ve zorunlu olarak soruşturma başlatabilmesi de olumlu gelişmeler arasında sayılmaktadır. Belçika Çocuk Hakları Komiserinin de görev alanına çocuklarla ilgili hizmet sunan tüm kamu ve özel kuruluşların dâhil edilmesi ve bu bağlamda yerindelik denetiminin yapılması kurumu ön plana çıkaran bir özellik olarak değerlendirilmektedir. Son olarak Hollanda Çocuk Ombudsmanlığında, kurum görevlilerinin bizzat çocuk haklarına dair ülke genelinde iki yılda bir tur yapması farklı bir nitelik kabul edilmektedir.

Günümüz Türkiye toplumundaki çocukların genel refah seviyesi gelişmiş ülkelere oranla daha düşük düzeyde seyretmektedir. Diğer taraftan Türkiye’de çocukların karşılaştığı temel problemlerin çözümü noktasında faaliyet gösteren yapıların yetersiz oluşu ve dolayısı ile çocuk haklarına ilişkin sorunların giderek artan bir eğilim göstermesi Türkiye’de bir çocuk ombudsmanlığının oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye’de politika ve yasa yapıcıların çocuk hakları ile ilgili yaşanan sorunları daha fazla gündeme almaları ve bu doğrultuda etkili bir koruma ve

denetim mekanizmasının geliştirilmesi mevcut sorunların giderilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması noktasında önemli bir işlevin yerine getirilmesini sağlayacaktır. Nitekim Türkiye'nin çocuk nüfusu toplam nüfus içinde %27,5 oranında bir paya sahiptir. Bu oran gelişmiş ülkelere oranlara daha yüksek seviyededir. Bugünün çocuklarının yarını temsil edeceği varsayıldığından onların sağlıklı bir ortamda gelişmeleri ve özgür bir birey olarak toplumda yer alabilmeleri oldukça önemlidir. Çocuklar, üretken ve yetkin kişiler olarak topluma kazandırıldığında ve böyle bir ortamda aktif rol alabildiğinde yaşadıkları toplumu daha refah, daha yaşanabilir hale getirecektir. Dolayısı ile çocuklara gereken özenin gösterilmesi ve çocuk haklarının genişletilmesi demokratik ve barışçıl toplumların meydana gelmesinde ayrı bir öneme sahiptir.

Bu araştırmada çocuk haklarının korunması ve yaygınlaştırılmasında kilit bir rol oynayan çocuk ombudsmanlığının Türkiye'de de oluşturulması fikrinden yola çıkarak çocuk hakları konusunda iyi durumda olan ülkelerin çocuk ombudsmanlıkları literatür taraması yöntemiyle açıklanmıştır. Araştırma; bu yöntem ve dört ülke ile sınırlı kalmış olup ülkelerin ombudsmanlıkları ile birebir görüşmenin yapılması bu anlamda daha fazla bilgiye ulaşılmasını sağlayabilirdi. Bundan sonraki yapılacak olan araştırmaların görüşme yöntemi kullanılarak ortaya koyulması daha açıklayıcı ve yararlı olacaktır. Bu anlamda farklı ülkelerin çocuk ombudsmanlıklarının tanıtılmasına yönelik daha fazla araştırma ve çalışmanın yapılması hem politika yapıcılarının üzerindeki etkiyi arttıracak hem de konu hakkında literatüre yeni kazanımlar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makale

- AKINCI, Müslüm, “Çocuk Ombudsmanı”, **Güncel Hukuk Dergisi**, 2009, s. 50-52.
- AKYÜZ, Emine, Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler, Ed. Bekir Onur, **Cumhuriyet ve Çocuk**, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara 1999.
- AKYÜZ, Emine, **Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2000.
- ALACADAĞLI, Esmeray, Kamu Yöneticilerinin Çocuk Hakları Algısı, Ed. Yasemin Mamur Işıkçı, **Kamu Yönetimi ve Çocuk**, Astana Yayınları, Ankara 2019.
- ATAY, Ender Ethem, “Hukuk Devleti İlkesi Işığında İdarenin Denetimi ve Kamu Denetçiliği Kurumu”, **Ombudsman Akademik Dergisi**, Sayı 1, 2014, s.1-30.
- AVŞAR, B. Zakir, **Ombudsman (Kamu hakemi) Türkiye İçin Bir Model Önerisi**, HAK-İŞ Eğitim Yayınları, Ankara 1999.
- BABÜROĞLU, Oğuz ve HATİPOĞLU Nevra, **Ombudsman (Kamu Hakemi) Kurumu İncelemesi: Devlette Bir Toplam Kalite Mekanizması Örneği**, TÜİSAD Yayını, İstanbul 1997.
- BAKIR, Zülfiye Zeynep, Dünyanın Çocuk Karnesi, 2018 https://insamer.com/rsm/icerik/dosya/dosya_1490.pdf [Erişim 05.12.2019].
- BALO, Yusuf Solmaz, **Uluslararası İlkeler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması**, Seçkin Yayıncılık, (2. Baskı), Ankara 2009.
- BERG, Bruce L. ve LUNE, Howard, **Durum Çalışmaları**, Çeviri Ed. Asım Arı, Eğitim Yayınevi (4. Baskı), Konya 2019.
- BEST, John W. ve KAHN, James V., **Eğitimde Araştırma Yöntemleri**, Çeviri Ed. Onur Köksal, Eğitim Yayınevi (10. Baskı), Konya 2017.
- BOYALI, Handan ve GÜNDOĞDU, Serkan, Kamu Denetçiliği Türü Önerisi Olarak Çocuk Ombudsmanlığı’nın Türkiye’de Uygulanabilirliği, Ed. Ömer Kürşad

Tüfekçi, **Güncel Akademik Araştırmalar: Sosyal Bilimlere Yönelik Stratejik Bakış Açısı**, Hiper Yayın, İstanbul, 2018.

CILGA, İbrahim, Yaşam Kalitesi Açısından Çocuk Haklarına Bütüncül Yaklaşım, Ed. Hakan Acar ve Arzu İçağasıoğlu Çoban, **Türkiye’de Çocuk Hakları**, Maya Akademi Yayınevi, Ankara 2010.

DAĞ, Hüseyin, DOĞAN, Murat, SAZAK, Soner, KAÇAR, Alper, YILMAZ, Bilal, DOĞAN, Ahmet ve ARICA, Vefik, “Çocuk Haklarına Güncel Yaklaşım”, **Çukurova Medical Journal**, Cilt 40, Sayı 1, 2015, s. 1-5.

ELKİND, David, **Çocuk ve Toplum**, (Çev. Demet Öngen), Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No 3, Ankara 1999.

ERHÜRMAN, Tufan, “Türkiye İçin Nasıl Bir Ombudsman Formülü?”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 40, Sayı 1-4, 2000, s. 156-180.

ERDOĞAN, Oktay, **Çocuk Hakları**, Acar Basım, İstanbul 2011.

ESGÜN, İbrahim Uğur, “Ombudsman Kurumunun Türkiye İçin Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 45, Sayı 1, 1996, s.251-278.

GARDİNER, Harry W. ve GANDER, Mary J., **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, (Çev. Ali Dönmez ve Nermin Çelen), İmge Kitabevi, (5. Baskı), Ankara 2001.

GIŞİ, Selçuk, “Ombudsmanlık Kurumu, İsveç ve Fransa Ülke Uygulamaları ile Avrupa Ombudsmanı Üzerine Bir İnceleme”, **Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi**, Sayı 2, 2017, s. 1-42.

GÖDEKMERDAN, Bahar, CECANPINAR, Hilal ve GÜNGÖR, Tuba, “Çocuğun Kimlik ve Katılım Hakkı”, **Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, (Yay Haz. Dolunay Şenol, Sıtkı Yıldız Talat Kıymaz ve Hasan Kala), Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, Ankara 2012.

GÖZÜYÜK, Şeref, **Türkiye’nin Yönetim Yapısı**, Turhan Kitabevi (13. Baskı), Ankara 2015.

- GÜÇLÜ, Sevinç, “Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları”, **Sosyoloji Dergisi**, Armağan Sayısı, 2016, s. 1-22.
- HALMAN, Talat, Çocuk Cumhuriyeti, Ed. Bekir Onur, **Cumhuriyet ve Çocuk**, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara 1999.
- İNAL, Kemal, “Paternalist Politikanın İdeal Türk Çocuğu”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 32, Sayı 1, 1999, s. 195-212.
- Kanada’nın Devlet Yapısı ve Hukuk Sistemi <https://kanberkilinc.com.tr/kanadanin-devlet-yapisi-ve-hukuk-sistemi.htm> [Erişim: 04.02.2020]
- KARASAR, Niyazi, Bilimsel Araştırma Metodu, Hacetepe Taş Kitapçılık, Ankara 1984.
- KAYA, İsmail, Cumhuriyet Dönemi Çocuk Kitaplarında Çocuk İmajı, Ed. Bekir Onur, **Toplumsal Tarihte Çocuk**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994.
- KESTANE, Doğan, “Çağdaş Bir Denetim Organizasyonu Olarak Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği)”, **Maliye Dergisi**, Cilt 151, 2006, s. 128-142.
- KIRDÖK, Mihriban, **Çocuk Hakları**, Çivi Yazıları Yayını, İstanbul 1998.
- KURTULUŞ, Kemal, **Araştırma Yöntemleri**, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2010.
- MEMİŞ, Levent, “Yerel Yönetimlerin Çocuğa Yönelik Örgütlenmesi ve Politikaları: Seçilmiş Ülkeler Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 12, Sayı 22, 2020, s. 39-56.
- MAMUR IŞIKÇI, Yasemin, **Çocuk Gözüyle Türkiye’de Çocuk Hakları Sorunu**, Astana Yayınları (2. Baskı), Ankara 2019.
- MAMUR IŞIKÇI, Yasemin, “Türkiye’de Çocuk Refahı İçin Çocuk Ombudsmanlığı”, **Journal Of Emerging Economies And Policy**, Vol 1, December 2016, s. 125-135.
- MAMUR IŞIKÇI, Yasemin ve İNCE, Doğukan, “Çocuk Haklarının Koruması ve Geliştirilmesinde Örnek Bir Model: Norveç Çocuk Ombudsmanı”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt 76, Sayı 4, 2018, s. 51-74.

- MAMUR IŞIKÇI, Yasemin, Kamu Yönetimi ve Çocuk İlişkisi: Çocuk Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme, Ed. Yasemin Mamur Işıkçı, **Kamu Yönetimi ve Çocuk**, Astana Yayınları, Ankara 2019.
- Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü, **Türk Ansiklopedisi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1998.
- NEBİOĞLU ÖNER, Şebnem, “Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi: Amacı, Uygulaması ve Kısa Bir İhtihat Analizi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2014, s. 477-516.
- NUTKU, Özdemir, Osmanlı Şenliklerinde Çocuk, Ed. Bekir Onur, **Toplumsal Tarihte Çocuk**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994.
- ONUR, Bekir, **Toplumsal Tarihte Çocukluk**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994.
- ONUR, Bekir, **Türkiye’de Çocukluğun Tarihi**, İmge Kitabevi, Ankara 2005.
- ÖZCAN, Onur, **Vergi Ombudsmanı**, Legal Yayıncılık, Ankara 2017.
- ÖZDEN, Kemal, Yerel Demokrasi Bağlamında Türkiye’de Ombudsman Sistemi, Ed. Bilal Eryılmaz, Musa Eken ve M. L.ütfi Şen, **Kamu Yönetimi Yazıları**, Nobel Yayın, Ankara 2007.
- SARIER, Burcu, **Kadın-Erkek Eşitliği Bağlamında Bağımsız Bir Denetim Kurumu: Ombud(sman)**, Afşaroğlu Matbaa, Ankara 2010.
- SEROZAN, Rona, **Çocuk Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.
- SEZEN, Seriya, “Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm?”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 34, Sayı 4, 2001, s. 71-96.
- SUBAŞI, Münevver ve OKUMUŞ, Kübra, “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 21, Sayı 2, s. 420 419-426
- ŞAHİN, Mehmet, **Temel Kavramlar**, Ed. Zeki Kaya ve Mehmet Şahin, Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, Eğitim Yayınevi (2. Baskı), Konya 2013.
- ŞAHİN, Muhammed Serkan, **Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) ve Uygulama Örnekleri**, Astana Yayınları, Ankara 2015.

ŞİMŞEK, Ali, **Araştırma Modelleri**, Ed. Ali Şimşek, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2018.

TAN, Mine, “Çağlar Boyunca Çocukluk”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 22, Sayı 1, 1989, s. 71-88.

TAN, Mine, Çocukluk: Dün ve Bugün, Ed. Bekir Onur, **Toplumsal Tarihte Çocuk**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994.

TAN, Mine, Çocukluğun Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Yaklaşımı ve Sözlü Tarihte Bir Çocuk, Ed. Bekir Onur, **Çocuk Kültürü**, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara 1997.

TEMİZEL, Zekeriya, **Yurttaşın Yönetime Karşı Korunmasında Bağımsız Bir Denetim Organı-Ombudsman**, IULA-EMME Yayını, İstanbul 1997.

YATKIN, Ahmet ve TAŞER, İzzet, “Kamu Yönetiminde Denetim Aracı Olarak Ombudsmanlık: Türkiye ve Avrupa Birliği Karşılaştırmalı Örnek Olay Araştırması”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 25, Sayı 1, 2015, s. 89-103.

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık (11. Baskı), Ankara 2018.

YÖNEY, Yüce, “Medyanın Rolü”, **Çocuk Haklarının Hayata Geçirilmesinde Çocuk Ombudsmanlığı Sempozyumu**, 17-18 Kasım 2014, s. 47-48.

Anayasa ve Kanunlar

Alberta Child and Youth Advocate Act, 2011
http://www.qp.alberta.ca/1266.cfm?page=c11p5.cfm&leg_type=Acts&isbncln=9780779802302&display=html [Erişim 11.02.2020]

Belgisch Burgerlijk Wetboek (Wet no: 1804032150, 1807)
http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1804032130&table_name=wet [Erişim 24.03.2020]

Belgische Grondwet https://www.senate.be/doc/const_nl.html [Erişim 21.03.2020]

Belgisch Wet Tot Afschaffing Van de Beperkingen op de Leeftijd Van Het Gehandicapte Kind Ínzake Ouderschapsverlof (Wet no: 2011202019, 2011)

<http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm> [Erişim 24.03.2020]

Belgisch Wet Tot Ínstelling Van Een Jaarlijkse Rapportage Over de Toepassing Van Het Verdrag Ínzake de Rechten Van Het Kind (Wet no: 2002015138, 2002)

<http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm> [Erişim 24.03.2020]

Canada Government, Children's Special Allowances Act (1992, c. 48)

<https://www.laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-28.5/index.html> [Erişim 07.02.2020].

Canada Government, Universal Child Care Benefit Act (2006, c. 4)

<https://www.laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/U-3.2/FullText.html> [Erişim 07.02.2020].

Canadian Constitution Acts, 1867

<https://www.laws-lois.justice.gc.ca/eng/Const/FullText.html> [Erişim 04.02.2020].

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Kanun No. 4058, Kabul Tarihi: 09.12.1994.

Çocuk Koruma Kanunu, Kanun No. 5395, Kabul Tarihi: 03.07.2005

Decreet Houdende Oprichting Van Een Kinderrechtencommissariaat en Ínstelling Van Het Ambt Van Kinderrechtencommissaris en Houdende Oprichting Van Een Commissie Van Toezichtmet Betrekking Tot, 1997

https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/decreeet_kinderrechtencommissariaat_vlaamse_codex_27_08_2019.pdf [Erişim 08.04.2020]

Íslands Barnalög (Lög nr.76, 2003)

<https://www.althingi.is/lagas/150a/2003076.html> [Erişim 06.03.2020]

Íslands Barnaverndarlög (Lög nr. 80, 2002)

<https://www.althingi.is/lagas/150a/2002080.html> [Erişim 06.03.2020]

Íslands Lög um Ættleiðingar (Lög nr. 130, 1999)

<https://www.althingi.is/lagas/150a/1999130.html> [Erişim 06.03.2020]

Íslands Lög um Eftirlit Með Aðgangi Barna að Kvikmyndum og Tölvuleikjum (Lög nr. 62, 2006) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2006062.html> [Erişim 06.03.2020]

Íslands Lög um Fæðingar- og Foreldraorlof (Lög nr.95, 2000) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2000095.html> [Erişim 06.03.2020]

Íslands Lög um Félagsþjónustu Sveitarfélaga (Lög nr. 40, 1991) <https://www.althingi.is/lagas/150a/1991040.html> [Erişim 06.03.2020]

Íslands Lög um Greiðslur Til Foreldra Langveikra Eða Alvarlega Fatlaðra Barna (Lög nr. 22, 2006) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2006022.html> [Erişim 06.03.2020]

Íslands Lög um Skipan Nefndar Til að Kanna Starfsemi Vist- og Meðferðarheimila Fyrir Börn (Lög nr. 26, 2007) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2007026.html> [Erişim 06.03.2020]

Íslands Lög um Urskurðarnefnd Velferðarmála (Lög nr. 85, 2015) <https://www.althingi.is/lagas/150a/2015085.html> [Erişim 10.03.2020]

Íslands Lög um Umboðsmann Barna (Lög nr. 83, 1994) <https://www.althingi.is/lagas/150a/1994083.html> [Erişim 11.03.2020]

Íslands Lög um Viðurkenningu og Fullnustu Erlendra Akvarðana um Forsjá Barna, Afhendingu Brottnuminna Barna (Lög nr. 160, 1995) <https://www.althingi.is/lagas/150a/1995160.html> [Erişim 06.03.2020].

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, Kanun No. 6328, Kabul Tarihi: 14.06.2012

Nederlandse Algemene Kinderbijslagwet, 26 April 1962

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0002368/2020-01-01> [Erişim 18.04.2020]

Nederlandse Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen, 2 November 2000

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0011756/2020-01-01> [Erişim 24.04.2020]

Nederlandse Grondwet <https://www.denederlandsegrondwet.nl/> [Erişim 16.04.2020].

Nederlandse Jeugdwet, 1 Maart 2014

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2014-105.html> [Erişim 24.04.2020]

Nederlandse Uitvoeringswet Internationale Kinderontvoering, 2 Mei 1990

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0004746/2017-09-01> [Erişim 18.04.2020]

Nederlandse Uitvoeringswet Internationale Kinderbescherming, 16 Februari 2006

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0019574/2017-09-01> [Erişim 20.04.2020]

Nederlandse Wet Kinderopvang, 9Juli 2004

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0017017/2020-01-01> [Erişim 20.04.2020]

Nederlandse Wet Maatschappelijke Ondersteuning, 1 Julie 2015

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2018-08-01> [Erişim 27.04.2020]

Nederlandse Wet National Ombudsman, 4 Februari 1981

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0003372/2020-01-01> [Erişim 29.04.2020]

Nederlanse Wet Niet-indexering Kinderbijslagbedragen Per, 1 Juli 2009

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0026273/2009-08-26> [Erişim 20.04.2020]

Nederlandse Wet Opneming Buitenlandse Kinderen Ter Adoptie, 8 December

1988 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004447/2018-08-01> [Erişim 18.04.2020]

Nederlandse Wet Op Het Kindgebonden Budget, 1 November 2007

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0022751/2020-01-01> [Erişim 20.04.2020]

Skrifstofa Alþingis, Stjórnarskrá lýðveldisins Íslands,

https://www.stjornarradid.is/media/forsaetisraduneyti-media/media/stjornarskra/1920_stjornarskra.pdf [Erişim 19.02.2020]

Türk Medeni Kanunu, Kanun No. 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001

Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun, Kanun No. 5717, Kabul Tarihi: 22.11.2007.

Diğer Kaynaklar

AB İlerleme Raporu, 2019

https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-tr.pdf

[Erişim 30.05.2020].

Adalet Bakanlığı <http://www.adalet.gov.tr/Bakanlik/BakanliginGorevleri/> [Erişim

13.05.2020]

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adli İstatistikler, 2019

<http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1062020170359Hizmete>

[Ozel-2019-bask%C4%B1-%C4%B0SA.pdf](http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1062020170359Hizmete) [Erişim 24.06.2020]

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/bakanlik/hakkinda/misyon-ve-vizyonumuz/> [Erişim 13.05.2020]

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi Ve Eylem Planı (2013-2017)

[https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/7937/%C3%A7ocuk-](https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/7937/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1-strateji-belgesi-ve-eylem-plan%C4%B1-2013-2017.pdf)

[haklar%C4%B1-strateji-belgesi-ve-eylem-plan%C4%B1-2013-2017.pdf](https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/7937/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1-strateji-belgesi-ve-eylem-plan%C4%B1-2013-2017.pdf)

[Erişim 13.05.2020]

Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Advocacy

<https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/advocacy/> [Erişim 12.02.2020]

Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Background

<https://www.ocya.alberta.ca/adult/about-ocya/background/>

[Erişim

11.02.2020]

Alberta Office of the Child and Youth Advocate, About LRCY

[https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/legal-representation-](https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/legal-representation-lrcy/about-lrcy/)

[lrcy/about-lrcy/](https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/legal-representation-lrcy/about-lrcy/) [Erişim 13.02.2020]

Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Annual Report 2018-2019

[https://www.ocya.alberta.ca/wp-content/uploads/2018/11/AnnRpt_2018-](https://www.ocya.alberta.ca/wp-content/uploads/2018/11/AnnRpt_2018-19v3.pdf)

[19v3.pdf](https://www.ocya.alberta.ca/wp-content/uploads/2018/11/AnnRpt_2018-19v3.pdf) [Erişim 13.02.2020]

Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Contact Us

<https://www.ocya.alberta.ca/contact/> [Erişim 12.02.2020]

Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Investigations

<https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/investigations/> [Erişim 13.02.2020]

Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Overview

<https://www.ocya.alberta.ca/adult/what-we-do/overview/> [Erişim 12.02.2020]

Alberta Office of the Child and Youth Advocate, Strategic Leadership Team

<https://www.ocya.alberta.ca/adult/about-ocya/strategic-leadership-team/> [Erişim 13.02.2020]

Barnaverndarstofa, Government Agency for Child Protection

<http://www.bvs.is/english> [Erişim 10.03.2020]

Belgische Federale Overheidsplanning Sociale Integratie, Armoedebestrijding en

Sociale Economie, Over POD Maatschappelijke Integratie <https://www.mis.be/nl/over-pod-mi> [Erişim 27.03.2020]

Belgische Federale Overheidsplanning Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg,

Missie, <https://werk.belgie.be/nl/over-de-fod/voorstelling/missie> [Erişim 27.03.2020]

Belgische Federale Regering, De Bevoegdheden Van de Gemeenschappen

https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/gemeenschappen/bevoegdhe-den [Erişim 22.03.2020]

Belgische Federale Regering, De Bevoegdheden Van de Gewesten

https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/gewesten/bevoegdheden [Erişim 22.03.2020]

Belgische Federale Regering, De Federale en Programmatorische Overheidsdiensten

https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_overheid/federale_en_programmatorische_overheidsdiensten [Erişim 25.03.2020]

Belgische Federale Regering, Inzicht in de Federale Staat

https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_staat [Erişim 22.03.2020]

Belgisch Sociale Zekerheidsstelsel, Organisatie

<https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/over-de-sociale-zekerheid/de-sociale-zekerheid-belgie/organisatie> [Erişim 27.03.2020]

Canada Goverment, Employment and Social Development Canada

<https://www.canada.ca/en/employment-social-development.html> [Erişim 07.02.2020]

Canadian Council of Child and Youth Advocates, About Us

<http://www.cccya.ca/content/index.asp> [Erişim 14.03.2020]

Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi,

<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/539a9--Cocuk-Haklarinin-Kullanilmasina-Iliskin-Avrupa-Sozlesmesi.pdf> [Erişim 22.06.2020]

Çocuk Emeğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılması İçin

Acil Eylem Sözleşmesi, https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377311/lang--tr/index.htm [Erişim 22.06.2020]

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yıl Sonu Verileri, 2018

<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/istatistikler/2018-5c62a51c75b1f.pdf> [Erişim 05.12.2019].

De Kinderombudsman [https://www.dekinderombudsman.nl/netherlands-](https://www.dekinderombudsman.nl/netherlands-ombudsman-for-children)

[ombudsman-for-children](https://www.dekinderombudsman.nl/netherlands-ombudsman-for-children) [Erişim 23.12.2019].

De Kinderombudsman, Contact <https://www.dekinderombudsman.nl/contact> [Erişim

29.04.2020]

De Kinderombudsman, Jaarverslag 2018

<https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/jaarverslag-2018-hulp-aan-kwetsbare-kinderen-schiet-tekort> [Erişim 30.04.2020]

De Kinderombudsman, Over De Kinderombudsman

<https://www.dekinderombudsman.nl/over-de-kinderombudsman> [Erişim 30.04.2020]

Employment and Social Development Canada, Organizational Structure

<https://www.canada.ca/en/employment-social-development/corporate/organizational-structure.html> [Erişim 07.02.2020]

European Network of Ombudspersons for Children https://enoc.eu/?page_id=2316 [Erişim 22.12.2019].

Federale Overheidsdiensten Sociale Zekerheid, Over Deze Website

<https://socialsecurity.belgium.be/nl/over-deze-website> [Erişim 03.04.2020]

Gæða- og Eftirlitsstofnun Félagsþjónustu og Barnaverndar, Um Gæða- og

Eftirlitsstofnun <https://www.stjornarradid.is/gaeda-og-efirlitsstofnun/um-gaeda-og-efirlitsstofnun/> [Erişim 11.03.2020]

Government of Canada, About Government

<https://www.canada.ca/en/government/system.html> [Erişim 04.02.2020].

Government of Canada, More Canadians Receiving the Canada Child Benefit than

Ever Before <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/news/2020/01/more-canadians-receiving-the-canada-child-benefit-than-ever-before.html> [Erişim 05.02.2020]

Government of Iceland, About the Government,

<https://www.government.is/government/about-the-government/> [Erişim 19.02.2020]

Government of Iceland, Social Welfare and Families

<https://www.government.is/topics/social-welfare-and-families/> [Erişim 06.03.2020]

Greiningar- og Ráðgjafarstöðvar Ríkisins, Hlutverk Greiningar- og Ráðgjafarstöðvar

Ríkisins <https://www.greining.is/is/greiningarstod/um-grr> [Erişim 10.03.2020]

International Labour Organization (ILO), Ending Child Labour, Forced Labour and Human Trafficking in Global Supply Chains Report, 2019

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/--ipee/documents/publication/wcms_716930.pdf [Erişim 03.12.2019]

ILO, Ending Child Labour By 2025: A Review of Policies and Programmes, 2018,
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipec/documents/publication/wcms_653987.pdf [Erişim 13.06.2020]

Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat (2018-2019)
<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/8332> [Erişim 12.04.2020]

Kamu Denetçiliği Kurumu <https://www.ombudsman.gov.tr/rehber-sikca-sorulan-sorular/index.html> [Erişim 16.05.2020]

Kamu Denetçiliği Kurumu <https://kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/hakkimizda/index-1.html> [Erişim 16.05.2020]

Kamu Denetçiliği Kurumu <https://www.ombudsman.gov.tr/rehber-sikca-sorulan-sorular/index.html> [Erişim 16.05.2020]

Kamu Denetçiliği Kurumu 2019 Yılı Raporu
https://www.ombudsman.gov.tr/kdkpdf/2019_yili_yillik_rapor/2019_yili_yillik_rapor.pdf [Erişim 17.05.2020]

Kids Rights, The KidsRights Index, 2019 <http://www.kidsrightsindex.org/> [Erişim 20.02.2020]

Kinderrechtencommissaris, Beleidsplan Kinderrechtencommissariaat
<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/beleidsplan-kinderrechtencommissariaat> [Erişim 10.04.2020]

Kinderrechtencommissaris, Commissie van Toezicht
<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/commissie-van-toezicht> [Erişim 09.04.2020]

Kinderrechtencommissaris, Overleg en Adviesorgaan
<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/overleg-en-adviesorgaan-kinderrechtencommissariaat> [Erişim 09.04.2020]

Kinderrechtencommissaris, Wat Doen We
<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/wat-doen-we> [Erişim 08.04.2020]

Kinderrechtencommissaris, Wie is Wie

<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/wie-wie> [Erişim 05.04.2020]

Klachtenlijn, Wat is en doet de Klachtenlijn?

<https://www.kinderrechten.be/professionals/wat-doet-de-klachtenlijn> [Erişim 11.04.2020]

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, 2019

https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf [Erişim 05.12.2019].

Ministerie van Justitie en Veiligheid, Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen

<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-justitie-en-veiligheid/organisatie/organogram/directoraat-generaal-straffen-en-beschermen/centrale-autoriteit-internationale-kinderaangelegenheden> [Erişim: 26.04.2020]

Ministerie van Justitie en Veiligheid, Onderwerpen

<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-justitie-en-veiligheid/onderwerpen> [Erişim 26.04.2020]

Ministerie van Justitie en Veiligheid, Raad voor de Kinderbescherming

<https://www.kinderbescherming.nl/> [Erişim 26.04.2020]

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Onderwerpen

<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/onderwerpen> [Erişim 25.04.2020]

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Organogram,

<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/organisatie/organogram>) [Erişim 23.04.2020].

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Onderwerpen

<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/onderwerpen> [Erişim 25.04.2020]

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport Organogram,

<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid->

[welzijn-en-sport/organisatie/organogram/dg-langdurige-zorg](#) [Erişim 25.04.2020]

Ministry of Social Affairs <https://www.government.is/ministries/ministry-of-social-affairs/> [Erişim 09.03.2020]

Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, Opdrachten <https://ncrk-cnde.be/nl/alles-over-de-nationale-commissie-voor-de-rechten-van-het-kind-ncrk/opdrachten/> [Erişim 04.04.2020]

Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, Samenstelling <https://ncrk-cnde.be/nl/alles-over-de-nationale-commissie-voor-de-rechten-van-het-kind-ncrk/samenstelling/> [Erişim 04.04.2020]

OECD, Child Poverty, 2019
http://www.oecd.org/els/soc/CO_2_2_Child_Poverty.pdf [Erişim 22.02.2020]

OECD, Public Spending on Childcare and Early Education, 2019
http://www.oecd.org/els/soc/PF3_1_Public_spending_on_childcare_and_early_education.pdf [Erişim 22.02.2020]

OECD, Public Spending on Family Benefits, 2019
http://www.oecd.org/els/soc/PF1_1_Public_spending_on_family_benefits.pdf [Erişim 26.02.2020]

Promoting the Rights of Children <http://www.lapsiasia.fi/en/ombudsman/> [Erişim 22.12.2019].

Rijksoverheid, Bewindspersonen
<https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen> [Erişim 16.04.2020]

Rijksoverheid, Jeugdhulp Bij Gemeenten,
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/jeugdhulp-bij-gemeenten> [Erişim 27.04.2020]

Save the Children, Global Childhood Report 2018
<https://www.savethechildren.org/content/dam/global/reports/2018-end-of-childhood-report.pdf> [Erişim 17.04.2020]

Save the Children, Global Childhood Report 2019

https://resourcecentre.savethechildren.net/node/15264/pdf/ch1338551_0.pdf

[Erişim 20.02.2020]

Skrifstofa Alþingis, Stjórnarskrá lýðveldisins Íslands,

https://www.stjornarradid.is/media/forsaetisraduneyti-media/media/stjornarskra/1920_stjornarskra.pdf

[Erişim 19.02.2020]

Sociale Zekerheid, Burger <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/familie> [Erişim

04.04.2020]

Sociale Zekerheid, Over de Sociale Zekerheid

<https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/over-de-sociale-zekerheid/inleiding>

[Erişim 03.04.2020]

Statista, Global Population As of Mid-2019 By Age, 2019, 2019

<https://www.statista.com/statistics/829732/global-population-by-age/> [Erişim

20.06.2020]

Statista, Population of Belgium from 2009 to 2019 By Age, 2019

<https://www.statista.com/statistics/515570/population-of-belgium-by-age/>

[Erişim 22.03.2020]

Statista, Population of Iceland from 2009 to 2019 By Age Group, 2019

<https://www.statista.com/statistics/594621/total-population-in-iceland-by-age/>

[Erişim 19.02.2020]

Statista, Population of the Netherlands in 2019 By Age, 2019

<https://www.statista.com/statistics/519754/population-of-the-netherlands-by-age/>

[Erişim 17.04.2020]

Statista, Resident Population of Canada in 2019 By Gender and Age Group, 2019

<https://www.statista.com/statistics/444858/canada-resident-population-by-gender-and-age-group/>

[Erişim 05.02.2020]

Statista, Total Population of Belgium From 2009 to 2019, 2019

<https://www.statista.com/statistics/516667/total-population-of-belgium/>

[Erişim 21.03.2020]

Stjórnarráð Íslands, Skipan Ríkisstjórnar,

<https://www.stjornarradid.is/rikisstjorn/skipan-rikisstjornar/> [Erişim 19.02.2020]

Stjórnarráð Íslands, Starfsfólk Ráðuneytanna

<https://www.stjornarradid.is/default.aspx?PageID=8291e10f-dd18-48f2-8d39-72767927b0f8&> [Erişim 18.02.2020]

The Children's Commissioner for England

<https://www.childrenscommissioner.gov.uk/about-us/the-childrens-commissioner-for-england/> [Erişim 22.12.2019].

The Organization of Ombudsmen <https://www.newsombudsmen.org/about-ono/> [Erişim 19.12.2019].

TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2019

<https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index.zul> [Erişim 10.06.2020].

UNICEF, About the Convention on the Rights of the Child

<https://www.unicef.ca/en/policy-advocacy-for-children/about-the-convention-on-the-rights-of-the-child> [Erişim 07.02.2020]

UNICEF, Annual Report, 2018

<https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF-annual-report-2018%20revised%201.pdf> [Erişim 03.12.2019].

UNICEF, Çocuk Dostu Şehirler <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-dostu-%C5%9Fehirler> [Erişim 18.07.2020]

UNICEF, Floransa-İtalya: UNICEF BM Çocuk Fonu Innocenti Araştırma Merkezi, Çocuk Haklarını Koruyan Bağımsız Kurumlar, 2001

UNICEF, The State of the World's Children, 2019

<https://www.unicef.org/media/61871/file/SOWC-2019.pdf> [Erişim 03.12.2019].

UNICEF, Türkiye İnsani Durum Raporu, 2019

<https://www.unicef.org/turkey/media/7091/file/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20-%20Jan-March%202019.pdf> [Erişim 05.12.2019].

United Nations, 2019 <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/children/> [Erişim 03.12.2019]

Umboðsmaður Barna, Formkröfur <https://www.barn.is/um-embaettid/hafdu-samband/> [Erişim 12.03.2020]

Umboðsmaður Barna, Helstu Verkefni <https://www.barn.is/um-embaettid/verkefni/> [Erişim 12.03.2020]

Umboðsmaður Barna, Hlutverk Umboðsmanns Barna <https://www.barn.is/um-embaettid/hlutverk-umbodsmanns-barna/> [Erişim 11.03.2020]

Umboðsmaður Barna, Ráðgjafarhópur Umboðsmanns Barna (Ungmennaráð) <https://www.barn.is/um-embaettid/radgjafarhopur/> [Erişim 11.03.2020]

Umboðsmaður Barna, Skýrsla Umboðsmanns Barna, 2018 <https://www.barn.is/media/601634/sub-2018-vefur.pdf> [Erişim 12.03.2020]

Umboðsmaður Barna, Starfsfólk <https://www.barn.is/um-embaettid/starfsfolk/> [Erişim 11.03.2020]

Wikipedia <http://www.turkcewiki.org/wiki/Ombudsman> [Erişim 11.12.2019].

Wikipedia, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanada> [Erişim 04.02.2020].

Wikipedia <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0zlanda> [Erişim 19.02.2020]

Wikipedia <https://tr.wikipedia.org/wiki/Bel%C3%A7ika> [Erişim 21.03.2020]

Wikipedia <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hollanda> [Erişim 15.04.2020]

<https://binbircesitelif.com/category/avrupa/page/3/> [Erişim 19.02.2020].

<https://www.freeworldmaps.net/europe/belgium/location.html> [Erişim 21.03.2020]

<https://www.freeworldmaps.net/europe/holland/location.html> [Erişim 15.04.2020]

<https://www.freeworldmaps.net/northamerica/canada/location.html> [Erişim 14.02.2020].

EKLER

EK 1: 2019 YILI SAVE THE CHILDREN ÇOCUKLUK ENDEKSİ

RANK	COUNTRY	SCORE	RANK	COUNTRY	SCORE	RANK	COUNTRY	SCORE
1	Singapore	989 A	60	Jordan	909 V	119	Namibia	760 V
2	Sweden	986 A	61	Albania	908 A	120	Cambodia	755 A
3	Finland	985 A	61	Armenia	908 V	121	Sao Tome & Principe	751 V
3	Norway	985	63	Algeria	907 A	122	Eswatini	747 V
3	Slovenia	985 V	63	Brunei Darussalam	907 A	122	Kenya	747 A
6	Germany	982 A	65	DPR Korea	906 A	124	El Salvador	745 V
6	Ireland	982 A	66	Turkey	904	125	Rwanda	744 V
8	Italy	980	67	Turkmenistan	902 A	126	Djibouti	732 A
8	Republic of Korea	980	68	Bahamas	901 V	127	Bangladesh	728 A
10	Belgium	979 A	69	Costa Rica	900 A	128	Timor-Leste	725 A
11	Iceland	978 V	69	North Macedonia	900	129	Haiti	718 V
11	Portugal	978 V	71	Malaysia	890 V	130	Congo	715 V
13	Cyprus	977 V	72	Uzbekistan	887 A	131	Venezuela	707 V
13	Spain	977	73	Georgia	883 V	132	Senegal	691 A
15	Australia	975	74	Argentina	881 V	133	Solomon Islands	689 A
15	Switzerland	975	74	Saint Lucia	881 A	134	Nepal	685 A
17	Israel	974 A	76	Mongolia	877 V	135	Comoros	684 V
17	Luxembourg	974 A	76	Uruguay	877 A	136	Uganda	683 V
19	France	973 V	78	Fiji	876 V	137	Honduras	682 A
19	Japan	973	79	Iran	869 A	138	Togo	679 V
19	Lithuania	973 A	79	Saint Vincent & the Grenadines	869	139	Zimbabwe	677 V
22	United Kingdom	972 A	81	Moldova	868 A	140	Burundi	676 A
23	Canada	971 A	82	Seychelles	865 V	141	Papua New Guinea	675 V
23	Denmark	971	83	Morocco	864 A	142	Gambia	661 A
25	New Zealand	968 A	84	State of Palestine	863 V	143	Yemen*	652 A
25	Poland	968	85	Suriname	860 A	144	Ethiopia	651 V
27	Estonia	967 A	86	Thailand	859 V	145	Laos	643 V
27	Latvia	967 A	87	Jamaica	857 V	145	Syria*	643 V
29	Croatia	965	88	Trinidad & Tobago	856 V	147	Guatemala	639 A
30	Greece	964 V	89	Azerbaijan	849 A	148	Benin	631 A
31	Hungary	963 A	90	Tajikistan	842 A	149	Pakistan	626 V
32	Malta	961	91	Cabo Verde	840	150	Zambia	623 V
33	Bahrain	958 A	92	Peru	835 A	151	Malawi	615 V
34	Belarus	951 V	93	Egypt	833 A	151	Sudan	615 V
35	Kuwait	942 V	94	Kyrgyzstan	832 A	153	Côte d'Ivoire	608 V
36	China	941 A	95	Vietnam	831 A	154	Eritrea	606 V
36	United States	941 V	96	Mexico	826 A	155	Tanzania	604 V
38	Bosnia & Herzegovina	940 V	97	Ecuador	817 A	156	Liberia	599 V
38	Russia	940 V	98	Bhutan	811 A	157	Guinea-Bissau	597 V
40	Kazakhstan	933 A	99	Brazil	806 V	158	Afghanistan	596 A
40	Qatar	933 V	100	Paraguay	803 V	158	Madagascar	596 A
42	Ukraine	932	101	Belize	801 V	160	Sierra Leone	591 A
43	United Arab Emirates	931 V	102	Botswana	800	161	Cameroon	582 V
44	Tunisia	929 A	102	Philippines	800 A	161	Mauritania	582 V
45	Saudi Arabia	928 A	104	Vanuatu	798 V	163	Angola	581 A
46	Serbia	927 V	105	Nicaragua	795 A	163	Equatorial Guinea	581 V
47	Lebanon	926 A	106	Dominican Republic	794 A	165	Lesotho	579 V
48	Oman	925 V	107	Indonesia	792 V	166	Mozambique	567 V
49	Bulgaria	923 V	107	Panama	792	167	Burkina Faso	565 A
50	Montenegro	921 A	109	Guyana	786 V	168	DR Congo	556
51	Romania	920 A	109	Myanmar*	786 V	169	Guinea	531 A
52	Mauritius	919 A	111	Gabon	775 V	170	Nigeria	504 V
53	Cuba	918 A	112	Marshall Islands	772	171	Somalia	468 V
54	Maldives	917 V	113	India	769 A	172	South Sudan	461 V
55	Chile	916 A	113	South Africa	769 V	173	Mali	430 A
56	Barbados	915 A	115	Iraq*	768 A	174	Chad	408 V
56	Sri Lanka	915 A	116	Bolivia	766 A	175	Niger	402 A

EK 2: 2018 YILI SAVE THE CHILDREN ÇOCUKLUK ENDEKSİ

RANK	COUNTRY	SCORE
1	Singapore	987 A
1	Slovenia	987 A
3	Norway	985
3	Sweden	985 A
5	Finland	984 A
6	Ireland	981 A
6	Netherlands	981 v
8	Iceland	980 A
8	Italy	980 A
8	Republic of Korea	980 A
11	Portugal	979 v
12	Cyprus	978
12	Germany	978
14	France	977 A
14	Spain	977 A
16	Belgium	976 v
17	Australia	975 A
17	Switzerland	975 A
19	Israel	973 A
19	Japan	973 v
19	Luxembourg	973
22	Denmark	971 v
22	United Kingdom	971
24	Canada	970
25	Lithuania	968 v
25	Poland	968 A
27	Greece	967 v
28	Croatia	965 v
28	Estonia	965 v
28	New Zealand	965 A
31	Latvia	963 A
32	Hungary	962
33	Malta	961 A
34	Bahrain	956
35	Belarus	952 A
36	United States	945 A
37	Russian Federation	944 A
38	Kuwait	943 A
39	Bosnia & Herzegovina	941 v
40	China	939 A
40	Qatar	939 v
42	United Arab Emirates	G 936
43	Oman	932 A
43	Ukraine	932 v
45	Kazakhstan	930 v
46	Serbia	928
47	Saudi Arabia	G 927 A
48	Bulgaria	925 A
48	Tunisia	925 A
50	Lebanon	C G 924
51	Jordan	921 A
52	Maldives	G 920
53	Montenegro	919 v
54	Mauritius	916 v
54	Romania	916 A
54	Tonga	G 916 A
57	Armenia	913 A
58	Chile	911 v
58	Samoa	911 A

RANK	COUNTRY	SCORE
60	Sri Lanka	908 A
61	Bahamas	906 v
61	Barbados	906 A
63	Cuba	905 A
64	Turkey	904 v
65	Algeria	903
66	TIYR Macedonia	G 900 v
67	Malaysia	898 A
68	Brunei Darussalam	897 A
69	Costa Rica	895 A
70	DPR Korea	P 894 A
71	Mongolia	891 A
72	Georgia	887 A
73	Argentina	884 A
73	Fiji	884 A
73	Uzbekistan	884 A
76	Saint Lucia	G 880 v
77	Albania	878 A
78	Uruguay	875 A
79	Jamaica	872
79	Trinidad & Tobago	872 v
81	Moldova	867
82	Seychelles	866 v
82	Turkmenistan	866 A
84	State of Palestine	C 864 A
85	Thailand	G 863 A
86	Iran	G 860
87	Suriname	856 v
88	Morocco	G 850 v
89	Azerbaijan	G 841 A
90	Cabo Verde	840 v
91	Egypt	830
92	Kyrgyzstan	825 A
93	Brazil	822 A
93	Mexico	822 A
95	Peru	818 A
96	Vietnam	816 A
97	Tajikistan	G 812
98	Bhutan	810 v
99	Ecuador	806 v
99	Paraguay	806 A
101	Belize	805 A
102	Botswana	800 A
102	Vanuatu	800 v
104	Philippines	799 v
105	Indonesia	G 794 A
106	Panama	792 v
107	Myanmar*	C 791 A
108	Guyana	787 A
109	Gabon	779 A
110	Namibia	777
111	Nicaragua	770 A
111	South Africa	G 770 v
113	India	P G 768 A
114	Swaziland	P 766 v
115	Sao Tome & Principe	P 760 A
116	Bolivia	758 A
117	Rwanda	P 757
118	Colombia	756 A

RANK	COUNTRY	SCORE
119	Cambodia	G 752 v
120	Ghana	749 v
121	El Salvador	747 A
122	Dominican Republic	740 v
123	Kenya	P G 737 v
124	Haiti	C P 734 A
125	Djibouti	C G 730 A
125	Iraq*	C G 730
127	Congo	C P G 719 v
128	Timor-Leste	P 718 v
129	Venezuela	716 v
130	Bangladesh	P 701 A
130	Uganda	P G 701 A
132	Lao PDR	P 690 A
133	Solomon Islands	C P G 688 v
134	Comoros	C P G 687 v
134	Togo	C P G 687 A
136	Zimbabwe	C P 685 A
137	Papua New Guinea	C P G 681 A
138	Nepal	P G 677 v
139	Senegal	P G 668 v
140	Sudan	C 667 A
141	Ethiopia	P G 663 A
142	Burundi	C P 656 A
142	Syria*	C 656 v
144	Honduras	651 A
145	Yemen*	C P G 648 v
146	Gambia	C P G 646 A
147	Zambia	P G 633
148	Liberia	C P G 631 v
149	Pakistan	G 630 A
150	Tanzania	P G 622 v
151	Malawi	P G 620 A
152	Guatemala	G 619 v
153	Eritrea	C P G 613 A
154	Côte d'Ivoire	C P G 611 A
155	Equatorial Guinea	G 609 A
156	Guinea-Bissau	C P G 608 A
157	Lesotho	P 605 v
158	Benin	P G 594 A
158	Cameroon	G 594 A
160	Afghanistan	C P G 582 v
161	Madagascar	P 589 A
162	Mauritania	585 v
163	Angola	P G 579 A
164	Mozambique	C P G 572 v
165	Burkina Faso	P 560 A
166	DR Congo	C P G 558 v
167	Sierra Leone	C P G 553 A
168	Guinea	P G 524 v
169	Nigeria	P G 513 v
170	Somalia	C P G 483 A
171	South Sudan	C P G 475 v
172	Chad	C P G 424 v
173	Central African Republic	C P G 421 v
174	Mali	C P G 420 A
175	Niger	P G 388 A

ÖZGEÇMİŞ

Betül ATEŞ, 24.03.1996 tarihinde Trabzon'un Yomra ilçesinde doğdu. İlk ve ortaokulu Yomra Merkez İlköğretim Okulu'nda, liseyi ise Yomra Lisesi'nde bitirdi. 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'ne başlamış olup 2018 yılında bu öğrenimi tamamladı. Aynı yıl Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı tezli yüksek lisans programına başladı. Bu süreçte eğitim, sağlık ve teknoloji alanlarında çalışmalar yapmış olup şu an “Karşılaştırmalı Çocuk Ombudsmanlığı ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasını yürütmektedir.

